

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok
Studies in Child and Youth Protection

FÓKUSZBAN A GYERMEKEK JÓL-LÉTE ÉS VÉDELME

2026

Rubeus Egyesület • Rubeus Association

FÓKUSZBAN A GYERMEKEK JÓL-LÉTE ÉS VÉDELME

Sorozatszerkesztő:

Rácz Andrea

Szerkesztő:

Rácz Andrea

Lektor:

Bogács Ernő

Székulai István

Szöveget gondozta:

Székulai István

Borítókép:

Freisinger Balázs: Fogad (2018)

ISBN 978-615-7120-00-6

ISSN 2063-6970

*Rubeus Egyesület „Szédervessző”
1122, Budapest, Krisztina kert. 2-4.*

Felelős kiadó:

Rubeus Egyesület elnöke

Budapest, 2026

*A támogatott tevékenység a Belügyminisztérium és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatásával
valósult meg. (BM-25-E-0027)*

Gyermek- és ifjúságvédelmi Tanulmányok (Rubeus Egyesület)

Studies in Child and Youth Protection (Rubeus Association)

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	1
GYERMEKJÓLÉT ÉS GYERMEKVÉDELEM	4
Gyarmati Andrea – Rácz Andrea: A jelzőrendszer működése és az új típusú társadalmi problémák észlelése a szekszárdi járásban és Újpesten	4
Cseri-Rajkai Szandra: Az óvodai és iskolai szociális segítők szerepe a gyermekvédelmi rendszerben egy budapesti kerület család- és gyermekjóléti központ munkájának bemutatásán keresztül	41
dr. Lajos Krisztina: Testvérek együtt, de mégsem. A testvércsoportok együttes elhelyezésének dilemmái a nevelőszülői ellátásban – esettanulmány	52
Erős Lilla: Utógondozásig vezető út – fiatal felnőtt nők életkezdeése a gyermekvédelmi szakellátás után	62
Földházi Kornél: Az utógondozói ellátás mint autonómiára felkészítő átmeneti tér	72
Ujvári Laura Olga: Nemzetközi példa: a dán gyermekvédelmi rendszer fejlődése és kihívásai – családközpontú megközelítés és az otthonon kívüli gondozás hosszú távú hatása	80
MODELLPROGRAMOK SZAKMAI ÉS KUTATÁSI TAPASZTALATAI	93
Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Innovatív megközelítések feltárása az észlelő- és jelzőrendszer működésének optimalizálására a helyi gyermekjóléti alapellátásokban	93
Drótos Katalin – Ruzskai Zsolt – Pánczél Erzsébet: A gyermekvédelem preventív pillérei Újpesten	113
Szabó Aliz – Tolácziné Varga Zsuzsanna: Interdiszciplináris megközelítésű támogatási folyamat a gyermekjóléti alapellátásban	132
Tóth Julianna – dr. Gócziné Bancsi Alíz: Együtt a felnőtt élet felé – a közösségi támogatás jelentősége a gyermekvédelemben	144
Gyarmati Katalin – Kiss Évi: „A saját tempójukban megérkezni” – Megoldásfókuszú kísérés és szupervízió a gyermekvédelem útvesztőiben	158
Gyarmati Andrea – Rácz Andrea: Innovációkra épülő szemléletváltás a gyermekvédelemben – Modellprogramok értékelése kvalitatív kutatási eszközökkel	165

ELŐSZÓ

A modellprogram a *BM-17-E-0017*, *BM-18-E-0018*, *BM-19-E-0027*, *BM-20-E-0013*, *BM-21-E-0015*, *BM-22-E-0013* és *BM-24-E-0020* programjaink folytatása.

Jelen modellprogramunk fókuszában olyan komplex gyermekjóléti- és védelmi fejlesztés áll a megoldásfókusz széles módszertanára építve, amely egyfelől a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működését feltérképezve, célul tűzi ki annak fejlesztését a szakszerű és információgazdag, pontos jelzések küldése és fogadása révén. Emellett foglalkozunk megoldásfókuszú szemléletben a gyermekjóléti- és védelmi intézményrendszer klienseinek esetkísérésével, valamint a gyermekek és az őket nevelő szakemberek részvételét biztosítva, véleményüket megismerve feltérképezzük, hogy mit jelent számukra az „ideális gyermekvédelmi szakellátás”, azaz hogy szükségleteik, tehetségük mentén professzionálisan hogyan tudja támogatni a rendszer a harmonikus mindennapi együttélést, a nagykorúvá válást, önálló életkezdést.

Gyermekjóléti területen partnereink a Szekszárd Megyei Jogú Város Humánszolgáltató Központ, Újpest Család és Gyermekjóléti Központ, szakellátási oldalon pedig a Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, akik egy-egy komplex módszertanra épülő modellprogramot valósítottak meg, valamint a megoldásfókusz gyermekvédelemben való szélesítése érdekében az eSef Felfedezések Nonprofit Kft. és a Varga-Tolácsi Bt. szakmai-módszertani támogatást nyújtott a két gyermekjóléti helyszínen Szekszárdon és Újpesten az észlelő- és jelzőrendszer hatékonyabbá tétele érdekében. A modellprogramok, a komplex mentálhigiénés és módszertani támogatás hét hónapos időtartamban valósult meg. A munkánkat egy gyermekvédelmi szakértő is segítette, kutatóink pedig a szakmai előrehaladást interjúkkal és helyszíni megfigyelésekkel vizsgálták.

A következő célcsoportokkal dolgoztunk a projekt során: a családjukban nevelkedő hátrányos helyzetű, veszélyeztetett, védelembe vett gyermekek és szüleik; gyermekvédelmi szakellátással fenyegetett vagy abban részesülő, illetve hazagondozott gyermekek és szüleik; bűnelkövetéssel érintett fiatalok, javítóintézeti nevelésben részesülők; gyermekjóléti és gyermekvédelmi területen dolgozó szakemberek és a társágzatok képviselői, az észlelő- és jelzőrendszer tagjai.

A célcsoportok elérését és bevonását a komplex programokat kínáló szervezetek biztosították.

Jelen projektünkkel is célunk a gyermekvédelem láthatóságának a növelése egy hiteles szakmai közvetítése által.

Kiemelt témáink:

- Szakmai támogatórendszer fejlesztése és szélesítése a gyermekvédelmi hatósági intézkedéssel érintett kiskorúakat nevelő családok részére, a kiemelés megelőzésére, valamint a hazagondozás támogatása.
- Jelzőrendszer erősítése, szélesítése.
- Megoldásfókuszú esetkísérés a gyermekjóléti- és védelmi területen.
- Fiatalok részvételének támogatása a gyermekvédelmi szakellátás fejlesztésére, jövőjük megalapozására.
- Gyermekvédelmi történetek megismerése szakellátásban élők alkotói pályázatán keresztül és a gyermekvédelem láthatóságának növelése szakembereket megszólító podcastokkal.

Jelen tanulmánykötetünkben elsőként a gyermekvédelem társadalmi valóságát tárjuk fel néhány elméleti és gyakorlati szempontú felvezető tanulmány által. Majd a partnereink által megvalósított szakmai programok célkitűzéseit, elemeit és összegző tapasztalatait mutatjuk be, kitérve a gyermekjóléti innovációk értékelésére is. A beszámolók tartalmazznak esettanulmányokat, amelyek azt a célt szolgálják, hogy rálássunk, hogy az egyes programelemek vagy azok összessége egy-egy család és/vagy gyermek életében hogyan nyújtott segítséget a rövid intenzitású támogatás keretében. Végezetül a kvalitatív módszertanra épülő kutatómunka tapasztalatait összegezzük.

A könyv borítójának címe FOGAD, mely többes jelentéssel bír számunkra. Jelenti az észlelő- és jelzőrendszerben a minőségi jelzések küldését és fogadását, ami kijelöli a beavatkozások irányait. A sérülékeny gyermekek és családjaik fogadását az intézményekbe, elfogadásukat, tiszteletben tartásukat. A gyermekvédelmi szakellátás által nyújtott gondozási folyamatban fontos a befogadás is, az, hogy a gyermekek és fiatalok, de maguk a szakemberek is a közösség tagjának, a hétköznapiok aktív alakítójának érezhessék magukat. Mindezen értékek és szakmai célok széles körben való megjelenítését szolgálta az „Aki vagyok” podcast-sorozatunk hét új epizódja és a hozzá tartozó shortsok is. A podcastok népszerűsítését biztosító láthatósági kampány nagy elérést mutat: a posztokat, shortsokat 80300 egyéni néző látta. A podcastok meghallgatása a Spotify platformon folyamatos.

A gyermekvédelmi szakellátásban élő 14-18 és 19-24 éves fiatalok körében megvalósított alkotói pályázatunk is nagy sikerrel valósult meg, a gyermekvédelmi szolgáltatók széles körét megszólítva mind az intézményes, mind a nevelőszülői ellátás terén. Az alkotói pályázat keretében arra kértük a fiatalokat, hogy hétköznapijaink történéseit mutassák be saját perspektívájukból egyéni vagy csoportos alkotásokon keresztül. A pályázat sikerét jelzi, hogy 42 egyéni és 14 csoportos pályamű érkezett. A zsűri 2 egyéni és 1 csoportos díjról döntött, majd Facebook kampány kíséretében közönségsvavazást bonyolítottunk, melyet hatalmas hajrában Lélekszív nyert, aki 735

like-ot gyűjtött. A kampány 183 ezres nézettséget hozott. A legkiválóbb pályaműveket közzétettük a honlapunkon: <https://rubeus.hu/category/palyazat>

Bízunk abban, hogy jelen tanulmánykötetünkkel is hozzájárulhatunk a gyermekvédelemben folyó módszertani munka támogatásához, a gyermekvédelmi tárgyú képzések tudásanyagának bővítéséhez és a szakmafejlesztési tevékenység gazdagításához a gyermekjóléti- és védelmi rendszerben dolgozó szakemberek tudásának gazdagítása és szemléletformálása által.

Projekt partnereinkkel, szakértőinkkel, kutatóinkkal mélyen hiszünk abban, hogy azzal tudjuk a gyermekvédelmi szakmát erősíteni, ha az erőforrásokra, lehetőségekre, nem pedig a minket gátló tényezőkre építünk. Új megoldásokat keresünk és próbálunk ki a gyermekek és családok jól-létének és védelmének támogatása, valamint a szakemberek megbecsülésének növelése érdekében.

A programok sikeres megvalósításáért köszönettel tartozunk a Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsának.

Rácz Andrea

szerkesztő

GYERMEKJÓLÉT ÉS GYERMEKVÉDELEM

Gyarmati Andrea¹ – Rác Andrea²: A jelzőrendszer működése és az új típusú társadalmi problémák észlelése a szekszárdi járásban és Újpesten

A tanulmány³ célja bemutatni, hogyan működött a jelzőrendszer a szekszárdi járásban és Újpesten a Covid járvány előtt, a járvány idején, illetve az azt követő években, különös tekintettel az együttműködés megítélésére, az egyes jelzőrendszeri tagok részvételére, a központoknál jelentkező kommunikációs és szervezeti kihívásokra, a forgalmi adatokból levonható következtetésekre, az új típusú társadalmi problémákra, illetve arra, hogy milyen megoldásokat kerestek a gyermekjóléti központok az együttműködés javítására. Mindezek körbejárására 2019-2024 között a szekszárdi járás, illetve Újpest gyermekjóléti központjai által készített éves intézkedési terveket és beszámolókat használtuk fel, melyek részletezettsége jelentős eltérést mutat nem csak területileg, de az egyes éveket összehasonlítva is. Ennek oka az, hogy ezek a dokumentumok nem egy egységes szempontrendszer szerint készülnek, hanem minden évben a területileg illetékes gyámhivatal által kért adatszolgáltatás mentén. A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a jogszabályok szerint a jelzőrendszer működtetése, ennek keretében éves tanácskozás megszervezése, a veszélyeztetettség okainak feltárása, javaslat készítése, a jelzőrendszeri tagokkal való együttműködés szervezése, a tevékenységek összehangolása, éves intézkedési terv készítése. Az intézkedési terv tartalmazza a jelzőrendszeri tagok írásos beszámolója alapján a főbb tanulságokat, bemutatja az előző évben megvalósult feladatokat, az adott évre megfogalmazott célkitűzéseket. Ezt követően részletezi az adott ellátási területen a jelzőrendszeri működés hatékonyságának javítását célzó lépéseket.

A magyar gyermekvédelmi jelzőrendszer több évtizedes fejlődés eredménye, célja, hogy a gyermekek veszélyeztetettségének észlelése, a problémák korai felismerése és a beavatkozás minél hamarabb és hatékonyabban valósuljon meg a szakemberek széles körének együttműködésére épülve. A rendszer kialakulása 1993-ig nyúlik vissza, amikor a családsegítő szolgálatok megjelentek a Szociális törvényben. Ekkor még viszonylag szűk körre terjedt ki a jelzési kötelezettség, amely a Gyermekvédelmi törvény 1997-es bevezetésével lényegesen bővült: mára 18 különböző szektor képviselői kötelesek jelzést tenni, ha gyermek veszélyeztetettségét észlelik. A jelzőrendszer működtetése 2016-tól vált egységessé, amikor az integráció nyomán a

¹ Rubeus Egyesület, szociológus

² ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociális Munka Tanszék, habilitált egyetemi docens; Rubeus Egyesület, szociológus

³ Az adatgyűjtésben, az adatok rendszerezésében és elemzésében Bagdi Tímeával dolgoztunk együtt.

család- és gyermekjóléti szolgáltatások egyetemes feladatává tették a rendszer szervezését és koordinálását (Papp, 2024).

1. tábla: Jelzőrendszeri tagok

Terület	Jelzőrendszeri tagok
Egészségügyi szolgáltatók	védőnők, házi orvosok, házi gyermekorvosok, egészségügyi szakellátás
Köznevelési intézmények	óvodák, általános iskolák, középfokú iskolák, kollégiumok, pedagógiai szakszolgálatok és nevelési tanácsadók
Személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók	napközbeni kisgyermekellátás, család- és gyermekjóléti szolgálat, család- és gyermekjóléti központ, szociális alapellátás intézményei
Igazságügyi és rendészeti szervek	rendőrség, ügyészség, bíróság, pártfogó felügyelői szolgálat, áldozatsegítés, javítóintézet, büntetés-végrehajtás intézményei
Önkormányzat	jegyző
Hatóságok	a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró kormányhivatalok, az állam fenntartói feladatainak ellátására kijelölt szerv, foglalkoztatás felügyeleti hatóság
Társadalmi szervezetek	gyermekkel foglalkozó civil és egyházi szervezetek, intézmények
Egyéb szereplők	menekülteket befogadó állomás, teljes lakosság

Forrás: Gyvt. alapján összegezve

A jelzőrendszer működését a Gyermekvédelmi törvény biztosítja, különösen a 17.§, amely meghatározza a jelzési és együttműködési kötelezettséget. Az elmúlt évek jogszabályi szigorítása következtében 2024. szeptember 1-jétől különösen hangsúlyossá vált a jelzési kötelezettség elmulasztásához kapcsolódó fegyelmi és büntetőjogi felelősség, amely akár két évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható. A jogszabály meghatározza a kiemelt veszélyeztető okokra utaló körülményeket – például szexuális abúzus, súlyos fizikai bántalmazás, életveszélyes elhanyagolás vagy öngyilkossági kísérlet – amelyek esetén a jelzést haladéktalanul, legkésőbb három munkanapon belül meg kell tenni. A jelzőrendszer működését emellett két friss(itett) szakmai dokumentum is szabályozza, amelyek egységes folyamatleírást biztosítanak az észlelés, jelzés és beavatkozás lépéseire (Módszertani útmutató, 2024; Protokoll, 2025). A jelzőrendszer működtetésében két alapszint különül el a család- és gyermekjóléti szolgálat, illetve a család- és gyermekjóléti központ szintjén. A szolgálatok feladata a jelzőrendszer szervezése, a jelzések fogadása, a krízisintervenció és az általános családgondozási tevékenység. Ide tartozik a családi konfliktusok kezelése, a tanácsadás, a közösségi programok szervezése és a szociális ügyintézés. A jelzőrendszer szervezése, az együttműködések hatékonyabbá tétele a jelzőrendszeri felelős feladata.

A központok ezeket a feladatokat kiegészítik a járási szintű, hatósági eljárásokhoz kapcsolódó esettanácsadással, szociális diagnózis készítésével, a jelzőrendszeri tanácsadói tevékenységgel és speciális szolgáltatások biztosításával, mint az óvodai és iskolai szociális segítség, a kórházi szociális munka vagy a kapcsolatügyelet.

A jelzőrendszer működésével, hatékonyságával kapcsolatban átfogó kutatások nem készültek, bár számos szakmai előadás és tanulmány felhívja a figyelmet a rendszer működési nehézségeire, a túlterheltségre, magas fluktuációra, a pontatlan és későn érkező jelzésekre, amelyek ismeret- és tudáshiányból fakadnak, továbbá arra, hogy vannak olyan jelzőrendszeri tagok, akik nehezen, félelmeiktől bénítva tesznek csak eleget jelzési kötelezettségüknek (Rácz és Sik, 2020; Gyurkó és Rácz, 2023, Papp, 2024; Zséli, 2024; Meleg, 2025). Dávid és Magvas (2011) korai kutatása Veszprém város vonatkozásában vizsgálta a jelzőrendszeri tagok kapcsolathálóját, melyben jól látható, hogy a személyes kapcsolatoknak nagy szerepe van abban, hogy a szakemberek merjenek segítséget, tanácsot kérni egymástól és merjenek jelezni is. Igényként fogalmazódott meg több közös fórum szervezése, kisokos készítése, valamint az esetekről való közös gondolkodás és így a szakmai dilemmák közös megvitatásának és feloldásának az igénye, azzal együtt, hogy összességében a településen elégedettséget éreztek a kutatásban megszólított jelzőrendszeri tagok.

Papp (2024) kiemeli, hogy a jelzések körüli anomáliák feloldása (mikor, hogyan és kinek jelezzenek a szakemberek) közös feladat és felelősség is egyben, a rendszeres és nyílt szakmai párbeszéd tudja biztosítani, hogy legyen tere a kérdések, kétségek megosztásának, és annak, hogy bátorítsák egymást a szakemberek a közös feladatvállalásra a gyermek érdekében. Meleg (2025) szerint jellemző az is, hogy a jelzést eszköztelenség, tehetetlenség megélése okán a gyermekjóléti szolgáltatások gyakran használják a hatósági eljárások elindításának legitimációjára, különösen olyan esetekben, amikor az esetek nem mozdulnak vagy a szülők nem együttműködőek. A szociális munkában jelen lévő beavatkozási dilemma azt is mutatja, hogy a jelzés megtétele és annak kezelése nem csak egy bürokratikus folyamat része, hanem a jelzésnek van emberi, pszichológiai és szervezeti dimenziója is. Meleg Sándor (2025) amellet érvel, hogy a szakemberek oldaláról a klienskapcsolatban megjelenő bizalmatlanság, egy esetleges konfliktus, fenyegetettségérzés lehet jelen, szervezeti oldalon pedig nehezítő tényező az, hogy az egyes jelzőrendszeri tagok eltérő szervezeti kultúrákból érkeznek és sok esetben eltérő szakmai nyelvet is beszélnek. A jelzőrendszeri protokollhoz kapcsolódóan 2024-2025-től bevezetett szigorúbb szankciók a gyermekbántalmazás, elhanyagolás vagy öngyilkossági kísérlet jelzésének elmulasztása esetén nem járnak együtt megfelelő szakmai háttértámogatással. Az eddigi szakmai tapasztalatok azt mutatják, hogy a jelzőrendszeri tagok a felelősségre vonás, feljelentés elkerülése érdekében minden kisebb problémát is jeleznek, mindez lecsapódik a forgalmi adatokban, ami valójában csökkenti a rendszer hatékonyságát, mivel az érdemi esetek kezelésétől veszi el az időt és energiát (Meleg, 2025).

A gyermekvédelemben meghozandó döntések mindig bonyolultak, több tényezősek, igaz ez az esettvitelre, de a jelzések megtételére is. Kopasz Marianna (2021) több nemzetközi példát is hoz arra, hogy a döntéshozatalt milyen tényezők határozzák meg, melybe beletartozik a szervezeti oldal is a maga adottságaival, kapacitásaival, az ott

dolgozó szakemberek tudásával és munkatapasztalatával, de az is, hogy milyen a társadalmi attitűd, ami a családok támogatását és a gyermekek különböző ártalmaktól való védelmét jellemzi. Tanulmányában az iskolai jelzésekre helyezi a hangsúlyt. Az iskola oldaláról érkező jelzésnél a folyamat része (első lépése), hogy egyáltalán veszélyeztetésnek, rossz bánásmódnak minősítik-e az adott helyzetet a pedagógusok. Ezt követi (második lépés) a jelzés megtétele vagy annak elmulasztása. Az egyik bemutatott modell (Integrated Change Modell) pl. a képességtényezőket helyezi előtérbe, azt, hogy a szakember képes-e megtervezni és végrehajtani egy cselekvést. A szakember intuíciója, tudása és kockázatészlelése nagyban hat a szándékra, az pedig a tényleges cselekvésre. A modellt tesztelő iskolai és egészségügyi szereplők között azonban különbség volt gyermekbántalmazás gyanúja esetén, mert számos tényező befolyásolta a cselekvés irányába való elmozdulást, mint a gyermekkel való közvetlen kapcsolat megléte, a vele töltött idő, a szülők ismerete (Kopasz, 2021: 11-13). Zséli (2024: 64-69) kvalitatív kutatásában az ideális jelzőrendszer ismérveit 4 dimenzióban vizsgálta, mint 1) jelzések természete (pontosnak, időben érkezőnek kell lennie); 2) együttműködések köre, melyek kiterjedtek és széles szakmai párbeszédre épülnek; 3) szervezeti jellegzetesség, melyben fontos az állandóság, megfelelően képzett és szakmailag felkészült szakembergárda áll rendelkezésre és 4) szemléletformálás, amely kihat a társágzatokra és szélesebben a társadalomra is. Ehhez képest a valóságban úgy találta az interjúk mentén, hogy noha érzékelhető 1997 óta pozitív irányú változás az együttműködések és a jelzések precizitása terén, számos fejlesztendő irány kirajzolódik, ebből a legégetőbb a strukturális problémák (elégéges szolgáltatási kapacitás és férőhelyszám, megfelelő számú szakember, stabil szakmai stáb, megfelelő finanszírozás) mellett (Rác és Sik, 2020; Gyurkó és Rác, 2023), hogy a jelzések gyorsak, részletesek legyenek, javuljon az írásbeliségben is a precizitás és a jelzést küldők vállalják fel időben a problémákat. A jelzőrendszeri tagok között a bizalom erősítése is fontos (Zséli, 2024: 73).

A következőkben a két vizsgálati helyszínen, a szekszárdi járásban⁴ és Újpesten vizsgáljuk meg a jelzőrendszeri együttműködések alapvetően 2019-2024 között⁵, a jelzések alakulását és az azonosított problémákat, valamint az arra adott szolgáltatói válaszokat. A járványügyi helyzet a jelzéseket is erősen korlátozta, ahogy az egész gyermekjóléti munkát (Busi, 2020), ezért azt gondoltuk, hogy a járványügyi helyzet előtti és utáni időszakot is érdemes elemzésünk tárgyává tenni és a kihívásokat is

⁴ Szekszárd ellátórendszerét lásd bővebben Gyarmati és Rác, 2024.

⁵ A Humánszolgáltató Központ a teljes szakmai dokumentációt átadta, mely kísérőlevelet, statisztikát, a beszámoló elkészítésének útmutatóját is tartalmazott, így az oldalszámok közlésénél az általuk megküldött, adott évre vonatkozó összefűzött anyagból idézett részek oldalszámát adjuk meg. Fontos megjegyezni azt is, hogy Szekszárd vonatkozásában 2019-2024 közötti időszakra kaptuk meg a Szakmai támogatási koncepciókat, Újpest vonatkozásában pedig 2021-2025 közöttiek az Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési tervek. Az elemzésben így a Covid előtti, alatti és utáni időszakot a főbb jellegzetességek, tendenciák felvázolása mentén igyekszünk megtenni, de a teljesen egységes szempontú összehasonlításra nem volt lehetőségünk. A jelzőrendszer tagjai által küldött jelzések számának alakulását kizárólag a KSH 2019-2024 közötti OSAP adatai alapján mutatjuk be, a kitöltött kérdőíveket is a szolgáltatók biztosították számunkra.

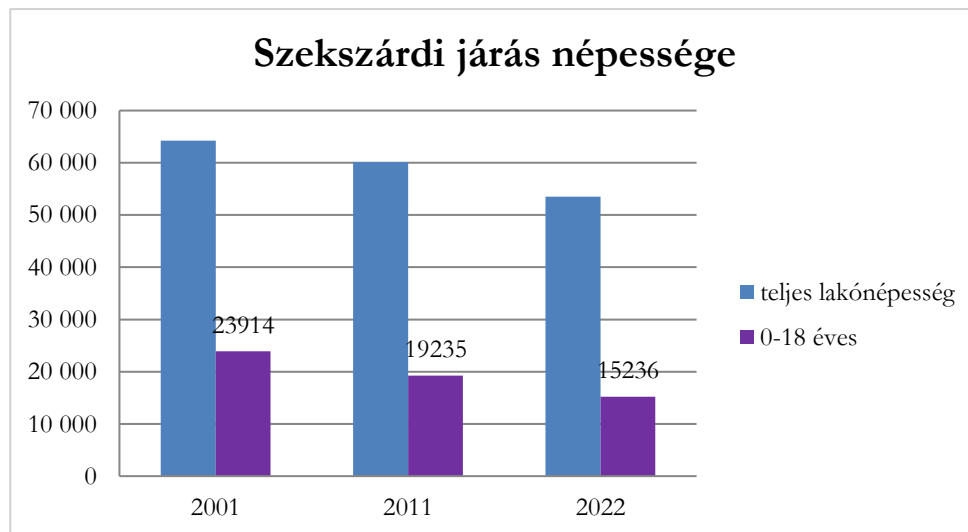
számba venni. Emellett a két ellátási területen készült online felmérés eredményeit ismertetjük, mely arra irányul, hogy milyen új típusú társadalmi problémákat érzékelnek a jelzőrendszer tagjai és ezekre milyen fejlesztéseket tartanának célravezetőnek. Szakértői interjúkat is készítettünk, melyek fókuszában szintén a kihívások azonosítása és a fejlesztések helyi és országos szintű irányvonalainak kijelölése áll.

I. A jelzőrendszeri együttműködés alakulása a szekszárdi járásban és Újpesten a Covid- járvány előtt és után

I.1.1. A jelzőrendszer működésének sajátosságai a szekszárdi járásban a Covid-járvány előtt

A szekszárdi járás lakónépessége 2022-ben 53758 fő volt. A járáshoz 16 település tartozik. A lakosság száma, így a 18 évalattiak száma is folyamatosan csökken (2022-ben 15 ezer a 18 év alatti).

1. ábra: Népeségyszám, Szekszárdi járás

Forrás: Népszámlálás, 2022. saját szerk.

A Szakmai támogatási terv, koncepció (2019) c. dokumentum rámutat arra, hogy a járvány előtti időszakban a szekszárdi járás jelzőrendszeri működését kettősség jellemezte. Egyrészt vannak olyan területek, ahol stabil, folyamatos és aktív együttműködés alakult ki, különösen a védőnői szolgálat, az oktatási intézmények dolgozóival és a kórház szociális munkásaival. A védőnőkkel napi szintű, aktív kapcsolat jött létre, az esetmegbeszélések rendszeresek voltak, és a jelzések megbízhatóan érkeztek. A szakmaiközi megbeszéléseken is minden esetben jelen voltak. A köznevelési intézményekkel való kapcsolatot erősítette az óvodai és iskolai szociális segítők megjelenése az intézményekben. Az elmúlt évek alatt a helyi civil szervezetekkel való együttműködés is bővült, ami a jelzőrendszer társadalmi beágyazottságát növelte.

Másrészt azonban súlyos együttműködési hiányosságok mutatkoztak több kulcsszereplő esetében. A gyermek- és felnőtt háziorvosok rendszeresen távol maradtak a szakmaközi egyeztetésektől, az éves tanácskozástól és jelzéseik gyakran elmaradtak, noha többször ígérték részvételüket, megszólításuk rendszeres volt. A rendőrséggel való kapcsolat szintén problémás volt: a családon belüli erőszakkal, gyermekbántalmazással kapcsolatos jelzések sokszor nem jutottak el a szolgálathoz, illetve azok hiányosak voltak, nem tartalmazták a kapcsolattartást megkönnyítő adatokat, továbbá probléma volt a területi illetékességgel. *„Az illetékes rendőrkapitányság tájékoztatásunk ellenére sem tudja az ellátási területeinket, több alkalommal előfordul, hogy nem az ellátotti területeinknél kapunk megkereséseket.”* (Szakmai támogatási terv, koncepció, 2019: 1)

A dokumentum kiemeli azt is, hogy a jelzések formája és minősége többször elégtelennek bizonyult, gyakoriak voltak a tárgyilagosságot nélkülöző vagy éppen szakmai javaslatokat mellőző értesítések. A jelzőrendszeri tagok egy része tartózkodott a véleménynyilvánítástól esetmegbeszéléseken, ami akadályozta a komplex esetértékelést. Összességében a járványt megelőzően a szekszárdi járásban egy részben jól működő, más részében azonban problémákkal terhelt, erőteljesen fejlesztendő jelzőrendszer működött, amelynek hatékonysága nagyban függött az egyes jelzőrendszeri tagok szerepfelfogásától, jelzési kötelezettségükkel kapcsolatos tudásától és mindebből következő aktivitásától. A szakmai célkitűzésekben megjelent, hogy 2019-ben a kötelező 6 helyett 9 szakmaközi megbeszélést szervezzenek, hogy fenntartsák és tovább erősítsék a jelzőrendszeri tagokkal az együttműködést. A Humánszolgáltató Központ célul tűzte ki azt is, hogy a lakosságot is célzottabban szólítja meg, szabadidős és prevenciós programjaik révén jobban láthatóak kívánnak lenni a járásban (Szakmai támogatási terv, koncepció, 2019: 3).

1.1.2. A Covid-19 hatása a szekszárdi járás jelzőrendszeri működésére

A 2020-2021-es időszak a jelzőrendszer működését a járásban jelentősen átalakította. A járvány első hulláma alatt a közösségi terek kiürültek, a gyermekek láthatósága drasztikusan csökkent, ami a jelzésszám visszaesésében is megmutatkozott. Az egészségügyi intézményekből, védőnőktől, köznevelési intézményektől érkező jelzések száma a járványügyi korlátozások miatt mérséklődött, és a szolgálatok elsősorban online és telefonos kapcsolattartásra kényszerültek. *„Az elektronikus felületek használata érdekében a vezető felkészítette a kollégákat az online használat érzelmi és technikai akadályok leküzdésében, ezután a jelzőrendszeri tagok támogatása valósult meg, így több fórumon sikerült kapcsolódni, pld: Facebook Messenger, Skype, Teams stb. A kapcsolattartások aktív és passzív változatát is alkalmazta a szolgálat.”* (Szakmai támogatási terv, koncepció, 2020: 16)

Az online egyeztetések gyakorisága ugyan megnőtt, ugyanakkor a jelzőrendszeri tagok túlterheltsége, mentális kimerülése és az egyéni/csoportos szupervízió hiánya miatt az együttműködés sok esetben nem valósult meg megfelelően. A szakemberek jelentős része eszköztelennek érezte magát, ami a jelzés–intézkedés–visszajelzés folyamat töredezéséhez vezetett.

A járványügyi helyzetben továbbra is az volt érzékelhető, hogy a háziorvosokat nehéz megszólítani, így 2020-ban és 2021-ben is ez kiemelt célként fogalmazódik meg: *„Kiemelt figyelemmel kell a gyermek és felnőtt háziorvosokkal való együttműködést szervezni, mert a velük történő együttműködés a terület jelzése szerint hiányos, ennek a jelenleg kialakult veszélyhelyzet volt az oka elsősorban.”* (Szakmai támogatási terv, koncepció, 2021: 15) Ugyanígy ez idő alatt a rendőrséggel való kiemelt kapcsolat is fókuszba került *„a szociális problémák mélyülése és árnyalódása miatt. Kiemelten lényeges a jelenlegi járványügyi helyzetben ezen platform megerősítése a családon belüli erőszak „titkolása” vagy a lehetséges titokban tartása miatt. A jelenlegi pandémiás helyzet miatt az emberek mentális állapotának romlása miatt a rendőrség bevonása egyes esetekben még erőteljesebben meg kell, hogy jelenjen nem csak az intézkedés, hanem a közös gondolkodás tárgyában is.”* – áll a 2021-es Szakmai támogatási terv, koncepcióban (p. 7).

Tehát a gyermekjóléti rendszer működése 2020-ban átmenetileg lelassult, majd lassan, 2021 második felére, 2022-re indult újra, azonban már új működési logikával. 2022-ben a társadalmi-gazdasági helyzet romlása, bizonytalansága (háborús helyzet közvetve, majd infláció, lakhatási válság) tovább súlyosbította az amúgy is nehéz helyzetben lévő családok helyzetét. A jelzőrendszeri tagok egy része ugyan gyakrabban tett jelzést, de a végrehajtás sokszor akadozott. A jelzőrendszer tagjai nehezen voltak mobilizálhatók és csak súlyos esetekben kapcsolódtak be aktívan. Ez a jelzőrendszer működésének strukturális gyengeségeire mutatott rá.

A járvány után átalakultak a családok problémái is: a Humánszolgáltató Központ és a jelzőrendszeri tagok észlelése, helyzetértékelése értelmében a lakosság életszínvonala drasztikusan csökkent, romlott az általános fizikai és mentális állapot, egyre többen kértek segítséget adósságkezelésben, háztartásvezetésben, lakhatásban és mentális problémákkal kapcsolatban. Komoly gondot okozott a központ számára a speciális, komplex helyzetek egyre gyakoribb előfordulása, amelyet egyedül egy-egy szakember

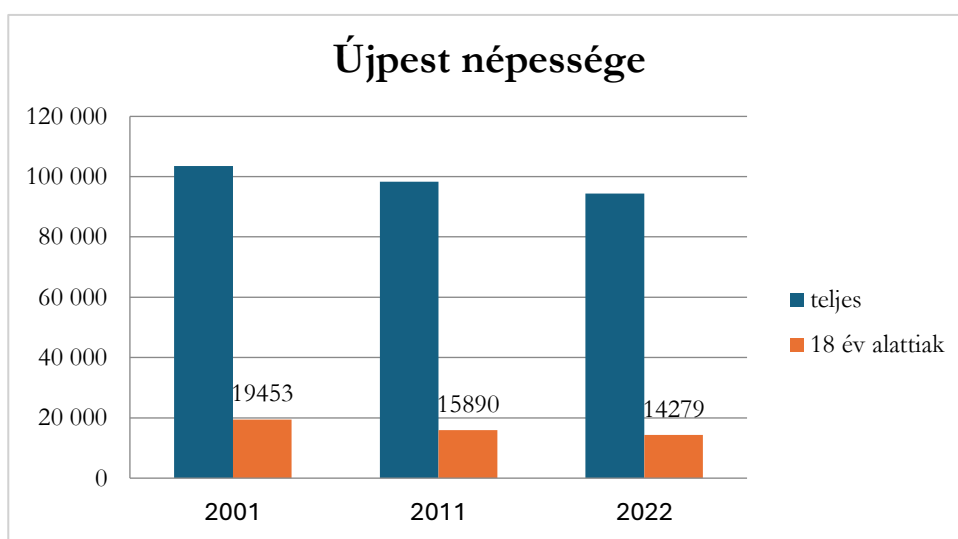
már nem tud kezelni, ezért is lényeges az együttműködés erősítése együttgondolkodás, közös problémamegoldás irányába is.

A 2023-as évben tudatos fejlesztési lépéseket tettek: képzések, a szerepek, feladatok, a gyermekjóléti és jelzési folyamat tisztázása, valamint a kommunikáció javítása határozta meg a működést. Az esetek transzparens vezetése sokkal fontosabbá vált, mint a járvány előtt. A beavatkozások eredményeképpen a jelzőrendszeri aktivitás nőtt, az esetmegbeszélések rendszeressé váltak, és az egyes szakterületek között minőségibb szakmai párbeszéd alakult ki. Lényeges, hogy a járvány idején kialakult online kapcsolattartási formák a járvány után is preferálttá váltak és ez pozitívan mozdította el az együttműködést. A szakmai tervek alapján azt mondhatjuk, hogy a jelzőrendszer pozitív irányba változott a járvány előtti helyzethez képest is: bizonytalanság, elakadás esetén a jelzőrendszeri tagok már inkább tanácsot kértek az illetékes gyermekjóléti szakembertől, azzal kapcsolatban, hogy adott helyzetben kell-e, és ha igen, milyen formában szükséges jelezni. *„Kiemelt feladata volt a 2023 évről az észlelő- és jelzőrendszer tekintetében, hogy kezdjenek el közösen gondolkodni a szakemberek, hogy a folyamatokat más megvilágításba helyezték, egy kicsit a probléma helyett a megoldásra tették a hangsúlyt a mindennapokban.”* (Szakmai támogatási terv, koncepció, 2023: 22) 2024-re hangsúlyossá vált *„speciális ismeretek átadásával támogatni a munkatársakat ... a pszichiátriai kórképek mellett egyre nagyobb hangsúlyt kell kapjon az eltérő idegrendszeri fejlődéssel élő gyermekek és családjuk gondozásának speciális elemei.”* (Szakmai támogatási terv, koncepció, 2023: 21) 2024-ben célul tűzték ki a gyermek- és felnőtt háziorvosokkal, rendőrséggel való együttműködés további erősítését, hiszen a terület jelzése szerint ugyan reagálnak a megkeresésekre, de az érdemi szakmai egyeztetésekben csak részben vesznek részt. Erősödtek a civil kapcsolatok, és ahogy minden évben, úgy 2024-ben is a Humánszolgáltató Központ törekedett az országos szintű szakmai közéletben való aktív részvételre (Szakmai támogatási terv, koncepció, 2024: 5). 2024-re a szakemberek úgy értékelték, hogy egyre inkább elmélyülő problémákkal kell foglalkozniuk, mint a létbizonytalanság, élelmezési problémák, munkahely elvesztése és ezek következtében egyes családi élethelyzetek teljes ellehetetlenülése. Fokozódott a családon belüli erőszak és érzékelhetően romlott a szülők mentális állapota. Pozitívum viszont, hogy nagy mennyiségű adományt kaptak, amit sikerült a rászorulókhhoz eljuttatni (Humánszolgáltató Központ, I. negyedéves beszámoló, 2024: 5).

1.1.3. A jelzőrendszer működésének sajátosságai Újpesten a Covid-járvány előtt

Újpest lakosság száma 2022-es népszámlálási adatok szerint 94391 fő volt, a lakosság szám 2011-hez képest 4%-kal csökkent. A 18 év alattiak száma 14279 fő volt, Szekszárdhoz hasonlóan itt is folyamatos a csökkenés.

2. ábra: Népeség szám, Újpest

Forrás: Népszámlálás, 2022. saját szerk.

Újpesten csak 2021-től állnak rendelkezésre szakmai tervek, így csak az abban szereplő megállapításokból tudunk visszakövetkeztetni a járvány előtti helyzetre. Ez alapján elmondható, hogy a Covid-járvány előtti időszakban a jelzőrendszer működése szintén heterogén képet mutatott. A bölcsődék és óvodák stabil, rendszeres kapcsolattartást ápoltak a Család- és Gyermekjóléti Központtal és jelzéseik jellemzően pontosak voltak, időben érkeztek. A folyamatos szakmai jelenléttel (pl. óvodai és iskolai szociális segítők) ezek az intézmények kiemelten jól illeszkedtek a gyermekjóléti-gyermekvédelmi rendszerbe. Ezzel szemben, ahogyan azt Szekszárdon és a szekszárdi járásban is láthattuk, a házi orvosok és a gyermek-házi orvosok szerepvállalása passzív volt. Ez úgy tűnik, hogy országos probléma, nem helyi sajátosság. Az éves tanácskozásokon ritkán jelentek meg és jelzőrendszeri aktivitásuk alacsony szintűnek bizonyult.

1.1.4. A Covid-19 hatása Újpest jelzőrendszeri működésére

A járvány Újpesten is átalakította a jelzőrendszer megszokott működését. A bölcsődék, óvodák és iskolák – bár a technikai infrastruktúra (a bölcsődéket kivéve, ahol hiányzott az infrastruktúra, óvodáknál pedig digitális kompetencia) viszonylag gyorsan bővült – jelentős mértékben átálltak az online kapcsolattartásra, ügyeleti rendszerre. A járvány első hullámában az óvodák és bölcsődék ügyeleti rend szerint működtek, az iskolák pedig digitális oktatásra tértek át a kerületben is. A gyermekek személyes jelenlétének hiánya miatt a veszélyeztetettség látenciája drámaian nőtt, a veszélyeztető tényezők észlelése nehezkessé vált, hosszabbá váltak az ügymenetek. Nehezebbé vált elérni az adományozó civil szervezeteket is. A jelzőrendszeri együttműködés minősége intézménytípusonként különbözően alakult.

A védőnői, iskolavédőnői szolgálat munkáját több nehézség is akadályozta. Például a családlátogatások megszűnése akadályozta a problémafeltárást és a bizalmi kapcsolat kialakítását az új ellátottakkal. A régiekkel meg tudták oldani a kapcsolattartást. Az iskolavédőnők arról számoltak be, hogy a magántanulói státuszban lévő gyermekek nyomom követése megoldhatatlan volt, illetve elmaradtak a kötelező szűrővizsgálatok, az egészségnevelési tevékenység csak a tanév utolsó két hetében történhetett meg. Az egészségi állapot miatt gondozott tanulók ellenőrzése, szakorvoshoz történő irányítása sajnos elmaradt (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2021: 40).

A bölcsődék többnyire elégedettek voltak a jelzőrendszer működésével, bár beszámoltak arról, hogy a súlyos esetek feltételezhetően nem náluk csapódtak le, hanem a védőnői szolgálatnál.

Az óvodák jó véleménnyel voltak a Központtal való együttműködésről, jelzési kötelezettségüknek eleget tudtak tenni, az óvodai és iskolai szociális segítő segítette a munkájukat.

Az iskolák beszámolója szerint több probléma is adódott, noha súlyos ügyekben példaértékűnek élték meg az együttműködést: a gyámügy nem reagált a megkereséseikre, információhiányuk volt a tanulókról, a szülőkkel való kommunikáció is nehezkés volt és a digitális tanítás-tanulás is kihívásokkal teli volt. Nehéznek élték meg a kommunikáció oldaláról, hogy a családsegítő kollégáknak nem volt szolgálati mobiltelefonjuk. Gondot okoztak az elérhetetlen családok, miattuk a gyermekvédelmi ügyek kezeléséhez gyakran rendőrségi vagy jegyzői közreműködésre volt szükség (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2021: 61-62).

A rendőrség beszámolóiban kiemelkedő probléma lett a családon belüli erőszak növekedése. *„Az erőszakos jogsértések kiváltó tényezőjeként legnagyobb arányban az állandó alkoholfogyasztás szerepel, de jellemző a válással, gyermekelhelyezéssel összefüggő konfliktusok, vagyoni viták, munkanélküliség, betegség, érzelmi válsághelyzetek és a féltékenység. A sértetteket tájékoztattuk lehetőségeikről, a segítségkérés formáiról. Családon belüli erőszakkal összefüggésben folyamatosan továbbítottuk jelzéseinket a gyámhivatal és a gyermekjóléti központok felé. (...) A jelzések többségét az indokolta, hogy a veszélyeztetésnél, bántalmazásnál jelen volt kiskorú.”* – áll a rendőrség 2021-es beszámolójában (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2021: 43).

A pandémia után a dokumentumokból az rajzolódik ki, hogy a kihívások ellenére új lendületet vett a jelzőrendszer, „az együttműködés jó, kétirányú és kölcsönös. Érzékelhető, hogy egyre több eltérő szakma alternatívaként tekint az együttműködésben rejlő erőre. Több szakma együttes erővel hathatósabb segítséget tud nyújtani a krízisben lévő családoknak, gyerekeknek.” (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2022: 11). A járványügyi helyzet azonban mély sebeket ejtett a gyermekek és családok mentális állapotán, ami a teljes gyermekjóléti rendszernek kihívást jelent: „Több intézmény azon félelmeit vetítette górcső alá, melyek a gyermekek mentális egészségét jelzik. Szomorkás, búskomor hangulat, társas kapcsolatok nemléte, vagy leépülése, szorongás, agresszív viselkedés, egyre több fizikai és verbális bántalmazások (...). Az online oktatás okozta károk lassan kezdenek kirajzolódni.” (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2023: 10).

A 2023-as, 2024-es és 2025-ös szakmai tervekben a jelzőrendszeri tagokat kérdőívvel kérdezték meg az együttműködésről (egyre nagyobb válaszadás mellett 20, 57, majd 68 intézményi válasszal). Ez alapján az együttműködés a jelzőrendszeri tagok között inkább jó, de sokszor eseti, a legnagyobb gond továbbra is a visszajelzések elmaradása. „A jelzőrendszeri együttműködés egészét a válaszadók 26,6%-a értékelte teljes mértékben megfelelőnek, 50% inkább megfelelőnek, 23,4% pedig közepesen megfelelőnek. Legkevésbé a védőnői szolgálat volt megelégedve a jelzőrendszer egészének működésével, (...) a legelégedettebbek pedig az óvodák voltak (...). Ennek oka az lehet, hogy az oktatási- nevelési intézményekben az óvodai és iskolai szociális segítők jelenléte megkönnyítette a gyermekvédelmi ügyeket érintő kérdésekben az eligazodást. A védőnők vonatkozásában viszont nincs ilyen informális kapcsolat.” (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2025: 11). A három évben lezajlott kérdőíves felmérés rámutatott arra is, hogy van néhány olyan eset, amikor az adott szakember a jelzés előtt próbálja megoldani a problémát és csak akkor jelez, ha komolyabb beavatkozásra van szükség. Illetve van olyan is, hogy nem egyértelmű, hogy mikor kell jeleznie a jelzőrendszeri tagnak. Azt mindenképpen pozitívnak értékelték, hogy több csatornán zajlik egyeztetés egy-egy eset kapcsán (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2024: 10-11).

1.2. Feladatok, célok, eszközök

1.2.1. Szekszárdi járás szakmai feladatai és a célokhoz rendelt eszközök

A szekszárdi járásban a 2019-es évben már világosan kirajzolódtak a jelzőrendszeri együttműködéssel kapcsolatos fejlesztési irányok. A szolgáltató egyik elsődleges célkitűzése a szakmaközi kapcsolatok további erősítése volt, amelyet a jogszabályban előírtnál gyakoribb megbeszélések szervezésével kívántak elérni. Ennek megfelelően a kötelező hat alkalom helyett kilenc szakmaközi egyeztetés valósult meg. A jelzések formai és tartalmi egységesítésére is nagy hangsúlyt fektetettek, hiszen pontosítani kívánták, hogy a jelzések milyen struktúrában érkezzenek a család- és gyermekjóléti szolgálatokhoz és központhoz.

A Covid-járvány előtti feladatmeghatározások már ekkor kiemelték a gyermek- és felnőtt házi orvosokkal való együttműködés gyenge pontjait. A jelzőrendszer ezen szereplőivel való kapcsolat megerősítése kiemelt célként jelent meg, felismerve, hogy ezen a területen országos szintű szemléletváltás szükséges, ekkor például tájékoztató anyagot küldtek ki a részükre. Szintén jelentősnek ítélték a rendőrséggel való kapcsolattartás fejlesztését.

Hangsúlyos feladat volt a civil szervezetekkel való együttműködés bővítése, valamint prevenciós és közösségi programok szervezése a lakosság elérése és érzékenyítése érdekében.

A járvánnyal kapcsolatos változások hatására a 2021-es és azt követő évek feladatai a korábbiakhoz képest kiterjedtebbek és összetettebbek lettek. Fontos szerepet kapott a kollégák túlterheltségének csökkentése belső képességekkel, amelyekben nagy hangsúlyt kapott például a megfelelő munkanapszervezés módszertana. Lényeges szerepet kapott az észlelő- és jelzőrendszeri felelős és észlelő- és jelzőrendszeri tanácsadó közös egyeztetése. Célként fogalmazódott meg a tájékoztatás célzottságának és hatékonyságának növelése.

A Covid-járvány után a prevenciót is erősítették. A közösségi programok és prevenciós rendezvények újraindítása a járvány után egyre fontosabb célkitűzésként jelent meg, tekintettel a közösségi kapcsolatok sérülésére és a szociális elszigetelődés veszélyére. Továbbra is kiemelt feladat maradt a védőnők, oktatási intézmények és a kórházi szociális munkások bevonása, valamint a civil szervezetekkel való partnerség fenntartása.

1.2.2. Újpest szakmai feladatai és a célokhoz rendelt eszközök

Újpesten a járvány előtti időszak szakmai feladatai elsősorban a már kialakított jelzőrendszeri és interprofesszionális együttműködések elmélyítésére irányultak. A feladatok között szerepelt a házi orvosokkal és házi gyermekorvosokkal való kapcsolatfelvétel és az ágazatirányítás által kiadott tájékoztatók átbeszélése, mivel ezen szereplők bevonása a jelzőrendszerbe korábban is korlátozott volt.

A 2021-től kezdődő időszak új helyzetet teremtett. A szakmaközi kommunikáció elősegítése, online találkozók szervezése és a Covid-járvány okozta problémák közös átbeszélése elsődleges feladatként fogalmazódott meg. A jelzőrendszeri tagok számára rendszeres eszmegbeszéléseket biztosítottak. A járvány okozta helyzetből fakadó problémák közös értelmezése is a szakemberek fókuszába került, különösen a nevelési szélsőségek, az iskolai lemorzsolódás, a gyermekek képernyőhasználatának drasztikus növekedése, illetve a konfliktusos családi helyzetek kezelése terén. Az esetfeldolgozások és szakmaközi egyeztetések célja a jelzőrendszer tagjai közötti koherens, transzparens szakmai működés megteremtése volt. Az új kihívásokra szerettek volna tudásmegosztással is reagálni, fókuszba került a gyermekek és szülők rossz mentális állapotának érzékelése és erre megoldások keresése. A járványügyi helyzet elmúltával az látható, hogy a 2024-es és 2025-ös célok már a jelzőrendszer strukturális fejlesztésére irányulnak, egyfajta facilitátor szerepet vállalt fel a

Gyermekjóléti Központ. Hosszú távú cél a fővárosi jelzőrendszeri munkacsoportban való közös gondolkodás ösztönzése is.

1.3. Jelzések számának alakulása 2019-2024 között

1.3.1. Jelzések számának alakulása a Szekszárdi járásban

A szekszárdi járásban 2017-hez viszonyítva 2019-ben szinte minden településen megnőtt a lakossági bejelentések száma. Ez a Humánszolgáltató Központ szerint visszavezethető arra, hogy sokkal tájékozottabbak és érzékenyebbek lettek az emberek a gyermekekkel kapcsolatos problémákra. A beszámolóból az derül ki, hogy a problémák számának növekedésével az írásos jelzések száma nem emelkedett, csak a szóbeli közlések és tájékoztatások valósultak meg, mely megnehezítette a professzionális szakmai munka kivitelezését. A járvány lecsengése után, 2022-ben a jelzések száma visszaesett vagy egyes településeken stagnált, ehhez hozzájárulhatott a pandémia miatti látencia növekedése. Ezzel szemben 2023-tól újra növekedett a jelzések száma, aminek több oka is feltételezhető. Javult az együttműködés, a képzések, tájékoztatások segítettek a problémák felismerésében. Emellett a jelzések számának növekedését okozza az is, hogy a szakemberek által észlelt problémák sokkal komplexebbek, nem lehet helyben, szűk erőforrásokkal megoldani azokat. 2024-ben a jelzések száma drasztikusan visszaesett az adatszolgáltatás alapján, az adatgyűjtéssel kapcsolatban a szolgáltató nehézségeket is jelzett.

Elmondható, hogy a szekszárdi járásban a jelzések száma hullámzó képet mutat a 6 év távlatában: 2019-2020 között növekedés, majd 2021-re egy drasztikus csökkenés, 2022-re további csökkenés, majd 2023-ra visszarendeződés és 2024-re újbóli csökkenés figyelhető meg. A jelzések számának hullámozása mellett a jelzésekkel érintett 0-17 éves kiskorúak száma is változó. A legtöbb jelzés, bár erőteljesen csökkenő tendencia mellett, a köznevelési intézményekből jön, illetve a gyermekjóléti szolgáltatótól. Ez utóbbi esetében nagy kiugrások mellett 2019-2021 között megduplázódott, 2023-ra pedig a bázisévtől számítva háromszorosára nőtt az adott évben a jelzések száma. Az egészségügyi szolgáltatók jelzéseiben, beleértve a védőnőket is csökkenés figyelhető meg. A rendőrség aktívnak mondható, a Covid-járvány után jól látszik a 39 jelzéssel (2022-ben) a családi konfliktusok és bántalmazási esetek begyűrzése. 2023-ban és 2024-ben a megyei kormányhivatal szerepe kiemelkedő volt. 2023-ban a pártfogói felügyelet is kiemelten aktív volt, 43 esetben jeleztek, a korábbi évek 7-12 közötti jelzési számaihoz képest.

2. tábla: Jelzőrendszeri tagoktól jövő jelzések alakulása, székszárdi járás

Jelzőrendszeri tagok	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Egészségügyi szolgáltató	42	19	28	18	35	13
Ebből: védőnői jelzés	15	14	19	13	25	6
Személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatók	67	86	148	34	184	29
Ebből: család- és gyermekjóléti szolgálat	52	85	128	32	173	23
Ebből: család- és gyermekjóléti központ	15		20	2	11	6
Kisgyermek napközbeni ellátását nyújtók	7	1	3	5	46	
Átmeneti gondozást biztosítók		1	1	7	6	5
Köznevelési intézmény	141	178	83	67	93	83
Rendőrség	32	23	25	39	24	22
Ügyészség, bíróság	2		1	3	3	6
Pártfogó felügyelői szolgálat	12	11	7	7	43	4
Áldozatsegítés és kárenyhítés feladatait ellátó szervezet				1	2	
Állampolgár, gyermek és felnőtt érdekeit képviselő társadalmi szervezet	3	13	7	5	12	13
Önkormányzat, jegyző	2	19	7	6	4	3
Járási hivatal gyámhivatala	114	94				
Hivatásos gondnok				1	1	
Javítóintézet		4	2	2		
Gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörben eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal		2		4	129	81
Állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv		1				

Büntetés-végrehajtási intézet, büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő					8	1
<i>Összesen</i>	422	452	312	199	590	260
<i>A jelzésekkel érintett személyek száma (nem balmozott adat)</i>	285	452	256	187	246	260

Forrás: A család és gyermekjóléti szolgáltatások adatai 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024. Az észlelő- és jelzőrendszer által küldött jelzések száma, 0-17 évesekkel kapcsolatosan megküldött jelzések száma.

1.3.2. Jelzések számának alakulása Újpesten

2019-ről 2020-ra növekedés figyelhető meg az érintett gyermekek számának azonossága mellett a jelzésben, 2020-ban ugyanis 268 gyermek volt érintett a 311 jelzésben. A 0-17 éves gyermekekre irányuló jelzések száma hullámzó 2019 és 2024 között, 2022 és 2024 azonban mindenképpen kiemelkedik a 358 és 428 jelzéssel.

Elmondható, hogy bár a rendőrségi jelzések száma folyamatosan nőtt ezen célcsoport vonatkozásában, 6 év táblatában ez 2,5-szeres növekedést jelent: míg 2019-ben a rendőség 29 jelzést küldött, addig 2024-ben 77 jelzés érkezett. A beszámoló rámutat arra, hogy a gyermekkorúak sérelmére elkövetett családon belüli bántalmazások száma jelentősen növekedett a Covid-járvány alatt: 2019-ben a bántalmazott gyermekek száma 106 fő volt, 2020-ban pedig 168 fő. A gyermekekkel szembeni elhanyagolási esetek számában nagyarányú növekedés volt tapasztalható, 2019-ben 212 fő volt érintett, 2020-ban pedig 320 fő szerepelt az hivatalos statisztikában (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2021: 10).

Újpesten is a köznevelési intézményekből érkezik a legtöbb jelzés, azzal, hogy jól látszik itt is, hogy 2020-2022 között a jelentősnek mondható jelzésszámcsökkenés után egy drasztikus növekedés volt megfigyelhető. A kiinduló évben 89, 2024-ben pedig közel dupla annyi, 170 jelzés érkezett innen. Az általános iskolák részére 2023-tól bevezették az ún. „Prevenációs észlelő és jelzőlapot”, ennek célja a korai felismerés és mielőbbi speciális szolgáltatáshoz jutás (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2025: 7).

Ugyanígy jelentős számú jelzés érkezik a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatóktól, ezen belül főleg a család- és gyermekjóléti központokból. Kivétel a 2023-as év, amikor csak 9 jelzés érkezett innen.

Az egészségügyi szolgáltatók és ezen belül a védőnők esetében a járványügyi helyzetben tapasztalhatunk némi növekedést a jelzések számában, de a közneveléshez és a rendőrséghez képest alulreprezentáltak a jelzések vonatkozásában.

2024-ben összesen 428 jelzés érkezett 321 gyermekről. Elmondható, hogy a helyi jelzőrendszer az előző évhez képest jelentősen aktívabb volt, 2023-ban ugyanis 238 jelzést küldött a jelzőrendszer 188 gyermekről.

A járvány idején nőtt a jelzések száma az átmeneti gondozást biztosító intézményektől, 2024-ben azonban ez a növekedés még inkább látványos, 2021-hez képest duplájára nőtt az innen érkező jelzések száma (15-ről 32-re).

A vizsgált években az látható, hogy dinamikusán nőtt az állampolgári és civil szervezeti, valamint a jegyzői, önkormányzati jelzések száma. Kb. 20 jelzés érkezik lakossági vagy civil szervezeti bejelentésre az elmúlt években. Az értékelés rámutat arra, hogy az önkormányzat jelzéseit jellemzően a családvédelmi koordinációért felelős szerv jelzései adják, ami a bántalmazás növekedésével függ össze. A gyámügyi osztálytól érkező jelzések viszont fordított tendenciát mutatnak, 2022-ben 130, 2024-ben viszont 59 jelzés érkezett, ennek azonban módszertani jellegű az oka: a rendőrségtől érkező jelzésekre megnyitják az eseteket és a gyámhivatali eljárás már nem számolható a jelzések közé (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2025: 8).

A már korábban említett 2024-től érvénybe lépő, a szankciókat előtérbe helyező jogszabályi háttérnek köszönhető, hogy tárgyévben jelentősen nőtték a jelzési számok és az abban érintett gyermekek száma is (Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv, 2025: 9).

3. tábla: Jelzőrendszeri tagoktól érkezett jelzések számának változása

Megnevezés	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Egészségügyi szolgáltató	12	37	19	24	18	16
Ebből: védőnői jelzés	5	17	9	9	5	11
Személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatók	24	32	27	44	9	33
Ebből: család- és gyermekjóléti szolgálat		3	9	19	2	8
Ebből: család- és gyermekjóléti központ	15	29	18	25	7	21
Kisgyermek napközbeni ellátását nyújtók	6		2			
Átmeneti gondozást biztosítók	12	17	15	9	5	32
Köznevelési intézmény	89	72	63	59	102	170
Rendőrség	29	28	28	24	70	77
Ügyészség, bíróság	2	4	10	5	2	3
Pártfogó felügyelői szolgálat	1		1	1		1
Egyesület, alapítvány, egyházi jogi személy		3	1			2
Áldozatsegítés és kárenyhítés feladatait ellátó szervezet		1		2	3	
Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat		1	8	3		
Állampolgár, gyermek és felnőtt érdekeit képviselő társadalmi szervezet	3	16	9	20	19	18
Önkormányzat, jegyző		3	9	10	4	17
Járási hivatal gyámhivatala	85	90	86			
Foglalkoztatás-felügyeleti hatóság				1		

Katasztrófavédelem						
Közüzemai szolgáltatók	5	8				
Gyermekjogi/ellátottjogi képviselő / betegjogi képviselő		1				
Javítóintézet						
Gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörben eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal		1		130	6	59
Állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv				26		
<i>Összesen</i>	<i>268</i>	<i>311</i>	<i>278</i>	<i>358</i>	<i>238</i>	<i>428</i>
<i>A jelzésekkel érintett személyek száma (nem balmozott adat)</i>	<i>268</i>	<i>268</i>	<i>274</i>	<i>322</i>	<i>188</i>	<i>321</i>

Forrás: A család és gyermekjóléti szolgáltatások adatai 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024. Az észlelő- és jelzőrendszer által küldött jelzések száma, 0-17 évesekkel kapcsolatosan megküldött jelzések száma.

1.4. A jelzőrendszer működésének értékelése a szekszárdi járásban és Újpesten

A két vizsgálati helyszín összehasonlítása több fontos különbséget tár fel. Szekszárdon a járvány előtt a jelzőrendszer már erőteljesen differenciáltan működött: miközben a védőnők és az oktatási szereplők aktívan kapcsolódtak, a házi orvosok és a rendőrség bevonódása hiányos volt. Újpesten ezzel szemben a bölcsődék, óvodák, rendőrség alkották a jelzőrendszer stabil magját. A járvány kitörése után mindkét ellátási terület a gyermekek, családok láthatóságának radikális csökkenésével szembesült, hatalmas terhet jelentettek a rendszerszintű kihívások. Ennek orvoslására a szekszárdi járásban a jelzőrendszeri tagok képzésére, szakmai egyeztetésekre és a közös feladatmegosztásra helyeződött a hangsúly, Újpesten inkább a prevenciót próbálták erősíteni. Összességében elmondható, hogy a Covid-járvány jelentős mértékben rávilágított a jelzőrendszeri együttműködés rejtett nehézségeire. Szekszárd és Újpest példája egyaránt azt mutatja, hogy egy krízishelyzetben azok a rendszerek bizonyulnak stabilnak, amelyekben a kommunikáció többszatornás, a szerepek és a feladatok tisztázottak, és a szakemberek megfelelő technikai, szakmai és mentális támogatást kapnak, képesek kihasználni az együttgondolkodásban rejlő erőt az új típusú problémák megoldásában. A járvány utáni időszakban mindkét ellátási területen megfigyelhető volt a szakmaközi kapcsolatok erősítésének igénye, a strukturális hiányosságok tudatosabb kezelése, valamint a prevenció jellegű tevékenységek felértékelődése.

Mind Szekszárd, mind Újpest esetében látható, hogy a Covid-járvány előtti feladatok elsősorban az együttműködések pontosítására, a jelzőrendszeri szereplők bevonására és a szakmaközi kommunikáció fejlesztésére irányultak. A járvány alatt és után a feladatok komplexebbé váltak: Szekszárdon a társadalmi-gazdasági változásokra, a mentális problémák növekedésére és a közösségi működés helyreállítására reagált a rendszer. Újpesten a hangsúly inkább a szakmák közötti rendszeres kommunikáción,

az új problémátípusok (pl. önsértés, online bántalmazás, digitális és egyéb függőség) megértésén és kezelésén, illetve a struktúra hosszú távú fejlesztésén van.

Mindkét esetben jól látható, hogy a Covid-járvány nem csupán átmeneti működési zavarokat okozott, hanem új típusú veszélyeztetettséget előidéző problémákat is kitermelt. Ezzel együtt mindkét vizsgálati területre igaz, hogy a járvány utáni időszakban a jelzőrendszer működése szorosabbá vált, a problémák komplexitása növekedett és a gyermekvédelmi ellátórendszer terheltsége tartósan magas maradt.

A két ellátási terület tapasztalatai alapján a jelzőrendszer jövőbeli fejlesztésének kulcspontjai a következők:

- a feladatok, a folyamatok tisztázása, legyen mindenki számára világos a rendszerben lévő helye,
- a gyermekjóléti központtól a jelzőrendszeri tagok által elvárt visszajelzési mechanizmusok megerősítése,
- kommunikáció, tájékoztatás javítása, információs portálók, szóróanyagok, kiadványok naprakésszé tétele,
- a szupervízióhoz és a team munkához való rendszeres hozzáférés biztosítása,
- a szakemberhiány, fluktuáció enyhítése, mely azonban strukturális, az egész gyermekvédelmi rendszert érintő probléma.

1.5. Rövid helyzetkép a család- és gyermekjóléti szolgáltatásokról

A fentiekben a jelzőrendszer működési sajátosságait mutattuk be, most pedig röviden a 2024-es OSAP adatok alapján a két helyszínen a család- és gyermekjóléti szolgáltatásokra vonatkozó adatokat ismertetjük.

1.5.1. Szekszárdi helyzetkép

A szekszárdi járásban teljes munkaidőben 21 fő dolgozik (ebből 8 fő óvodai és iskolai segítő, 6 fő esetmenedzser), ebből 1 fő kivételével mindenki szakirányú végzettséggel rendelkezik. Két fő férfi a munkavállalók közül. Szerződéssel további 4 főt foglalkoztatnak, 2 pszichológust, 1 gyógypedagógust és 1 jogi tanácsadót.

Tárgyévben a speciális szolgáltatások közül a fogyatékosági tanácsadás (1989 tevékenység, 214 ellátott), az óvodai és iskolai segítő tevékenység (1118 tevékenység, 9492 ellátott), a fejlesztőpedagógiai ellátás (323 tevékenység, 21 ellátott), valamint a pszichológiai tanácsadás (120 tevékenység, 51 ellátott) emelkedik ki. Összesen speciális szolgáltatással 9934 fő volt érintett, mely 3857 tevékenységet jelent. A Humányszolgáltató Központ tárgyévben 4190 esetszámmal dolgozott, amelyek a hatósági intézkedésekhez kapcsolódtak, ez 2269 fő kiskorút és 18. évet betöltött fiatal jelentett. Az esetszámon belül kimagasló az esetkonzultáció (867), a családlátogatás (776), valamint a szociális segítő tevékenység (524). 60-80 körül mozog az egyéni-

gondozási terv készítésének, védelembe vétellel kapcsolatosan felülvizsgálati tárgyaláson való részvételnek, valamint az esetmegbeszéléseknek a száma. 2022-ben a környezettanulmány készítéséhez kapcsolódtak a hatósági intézkedések.

2024-ben 163 fő volt a védelembe és 172 fő a nevelésbe vett gyermek. 13 gyermek kikerült a szakellátásból és utógondozásban részesült. Szekszárdon és Bátaszéken, továbbá Decsen volt a legmagasabb a védelembe vettek száma, kiemelkedik a nevelésbe vétel tekintetében még az ellátott települések sorából Bata.

A veszélyeztetettség adatokat nézve elmondható, hogy 409 kiskorút tartottak nyilván 2024-ben, a kiskorúak 81%-a (333 fő) környezeti okok miatt veszélyeztetett, gyakori a szülők, a család életvezetési problémája. A drogfogyasztás, csavargás 21 főt érintett, a tanulási- és magatartási problémák pedig 42 főt. Anyagi helyzet 13 főnél volt nevesítve a veszélyeztetettség fő okaként. A 409 gyermek 259 családból származik. Külön szót kell ejtenünk a bántalmazásról is: 47 esetben a családon belüli bántalmazás a veszélyeztető ok, 40 esetben fizikai, 6 esetben lelki és 1 esetben szexuális bántalmazás történt. Az adatok szerint fizikai és lelki elhanyagolás történt 61 esetben, továbbá 12 esetben a kortársak negatív hatása vezetett a veszélyeztetettség megállapításához.

1.5.2. Újpesti helyzetkép

Újpesten a szakmai állomány esetében hasonló nagyságrendet láthatunk: teljes munkaidőben 28 fő dolgozik (ebből 11 fő óvodai és iskolai segítő, 7 fő esetmenedzser, 5 fő tanácsadó és szintén 5 fő szociális asszisztens), 3 fő kivételével mindenki szakirányú végzettséggel rendelkezik. Az intézményben öt férfi dolgozik. Szerződéssel további 5 főt foglalkoztatnak, 1 pszichológust, 1 gyógytornászt és 3 jogi tanácsadót.

Tárgyévben a speciális szolgáltatások közül az óvodai és iskolai segítő tevékenység (14454 tevékenység, 3755 ellátott), a pszichológiai tanácsadás (834 tevékenység, 197 ellátott) emelkedik ki. Markáns a család- és párterápia (510 tevékenység, 142 ellátott), illetve a fejlesztőpedagógiai ellátás (462 tevékenység, 29 ellátott), továbbá a lakótelepi szociális munka, mely 109 főt ért el, ahol az összes tevékenység száma meghaladja az 500-at. A szegénység mérséklésének eszközeként a hátralékkézelési tanácsadás is jelentősnek mondható, közel ezer esettel dolgoztak, közel 200 főt ellátva.

Összesen speciális szolgáltatással közel 8000 főt értek el, a tevékenységek száma meghaladta a 19 ezret. A szekszárdi járáshoz viszonyítva a rögzített tevékenységek száma ötször nagyobb volt, azzal együtt, hogy Szekszárdon több volt az ellátásban, szolgáltatásban részesülők száma.

Az újpesti szolgáltató nagyságrendileg a szekszárdi járáshoz hasonlóan ötezer körüli hatósági intézkedéssel kapcsolatos esetszámmal dolgozott, mely 2725 fő kiskorút és 18. évet betöltött fiatalt jelentett. Az esetszámon belül kimagasló a családlátogatás (1952, mely 2,5-szerese a szekszárdi családlátogatásoknak), valamint a szociális segítő tevékenység (1468, közel háromszorosa a szekszárdi tárgyévben rögzített ilyen típusú tevékenységeknek). Az esetkonzultáció és az esetmegbeszélés is kiemelkedik, a kettő meghaladja az ezres esetszámot.

2024-ben 146 fő volt a védelemben és 105 fő a nevelésbe vett gyermek. Három fő kikerült a szakellátásból és utógondozásban részesült. Mind a védelemben vett, mind a nevelésbe vett gyermekek esetében a 6-13 és 14-17 évesek köre kiugró, a szakellátásba kerültek 1/3-a tinédzser. Ugyanez az életkori kategória felülreprezentált a szekszárdi járásban is a magasabb tárgyévi esetszámok mellett, itt azonban a nevelésbe vetteknek 43%-a 14-17 éves.

A veszélyeztetettség adatokat nézve elmondható, hogy 497 kiskorút tartottak nyilván 2024-ben, a kiskorúak 88%-a (439 fő) környezeti okok miatt veszélyeztetett, gyakori a szülők, a család életvezetési problémája, illetve a családi szerkezetben rejlő probléma megléte. A lakhatási krízis 37 esetben jelent meg fő okként. A drogfogyasztás, csavargás 10 főt érintett, a tanulási- és magatartási problémák pedig 38 főt, ezek az okcsoportok hasonló mintázatot mutatnak a szekszárdi járásban is. Anyagi helyzet 10 főnél jelent meg vezető problémaként.

Újpesten a bántalmazás kicsivel magasabb számot mutat jelentős belső eltérés mellett. Itt 66 gyermeket érintett a bántalmazás, melyből 23 fő volt szexuális bántalmazással érintett. Az adatok szerint fizikai és lelki elhanyagolás történt 169 esetben, ez azonban több, mint 2,5-szöröse a szekszárdi adatoknak. A szexuális bántalmazás 20 esetben családon belül, 3 esetben egyéb rokon által történt, az áldozatok közül 19 fő volt lány és 4 fiú. A bántalmazással érintett gyermekek kapcsán további 25 fő kirekesztés, erőszak vagy a kortárs csoport negatív hatásának volt áldozata.

II. Új típusú társadalmi kihívások a gyermekek és a gyermekes családok segítése szempontjából

II.1.1. Szekszárdi járás új típusú társadalmi problémái

A szakmai beszámolók alapján 2019-2024 között elmondható, hogy mély problémákkal küzd a gyermekjóléti szolgáltatás rendszere. A szekszárdi járásban 6 gyermekek köré rendezhető problémátípust azonosítottunk.

1) Egzisztenciális problémák: anyagi nehézségek, a lakosság életszínvonala folyamatosan romlik: a 2020-ban kialakult rendkívüli helyzet nagy nehézségeket mért az egyénekre, családokra és természetesen a szolgáltatási szektorra. A korábban pénzgazdálkodási, háztartásvezetési gondokkal küzdő családok a meglévő tartalékaikat, erőforrásaikat felélték, a beosztási nehézségek súlyosbodtak. A tartósan munkanélküli ügyfelek nehezen tudtak megélhetéshez jutni. Nőtt a mélyszegénységben élők száma, a jelzésekben újra megjelent a gyermekes családoknál az éhezés minőségi és mennyiségi formában.

2) Mentális problémák: romlott az ügyfélkör mentális állapota és a szerhasználat különböző formái gyakoribbá váltak, noha az egészségügyi és közösségi ellátórendszer nem fejlődött ezzel párhuzamosan.

- 3) Családon belüli erőszak növekedése.
- 4) Gyermek fejlődésének elmaradása vagy ütemének lassulása, valamint kiemelkedően nőtt az iskolai hiányzások száma. 2021-ben a korlátozások idején kiemelt gondot jelentett a gyermekek felügyelet nélkül maradása és a digitális oktatáshoz szükséges infokommunikációs infrastruktúra hiánya.
- 5) Kapcsolattartási, együttműködési nehézségek: különélő szülő gyermekkel való kapcsolattartása nehezebbé vált, a gyermeknevelési ellentétek kiéleződtek.
- 6) Komoly gondokat okoznak a mindennapokban előforduló speciális élethelyzetek, a problémák egyre komplexebbek, súlyosabbak, így a megoldási lehetőségek megtalálása is sokkal nehezebb, melyet tovább nehezítenek az ellátórendszerek súlyos hiányosságai.

II.2. Újpest új típusú társadalmi problémái

A szakmai beszámolók alapján az elmúlt években Újpesten jelentősen átalakultak a gyermekeket érintő kockázati tényezők, és több olyan jelenség is azonosított, amely új típusú problémának tekinthető a jelzőrendszeri szereplők tapasztalatai szerint. A változások mögött részben a társadalmi-gazdasági folyamatok, részben pedig a Covid-járvány utóhatásai állnak, ezek 5 nagyobb problémátípust rajzoltak ki Újpesten.

- 1) Mentális problémák: az egyik legmarkánsabb probléma a gyermekek pszichés és mentális terhelésének növekedése. Egyre több olyan tanuló van, akiknél a szorongásos és depresszív tünetek erősödnek, illetve akik bezárkóztak és a társas kapcsolataik beszűkültek. Nőtt a középiskolás korosztály körében az önsértő magatartások száma.
- 2) Közösségi kapcsolatok beszűkülése, oktatási hátrányok növekedése: a járványhoz köthető hatás az is, hogy az online oktatás idején fellazultak, sok esetben megszűntek a támogató kortársi kapcsolatok, ennek következményeként a fiatalok körében gyakoribbá váltak a magatartási zavarok, nőtték az iskolai hiányzások. Az online térben történő oktatással a tudásbeli hátrányok is nőtték, általában a tanulási nehézségek is hangsúlyosabbak lettek.
- 3) Internetes zaklatás: szintén újabb hangsúlyeltolódást tükröz a digitális térhez kapcsolódó veszélyek megjelenése és erősödése. A kortársak online bántalmazása, a gyűlöletbeszéd és a kirekesztés már az általános iskola felső tagozatától kezdve komoly problémát jelent. A kontroll nélküli internethasználat miatt a gyerekek olyan tartalmakkal találkoznak, amelyek érzelmileg és értelmileg is nagyon megterhelők.
- 4) Egzisztenciális problémák: új problémacsoport az anyagi és lakhatási bizonytalanság gyors növekedése. Bár Újpest hagyományosan vegyes szociális összetételű kerület, az elmúlt időszakban a pandémia hatására nőtt azoknak a családoknak a száma, akik megélhetési nehézségekkel küzdenek, sokukat a kilakoltatás veszélye fenyegeti.

Pedagógusok tapasztalata sok esetben a hiányzó felszerelés, a nem megfelelő ruházat és étkezés biztosítása.

5) Szülői együtt nem működés fokozódása: egyre frusztrálóbb, új jelenségként jelent meg a fokozódó szülői elérhetetlenség és együttműködés-hiány. Az iskolák több esetben jelezték, hogy a szülők tartósan nem reagálnak megkeresésekre, nem biztosítanak igazolásokat, a kommunikáció nehézkesen működik.

II.3. Új típusú problémák a kérdőíves felmérés eredményei alapján

II.3.1. Alapadatok

A szekszárdi és újpesti jelzőrendszeri tagok körében 2025. október-novemberében egy online kérdőíves lekérdezés történt. Belső címlistát használtunk, a kollégákat arra kértük, hogy küldjék tovább az online kérdőívet. A címlistán a szekszárdi járásban 80 intézmény, szervezet szerepelt, akik a jelzőrendszer hivatalos tagjai, becslést alapján kb. 2000 fő lehet, aki érintett az intézmények vonatkozásában, mint jelzőrendszeri tag, tehát beleértve az óvopedagógusokat, pedagógusokat is. Újpesten 122 címre került kiküldésre a kérdőív, ahol szintén hasonló arányban becsüljük a kerület mérete alapján a potenciális jelzőrendszeri szakemberek számát. A címlistára több emlékeztető e-maillt küldtünk ki, de végül 220 teljes értékű kérdőívvel dolgoztunk. A szekszárdi ellátási területre töltötte ki az adatokat a minta 76%-a (168 fő), míg Újpestre vonatkozóan 24%-uk (52 fő). Mivel az alapsokaság pontosan nem ismert, így a szakemberek által becsült potenciális jelzőrendszeri kör nagysága alapján a szekszárdi járásban egy kb. 8%-os, újpesten viszont minimális, 3% alatti válaszadással kalkulálunk. Az informális egyeztetések alapján feltételezhető Újpesten, hogy a címlistán szereplő jelzőrendszeri tagok inkább töltötték ki a kérdőívet, és néhány esetben történt csak a továbbküldés eredményeként válaszadás.

A minta egyenetlensége miatt külön elemzést nem készítettünk a két ellátási területre, de az azonosságokra és a különbségekre kitérünk, főleg az új típusú társadalmi problémák észlelése és arra adandó szolgáltatói válaszok esetében.

A mintáról elmondható, hogy iskolai végzettség szerint 1 fő kivételével minden kitöltő diplomás szakember, 57%-uk rendelkezik főiskolai diplomával, 41%-uk egyetemi diplomával, 2%-uk (4 fő) doktori fokozattal is. Ezen túlmenően szakirányú továbbképzéssel rendelkezik a minta 51%-a (Szekszárdi járás: 50%, Újpest: 56%). A megkérdezettek átlagéletkora 49 év.

A munkakört szöveges válaszban lehetett leírni, ez alapján a legtöbb válaszadó pedagógiai és egészségügyi területet jelölt meg. Az ellátott feladatok is ehhez kapcsolódnak.

4. tábla: Munkakör megnevezése

Munkakör	N
pedagógus	22
gyógypedagógus	5
iskolapszichológus	4
egészségügyi terület	16
családsegítő	8
óvodai és iskolai szociális munkás	4
rendőrség	2
pártfogó felügyelet	2
ügyészség	1
egyéb	5

A megkérdezettek 72%-ának (159 fő) 1 település tartozik az ellátási körzetébe, 28 főnek 2-3 település, 34 főnek pedig több mint 3. A minta 53%-a több mint 10 éve tagja az észlelő és jelzőrendszernek. 6-10 éve 20%, 3-5 éve 12%, kevesebb mint 2 éve 15%-uk tagja a jelzőrendszernek. Nincs szignifikáns különbség, de az újpesti kollégák magasabb arányban (56%) választották azt az opciót, hogy több mint 10 éve tagok, ez összefügghet a némileg magasabb átlagéletkorukkal is.

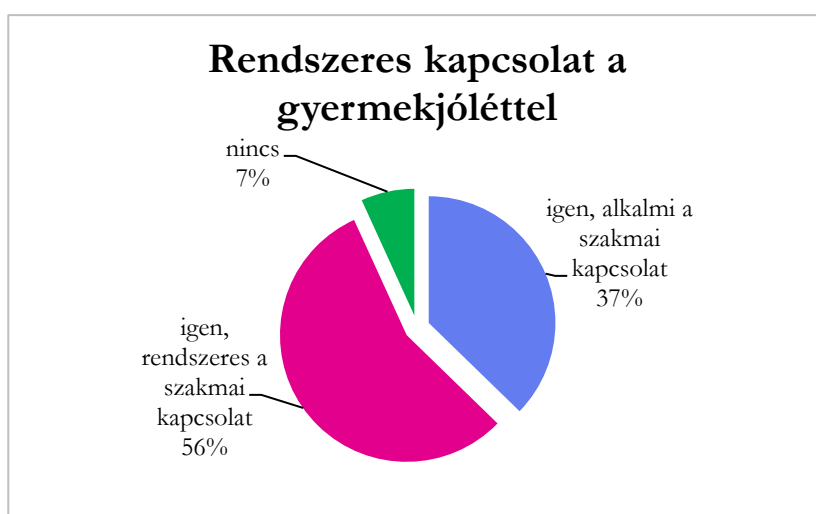
3. ábra: Jelzőrendszeri tagság időtartama

II.3.2. Jelzőrendszeri együttműködések és az új típusú problémák megjelenése

Rendszeres szakmai kapcsolata a gyermekjóléti alapellátás szakembereivel a minta 56%-ának van, alkalmi kapcsolata 37%-nak, 7%-nak viszont egyáltalán nincs. Ugyan nincs szignifikáns kapcsolat, de a szekszárdi járásban dolgozó szakemberek nagyobb arányban (58%) jelölték meg a rendszeres szakmai kapcsolatot, mint az újpestiek (48%).

4. ábra: Kapcsolat a gyermekjóléti alapellátással (%)

Ahogy a munkakörnél már láttuk, a jelzőrendszeri tagok zöme köznevelési intézményben dolgozik (63%), második legnépesebb csoport egészségügyi területen, a harmadik pedig a személyes gondoskodás területén. Bizonyos, jogszabályban nevesített területek egyáltalán nem képviseltették magukat a mintában (bíróság, áldozatsegítés, javítóintézet, menekültügy stb.)

5. tábla: Jelzőrendszer mely területén dolgoznak

Jelzőrendszeri tagok	N	%
köznevelési intézmények és a szakképző intézmények	139	63,18
egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos	44	20,00
személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók	31	14,09
gyermekjogi képviselő	4	1,82
ügyészség	3	1,36
rendőrség	2	0,91
pártfogó felügyelői szolgálat	2	0,91
az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv	2	0,91
<i>összesen</i>	220	100,00

A kérdőíves kutatás fókuszában az új típusú társadalmi problémák álltak, elsősorban ezek észlelésére voltunk kíváncsiak a kollégák részéről. A minta közel 60%-a jelölte meg, hogy tapasztalja a növekvő mentális zavart a fiatalok körében, súlyos probléma a kortárs bántalmazás növekedése, illetve a szülők mentális problémáinak erősödése. A lakhatási körülmények szintén rosszabbodnak, ez összefüggésben van a családi konfliktusok növekedésével. Ezzel párhuzamosan erősödik az online függőség, AI szerepe a fiatalok kapcsolati hálójában, aminek számtalan negatív következménye azonosítható. A legális és illegális szerhasználat 20% körül van jelen, illetve a fiatalok általi bűnelkövetést és a családon belüli bűnelkövetést a szakember közel 8-10%-a jelölte, mint új kihívást. Magányos elkövetők megjelenését a fiatalok körében 7 fő jelezte, és a prostitúcióra kényszerítés is néhány esetben megjelent (6. tábla).

6. tábla: Az elmúlt 5 évben tapasztalta-e az alábbi, új típusú társadalmi problémák valamelyikét?

Új típusú probléma	N	%
növekvő mentális zavar a fiatalok körében	127	57,7
növekvő bullying, kortárs bántalmazás az iskolai szinten	107	48,7
növekvő mentális zavar a szülők körében	103	46,8
rossz lakhatási körülmények, családi konfliktusok miatt bekövetkezett költözés, vándorló életmód	95	43,2
baráti kapcsolatok kiüresedése és ezzel párhuzamosan a mesterséges intelligencia megjelenése barátként a gyermekek életében	93	42,3
növekvő bullying, kortárs bántalmazás online térben	87	39,6
növekvő önsértő magatartások a fiatalok körében	84	38,2
illegális szerek használata a fiatalok körében	69	31,4
lakhatási problémák, szívésségi lakáshasználat	51	23,2
generációs alkoholfogyasztás	48	21,8
illegális szerek használata a szülők körében	46	20,9
fiatalok túlzott alkoholfogyasztása	44	20,0
a szülői felügyelet nélkül maradás külföldi munkavállalás miatt	24	10,9
növekvő fiatalkori bűnelkövetés	21	9,6
szülői felügyelet nélkül maradás a szülő más településen történő munkavállalása miatt	19	8,6
növekvő bűnözés a családban	18	8,2
prostitúció a felnőtt családtagok körében	10	4,6
egyre több magányos bűnelkövető megjelenése a fiatalok körében	7	3,2
kiskorú gyermek prostitúcióra kényszerítése	5	2,3

Nem kaptunk szignifikáns különbséget a két ellátási területen, ugyanakkor jól kirajzolódik, hogy az újpesti válaszolók kis száma ellenére is, a legtöbb felsorolt probléma nagyobb arányban jelentkezik az újpesti jelzőrendszeri kollégáknál. Kivétel a vándorló életmód, lakhatási válság okozta családi problémák megjelenése, a szülői felügyelet nélkül maradás (belföldi és külföldi munkavállalás esetén), illetve a növekvő bűnelkövetés (gyermek, felnőtt) és a prostitúció.

7. tábla: Új típusú problémák észlelése Szekszárdon és Újpesten (%)

Új típusú probléma	Szekszárd	Újpest
növekvő mentális zavar a fiatalok körében	55,4	65,4
növekvő bullying, kortárs bántalmazás az iskolai szinten	48,2	50,0
növekvő mentális zavar a szülők körében	47,0	46,0
rossz lakhatási körülmények, családi konfliktusok miatt bekövetkezett költözés, vándorló életmód	45,8	34,6
baráti kapcsolatok kiüresedése és ezzel párhuzamosan a mesterséges intelligencia megjelenése barátként a gyermekek életében	40,0	48,1
növekvő bullying, kortárs bántalmazás online térben	36,3	50,0
növekvő önsértő magatartások a fiatalok körében	35,1	48,1
illegális szerek használata a fiatalok körében	29,2	38,5
lakhatási problémák, szívésségi lakáshasználat	21,4	28,8
generációs alkoholfogyasztás	20,2	26,9
illegális szerek használata a szülők körében	19,6	25,0
fiatalok túlzott alkoholfogyasztása	18,5	25,0
a szülői felügyelet nélkül maradás külföldi munkavállalás miatt	11,3	9,6
növekvő fiataalkori bűnelkövetés	11,3	3,8
szülői felügyelet nélkül maradás a szülő más településen történő munkavállalása miatt	8,9	7,7
növekvő bűnözés a családban	9,5	3,8
prostitúció a felnőtt családtagok körében	4,8	3,8
egyre több magányos bűnelkövető megjelenése a fiatalok körében	3,6	1,9
kiskorú gyermek prostitúcióra kényszerítése	3,0	0,0

Kértük a kollégákat, hogy írjanak konkrét példákat ezekre az új típusú problémákra, illetve részletezzék a hatásaikat a családokra, gyermekekre, fiatalokra nézve. Ezeket csoportosítottuk 10 főbb típusba:

1. Gyermeki elhanyagolás és érzelmi hiányok: a szülői figyelem hiánya, minőségi idő hiánya, következtelen nevelés, ennek következtében érzelmi elidegenedés.
2. Digitális eszközök túlzott és kontroll nélküli használata: mobil-, internet-, játékfüggőség már kisgyermekkorban, ezek fejlődési, tanulási és mentális zavarokhoz vezetnek.
3. Online és offline bántalmazás (bullying): iskolai, közösségi médiás zaklatás, kiközösítés, verbális és fizikai erőszak hosszú távú pszichés következményekkel.

4. Mentális problémák növekedése gyermekeknél és szülőknél: szorongás, depresszió, önsértés, pszichiátriai ellátás túlterheltsége, szülői eszköztelenség.
5. Családok szétesése, instabil, diszfunkcionális családi háttér: válások, mozaikcsaládok, konfliktusos együttműködés, elhúzódó szülői viszályok.
6. Anyagi nehézségek, elszegényedés, lakhatási válság: mélyszegénység, munkanélküliség, lakhatási bizonytalanság, gyermekek veszélyeztetettsége.
7. Szerhasználat a családban: alkohol-, drogproblémák szülőknél és fiataloknál, mintakövetés.
8. Oktatási problémák és iskolai lemorzsolódás: igazolatlan hiányzások, korai iskolaelhagyás, tanulási zavarok.
9. Korai felnőtt szerepek és veszélyeztető élethelyzetek: kiskorú várandósság, gyermekmunka-jellegű tevékenységek, nem életkorhoz illő felelősség.
10. Értékrendbeli és nevelési válság: szabályok hiánya, túlzott engedékenység vagy érdektelenség, közösségek szétesése, empátiahiány.

Ezek mind olyan problémák, amelyek a fiatalok bűnelkövetővé válásához hozzájárulhatnak.

Korábban nem tapasztalt krízishelyzeteket a megkérdezettek 65% észlelt az elmúlt években, tehát valóban jelentős változások zajlanak társadalmi szinten, amelyek fokozottan érintik a jelzőrendszeri tagok munkáját. A megkérdezettek elsősorban azt az opciót jelölték meg, hogy a változás minden szinten egyszerre zajlik: társadalmi, gazdasági, kulturális és technológiai szintet egyaránt (122 említés az összes tényezőre). 92 fő a társadalmi változásokat, 72 pedig a gazdaságot tartja a legmarkánsabbnak. Az egyéb opcióban megjelent még a politika dimenziója (5 fő).

A felsorolt új típusú problémák a megkérdezettek 77%-a szerint nagymértékben kihatnak a gyermekek jóllétére, fejlődésére, életkilátásaira. 16% szerint ezek közepes hatást gyakorolnak, míg 7% a hatást nem tudja megítélni.

5. ábra: Ezek az új problémák milyen mértékben hatnak az érintett gyermekek jóllétére, fejlődésére? (%)

II.3.2. Hiányok és fejlesztési irányok

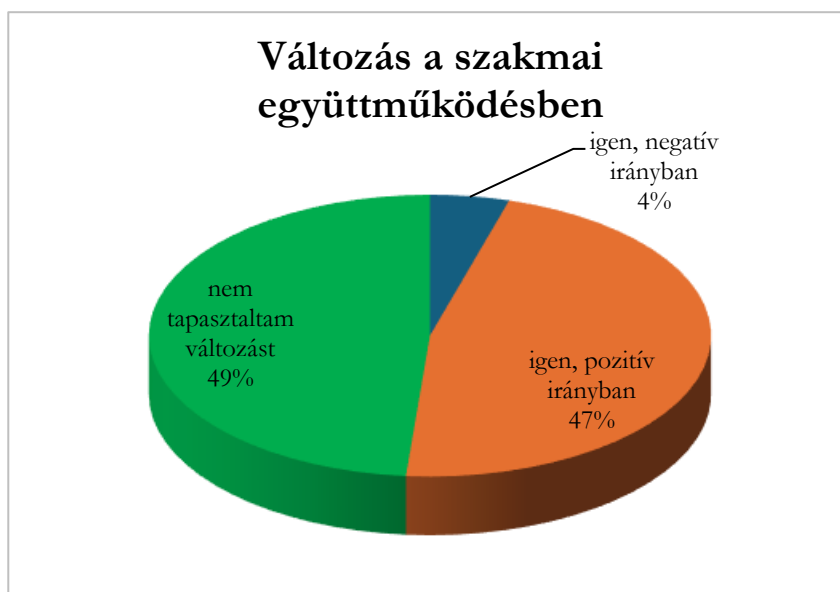
A minta közel 2/3-a szerint a gyermekvédelem jelenlegi eszköztára csak részben alkalmas ezeknek a problémáknak a kezelésére. 20% szerint egyáltalán nem alkalmas, 13% nem tudta megítélni és mindössze 3%-uk mondta azt, hogy teljesen alkalmasak a meglévő eszközök.

6. ábra: A jelenlegi gyermekjóléti eszköztár mennyiben alkalmas ezen új jelenségek kezelésére? (%)

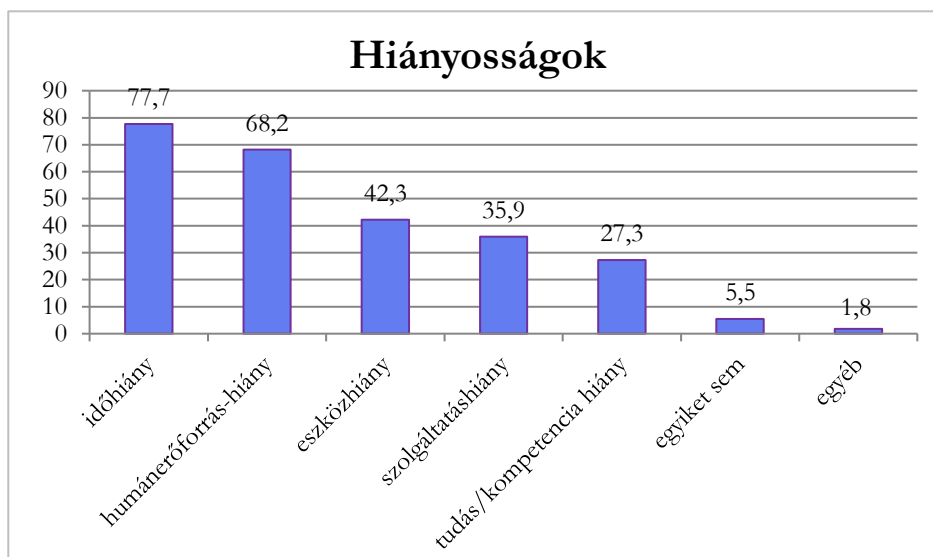
Az adminisztratív teher a megkérdezettek 79%-a szerint jelentősen nőtt az elmúlt években. 20%-uk szerint csak kisebb mértékben nőtt, és mindössze 1%-uk jelezte, hogy nem tapasztalt változást. A szakmai együttműködésben 49%-uk nem észlelt változást az utóbbi években, 47%-uk nyilatkozott úgy, hogy pozitív irányú volt a változás. 4%-uk szerint romlott az együttműködés.

7. ábra: Észlel-e változást a szakmai együttműködésben más intézményekkel? (%)

Sajnos, nem meglepő módon a szakmai támogatás (szupervízió, továbbképzés, módszertani útmutatás) a megkérdezettek 2/3-a szerint csak részben áll rendelkezésre, 24%-uk mondta azt, hogy teljes mértékben elérhetőek ezek, 9%-uk szerint pedig egyáltalán nem áll rendelkezésre ilyen támogatás szakmai fejlődésükre és szakmai személyiségük védelmére. Rákérdeztünk az erőforráshiányokra is, legjelentősebb ebből a szempontból az időhiány, ami összefügg a humánerőforrás-hiánnyal. A jelzőrendszeri tagok 42%-a tapasztal emellett eszközhiányt, 36% szolgáltatáshiányt és 27% kompetencia- és tudáshiányt. Az egyéb opcióban még utaltak anyagi jellegű hiányosságokra, a szakrendelések hozzáférési nehézségeire.

8. ábra: Milyen erőforráshiányokat tapasztal a napi munka során? (%)

Az új típusú gyermekjólétben megjelenő problémák kezelésében a megkérdezettek 2/3-a szerint segítséget jelentene a továbbképzés, 43% szerint a szupervízió, 35% szerint a módszertani útmutatók megléte. Néhányan megemlítették még az ágazatközi egyeztetéseket, esetmegbeszélő munkacsoportok működtetését, ahol a szakemberek közösen megvitathatnák az észlelt problémákat, felmerült dilemmákat. Kiemelték a jó gyakorlatok egymás közti megosztását is.

Szöveges javaslatokat kértünk a kollégáktól, hogy miként tudna a jelzőrendszer jobban reagálni az új típusú problémákra. Ezek az alábbiak voltak:

1. Humánerőforrás jelentős bővítése: több szociális munkás, pszichológus, pedagógiai asszisztens, fejlesztő pedagógus, logopédus; kisebb terhelés, kevesebb ügy/szakember.
2. Állandó, intézményhez kötött szakemberek biztosítása: minden intézményhez saját gyermekvédelmi szakember, pszichológus tartozzon a hatékonyabb munkavégzés miatt.
3. Jelzőrendszeri együttműködés erősítése: rendszeres ágazatközi egyeztetések, kötelező részvétellel működő munkacsoportok, gyorsabb és pontosabb jelzések.
4. Közvetlen, személyes kommunikáció fejlesztése: gyermekjóléti szakemberek és jelzőrendszeri tagok közvetlen(ebb) kapcsolattartása, nem csak írásos vagy közvetített jelzések formájában.

5. Egységes módszertan és eljárásrend kialakítása: minden társszakma által közösen használt protokollok az átláthatóbb és hatékonyabb beavatkozás érdekében.
6. Szupervízió, intervízió és szakmai támogatás biztosítása a kiégés és eszköztelenség csökkentésére.
7. Képzések és továbbképzések szélesítése, elérhetővé tétele: pedagógusoknak és gyermekvédelmi szakembereknek új típusú problémák kezelésére, kiemelten a digitális ártalmakra és a mentális zavarok felismerésére.
8. Szülők edukációja és bevonása: rendszeres tájékoztatók, előadások, tanácsadás gyermeknevelésről, pszichológiai és életvezetési támogatás nyújtása preventív célzattal is.
9. Osztály- és csoportlétszámok csökkentése: kisebb közösségek (pl. max. 15 fő), hogy a pedagógusok, óvodai és iskolai segítők valóban hozzáférjenek a problémákhoz.
10. Anyagi, strukturális és rendszerszintű megerősítés: bérkorrekció, több forrás a szociális ágazatba, jobb eszközellátottság, szemléletváltó ágazati reform.

II.4. Új típusú problémák megjelenése a szakértői vélemények alapján

A kutatás keretében három interjút is készítettünk, 2 fő jelzőrendszeri tanácsadóval és 1 fő koordinátorral. Az interjúk fókuszában is a jelzőrendszeri együttműködések értékelése és az új típusú problémák észlelése volt. Az interjúk a szakmai dokumentációkban és a kérdőíves adatfelvételben látható tendenciákat, tapasztalatokat megerősítették. Mind a szekszárdi járásban dolgozó, mind az újpesti szakemberek kiemelték, hogy az elmúlt években a nehézségek ellenére erősödött az észlelő- és jelzőrendszer, igyekeztek a tagokat megszólítani és aktívan bevonni. *„Az elmúlt években nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy a gyermekvédelmi preventív tevékenységet erősítsük a területen, és ennek érdekében tanácskozásokat szervezzünk, amik a jelzőrendszeri tagoknak hasznosak, itt kiemelten az iskolák, az óvodák, a bölcsődék, a védőnők, a pedagógiai szakszolgálat, a rendőrség, akik a legaktívabb tagjai a jelző rendszernek.”* (Újpest, jelzőrendszeri felelős)

A megkérdezettek véleménye szerint a jelzések pontossága és egyáltalán küldése terén nagy előrelépést hozott az óvodai és iskolai segítők munkájának köznevelési intézményekbe való szervülése. Az intézményekben a prevenció erősítésével egyfajta szemléletváltás is történt. *„Először az általános iskolákkal, aztán az óvodákkal, középiskolákkal és talán 2023-ban a bölcsődéket is bevontuk ebbe, hiszen valójában a bölcsődék az a terület, ahol már a leghamarabb találkozhatunk esetleg problémával (...). Innentől kezdve kezdték el szervezni azokat a rendezvényeket, azokat a tanácskozásokat, amikre minden jelzőrendszeri tagot meghívtunk, ez egy óriási nagy munka és nagyon nagy öröm volt látni azt, hogy a kezdeti kötelező tanácskozáson megjelent 20 emberből hogyan lesz az évek alatt akár 100-120 fő, és már nem az volt, hogy el kell jönni, mert hogy ez a dolgunk, hanem hogy akarok ott lenni.”* (Újpest, jelzőrendszeri koordinátor)

Az együttműködések szélesítése mellett maradtak fejlesztendő területek, a szakemberek véleménye szerint főleg az egészségügy területén láthatóak hiányosságok. Ennek fő oka a kapacitáshiány, a megnövekedett esetszám és az egyre kevesebb háziorvos. *„Nem tudom, hogy mennyire látnak bele a háziorvosok a családok életébe, de én azt gondolom, hogy nagyon homályosan. Talán régebben, amikor még egy vizsgálat mondjuk nem 3 perc volt, hanem 15 percre tartott, kevesebb volt a körzetében a család, jobban ismerte őket. Én azt gondolom, hogy most így a Covid óta nagyon-nagyon fellazult Budapesten.”* (Újpest, jelzőrendszeri koordinátor)

Ahogy Zséli (2024) is kimutatta, a személyes kapcsolatoknak, informalitásnak nagy jelentősége van. Interjúalanyaink kiemelték, hogy fontos feladatuk ezeknek a szakmai kapcsolatoknak az ápolása, információnyújtás, a társágzatok képviselőinek partnerként való kezelése, mert ezek a kapcsolatok fognak az időben érkező, pontos minőségi jelzések megtételéhez vezetni. *„Nagyon-nagyon sokat számít a személyes jelenlét, a személyes kontakt, kommunikáció. Tehát, hogy igen, el kell menni a szakemberekhez, szeretük érezni a szakemberek a fontosságukat, úgymond, hogy igen, akkor nem csak az van, hogy bekériünk egy adatlapot, nem csak az van, hogy krízishelyzetben fölbíjják őket, hanem igenis a kollégák elmennek, tájékoztatják őket az ügyeiről, tehát oda-vissza megy a referálás, mert azt gondolom, hogy ekkor látják ők is értelmét a munkájuknak.”* (Szekszárd, jelzőrendszeri tanácsadó)

A szakemberek egyet értenek abban, hogy a növekvő társadalmi problémákra reagálniuk kell, egyrészt komplex szolgáltatások fejlesztésével, másrészt edukációs programokkal. Mindkét vizsgálati helyszínen a Covid-járvány óta a szociális szorongás, létbizonytalanság, mentális állapot romlása okozza a legnagyobb kihívást a családokkal való munkában. *„A Covid óta nagyon sok pszichiátriai, mentális betegségekkel találkozhatunk, és nem csak a felnőtteknél, hanem most már a gyerekeknél is, egyre fiatalabb korosztályban.”* (Szekszárd, jelzőrendszeri tanácsadó)

Illetve sokszor az a megélésük, hogy egyre szélsőségesebbé válnak az esetek. Külön kiemelték a digitalizáció okozta veszélyeket már kisgyermekkorától kezdődően.

„Én inkább így fogalmaznám meg, hogy nagyon markánsra és a korábbiakhoz képest szélsőségesebbé válnak azok a tünetek, amik a problémákat jelzik és nagyon sokrétűvé váltak azok a veszélyforrások, amik kiváltják a problémákat, tehát nyilván az internetnek a jelenléte már egészen kicsi gyerekek életében.” (Újpest, jelzőrendszeri tanácsadó)

A szakemberek úgy vélik tehát, hogy az egyre növekvő és mélyülő problémákra válasz lehet a széleskörű edukáció, a szülők készségeinek fejlesztése, hogy eleget tudjanak tenni szülői szerepeiknek, közeledni tudjanak a gyermekeikhez, illetve a komplex rendszerszemléletre épülő esetvitel, azzal együtt, hogy a strukturális problémák beszűkítik a mozgásteret a segítségben. A szakemberek a tematikus csoportfoglalkozásokat és a közösségfejlesztést kiemelt jelentőségűnek tartják. Elmondásuk szerint különösen nagy kihívást jelent a fiatalokkal való munka, akik a digitális térben és a kortárs csoportban is számos veszélynek vannak kitéve, miközben a szüleik anyagi helyzete és sokszor mentális állapota is romló tendenciát mutat. *„Segítő kollégákat igyekszünk minél jobban edukálni, akár egy képzés, akár egy előadás, egy tanfolyam, ami segítség lehet arra, hogy a kommunikációt ezekkel a fiatalokkal megtalálják (...). Ugyanakkor*

Ők jelenleg már egy egészen új generáció, más gondolatokkal, meg kell tanulni azt, hogy nekik mi a fontos, velük hogy kell beszélni. Na ehhez az asszertív kommunikációt igyekszünk nagyon felerősíteni (...) Próbálunk nagyon naprakészek lenni mindenféle szociális ellátással. A szociális segítő kollégáknak nagyon fontos a csoportfoglalkozás, a prevenció foglalkozások az iskolában, illetve próbáljuk kibővíteni az iskolából ezeket, mert nem mindenki az iskolában akar ezeken részt venni, úgyhogy ezért is nagyon jó, hogy van a közösségi terünk.” (Újpest, jelzőrendszeri koordinátor)

Összegzés

Az eltérő környezet ellenére hasonlóan alakultak az új típusú problémák a két vizsgált ellátási területen, ahogy ezt a szakmai beszámolók, valamint a kérdőíves és interjú kutatásunk eredményei is jelzik. Mindkét területen megjelent az elszegényedés és az ezzel összefüggő problémák halmozódása (lakhatási nehézségek, éhezés, mentális problémák) az elmúlt években. A Covid-járvány miatti bezártság következtében jelentősen nőtt a családon belüli erőszak előfordulásának gyakorisága. Mivel gyengült a kapcsolat az intézmények és a lakosság között, ezért jellemzőbbé vált a szülők együttműködésének hiánya a szolgálatokkal, hatóságokkal. A gyermekek fejlődése lassult, nőtt a hiányzások száma, a kortárs kapcsolatok leépültek, a helyükre pedig beszivárgott a digitális tér és ezzel együtt az internetes zaklatás is nőtt.

A kérdőíves és interjú kutatás középpontjában az elmúlt években megjelenő új típusú társadalmi problémák álltak. A jelzőrendszeri tagok a legnagyobb arányban a fiatalok mentális problémáinak növekedését, az offline és online bullying erősödését, a szülők mentális terheltségét, valamint a lakhatási bizonytalanság és a családi konfliktusok fokozódását jelölték meg. A szakemberek úgy vélik, hogy ezekre a problémákra a jelenlegi gyermekvédelmi eszköztár csak részben alkalmas. Nehezíti a mindennapi munkát, hogy az adminisztratív terhek jelentősen növekedtek, és az erőforráshiány – különösen az idő- és szakemberhiány – égető.

A szekszárdi járás és Újpest vonatkozásában nincsenek jelentős különbségek az érzékelhető új típusú, jellemzően társadalmilag és gazdaságilag meghatározott kihívásokban. Újpesten a jelzőrendszeri tagok magasabb arányban érzékelik a fiatalok mentális zavarainak növekedését, az online és iskolai bullyingot, az önsértő magatartások növekedését. Szekszárdon hangsúlyosabban jelennek meg a lakhatási problémákhoz, vándorló életmódhoz és családi konfliktusokhoz kapcsolódó nehézségek, valamint hangsúlyosabb a fiatalkori és családon belüli bűnelkövetés.

A szakemberek számos megoldási irányt vázoltak fel, melyben kiemelten fontos a strukturális problémák rendszerszintű kezelése mellett a prevenció szélesítése, a közösségek hatékony megszólítása, ehhez szakmai módszerek- és eszközök fejlesztése, a meglévők tudatos(abb) használata, képzések és megtartó erőt jelentő szupervíziós lehetőségek biztosítása.

Felhasznált irodalom

- A család- és gyermekjóléti szolgálatok adatai (2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024)*, Újpest Önkormányzatának szociális intézménye és Szekszárd MJV Humánszolgáltató Központja
- Busi Z. (2020): Gyermekellátás vészhelyzetben COVID-19 – A család- és gyermekjóléti szolgáltatók működése a veszélyhelyzet alatt. *Szociálpolitikai Tükör*, 2(3-4): 213–237.
- Dávid B. – Magvas M. (2011): „A munkakapcsolat határozza meg a jelzőrendszert” Az észlelő- és jelzőrendszer működése Veszprémben. *Esély*, 22(5): 11–29.
- Gyarmati A. – Rácz A. (2024): A gyermekvédelem társadalmi valósága a Szekszárdi és Sellyei járásokban. In. (Rácz A. szerk.) *Integrált, széles együttműködésre épülő gyermekvédelmi beavatkozások megoldásfókuszal*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 5–60. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2025/02/Integralt_egyuttmukodesek_RubeusBM7_FINAL_2025_0331.pdf (utolsó elérés: 2026.01.08.)
- Gyurkó Sz. – Rácz A. (2023): Tűzoltásra szűkült a gyermekvédelem. *Spirit FM, Partvonal*, 2023.04.23. <https://spiritfm.hu/esemeny/tuzoltasra-szukult-a-gyermekvedelem-partvonal-2023-04-24> (utolsó elérés: 2026.01.08.)
- Észlelő- és jelzőrendszeri intézkedési terv*, (2021, 2022, 2023, 2024, 2025), Újpest Önkormányzatának Szociális Intézménye Család- és Gyermekjóléti Központ
- Kopasz M. (2021): Iskolai gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok észlelési és jelzési magatartása és annak meghatározói – elméleti modellek és empirikus kutatások. *Esély*, 32(3): 3–18. https://www.esely.org/kiadvanyok/2021_3/2021-3-esel-%20teljes-szam.pdf (utolsó elérés: 2026.01.08.)
- Meleg S. (2025): „*Az igazi együttérés legfőképpen figyelem és odafordulás*” ...*gondolatok a jelzőrendszeri működésről*, 2025. 11.19. Kunszentmiklós, prezentáció, kézirat.
- Módszertani útmutató – A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól* (2024) Belügyminisztérium <https://szocialisportal.hu/frissitesre-kerultek-a-csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/> (utolsó elérés: 2026.01.08.)
- Papp K. (2024): *Jelzőrendszer a család- és gyermekjóléti szolgáltatásban*. Megújuló-kibővülő jelzőrendszer, 2024. 11. 25. BUSZSZH Konferencia, prezentáció, kézirat.

Protokoll a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer folyamatairól 4. kiadás (2025) Belügyminisztérium https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/Jelzorendszer_Protokoll_V4_signed_6979090_16_20250623121538.pdf (utolsó elérés: 2026.01.08.)

Rácz A. – Sik D. (2020): Gyermekes családok és velük dolgozó szociális szakemberek percepciója a családok jól-létét, társadalmi mobilitását előmozdító szolgáltatásokról. *Metszetek*, 9(2): 3–28.
<https://ojs.lib.unideb.hu/metszetek/article/view/11621/10304> (utolsó elérés: 2026.01.08.)

Szakmai támogatási terv (2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024), Humányszolgáltató Központ Családsegítő- és Gyermekjóléti Központ, Szekszárd

Zséli T. (2024): Ideális jelzőrendszer. In. (Rácz A. szerk.) *Integrált, széles együttműködésre épülő gyermekvédelmi beavatkozások megoldásfókussszal*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 61–76.
https://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2025/02/Integralt_egyuttmukodesek_RubeusBM7_FINAL_20250331.pdf (utolsó elérés: 2026.01.08.)

Cseri-Rajkai Szandra⁶: Az óvodai és iskolai szociális segítők szerepe a gyermekvédelmi rendszerben egy budapesti kerület család- és gyermekjóléti központ munkájának bemutatásán keresztül

Az óvodai és iskolai szociális segítő munkakör 2018. évben történő bevezetése előtt már hazánkban is számos kezdeményezés indult annak érdekében, hogy a gyermekvédelmi feladatok minél hatékonyabb módon, a megjelenő szükségletekerek reagálva kerüljenek megoldásra. Buda Béla szerint a szociális munka létrejöttében meghatározó az egyének, családok, közösségek problémáinak innovatív megoldásaira való törekvés, a bajban lévők közvetlen, gyors támogatása. (idézi: Máté, 2015: 81) Ennek megfelelően az iskolai szinten megjelenő komplex, egymásra ható problémák megfelelő kezelésére a multidiszciplináris szaktudásukkal rendelkező szociális munkások képesek a legoptimálisabb segítséget nyújtani. 2018. év óta hazánkban jogszabályi kötelezettséggé vált a munkakör bevezetése, azóta elindult a szakma megismertetése és a szakemberek beilleszkedése az oktatási intézményekbe, emellett hazai módszertani ajánlások jelentek meg, amelyek a szakemberek munkáját hivatottak segíteni. Mégis területi szinten jelentős eltérések tapasztalhatók a szakmai munka szempontjából, kiemelve azt, hogyan, milyen mélységben sikerült a szociális szakembereknek beilleszkedni az oktatási intézményekbe. Gyakorló szakemberként kvalitatív kutatást végeztem egy budapesti kerületben működő család- és gyermekjóléti központban, ahol interjúk segítségével tártam fel az óvodai és iskolai szociális segítők munkáját, munkakörnyezetüket, nehézségeiket. Jelen tanulmány a kutatás főbb megállapításait tartalmazza és fejlesztési irányokat is megfogalmaz.

Gyermekvédelmi fókuszú szociális munka iskolai színterén

Az iskola funkcióit és feladatait az adott társadalmi szükségletek határozzák meg, de általánosságban három területet szoktak kiemelni: (Szabó, 1998: 9)

- oktatás, vagyis a megfelelő tudásanyag átadása,
- nevelés, amely során a világnézeti alapelvek elsajátítása történik,
- szocializációs funkció, amely során a megfelelő magatartásformák, értékrendszer elsajátítása történik.

⁶ Szociális munkás. A tanulmány alapját képezi a szerző Az óvodai és iskolai szociális segítők kihívásai egy budapesti kerület oktatási intézményeinek világában c. szociális munka mesterképzésben készült szakdolgozata (ELTE TáTK, 2025, konzulens: Rác Andrea).

A gyermekek erkölcsi fejlődésének támogatásában és az élethosszig tartó tanulás képességének kifejlesztésében az iskolának kulcsszerepe van, képesnek kell lennie arra, hogy felismerje a gyermekek közötti eltéréseket és kezelni tudja azokat annak érdekében, hogy a komoly szocializációs zavarok kialakulását megakadályozza. Az iskola belső környezetét tekintve sajátos szervezeti kultúrája, szabályrendszere van, amelyet a pedagógusok és a diákok közössége formál (Bogdonyi, 2006: 44-45). Ennek a két csoportnak az együttműködésből alakul ki az iskola szervezete, ahol különböző pozíciók, szerepek és az azokhoz kapcsolódó alá-fölé rendeltségi viszonyok is vannak. Ezek mind hatással vannak a gyermekek iskolai teljesítményére és hosszútávon negatív hatással lehetnek a továbbtanulási hajlandóságukra és a munka világában való útkeresésben is. Elengedhetlenné vált a tanárok munkájának segítése, amelyben olyan szakemberek vesznek részt, akik speciális nevelési-oktatási feladatokat látnak el: gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, óvodai és iskolai szociális segítő, szociálpedagógus, iskolapszichológus, gyógypedagógus, fejlesztőpszichológus (Hegedűs, 2006: 52).

A társadalom alapvető egysége a család, amelynek meghatározó szerepe van a gyermekek értékeinek, nézeteinek és kulturális mintáinak kialakításában, vagyis a család az elsődleges szocializációs színtér, amely felkészíti őket a társadalomban való boldogulásra (Bánlaky, 2005). A család mellett számos más tényező, mint a környezet, az iskola, a munkahely, a társadalom, a politika, a vallás és a média is hatással van, és egyben nevelő szerepet tölt be a gyermekek életében. Évtizedek óta éles viták folynak arról, hogy a nevelés és az oktatás milyen viszonyban áll egymással és hogyan oszlik meg ez a feladat a család és az iskola között. A családok diszfunkcionális működéséből és a társadalmi változásokból keletkező problémákra az iskola önmagában képtelen megfelelően reagálni. Megoldást csak részben jelentene a felek szoros együttműködése, így szükségessé vált egyéb szakterületek bevonása (Bogdonyi, 2006: 45). Ahogy Hegedűs Judit (2006) is megfogalmazta, az iskolában dolgozók és a diákok számára olyan szakemberek segítségét kell biztosítani, akik az iskolán belül és kívül is a nevelési-oktatási folyamat működését segítik elő. A gyermekvédelem törvényi célja a gyermekek családban történő nevelkedésének elősegítése, veszélyeztetettségük megelőzése és megszüntetése, valamint azoknak a gyermekeknek a helyettesítő védelme és a nevelésükről-gondozásukról történő gondoskodás, akik hatósági intézkedés következtében kikerülnek vérszerinti családjukból. 2018-ban az 1997. évi XXXI. törvény módosításával a Család- és Gyermekjóléti Központ számára kötelezően ellátandó feladatként jelent meg az óvodai és iskolai szociális segítői tevékenység biztosítása, így a szakemberek az iskola vezetésétől függetlenül, az iskolai közösségben látják el feladataikat.⁷ Előnyként értelmezhető, hogy a Családsegítő- és Gyermekjóléti Központ hatáskörében dolgozva, megfelelő szakmai háttér biztosítására és más szakterületek gyorsabb bevonására van lehetőség.

⁷ Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutatója (Budapest, Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet) elérhető itt: <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2022/10/Az-ovodai-es-iskolai-szocialis-segito-tevekenyse-g-modszertani-utmutatoja-2022..pdf> (utolsó elérés: 2026.03.29.)

A szociális munkások új szemléletet képesek meghonosítani az iskolában, mivel munkájukkal elősegítik a pozitív változást az egyén személyiségében, javítják a kapcsolatrendszerét, együttműködésre ösztönöznek, segítséget nyújtanak a krízishelyzetekben, fejlesztik a társadalmilag és egyén szempontjából értékes készségeket (Albert-Lőrincz, 2008).

Bányai Emőke által meghatározott definíció szerint „Az iskolai szociális munka szolgáltatás a közoktatási intézményben biztosított, preventív jellegű segítő tevékenység, amely az iskoláskorú gyerekek és fiatalok képességeinek, lehetőségeinek leoptimalisabb kibontakozását támogatja szociális kapcsolataik, társadalmi integrációjuk javításával.” (Bányai, 2018: 6-7). A szociális segítő kliense maga az iskola, feladata, hogy hozzájáruljon annak minél hatékonyabb működéséhez (Albert-Lőrincz, 2008). Elsődlegesen tanácsadóként vannak jelen az iskolában, vagyis a problémamegoldó módszer alkalmazásával segítenek a helyzetek megértésében, megoldási alternatívákat adnak és támogatást nyújtanak a döntések meghozatalában. Kiemelt szerepük van még az iskola szocializációs tevékenységében azáltal, hogy segítenek ép személyiséggel, érzelmi kiegyensúlyozottsággal, megfelelő önbecsüléssel rendelkező fiatalokat adni a társadalomnak. A korrekciós szerepkörben a beilleszkedési nehézségekkel és magatartászavarokkal küzdő gyermekeket támogatják.

1. tábla: Az óvodai és iskolai szociális segítő feladatai

Egyéni esetkezelés	Csoportfoglalkozás	Közösségi tevékenységek	Gyermekvédelem
Tanácsadás	Prevenációs csoportmunka	Kortársközösségek támogatása	Jelzőrendszer aktív tagja
Információnyújtás	Társas és érzelmi intelligencia fejlesztés	Mentálhigiénés team működtetése	Gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok ellátása
Közvetítés más szolgáltatásokhoz	Gyermekek megfigyelése csoportban	Konfliktuskezelés	
Konzultáció, krízisintervenció	Szülőcsoport munkájában való részvétel	Együttműködés más intézményekkel	
Érdekvédelem	Pályaorientációs célú csoportmunka	Közösségépítés, közösségfejlesztés	
Ügyintézésben segítségnyújtás		Programszervezés	

Forrás: saját szerkesztés, 2025.

A fenti táblában látható, hogy a szociális segítő munkamódszerei a felmerülő problémától függően nagyon széles palettán mozognak. A felsorolt szolgáltatástípusokról fontos tudni, hogy önkéntesen (szülői hozzájárulással), vagy a tanárok általi delegálással vehetők igénybe, de mindig van lehetőség annak

visszaautasítására. A közösségbe való beilleszkedéshez azonban elengedhetetlen, hogy ezek az iskola minden tagja számára (gyermekek, iskola dolgozói, szülők) elérhetőek legyen. A szociális segítők körül idővel egyre jobban bővíhetnek a különböző szakmák képviselői, akik az interprofesszionális együttműködés módszerét alkalmazva, együtt gondolkodva, az adott probléma megoldásában elköteleződve nyújtanak segítséget (Budai, 2019: 9-10).

A választott budapesti kerület Család- és Gyermekjóléti Központjának környezete

A vizsgált kerület a főváros egyik legnagyobb kerülete, 2024. évben 95.954 fő volt a lakosság száma, ebből az állandó gyermeklakosság 17.260 fő, amely a lakosság 18%-át jelenti (a vizsgált kerület Helyi Esélyegyenlőségi Programja⁸). A jogszabály által előírt együttműködési megállapodás 2023. évben minden kerületi általános- és középiskola által aláírásra került. A 2023. évben 7 iskolában, míg 2024. évben 11 iskolában végeztek különböző tevékenységeket a segítők. Kutatásom során összesen 10 iskolával tudtam felvenni a kapcsolatot, amely során 16, különböző munkakörben dolgozó szakemberrel (igazgatóhelyettes, pedagógus, pszichológus, óvodai és iskolai segítő, gyermekvédelmi felelős) személyesen, telefonon vagy online formában készítettem interjút.

Kiemelkedő probléma a gyermekek körében a szorongás, amely legtöbb esetben a tanulási teljesítménnyel, sportiskolák esetében a versenyeken való megfeleléssel van összefüggésben. Minden iskolában kiemelték az egyre konfliktusosabb válásokból eredő magatartási problémákat. Az osztályközösségekben felmerülő bullying, szóbeli bántalmazás általában olyan mértékű, amelyet az osztályfőnökök nehezen képesek kezelni.

A szakemberek egyetértettek abban, hogy nagyon aggasztó az iskola falain belül működő gyermekvédelmi rendszer helyzete, így az iskolák alapvetően örömmel vették a szociális segítők megjelenését, azonban különböző mértékben nyitottak a szociális munka módszereire, amelynek oka leginkább abban keresendő, hogy az oktatási rendszerben dolgozó szakemberek nagyon leterheltek, nincs idejük kapcsolatépítésre, valamint tájékozatlanok a szociális segítői tevékenységekkel kapcsolatban.

Az Intézménynek 2023. évtől sikerült elindítani szakembereket ezen a területen, kezdetben 4 fő szociális segítő 7 iskolában látta el a feladatokat, majd 2024. év második felétől 3 főre csökkent a szakemberlétszám. Jelenleg 2 fő szociális segítő végez egyéni tanácsadásokat az iskolákban, 1 fő pedig a csoportfoglalkozásokat szervezi és ellátja a csoportvezetői feladatokat. 2023. évben 408 fő, míg 2024. évben összesen 891 fő részére biztosítottak különböző tevékenységeket.

⁸ Anonimizált dokumentum.

A következő interjúrészetek a segítők tevékenységeit példázzák:

A szakemberek arról számoltak be, hogy kiemelkedően magas az egyéni esetek száma, amelyek annyira összetett problémákat rejtenek, hogy kezelésük sok időt vesz igénybe, amelyet nehezít az információhiány és az információ beszerzésének nehézsége. Jellemzően jóval a probléma megjelenése után kerülnek bevonásra a segítők. *„Vannak nagyon kemény ügyek, amelyek nagyon sok időt vesznek igénybe, például volt egy családból való kiemelési ügy, ahol az iskola egy hónapig nem tudta, hol van a gyerek, mert nem járt iskolába. Mivel nagyon szétszórt az osztályfőnök, így sok időbe telt kideríteni, mi is a probléma, ezután az esetenedzsertől tájékoztattam a kislány helyzetéről. Naponta jártam az iskolába azt ellenőrizni, hogy jár-e a kislány iskolába.”* (segítő 1.)

Csoportfoglalkozások 9 iskolában vannak, amelyek témája közösségépítés, önismeret, értékteljesítés, bullying, bántalmazás, konfliktuskezelés, kommunikációfejlesztés. Jellemzően az osztályfőnökök jelzik a szükségességét, amelyek száma nagyon be van korlátozva, mivel 2 fő szociális segítő biztosítja ezeket. Jelenleg egyik iskolában sem folyik közös foglalkozás a pszichológus szakemberek bevonásával, pedig igény lenne rá: *„Vártam, hogy mikor találkozunk, hogy megbeszéljük a csoport indítását, de ebben az évben alig találkoztunk, így elkezdtem én.”* (pszichológus 1.) Van, aki teljesen elzárkózik, amelynek a szakmai ismeretség hiánya az oka: *„Őszinte leszek, más helyen szerzett tapasztalatok alapján nem szívesen vonom be a segítőket a munkámba, mert nem ismerem, nem tudom, hogy mennyire képes a kompetenciahatárokat tartani, mennyire képes azt elfogadni, hogy én vezetem a csoportot.”* (pszichológus 2.) Pozitív példa az egyik olyan iskola, ahol már 20 éve folyik közös munka a családsegítő munkatársaival, emellett egyházi iskolák is jelezték az igényüket az együttműködésre.

Közösségi tevékenységeket és prevenció programokat a szociális segítők nem szerveznek az iskolákban, amelynek oka a kapacitáshiány. Az iskolák által megszervezett programokba az iskola nyitottságának függvényében tudnak bevonódni. Ennek oka, hogy a szociális segítőknek kevés ideje jut munkájuk bemutatására, tevékenységük láthatóvá tételére: *„Nagyobb rendezvényre volt már példa, hogy meghívtuk a szociális segítőket, de az még nem jutott eszünkbe, hogy a szervezésben önálló feladatot adjunk neki.”* (igazgatóhelyettes 1.)

Az óvodai és iskolai szociális segítők beilleszkedési nehézségei

A szociális segítők kiemelt problémának tartják a beilleszkedésüket hátráltató kommunikációs problémákat: 2023. évben az előírások szerint megtörtént a kerületi iskolák és a családsegítő közötti együttműködési megállapodás aláírása, a segítők elmentek mindenhol bemutatkozni, de a gyakorlatban sok iskola mai napig is elzárkózik a közös munkától. A legtöbb iskolában első alkalommal bemutatták az iskola dolgozóinak a segítőket, a szülők pedig online formában kaptak tájékoztatást.

Emellett a segítő kifüggeszthet plakátokat, tájékoztatókat az iskola falújságára is. Kutatásom során a gyermekek és szülők számára elérhető falújságon nem találtam tájékoztatást a segítőkről. *„Nagyon szégyellem magam, de ebben az évben az egyéni esetek száma annyira megnőtt, hogy nem volt időm még a plakátot sem kitenni az iskolákban, nehogy szórólapot készíteni a szülőknek.”* (segítő 1.) Áttanulmányozva az érintett iskolák weboldalait, a szociális segítő elérhetőségét vagy a tevékenységükkel kapcsolatos információkat nem találtam. Ahhoz, hogy tevékenységük az iskola minden dolgozója számára ismert legyen, a segítőknak részt kellene venniük a tantestületi értekezleteken, amely elől számos iskola elzárkózik: *„Az osztályozó értekezleten szívesen részt vennék, mert ott sok iskolai problémáról, nehezen kezelhető gyerekekről szó esik, korábbi munkahelyemen természetes volt, hogy részt vehetek. Az az igazság, hogy én sem ajánlom, mert nem tudom, hogy a sok feladat mellett el tudnék-e menni.”* (segítő 3.) Ezzel szemben az iskola dolgozóinak véleménye eltérő e tekintetben: *„Én úgy érzem, hogy az iskola vezetése nyitott a szociális segítő irányába, inkább az lehet a gond, hogy keveset van az iskolában, nem mélyül a kapcsolat a vezetőséggel, dolgozókkal.”* (gyermekvédelmi felelős 1.)

Jellemző, hogy az iskolák nem változtattak a gyermekvédelmi feladatok elvégzésének módján a szociális segítő megjelenésével, inkább a meglévő rendszerbe próbálták tevékenységüket beilleszteni. Ennek eredményeképpen a gyermekvédelmi felelősök tartják a személyes kapcsolatot a segítővel, a pedagógusoktól érkező jelzéseket megszűrik, és tovább delegálják a probléma súlyosága szerint. Ez azt jelenti, hogy sok ad hoc esetben, amikor a segítő nincs jelen, az iskola maga oldja meg a felmerülő problémákat vagy továbbítják a jelzést a családsegítő és/vagy gyámhivatal felé.

A gyermekekkel és szülővel való kapcsolattartásban a pedagógusoknak nagy szerepük van, mivel a segítő nagyra értékeli, ha tudnak kommunikálni velük. Ennek oka, hogy nagyon kevés időt tudnak az iskolai közösségben tölteni, amely okán sok szülő elzárkózik, sőt, gyakran téves információik vannak a segítő tevékenységéről, sokszor azt gondolják, hogy a gyermekvédelem előtt láthatóak lesznek, és elveszíthetik gyermekeiket. Ezért nagyon fontos, hogy a pedagógusok is pontosan ismerjék a segítő munkáját, hogy együttműködésre bátoríthassák a szülőket.

Az óvodai és iskolai szociális segítő kommunikációs nehézségei

Az iskola dolgozói egyetértenek abban, hogy a szociális segítő összekötő szerepet töltenek be az iskola és a gyermekvédelem intézményrendszere között. Azonban nem minden iskolában folyamatos a kommunikáció, a segítő sokszor tapasztalja, hogy kimaradnak a kommunikációs láncból és előfordul, hogy a családsegítővel, esetmenedzserrel tudják meg az információkat. Az észlelő- és jelzőrendszer tagjaiként az iskola dolgozói a kialakított protokoll szerint számos jelzést küldenek, mégis a megkérdezettek közül alig van olyan, aki egyeztet a jelzés leadásának kapcsán a szociális segítővel. Ennek eredményeként számos olyan eset van, amikor a szociális segítő az esetmenedzserrel értesül a problémákról. A szociális segítő az

információáramlás hasznos támogatói tudnának lenni: „Fontos lenne számomra, hogy tudjam, milyen további lépéseket tesz a családsegítő a gyermekek érdekében, de visszajelzést csak akkor kapok, ha hívogatom őket. Felelősnek érzem magam amiatt, hogy többet kellene keresnem őket.” (pszichológus 2.)

Vannak olyan iskolák is, ahol korábban már jól működő kapcsolatrendszert alakítottak ki a Család- és Gyermekjóléti Központ szakembereivel, így tudják, hogyan tudnak a folyamatban lévő ügyekről érdeklődni: „A Központot hívom telefonon vagy közvetlenül az esetmenedzsert, ha ismerem. A kérdéseimre ilyenkor kapok választ, nekem természetes, hogy én érdeklődöm.” (gyermekvédelmi felelős 2.)

A 10 iskola közül egy helyen van a segítőnek „irodája”, máshol a pszichológussal osztozik egy helyiségen vagy a tanárban kapott egy helyet. Ennek előnye, hogy így több időt tud a tantestülettel tölteni, ellenben nehézséget okoz a hely hiánya, amikor egyéni tanácsadást vagy bizalmas beszélgetést folytatna. A megkérdezett iskolai dolgozók jellemzően személyesen vagy telefonon kommunikálnak a segítővel. Pozitív tapasztalatuk, hogy mindhárom segítő sokszor munkaidő után is elérhető.

Arról, hogy a szociális segítő mikor tud jól beilleszkedni az iskolai közösségbe, a szakemberek azt gondolják, hogy a segítő személyisége nagyon sokat számít.

A fenti nehézségeket számos olyan tényező is befolyásolja, amelyekre a szakembereknek nincs vagy minimális ráhatásuk van. Kiemelt probléma gyermekvédelemben általánosan jellemző szakemberhiány és a magas fluktuáció, amely többek között a szakma alacsony presztízsének és alulfinanszírozottságának köszönhető (Rácz, 2022). A segítők sokszor úgy érzik, nincs mögöttük megfelelő szakmai támogatás, általában a tevékenység rövid hazai pályafutása okán kevés a hazai támogató szakirodalom, képzés és a gyakorlati tapasztalat. A fenntartásért felelős intézmény szintén nincs felkészülve arra, milyen elvárásokat fogalmazzon meg a segítővel szemben, a beszámolási feladatuk sem kiforrott. Szakmaközi konferenciákon ugyan értesülnek arról, hogy más intézmények hogyan szervezik meg az iskolai szociális segítséget, de ezt nem érzik elegendő szakmai támasznak.

Fejlesztési javaslatok a hatékonyabb munkavégzéshez

Az interjúk során az iskolai szakemberek és a szociális segítők konkrét megoldási javaslatokat is megfogalmaztak annak érdekében, hogy növelni tudják a tevékenységeik hatékonyságát és tovább fejlesszék a szakmai kapcsolatokat.

2. tábla: Iskolai dolgozók és szociális segítők fejlesztési javaslatjai

Iskolai dolgozók fejlesztési javaslatjai	Szociális segítők fejlesztési javaslatjai
Anyagi és szakmai megbecsültség növelése állami és helyi szinten is	
Szociális segítők időbeosztásának az iskolai működéshez való igazítása	
Szociális segítői tevékenység reklámozására több időt szánni	
Csoportfoglalkozások számának növelése, prevenciós tevékenység biztosítása	
Szociális segítők bevonásával közös szakmai team létrehozása	Bevonódás a tantestületi működésbe
Információáramlás biztosítása a pedagógusok és Család- és Gyermekjóléti Központ munkatársai között	Szakmai képzéseken való részvétel
Több, minőségi idő töltése a gyermekek között	Iskola dolgozóinak érzékenyítése

Forrás: saját szerkesztés, 2025.

A kutatás pozitív tapasztalata, hogy nyitottságot láttam arra, hogy a két szakterület minél hatékonyabban tudjon együtt dolgozni. *„Jó ötlet, hogy bizonyos értekezleteken legyen jelen a segítő, például, amikor a gyermekvédelmi feladatokról, folyamatban lévő ügyekről számolok be a testületnek.”* (igazgatóhelyettes 2.)

„Most fogalmazódott meg bennem, hogy a segítőt meg kellene hívni az éves szülői értekezletre, hasonlóan az iskolapszichológussal, őt is itt kellene bemutatni.” (igazgatóhelyettes 1.)

A jogszabályi előírás szerint kötelezően elvégzendő szakmai képzéshez nagy reményeket fűznek a segítők, amellyel bővülnek a meglévő készségeik, nő a szakmai tudásuk. *„Nem vagyok magabiztos a csoportfoglalkozások vezetésénél, örülök, hogy nem egyedül vezetem. Én ezt nem tanultam, nincs rutinom benne, amúgy is visszabúzódozok. Szükségem lenne valamilyen képzésre.”* (segítő 2.)

Kiemelten fontos lenne a megfelelő szakmai munkához a visszacsatolások biztosítása, vagyis, hogy a segítséget igénylő iskolák elmondják véleményüket, tapasztalataikat, elvárásaikat a segítők munkájával kapcsolatban.

Jövőkép szempontjából elmondható, hogy a szociális segítők a nehézségek ellenére szívvel- lélekkel, kreativitással végzik feladatukat. Szerencsére az iskola dolgozóinak oldaláról is számos pozitív vélemény és tapasztalat hangzott el, amely erősíti az együttműködést: *„Ebben az iskolában sikerült már több időt töltenem a gyerekek között, így amikor szünetben az udvaron sétálok, mindig van egy-két gyerek, aki odaszalad hozzám beszélgetni. Így nem érzem annyira elveszítettnek magam.”* (segítő 1.)

„A 20 éves ismertség alatt azt mondbatom, hogy a segítő profizmus és nagyon gyerekbarát személyisége miatt nálunk evidens a gyerekek és a szülők körében is, hogy rendszeresen vannak csoportfoglalkozások.” (gyermekvédelemi felelős 4.)

„Nagyon jól esett, hogy amikor az osztályomban lett egy nagyon sok nehézséggel küzdő gyerek, akkor a segítővel még munkaidő után is tudtam beszélgetni a megoldásról, és miután megoldás született a segítő azóta is rendszeresen rákérdező a szóban forgó gyerek állapotára.” (tanár 1.)

A vizsgált iskolák mindegyike azt nyilatkozta, hogy továbbra is szeretnék a szociális segítő munkáját igénybe venni, sőt szorosabb kapcsolatot szeretnének kialakítani velük. Amennyiben megoldható lesz a szakmai létszám rendeződése után, minden iskola igényli a csoportfoglalkozások bevezetését, a meglévőkben pedig annak számának növelését. Emellett a kerületi óvodák is nyitottak az együttműködésre.

Összegzés

A kutatás megerősített abban, hogy az óvodai és iskolai szociális segítő munkája és a szociális munka módszereinek alkalmazása a nevelési és oktatási intézményekben már ma is elengedhetetlen, de a jövőben is egyre nagyobb szükség lesz rá. Ezt a tényt az iskola dolgozói és a szociális segítő is megerősítették azzal, hogy tapasztalataik szerint nem csak az esetek száma nő az iskolákban, hanem azok súlyossága is, amely hatalmas arányban valamilyen családi diszfunkcióra, mély konfliktusra vezethető vissza, vagyis a gyerekek csak „tűnethordozók”. Ezeket az eseteket már nem elegendő a pedagógia módszereivel kezelni, nem említve a tanárok leterheltségét és a gyermekvédelmi felelősi munkakör észrevétlen megszűnését, amelyet a szociális segítő nem tudnak maradéktalanul pótolni.

Különösen fontos lenne állami és intézményi szinten érthetőbben kommunikálni ennek a tevékenységnek a lényegét, és a pedagógia és szociális munka együttműködésének pozitív aspektusait hangsúlyozni. A tapasztalatok alapján a pedagógusok és a családok informálatlansága is generálja a zárkózottságot, bizalmatlanságot és azt a téves elképzelést erősíti, miszerint a szociális segítő feladata a gyerekek családból való kiemelésének mérlegelése.

Az oktatási intézmények oldaláról nézve szükséges lenne olyan szemléletváltás kezdeményezése az iskolák vezetésének részéről, amely a pedagógusok és családok felé is azt hangsúlyozza, hogy nyitottak a szociális munka módszereinek és szakembereinek befogadására. A gyermekvédelmi feladatok hatékonyabb elosztása és kezelése érdekében fontos lenne a segítő aktívabb bevonása az iskola működésébe.

Összefoglalva, az iskola a legideálisabb terep arra, hogy a gyermekek, szülők megkapják az egyéni szükségleteiknek megfelelő támogatást az oktatás, nevelés és legfőképp a mentális egészség megtartásához, fejlesztéséhez, hiszen egy helyen, egy időben és együttműködésben tud működni minden olyan szakterület, amely ezt elősegítheti.

Felhasznált irodalom

- Albert-Lőrincz E. (2008): *Szociális munka és tanácsadás az iskolában*. Kolozsvár, Ábel Kiadó.
- Bánlaky P. (2005): *Családszociológia*. Budapest. Wesley János Kiadó.
- Bányai E. (2018): Az iskolai szociális munka szülőkkal, családokkal kapcsolatos feladatai, a szülők bevonása gyerekük iskolai életébe In. (Boros J. et al.) *Az iskolai szociális munka alapjai*. Pécs, PTE BTK Közösségi és Szociális Tanulmányok Tanszék. p. 184–196.
<https://dtk.tankonyvtar.hu/bitstream/handle/123456789/13333/4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Bogdonyi E. (2006): Család és iskola. In. (Hegedűs J. szerk.) *A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése- Család, gyerek, társadalom*. Budapest, ELTE PPK Neveléstudományi Intézet. p. 45–50.
<https://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Pedagogia/84N%E1dasi/Nyomtat%E1sra/pdf/Csal%E1d,%20gyermek,%20t%E1rsadalom.pdf> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Budai I. (2019): Az együttműködő iskolai szociális munkás. *Párbeszéd*, 6(1): 1–16.
<https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/2491/2507> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Hegedűs J. (2006) (szerk.): *A gyakorlati pedagógia néhány alapkérdése*. Budapest, ELTE PPK Neveléstudományi Intézet.
<https://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Pedagogia/84N%E1dasi/Nyomtat%E1sra/pdf/Csal%E1d,%20gyermek,%20t%E1rsadalom.pdf> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Máté Zs. (2015): Iskolai szociális munka. *Esély* 16(4): 1–6.
https://www.esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-6_Mate_Iskolai_szocialis.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Rácz A. (2022): *Teóriától a gyermekvédelem praxisáig*. Budapest, Eötvös Kiadó.
https://www.eltereader.hu/kiadvanyok/https-www-eltereader-hu-media-2023-03-tatk_racz-andrea-teoriától-a-gyermekvedelem-praxisaig-pdf/ (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Slachta Margit Nemzeti Szociálistitikai Intézet (2022): *Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutatója*. EFOP-1.9.4-VEKOP-16-2016-00001 „A szociális ágazat módszertani és információs rendszereinek megújítása” című kiemelt projekt. <https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2022/10/Az-ovodai-es-iskolai-szocialis-segito-tevekenyseg-modszerani-utmutatoja-2022..pdf> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Szabó M. (1998): A közoktatás fejlődése. In. (Andor M. szerk.) *Iskola és társadalom - Iskolai és oktatás-szociológiai szöveggyűjtemény*. Budapest, Új Mandátum Kiadó. p. 9–25.

dr. Lajos Krisztina⁹: Testvérek együtt, de mégsem. A testvércsoportok együttes elhelyezésének dilemmái a nevelőszülői ellátásban – esettanulmány

Ezt az esetet azért választottam bemutatásra, mert a testvércsoportok együttes elhelyezése a gyermekvédelmi szakellátásban szinte mindig „jó irány” – a konkrét döntési helyzetekben mégis gyakran több, egymással versengő gyermekérdek között kell mérlegelni. A tanulmány egy négytagú testvércsoport részleges egyesítésének történetét rekonstruálja a nevelőszülői pár személyes tapasztalatai, véleménye és dokumentumok alapján, és azt vizsgálja, milyen szakmai kockázatok jelennek meg akkor, amikor a teljes testvéregyesítés elvileg lehetséges, de a stabil kötődések és az ellátásszervezési realitások miatt nem valósul meg.

A testvércsoportok védelme a gyermekvédelmi szakellátás egyik legstabilabb normatív támpontja: a testvérek sok esetben egymás számára jelentenek folyamatos referenciát, identitás- és történet-összetartó erőt a vérszerinti szülői gondoskodás megszakadása után. A közös elhelyezés ugyanakkor a gyakorlatban gyakran nem egyszerű igen/nem döntés, hanem több, egymással versengő gyermekérdek közötti mérlegelés.

Magyarországon a nevelőszülői ellátás a gyermekvédelmi szakellátás meghatározó formája: 2024-ben a kiskorúak körében a nevelésbe vett gyermekek 13619 főt, az ideiglenes hatállyal elhelyezettek 550 főt tettek ki nevelőszülői hálózatban (összesen 14169 kiskorú), miközben a kiskorúak szakellátásban ellátott összlétszáma 21212 fő volt (KSH, 2024). A nevelőszülői hálózat kapacitásait jelzi, hogy 2024-ben 5553 nevelőszülő működött; több mint fele (51,7%) három vagy több gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermeket nevelt (KSH, 2025). A nevelőszülőknél élő gyermekek gondozási ideje jellemzően tartós: 2024-ben a nevelőszülőknél élők 40,2%-a több mint 5 éve, 14,9%-a pedig több mint 10 éve volt szakellátásban (KSH, 2025).

A testvércsoportok elhelyezése ezért rendszerszinten is nagy döntési jelentőségű: a hálózatoknak egyszerre kell biztosítaniuk a gyermek legfőbb érdekének érvényesülését, az elhelyezési stabilitást, valamint a testvércsoportok lehetőség szerinti megőrzését. Az esettanulmány egy olyan tipikus, mégis ritkán publikált döntési helyzetet dokumentál, amikor a teljes testvéregyesítés elvi lehetősége adott, de szakmai- és ellátásszervezési okokból nem valósul meg.

⁹ ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola, Társadalom- és szociálpolitika program

Szabályozási háttér

A gyermekvédelmi törvény a gyermek legfőbb érdekéből kiindulva a nevelőszülőnél történő elhelyezést és a testvérkapcsolatok lehetőség szerinti megőrzését preferálja. A testvérek szétválasztása csak indokolt esetben – a gyermek érdekét igazolhatóan szolgálva – fogadható el. A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony szabályozása a hálózati működés keretein keresztül közvetetten befolyásolja, hogy a rendszer milyen kockázatot vállalhat testvércsoportok elhelyezésekor (felkészítés, alkalmasság, utánkötés, támogatás).¹⁰ A szakellátás szakmai feladat- és működési keretei meghatározzák, hogy testvércsoportoknál milyen szolgáltatások, diagnosztikai és fejlesztési utak érhetőek el, és ezek mennyire teszik fenntarthatóvá az elhelyezési döntést.¹¹ A nevelőszülői tanfolyam a formális belépési minimum, de testvércsoportok és komplex szükséglet esetén a tényleges hálózati támogatás (tanácsadás, szupervízió, krízisintervenció) válik a stabilitás kulcstényezőjévé.¹²

Elméleti támpontok: stabilitás, kötődés, testvérkapcsolatok

A nevelőszülői gondozás egyik kulcsfogalma a biztonságos bázis: az a gondozói működés, amely érzelmi biztonságot nyújt és a gyermek számára kiszámítható kereteket teremt a fejlődéshez (Schofield és Beek, 2005). A testvérek együttes elhelyezése sok rendszerben jó gyakorlatként jelenik meg, de a kutatási eredmények árnyaltak: nem minden testvérkapcsolat védő tényező és nem minden együttnevelés hoz automatikusan jobb kimeneteket (DiGiovanni és Font, 2021; Child Welfare Information Gateway, 2019). Az elhelyezési instabilitás előre jelző tényezői között a nemzetközi meta-analitikus eredmények kiemelik a gyermek viselkedési problémáit, a gondozói terhelést, valamint a korábbi átmenetek, gondozási helyek számát. A testvérrel együtt vagy anélkül történő elhelyezés összefüggései általában kisebb, de mérhető hatású tényezők (Konijn et al., 2019). Ha a testvérek nem kerülnek azonos gondozási helyre, a testvérkapcsolat fenntartása önálló ellátási céllá válik: explicit módon tervezendő (célok, gyakoriság, felelőségek, biztonsági keretek).

Hazai tapasztalatok alapján a testvérek külön elhelyezésének egyre gyakoribb és tipikus indokai között megjelenik a férőhely- és kapacitáskorlát, az eltérő szükségletprofil (pl. egészségügyi/fejlesztési igény, különleges-speciális-kettős szükséglet), valamint az a szituáció, amikor az egyik gyermek stabil, hosszabb ideje fennálló kötődéseinek

¹⁰ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.) 9. § (1) b), 79. § (3) b), 79. § (4), valamint 54/A. § (4). <https://njt.hu/jogszabaly/1997-31-00-00>

¹¹ 513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony és a helyettes szülői jogviszony egyes kérdéseiről. <https://njt.hu/jogszabaly/2013-513-20-22>

¹² 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről. <https://njt.hu/jogszabaly/1998-15-20-3D>

védelve nem teszi lehetővé a „mozgatást”, gondozási hely módosítását (Bálint et al., 2018; Kulcsár, 2003; Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, 2010).

Módszertan és etikai keretek

A tanulmány anonimizált, kvalitatív esettanulmány, amely a nevelőszülői narratívát döntési-idővonal rekonstrukcióval kombinálja. Az adatforrások:

- célzott beszélgetés a nevelőszülői párral, a személyes tapasztalatok feltérképezése, rögzítése;
- dokumentumelemzés (szakértői vélemény, elhelyezési értekezlet összefoglalója, gondozási terv, kapcsolattartási napló, fejlesztési dokumentumok);
- idővonal-rekonstrukció (dátumok, döntési pontok, átmenetek).

Az anonimizálás során minden azonosításra alkalmas adat (személy- és helynevek, intézmény megnevezések, konkrét földrajzi utalások) eltávolításra vagy általánosításra került. Az esettanulmány elkészítése a nevelőszülői pár hozzájárulásával készült.

Esetismertetés: Egy négytagú testvércsoport részleges elhelyezése (2015-2017)

A nevelőszülővé válás folyamata (2015): belépési küszöbök

A pár 2015-ben jelentkezett nevelőszülőnek. A döntés hátterében a szakmai közelség és egy személyes élethelyzet együtt állt: a nevelőanya szociális munkásként egy nevelőszülői hálózatban dolgozott tanácsadóként, így a gyermekekkel és a szakellátás mindennapi dilemmáival testközelből, minden nap találkozott. A család korábbi történetében – egy vérszerinti gyermek mellett – egészségügyi okok miatt további gyermekvállalásra nem volt lehetőségük, és ebben a kapcsolatban is hosszan elhúzódó, sikertelen, több éven át tartó próbálkozások előzték meg a nevelőszülővé válás felé fordulást. Az örökbefogadás nem került reálistan napirendre, a nevelőszülőség inkább a családi élet kibővítésének, megélésének, közösen vállalt gyermeknevelés és a szakmai hivatástudatként jelenik meg.

A belépési folyamatban teljesítették a döntés-előkészítő (28 óra) és a nevelőszülői (32 órás) tanfolyamot, – a felkészítés minimumkövetelményeit a vonatkozó szakmai szabályozás rögzíti (29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet) – az alkalmassági vizsgálatot, köztük a pszichológiai alkalmasságvizsgálatot. A pár a gyermekek fogadására tudatosan készült: nagyobb, kertkapcsolatos ingatlanba költöztek, az előírásoknál is magasabb

színvonalon teljesítették a tárgyi feltételek biztosítását. A működési engedélyt 4 férőhelyre, két gyermekszobával kapták meg.¹³

Az első kiajánlás (2016): négy testvér, három gondozási hely

2016-ban a pár első kiajánlása négy testvért érintett. Erről így fogalmaztak: „dobbant a szívünk”, amikor kiderült, hogy a testvérek ekkor három különböző gondozási helyen élnek és reális esély nyílt a részleges – akár teljes – együttnevelésükre. A négy gyermek rendszerbeli elhelyezése a következő volt:

- A.: 9 hónapos kislány, stabilan egy nevelőszülőnél születése óta (NSZ-1).
- B.: 2 éves kisfiú, nevelőszülőnél, néhány hónaposan került oda (NSZ-2).
- C.: 3,5 éves kisfiú, intézményi ellátásban (csecsemőotthon/gyermekotthonban élt születése óta).
- D.: 6 éves kislány, születése óta NSZ-2-nél.

A rendszerhelyzetet az jellemezte, hogy NSZ-2 egészségügyi okaira hivatkozva már nem tudta vállalni B. 2 éves gyermek további ellátását, gondozását, miközben D. esetében a születéstől fennálló gondozási kapcsolat és kötődés miatt az áthelyezés szakmailag nem volt reális opció. A vérszerinti szülő a kapcsolattartási lehetőséggel ritkán, rendszertelenül élt. Ezen kapcsolattartások NSZ-1 és NSZ-2 támogatásával valósultak meg, úgy, hogy szállították, motiválták az anyát, a gyermekek örökbeadhatóvá nyilvánításának elkerülése érdekében.

A megszólított nevelőszülő pár szerint anyának C.-vel nem volt kapcsolata a születése óta, egy alkalommal látogatta meg a csecsemőotthonban, a kapcsolat gyakorlatilag elmaradt. Mindezek ellenére C. örökbeadhatóvá nyilvánítása azért sem valósult meg, mert hontalan, majd ismeretlen állampolgár volt, mert az anya román állampolgárként szülte, akinek személyes okmányai lejártak, apai elismerő nyilatkozat nem volt. C. születési körülménye szokatlan és méltatlan: külső illemhelyen, eltitkolt és gondozatlan terhességből született, ahol kihűlt és mentősök által újraélesztve került kórházba, majd intézményi ellátásba.

A gyermeket jelenleg is nevelő anya, NSZ-3, a kiajánlást egyszerre élte meg szakmai feladatként és erős érzelmi-morális készletként. A nevelőanya korábbi tanácsadói tapasztalata miatt a testvérkapcsolatot kiemelt értéként látták: a testvérek sok esetben az egyetlen stabil, hosszabb távon is hozzáférhető kapcsolati erőforrást jelentik a

¹³ 29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet a helyettes szülők, a nevelőszülők, a családi napközit működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint az örökbeadást előtti tanácsadásról és felkészítő tanfolyamról. <https://njt.hu/jogszabaly/2003-29-20-0M>

szakellátásban, különösen akkor, ha a szülői jelenlét töredezett vagy hiányzó. A testvérek egyesítésének lehetősége ezért a párban nem opcióként, hanem elsődleges szakmai és emberi célként jelent meg.

A döntési dilemmát kielemező tényező: az első 9 hónap kötődése

A pár megismerkedett a 9 hónapos A.-val az aktuális nevelőszülőnél. A találkozások érzelmileg megerősítőek voltak: „ez az, amit mi is tudunk és szeretnénk adni”, a nevelőszülők erős „szülői érzésekről” és gyorsan erősödő nevelőszülői identitásról számoltak be, ami az első elhelyezés előtt tipikus. Ugyanakkor a szakértői vélemény A. erős, stabil kötődésére hivatkozva azt rögzítette, hogy A. áthelyezése – még testvéregyesítés céljából is – a gyermek számára jelentős kockázatot hordozna. A dilemma így nem elvi, hanem nagyon konkrét: mekkora „kötődési veszteség” vállalható A. esetében annak érdekében, hogy három testvér együtt nevelkedhessen? Itt ütközött két legitim szakmai cél:

- kötődés-stabilitás / elhelyezési folytonosság (különösen csecsemőkorban),
- testvérek együttnevelése és a testvérkapcsolatok védelme.

A gyakorlatban ezt a konfliktust sok rendszer úgy kezeli, hogy a testvérek közös elhelyezése alapértelmezett cél, kivéve, ha bármelyik gyermek biztonságával/jóllétével ellentétes.

Az elhelyezési értekezlet döntése: részleges egyesítés

Az elhelyezési értekezleten a szakmai szereplők azt rögzítették, hogy:

- A. áthelyezése kötődési okból ellenjavallt.
- D. áthelyezése a kialakult hosszú távú kötődés miatt ellenjavallt.

Így a rendszer részleges testvér-egyesítést valósított meg:

- A. maradt NSZ-1-nél.
- D. maradt NSZ-2-nél.
- B. NSZ-1-hez került gondozási helyváltoztatással
- C. a nevelőszülői párhoz került (intézményből családba kerülés).

C. befogadása és a későbbi diagnosztikus kép (komplex szükséglet)

C. esetében a beilleszkedés és a fejlődési-viselkedési kép már a megismerkedés szakaszában több kockázati jelzést hordozott. A pár az intézményi ismerkedéskor olyan hétköznapi részleteket emelt ki, amelyek sokat elárulnak C. kapcsolati tapasztalatairól: a leendő nevelőapát például a gyermek azzal a kérdéssel fogadta, hogy „Te portás vagy?“, ami arra utalt, hogy férfi szereplővel korábban többnyire csak intézményi keretben találkozott. A dokumentáció szerint C. nem volt szobatiszta, óvodai felmentéssel rendelkezett, kommunikációja szűkebb szókinccsel és ismétlődő, sztereotip fordulatokkal jellemezhető volt; autizmus irányú vizsgálat ekkor még nem zajlott. A későbbi kivizsgálások komplex szükségletprofil rajzoltak ki (autizmus spektrum zavar, ADHD, epilepszia, intellektuális képességzavar), ami a nevelőszülői ellátás mellett tartós, speciális fejlesztési és egészségügyi együttműködést tett szükségessé.

Kimenet: instabilitási jelzés B. esetében

A részleges egyesítés után B. elhelyezése nem stabilizálódott: körülbelül 9 hónap elteltével visszakerült NSZ-2-höz, mert a családba történő beilleszkedése és a testvér-egyesítés gyakorlati megvalósulása nem volt fenntartható. B. esetében a gyors változások, a párhuzamos kötődési viszonyok és a mindennapi rutin újraszervezése egyszerre jelentett terhelést a gyermeknek és a nevelőszülőknek. Két évvel később B. szintén autizmus diagnózist kapott, ami visszatekintve a korábban tapasztalt nehézségek egy részét is más megvilágításba helyezi.

Szakmai tanulságok

A döntés szakmai racionalitása: „A. marad, C. jön”

A döntés logikája jól védhető: a Gyvt. egyszerre preferálja a családi elhelyezést (különösen 12 év alatt) és védi a testvérkapcsolatok fenntartását, ugyanakkor teret ad a szakmai mérlegelésnek, ha a gyermek jólléte ezt indokolja. A. esetében a szakértői vélemény szerint a kötődés-stabilitás felülírta a testvér-egyesítés azonnali célját. Ez összhangban van azzal, hogy a korai kötődés megszakítása a későbbi szabályozási és kapcsolati nehézségek rizikóját emelheti.

Testvérkapcsolatok: védőfaktor, de nem „mindenáron”

A nemzetközi és hazai tapasztalatok alapján a testvérek együttnevelése gyakran védőfaktor, de a „mindenáron együtt” logika szakmailag kockázatos lehet, ha az

áthelyezés a már stabil kötődéseket sérti, vagy ha a testvérkapcsolat minősége (pl. agresszió, parentifikáció, bántalmazás) önmagában is kockázatot hordoz (DiGiovanni és Font, 2021). A jelen esetben A. csecsemőkori kötődése és D. hosszú távú stabilitása reális korlátot jelentett a teljes egyesítéssel szemben.

Részleges testvéregyesítés és instabilitás

B. átmeneti áthelyezése NSZ-1-hez egyszerre volt kényszermegoldás (NSZ-2 egészségi okokból nem tudta vállalni) és testvérkapcsolati kompromisszum (A.–B. együtt). A 9 hónap utáni visszahelyezés azonban arra utal, hogy a részleges testvéregyesítés instabilitási kockázatot hordozhat, különösen akkor, ha a folyamatot nem kíséri strukturált átmenet-menedzsment (fokozatos beszoktatás, korábbi kapcsolatok átkötése, rendszeres szakmai konzultáció, egyértelmű gondozási célok, krízis-protokoll). A meta-analitikus eredmények is azt jelzik, hogy a viselkedéses nehézségek és a gondozói kapacitás (a nevelői működés minősége és támogatottsága) erősen összefügg az elhelyezési instabilitással (Konijn et al., 2019).

Rejtett kockázat: új nevelőszülők és komplex szükséglet

A döntés másik tanulsága, hogy a „nem mozgatható” gyermekek stabilitásának védelme gyakran azt eredményezi, hogy az új belépők kapják meg a legnagyobb kockázatú feladatokat. C. komplex szükségletei rámutatnak, hogy a testvérpárok közös elhelyezése nem pusztán férőhely-kérdés: a pszichoszociális teherbírás, a hozzáférhető szakmai háttér (fejlesztés, gyógypedagógia, pszichiátria/neurológia), valamint a nevelőszülői támogatás (szupervízió, esetkonferencia, tehermentesítő szolgáltatások) fontos tényezők.

A kompenzáció hiánya: testvér-kapcsolattartás mint „informális jóindulat”

A teljes testvéregyesítés elmaradását csak részben kompenzálta a szülői kapcsolattartás, mert az anya továbbra is ritkán jelent meg, a kapcsolattartások a gyakorlatban nem alakultak kötődéssé, nem szervezték önálló testvér-kapcsolattartási tervvé. A nevelőszülők beszámolója szerint az anya külön-külön járt NSZ-1-hez és NSZ-2-höz (egymáshoz közeli, de eltérő településeken), míg C. gondozási helye távolabb volt, és az anya vele alig találkozott. A testvérek közötti kapcsolat fenntartása nagy részben a nevelőszülők jóindulatán, egymáshoz való viszonyán és logisztikai kapacitásán múlt. A nevelőszülői pár egyetlen, különösen emlékezetes példát emel ki: D. egyszer kifejezetten kérte a találkozást, amely egy közös fagyizással és játszótéri együttléttel zajlott, jó hangulatban – de rendszerszintű támogatás és következetes folytatás nélkül. A gyermekvédelmi gyám szerepe a testvér-kapcsolattartás hangsúlyozásában a beszámoló szerint háttérben maradt.

Összegzés

Az eset alapján néhány minimum standard javasolható, amely akkor is védi a gyermekek érdekeit, ha a teljes testvéregyesítés nem megvalósítható.

Önálló testvér-kapcsolattartási terv (függetlenül a szülői kontaktustól):

- Kapcsolattartások minimum gyakoriság rögzítése (életkortól függően; pl. havi 1 személyes találkozó + rendszeres online/telefonos kontaktus).
- Felelős kijelölése (gyermekvédelmi gyám / kijelölt koordinátor) és elérhetősége.
- Logisztikai támogatás a nevelőszülői hálózat részéről (utazási költség, helyszín, időpont-egyeztetés, felügyelet).
- Dokumentálás és felülvizsgálat (3-6 havonta), a gyermek véleményének életkorhoz igazított bevonásával, amely elkülönülhet a rendszeres felülvizsgálattól.

Strukturált átmenet-menedzsment részleges egyesítésnél:

- Lépcsőzetes szoktatás és fokozatos időnövelés, kisgyermekkorban különösen óvatos ütemezéssel.
- Előzetes szükséglet-szűrés: gondozástörténet, viselkedéses jelzések, fejlesztési/egészségügyi információk összegzése.
- Szükség esetén esetkonferencia a kihelyezés első 4-8 hetében, majd kontroll szükség esetén, egyértelmű kockázati jelzőkkel, beavatkozási pontokkal.
- Krízis-protokoll támogatás (kihez fordul a nevelőszülő, milyen időkeretben, milyen döntési jogosultságokkal, ki-miben támogat).

Kapacitásbiztosítás: férőhely mellett pszichoszociális támogatás:

- Gyermek különleges, speciális szükséglete esetén a nevelőszülői támogatás intenzitásának növelése (szupervízió, mentálhigiénés támogatás, célzott képzés).
- Tehermentesítő szolgáltatások és átmeneti ellátási opciók (időszakos befogadás, helyettesítés) előre tervezése.
- Interprofesszionális együttműködés biztosítása (egészségügy, fejlesztés, oktatás) – az ellátási utak és felelőségek tisztázásával.

Az eset azt mutatja, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban a „jó döntés” gyakran két legitim gyermekérdek között történik: a stabil kötődések és elhelyezési folytonosság védelme, illetve a testvérek lehetőség szerinti együttnevelése között. A részleges testvéregyesítés önmagában nem tekinthető megoldásnak: átmenet-menedzsmentet, kapacitásbiztosítást és külön testvér kapcsolattartási tervezést igényel. Tudományos és gyakorlati szempontból az eset erősíti azt a következtetést, hogy a „férőhely”

önmagában nem adekvát mutató: a döntéseket a gyermek szükségletéhez, a nevelőszülő működéséhez és a rendelkezésre álló szakmai támogatáshoz illesztve kell kialakítani.

Felhasznált irodalom

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (2010): *A szakellátásban nevelkedő testvérek helyzete.* (AJB-3005/2010. számú jelentés).

Bálint A. – Hódi Á. – Gál A. (2018): A testvérek elhelyezése a magyar gyermekvédelmi rendszerben: jogszabály és gyakorlat. In. (Karlovič J. T. szerk.) *Elmélet és gyakorlat a neveléstudományok és szakmódszertanok köréből.* International Research Institute. p. 195–202. <https://doi.org/10.18427/iri-2018-0026> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Child Welfare Information Gateway (2019): *Sibling Issues in Foster Care and Adoption (Bulletins for Professionals).* U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau.

DiGiovanni, A. – Font, S. A. (2021): Revisiting conventional wisdom: What do we know from 30 years of research on sibling placement in foster care? *Children and Youth Services Review*, 126, 105943. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.105943> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Konijn, C. – Admiraal, S. – Baart, J. – van Rooij, F. – Stams, G.J. – Colonesi, C. – Lindauer, R. – Assink, M. (2019): Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children and Youth Services Review*, 96, 483–499. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.12.002> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Kulcsár M. (2003): A különböző gondozási helyen nevelkedő testvérek kapcsolattartásának tendenciái a szakellátásban. *Kapocs*, 2(6): 40–50.

KSH (2024): *Magyar statisztikai évkönyv, 2024* (3.5. fejezet: Gyermekjóléti ellátások és gyermekvédelem). https://www.ksh.hu/evkonyvek/2024/magyar-statisztikai-evkonyv-2024/pdf/statevk2024_3_5.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

KSH (2025): *STADAT 25.1.1.19. Gyermekotthonokban és nevelőszülőknél ellátott gyermekek és fiatal felnőttek a gondozás időtartama szerint.* https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0017.html (utolsó elérés: 2026.03.28.)

KSH (2025): *STADAT 25.1.1.21. Nevelőszülők.* https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0019.html (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Schofield, G. – Beek, M. (2005): Providing a secure base: Parenting children in long-term foster family care. *Attachment & Human Development*, 7(1): 3–26. <https://doi.org/10.1080/14616730500049019> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Jogszabályok

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.).

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.

29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet a nevelőszülői tanfolyamról.

513/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet a nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony részletszabályairól.

Erős Lilla¹⁴: Utógondozásig vezető út – fiatal felnőtt nők életkezdése a gyermekvédelmi szakellátás után

A gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek, illetve az onnan kirepülni készülő fiatal felnőttek életkezdése és a saját, rendezett életvitelük kialakítása nagy kihívást jelent. A tanulmányban a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedett fiatal nők életútja ismertetésével és tapasztalataik megosztása által megismerhetjük az utógondozói ellátás gyakorlatát, valamint személyes megéléseik által közelebb kerülhetünk egy ideális integrációs megoldáshoz. Fontos figyelembe venni a gyermekvédelmi gondozásban töltött éveiket és élményeiket, felmérni az önálló életkezdéskor adódó kockázati tényezőket, megismerni a pályorientációs motivációikat és a munkakeresés során szerzett tapasztalatokat, továbbá a segítségükre lévő erőforrásokat (Szikulai, 2004; Rác, 2012). Elsőként a gyermekvédelmi rendszerben való felnevelkedés hatásait járom körbe a felnőttkori következmények értelmében, majd a különböző életutakat jellemzem.

A kutatás kvalitatív módszertanon alapul, félig strukturált interjúk készültek 2 utógondozói ellátásban résztvevő fiatal nővel. A kutatás során az alábbi témákat érintem: iskolai háttér, pályaválasztás, munkatapasztalatok, jövőkép, kapcsolati háló és az intézményi gondozás hatásai.

Felnőttkort meghatározó gyermekkori élmények

A gyermekvédelmi rendszerbe való bekerülést családi diszfunkciók, bántalmazás, elhanyagolás, létbizonytalanság előzi meg. Ezek a gyermekkorban bekövetkezett események komplex traumát okoznak, ami által a gyermekek nem indulnak egyenlő esélyekkel családban élő társaikkal szemben. A gyermekkori komplex traumatizáció magába foglalja a bizonytalanságot, a fizikai, lelki bántalmazást, elhanyagolást, ezzel komoly hosszú távú pszichés következményeket okozva a gyermeknek. Jelenleg még nem jegyzik hivatalos diagnózisként, de definíció szerint úgy írják le, miszerint „a „környezet indukálta komplex fejlődési zavar”, amely károsítja a személyiségfejlődés minden aspektusát, a kognitív, érzelmi, társas és testi fejlődést.” (Kuritárné, 2015: 61). Súlyos esetben a következmények nemcsak mentális- és viselkedészavarok lehetnek, hanem fejlődési eltérések és elmaradások is, azaz a gyermek nem képes mindazon humánspecifikus képességek és készségek maradéktalan kibontakoztatására, amely egy olyan gyermek esetében adott, aki egy „jól funkcionáló” családban nő fel.

¹⁴ Szociális munkás. A tanulmány alapját képezi a szerző Támogatott önállóság: fiatal nők útja a gyermekvédelmi gondoskodásból a felnőtt életbe c. szociális munka alapképzésben készült szakdolgozata (ELTE TáTK, 2025, konzulens: Rác Andrea).

Megfigyelhető elmaradás az értelmi, különösen a nyelvi képességekhez kapcsolódó területeken, ha az elhanyagoló család nem nyújt elegendő stimulációt (Kuritárné, 2015: 62).

A traumák és a gondozó családtól való szeperáció, a kedvezőtlen élethelyzet ellenére a gyermek számára további megrázkódtatás. A hatósági intézkedés után a gyermek elhelyezése a legtöbb esetben nem végleges, így az élete bizonytalansága további feszültséget kelt. Befogadó otthonba való kerülése után jellemzően a gyermek még több gondozásihely-váltáson kell, hogy keresztülmenjen, akár napok, hetek alatt, lelki felkészülés és tervezés nélkül (Rácz, 2016).

A gondozásihely-váltás jellemzően magával hozza a gyermek iskolai teljesítményének hanyatlását, hiszen akár hónapok is eltelhetnek az új gondozási helyen, mire a helyi iskolába kerül beíratásra, a bizonytalanság, a feszültség tovább gyűrűzik, és a gyermek beilleszkedési nehézségekkel találhatja magát szemben. Az új közösség, ingerek és normák magatartási problémákat hozhatnak elő, amik később további devianciákhoz vezethetnek.

A rendszerből kikerülő fiatal felnőttek általában aluliskolázottak, sokan csak az általános iskolát végezték el (Cseres, 2005: 95). A nevelőszülőknél nevelkedők a továbbtanulás szempontjából sokkal jobban teljesítenek a gyermekotthonban élőkhöz képest, noha a gyermekek mentális képességei meghatározzák, hogy milyen gondozási-helyre kerülnek (Rácz, 2012). A kisgyermekek, megfelelő kognitív képességgel rendelkező, magatartási problémáktól mentes gyermekek nagyobb eséllyel kerülnek nevelőszülőkhöz.

A gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő lányok körében nehézségek adódhatnak a középiskolába kerülés során. Egy kutatás szerint, mely 75 gyermekvédelmi gondozásban lévő lány részvételével készült, a lányok körében jellemző az alacsony önkontroll és a csökkent mértékű iskolai kompetenciák. A kortársakkal szembeni agresszió mértéke a második év végére megnövekedett, míg a segítségnyújtási hajlandóságuk csökkent (Kaló et al., 2019: 70).

Bár a középfokú képzés megszerzése ideális lenne a sikeres munkaerőpiaci belépéshez, a pályaválasztás és a továbbtanulás sokszor nem illeszkedik a munkaerőpiaci igényekhez vagy éppen a fiatal felnőtt elképzeléseihez (Szikulai, 2004; Rácz, 2012; 2013). A nem megfelelő pályaválasztás, a gyermekre presszionált szakma motivációvesztéshez és a tanulmányok abbahagyásához vezethet. A területi egyenlőtlenségekből adódóan a korlátozott helyi, környékbeli munkalehetőségek, a védett munkahelyek hiánya, valamint a fiatalok alacsony kudarcűrő képessége is akadályozza az előrelépést. Sok utógondozói ellátott nem rendelkezik stabil munkával és jövedelemmel, ami erősen korlátozza az önálló életvitel kialakítását (Szikulai, 2004; Cseres, 2005; Rácz, 2012).

Fiatal nők helyzete a gyermekvédelemben

A gyermekvédelmi rendszerben felnövő gyermekek hátrányos helyzete megkérdőjelezhetetlen, a nők társadalmi helyzetét tekintve a gyermekvédelemből kikerülők számos kockázattal néznek szembe. A kapcsolati és anyagi függés gyakori élethelyzet, ami kiszolgáltatottsághoz és alárendelt viszonyhoz vezethet élettársukkal szemben. Szikulai István (2004) kutatásából kiderül, hogy az utógondozói ellátottak lényegesen képzettebbek lesznek és a munkába állásuk is gördülékenyebb lesz, mint akik egyből elhagyják a rendszert. A fiatal felnőttek pályaválasztásában és iskolai kimenetelében az is fontos, hogy milyen arányban fordul elő iskolaelhagyás. Az utógondozói ellátottak 70%-a nem hagyott félbe megkezdett iskolát. A Fővárosi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat 10 éven át vizsgálta a nevelőszülőknél utógondozói ellátásban élő fiatalok helyzetét. A nevelőszülőknél nevelkedettek esetében a fiatal felnőttek 44%-a tett érettségit, 34%-nak lett szakmája, 17 százalékuk végzett csak általános iskolát és 5%-a a fiatal felnőtteknek szerzett felsőfokú végzettséget. A munkavállalók kétharmada azon a területen dolgozik, amit tanult (Zsoldos, 2008 idézi: Rácz, 2012: 126). Ezek az adatok azt mutatják, hogy a fiatalok segítségének egy jó gyakorlata lehet az utógondozói ellátás, ami szociális munka típusú tevékenység. A fiatal felnőttekkel végzett esetkezelői munka kulcsfontosságú lezárása a gyermekvédelemben töltött éveknek, hiszen felkészíti a fiatal felnőtteket az önálló életkezdesre, a tanulmányaik folytatásában segíti őket vagy éppen azt, hogy elhelyezkedjenek a munka világában.

Az önálló életkezés támogatása

Az utógondozói ellátás sikeressége nagyban függ a gyermekkorban megélt eseményektől és az eddigi élet során szerzett tapasztalataiktól, valamint a rendelkezésre álló erőforrásoktól. Különbség tehető a nevelőszülőknél és a gyermekotthonokban, lakásotthonban nevelkedett fiatalok között. Elmondható, hogy a nevelőszülőknél nevelkedő fiatalok életkezésének gördülékenységére ható esélyek nagyobbak, több mozgatható erőforrással rendelkeznek és vélhetően a szociális hálójuk is kiterjedtebb. Az ő esetükben a gondozási hely-váltások száma jellemzően alacsonyabb, amivel megalapozottabb és egyenletesebb az iskolai pályafutás, az iskolaváltás és a lemorzsolódás kisebb (Szikulai, 2004; Rácz, 2012; 2013).

A gyermekotthonban nevelkedettek esetén több rizikófaktort kell nevesítenünk, a gondozási hely-váltásból származó többszintű traumákon át, ha akár egy helyen is nő fel az adott növendék, a gyermekvédelmi szakellátásban lévő fluktuáció miatt nehéz a személyi biztonságot nyújtó bizalmi légkör, a stabilitás kialakítása, ezáltal a szeretetkapcsolatok megszilárdítása (Haász és Viczina, 2022: 4). A gyermekek számára ezeknek az alapoknak a hiánya bizonytalanságot, bizalmatlanságot, az elhagyottság érzését jelentik. A szakellátásban élő gyermekek többsége zárkózott, sok idő kell ahhoz, hogy nyissanak a szakember felé. Mire kialakul a gyermek részéről a bizalmi

kapcsolat, gyakran újra át kell élnie az elhagyatottság érzését az adott nevelő távozásakor (Haász és Viczina, 2022: 4).

Az intézményes nevelés egyik nehezen orvosolható problémája a gyermekek hospitalizációja. A gyermekfelügyelők, nevelők elégtelen létszáma miatt jellemzően nem tudnak rugalmasan reagálni az egyéni szükségletek kielégítésére. A gyermekekre nézve ebből adódó ártalom az uniformizálódás, az állandó alkalmazkodás, és az a megélt tapasztalat, hogy nem tudja egyéniségét kibontakoztatni (Rácz, 2012). Így az önálló életre való felkészítés, gyakorlati dolgokban, ügyintézésben, háztartásvezetésben való jártasság megszerzése hiányos. Praktikus okokból (idő- és erőforráshiány) a legtöbb esetben ezek a tevékenységek központosítottak vagy éppen a nevelő által elvégzettek.

Ki kell emelnünk, hogy a kockázatok, nehézségek ellenére megannyi növendék a múltban megélt traumákra talál egészséges megküzdési stratégiát, ami által önálló életkezdése motivációval, jövőbeli tervekkel telí. Érdemes tanulmányozni, hogy milyen megküzdési módjuk van a fiatal felnőtteknek a céljaik elérése érdekében. A reziliencia köznyelvre lefordítva megbirkózási képességet, rugalmasságot jelent (Dobokainé Simon, 2020: 305) Rutter (1999) úgy határozta meg, hogy az egy relatív ellenállás a pszichoszociális kockázatokkal szemben. Garmezy megfogalmazásában: „*A reziliencia olyan képesség, amely a súlyos sérülés, bántalmazás, vagy trauma utáni felépülést és az adaptív viselkedés fenntartását teszi lehetővé*”.¹⁵ A reziliens személyek váratlan, bizonytalan helyzet folytán is képesek a megoldásra való törekvésre. Ez részben a személyiségükből fakad, de befolyásolják a környezeti feltételek is (Dobokainé Simon, 2020: 305-306). A gyermekvédelmi rendszerbe bekerülő gyermekek a legtöbb esetben életük során már több súlyos traumát átéltek, szüleiktől szocializációjuk során jellemzően nem láttak pozitív példát reziliens személyiségre, viszont nagy eséllyel volt olyan felnőtt az életükben, akihez bizalommal fordulhattak és a bizalmi személy által képviselt értékeket elsajátíthatták. Nagy szerepe van ebben az óvodai, iskolai pedagógusoknak, nevelőknek és minden olyan felnőttnek, akivel a gyermek kapcsolatban áll.

Homoki (2014) összegyűjtötte azokat a belső és külső tényezőket, amelyek a gyermekvédelmi reziliencia mérését megalapozták. Azok a gyermekek és fiatal felnőttek, akik életük valamelyik pontján ezeket a képességeket elsajátították, nagyobb eséllyel fognak tudni megküzdési problémáikkal. Ilyen meghatározó tényezők a pozitív kapcsolat kompetens felnőttekkel, autonómia, megnyerő képességek, hit, valós kapcsolatok tanárokkal, kortársakkal, társas- és közösségi élmények, intelligencia, problémamegoldó képesség, családi kapcsolatok, szülőkkel való kapcsolat. A külső tényezők, források közé tartozik még a védelem, hit a gyermekben, önállóságra, helyes cselekedetre tanítás. Fontos még az öntudatosság, az érzelmek kifejezésének képessége, a problémamegoldás, pszichés jóllét (Homoki, 2014). A reziliencia

¹⁵ <https://szentagota.hu/hir/reziliencia-avagy-a-valtozasokkal-valo-adaptiv-megkuzdes-3339> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

kialakulása és fejlesztése a gyermekvédelmi gondoskodásban felnövő gyermekek életében kulcsfontosságú a jövőjük tekintetében. A reziliencia fejlesztéséhez nélkülözhetetlen egy támogató, inkluzív háttér is (Dobokainé Simon, 2020: 306).

Gyermekvédelmi szakellátásban felnőtt nők tapasztalatai

Ahhoz, hogy a gyermekvédelmi rendszerből kikerült fiatal felnőtt nők helyzetét és életútjukat ismertessem, két nővel készítettem félig strukturált interjút. Közös jellemzője az interjúalanyaimnak, hogy mindketten igénybe vették az utógondozói ellátást. Első interjúalanyom 8 évig nevelkedett gyermekotthonban, 18. életévét betöltve igénybe vette az utógondozói ellátást a gondozási helyén, viszont pár hónap után kérte az ellátás megszüntetését. Második interjúalanyom nevelőszülőnél nevelkedett, ő jelenleg is utógondozói ellátott a nevelőszülő otthonában.

Az interjúk során különös figyelmet fordítottam a munkaerőpiaci helyzetük feltérképezésére, a kapcsolati hálójuk megismerésére, támogató erőforrásaikra, valamint szerettem volna a személyes élményeik alapján megtudni, hogy az önálló életkezdésükben milyen tényezők segítettek volna, hogy az átlépés hatékonyabb, gördülékenyebb legyen.

Rácz Andrea (2012) tanulmányában megismerhetjük az állami gondoskodásból kikerülő felnőttek életútját a „sikeresek” és a „túlélők” vonatkozásában. A két csoportot Rácz további három-három csoportra bontotta a kutatás eredményeiből adódóan¹⁶. A sikeres fiatal felnőttet az állami gondoskodásban töltött időt figyelembe véve úgy jellemezhetjük, mint aki le tudja küzdeni a múltból származó hátrányait, tanulmányai során egy egyenletes teljesítményt nyújtott és egy piacképes végzettséggel és az önálló életkezdésben nagy motivációval rendelkezik. Jellemzően ezek a fiatal felnőttek igénybe vették az utógondozói ellátást és többségük nevelőszülői ellátásban nőtt fel, emellett kiterjedt baráti körrel rendelkeznek. A túlélők csoportjában azokat a gyermekvédelmi háttérű fiatal felnőttek határozhatjuk meg, akiknek az életét a bizonytalanság, instabilitás jellemzi. Iskolai pályafutásuk egyenetlen, többször kimaradtak az iskolából, osztályt ismételték. A szakmával rendelkező fiatalok közül sokan piacképtelen szakmát tanultak, így munkaerőpiaci pozíciójuk gyenge, nehezített. Az utógondozói ellátás feltételként megfogalmazódó tanulmányok folytatásában sokszor a kényszer a meghatározó. A jelenüket és a jövőjüket félelem övezi, nehezen hoznak önálló döntéseket, a kapcsolati hálójuk is igen szűkös (Rácz, 2012: 153-194).

A gyermekotthonban nevelkedett fiatal felnőtt nő jelenleg dolgozik, párjánál él. Az utógondozói ellátásban csak pár hónapot töltött, utána ugyanis párjához költözött. A nők esetében ez jellemző kilépési stratégia (Szikulai, 2004). Az utógondozói ellátás megszüntetésének elmondása szerint több oka is volt: egyfelől az önálló élet megkezdése motiválta a párjával, másfelől ő tanulási célból igényelte az ellátást,

¹⁶ A túlélők típusán belül végül egy 4. típust is elkülönített.

cukrász szakmát tanult. A képzést nem fejezte be, így nem is maradhatott az otthonban a megállapodás szerint, pedig említette, hogy tervei között szerepelt, hogy 24 éves koráig bent marad. „...a nevelőknek volt beleszólásuk, ugyanis nekem, amikor eljött az a pillanat, hogy én szeretnék továbbtanulni, én hol szeretnék továbbtanulni, nekem a meglátásom az volt, hogy én kézműves szakra szerettem volna továbbtanulni. Például ilyen, hogy grafika vagy virágkötő vagy kozmetikus vagy manikűr, pedikűr.” Az interjúalany az utógondozói ellátás igénybevétele miatt döntött a cukrász szakma elkezdése mellett, hogy ellátása biztosított legyen, viszont a kikerülését többek között a tanulás elhagyása okozta. „(...) Én nekem úgy, nem csúnyán mondván ezt, rám szózták (...) esti szakon nekem volt az a cukrász, (...) mivel én nem dolgoztam és nem tanultam, így ugye nem is maradhattam bent, meg ugye előtte én említettem is ott mindenkinek, hogy egyébként én ezt a sulit nem látom érdemesnek így elvégezni, mert igazából én már akkor tudtam, hogy én már nem szeretnék bent maradni, csak így ők mondták, hogy ezt még így érdemes lenne, de igazából így ebből nem lett így semmi, és akkor így otthagytam a sulit, és akkor így élek a párommal azóta is.”

A fiatal felnőtt pályaválasztási tervei nem voltak a személyes vágyak és elképzelések mentén támogatva, a nevelők egy biztos, kitaposott úton próbálták ösztönözni őt egy szakma elvégzésére az érettségi után. Azzal együtt, hogy önálló életet kezdett párjával az ellátásból való kilépést követően, interjúalanyom felismeri helyzetét bizonytalanságát és elmondható, hogy jelen pillanatban az iskolaelhagyások ellenére motivált egy új szakma tanulásában és arra, hogy stabilan dolgozzon. Fontosnak tartja, hogy el tudja saját magát látni, és fel legyen készülve arra, ha egy krízishelyzetben találja magát. „(...) az én esetemben, vagyis a mi esetünkben azok a lányok, akik állami gondozottak, hiába nekem most itt van a párom és számíthatok rá minden téren, de mégsem számíthatok rá minden téren, mert én úgy érzem, hogy kifürkészhetetlen így ez az egész dolog. Én mindig is szeretnék majd magamnak valami munkát a jövőben, hogyha valami nem sikerül, akkor mindig is menjek és elérjek és addig-addig hajtsak, míg valami össze nem jön, mert én nem szeretnék kiszolgáltatott helyzetben lenni.”

Továbbá a fiatal nő megfogalmazta, hogy roma származása ellenére is szeretne önállósodni, amiben sok esetben a roma nőknek kevesebb a mozgásterük (Janky, 2006). Mérlegelte azt is, hogy nincs olyan támogató háttere, amire számíthat hosszútávon. „(...) én egy roma lány vagyok és ugye a romáknál legfőképpen az a mottó vagy az a szokás, hogy a roma lányok inkább maradjanak otthon, főznek, mossanak, takarítsanak, mert a párja az úgyis elmegy dolgozik, ő kiteremti. Na hát most ugye hiába roma lány vagyok, de ugye én állami gondozásban nőttem föl, és teljes mértékben ez ellent meg az én gondolkodásmenetemmel, vagy szokásokkal, amit amúgy így a roma lányok szoktak. Már csak olyan szempontból is ugye, mivel nincs mellettem nagyon úgy a szülői támogatás vagy bármi ilyesmi.” Az interjúalany önreflexiója és vélhető rezilienciája felismerhető. Ezek a gondolatok erőforrásként szolgálnak számára.

Rác (2012) túlélők típusába sorolt, szakmát tanuló vagy dolgozó, de önálló megélhetésük nehezítettsége miatt a rendszerben maradó, a „jövőtől féltő, kiterjedt jelenben élő” fiatal felnőttek gyermekkorában jellemzően több gondozási hely-váltás történt, többnyire intézményes ellátásban nevelkedtek. Általános tapasztalat a szakemberekkel szembeni bizalmatlanság, sokan úgy érzik, nem kaptak megfelelő támogatást. Vérszerinti családtagjaikkal általában csak felületes kapcsolatot tartanak, de sok esetben ez teljesen megszakadt. Ezek a kutatási tapasztalatok alapuló

megállapítások interjúalanyomnál is helytállóak. A gyermekotthonban nevelkedett fiatal felnőtt így fogalmazta meg a vérszerinti szüleivel való kapcsolatát, amikor az őt támogató esetleges személyekről kérdeztem: *„Igazából most a kapcsolatunk az nem valami fényes, mert hát most megmondom az őszintét, te hát maga a tudat az, hogy ugye végül is miattuk kerültünk ugye olyan helyzetbe, amilyenekben mi felnőtünk. Te hát így ezt az ember az évek során, sőt egész életében nem fogja feldolgozni és túltenni magát rajta, hogy miattuk van minden.”*

A dolgozó fiatalok körében a munkára való összpontosítás jellemző, de a munkavégzés inkább szükségszerű, mintsem tudatos karrierdöntés. Mivel az oktatási rendszerben gyakran sikertelenek voltak, a munkanélküliség veszélye fenyegeti őket (Rácz, 2012). Az I. interjúalanyom esetében a munkakeresés kihívást okozott. A munkába állást akadályozó tényezőként a tapasztalat hiányát ismerte fel és megjegyezte, hogy míg tanulói jogviszonnyal rendelkezett, diákmunkát könnyebb volt találnia. A nehézségek ellenére néhány hónapja dolgozik, korábban a párja támogatta.

Az interjú lezárásához feltettem egy összegző kérdést, amiben azt kérdeztem, hogy mi segített volna abban, hogy könnyebben elindulj a munka világában vagy akár az önálló életkezdésben? *„Te hát én amikor kikerültem egyébként az intézményből, én nem voltam tisztában nagyon sok mindennel, hogy hogyan kell elintézni (...) nyilván vannak alap dolgok, amit embereknek kéne, hogy tudjon. Most hogyan kell egy lakcímet elintézni? Hogy változott az új lakcím, vagy bemenni az Államkincstárba vagy a nyugdíjfolyósítóba, vagy bármi ilyesmi. Vagy hogyha elmész valahova egy állásinterjúra, akkor mi, hogy van? Vagy hogyan kell nyitni egy bankszámlaszámot. Vagy bármi ilyen, tényleg, ami tényleg így a nagykorúságot az ember így megéli.”* Hiányzott neki az önálló életkezdésre való komplex felkészítés. Elmondható tehát, hogy a fiatalok életkezdése több szinten nehezített, sokan gyakorlati tapasztalatokat az életszervezés terén nem szereznek az intézményi ellátás során. Egy családi háztartásban felnövő gyermek látja szüleit bizonyos tevékenységek ellátásában, mint amiket interjúalanyom is felsorolt, de a gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermekek tekintetében ezek nehezen kivitelezhető feladatok csoport szinten, noha az intézményeknek fontos feladata és a szakmai program része is.

Másik interjúalanyom Rácz (2012) tipizálása szerint a sikeres kategóriába tartozik. A „földön járó”-ként leírt fiatalok nevelőszülőnél élnek, vérszerinti családdal nincs kapcsolatuk, így a helyzetük okán jellemzően nem találkoznak előítéletekkel. Szociális hálójuk kiterjedt, stabil támaszt adnak számukra, többnyire párkapcsolataik is egészséges, jól működő kapcsolatok. Iskolai pályafutásuk egyenletes, ők piacképes szakmát vagy diplomát szereznek. Jellemzően utógondozói ellátásban maradnak jövőjük megalapozása érdekében.

„Szerettem volna továbbtanulni, későbbiekben jó szakmám legyen, mert hogy jobb legyen a megélhetésem. Úgy gondolom, hogy nem a papír számút, mert nyolc általánossal is rendelkező ember is tud szép életet élni, de viszont, hogy ha már van érettségid, akkor több helyre felvesznek és jobb fizetést is kapsz.”

A gyermekvédelmi szakellátás a pályaválasztására is hatással volt: a jövőben szeretne nevelőként dolgozni, ennek megvalósításáért aktívan cselekszik: jelenleg is felsőoktatásban tanul, hogy megszerezze képesítését. A nevelőszülőjével rendkívül

szoros kapcsolatot ápol, mindenben számíthat rá. Jelenleg nem fókuszál az álláskeresésére, hanem csak a tanulásra, amiben nevelőszülei támogatják. Kisebb diákmunkái voltak. Nőként a függetlenség megtartását, valamint a párkapcsolatot együttesen képzelel el, mindkettő meglehetősen fontos számára.

A nevelőszülőnél nevelkedett fiatal nő életkezdesét stabilnak, kiszámíthatónak jellemzi, nevelőszülője mindenben támogatja kisgyermekkora óta. Testvérével kiskora óta ugyanannál a nevelőszülőnél nevelkedik, ezzel tanulmányaihoz kiszámítható háttérrel kapott és jelenleg a lakhatása is stabil.

Összegzés

A két interjúalany rendelkezik középfokú végzettséggel, így nagy valószínűséggel a munkaerőpiacon sikeresen megállják a helyüket, viszont sok esetben nem ez a végkimenetel. A pályorientációt tekintve mindkét esetben a gondozó volt a meghatározó személy a szakma kiválasztásában, ez a nevelőszülőnél nevelkedett fiatal felnőtt esetén sikeresnek mondható, a gyermekotthonban nevelkedett fiatal felnőtt esetén azonban egy erőltetett helyzetet eredményezett, amiben a fiatal nem érezte jól magát, nem érzett motivációt a képzés teljesítésében. Úgy gondolom, hogy amennyiben a fiatal felnőtt számára támogatottak lettek volna azok a képzések, amiket preferált volna (grafikus, műkörmös), akkor lehet, hogy kisebb eséllyel vált volna iskolaelhagyóvá.

A kapcsolati függés veszélyét az interjúalanyok felismerik és a kiszolgáltatottság ellen tudatosan cselekszenek saját maguk érdekében.

Az önálló életkezdes nehézségeiről a gyermekotthonban nevelkedett, utógondozói ellátást már elhagyó alany beszámolt, miszerint az ellátás nem készít fel kellő mértékben az önálló életkezdesre. A szakirodalommal összhangban (Szikulai, 2004) véleményem szerint is a felkészítésnek egy hosszabb folyamatnak, folyamatos tanácsadásnak kellene lennie.

Az utógondozói ellátás megjelenése egy haladó szellemiségű ellátás, amely a szakellátásból kikerülő fiatalokat segíti az önálló életvitellel kapcsolatban, de emellett prevenciók célokát is szolgál: a hajléktalanság megelőzése fontos szempont volt az ellátás kialakítása során. Kiemelném viszont a biztosított férőhelyek számának elégtelenségét: az évek során folyamatos csökkenés figyelhető meg, vannak olyan régiók az országban, ahol a férőhelyek beteltek. Az utógondozói ellátásban résztvevők száma 2017-ben 2417 fő volt, majd az igénybe vevők száma 2020-ig minimálisan csökkent, 2021-től az igénybe vevő fiatalok száma nem esett 2200 fő alá. A 2010-ben mért adatokhoz képest, amikor is 3626 fő vette igénybe az ellátást, egy ezer fős csökkenést figyelhetünk meg, ami az évek során következett be: majdnem minden évben kb. 100 fővel kevesebb utógondozói ellátott volt a rendszerben¹⁷.

¹⁷ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0016.html

A sikeres integráció megvalósításához a gyermekek oktatásban való részvételének megerősítése szükséges, és egy olyan ideális, biztonságot adó közeg biztosítása, mely biztosabb jövőt keretez számukra. A gondozásihely-váltás, az iskolaváltás és a kapcsolati háló feladása mind hátráltató tényező. Ebből kifolyólag a nevelőszülői ellátás hatékonyabb a gyermekek esélyeinek kiegyenlítésére, a biztonságos és stabil életkörülmények megteremtésére, valamint itt jelentős természetes erőforrásokkal is gazdagodnak az ellátottak.

Felhasznált irodalom

- Cseres J. (2005): Az utógondozói ellátottak vizsgálata. *Kapocs*, 4(1): 46–57.
- Dobokai R. L.-né Simon D. (2020): Reziliencia és érzelmi intelligencia. *Educatio*, 29(2): 305–315.
<https://akjournals.com/view/journals/2063/29/2/article-p305.xml> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Haász S. – Viczina A. (2022): A gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült felnőttek jövőkép vizsgálata”. *Párbeszéd*, 9(2): 1–22.
<https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/12215/10811> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Janky B. (2005): A cigány nők társadalmi helyzete és termékenysége. In. (Nagy I. – Pongrácz T. – Tóth I. Gy. szerk.). *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről*, 2005. Budapest, TÁRKI – Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, p. 136–148.
- Kaló Zs. – Hegedűs J. – Bihari Zs. – Szécsi J. (2019): A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő lányok szerhasználati tapasztalatai és kezelésbe kerülésük jellemzői egy kvalitatív kutatás tükrében. *Esély*, 30(1): 67–90.
https://real.mtak.hu/207915/1/esely_2019-1_2-1_kalo_et_al_gyermekvedelmi_szakellatasba.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Kuritárné Szabó I. (2021): *A gyermekbántalmazás és következményei*.
<https://www.studocu.com/hu/document/eotvos-lorand-tudomanyegyetem/fejlodespszichologia/05-kuritarne-szabo-ildiko-a-gyermekbantalmazas-es-kovetkezmenyei/140724191> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Rácz A. (2012): *„Barkácsolt” életutak, szekvenciális (rendszer)igények*. Budapest, L'Harmattan.

- RÁCZ A. (2013): Gyermekvédelemben nevelkedettek helyzete a kutatások tükrében. In. (RÁCZ A. szerk.) *Gyermekvédelemben nevelkedettek társadalmi integrációs esélyei*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 13–34.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2013/09/24428_gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_első_kötet.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- RÁCZ A. (2016): *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- SZIKULAI I. (2004): „Nem szeretném, hogy befejeződjön...” A gyermekvédelmi rendszerből nagykorúságuk után kikerült fiatal felnőttek utógondozásának és utógondozói ellátásának utánkövetéses vizsgálata. In. (PAPHÁZI T.) *Javítóintézet, család, gyermekvédelem*. Kapocs könyvek 4., Budapest, NCSSZI, p. 175–239.

Földházi Kornél¹⁸: Az utógondozói ellátás mint autonómiára felkészítő átmeneti tér

A gyermekvédelmi szakellátásból kikerülő fiatalok életútjában a nagykorúvá válás pillanata gyakran nem a szabadságot, hanem egyfajta kényszerpályát jelent. A választási lehetőségek nem minden esetben a legoptimálisabbak a számukra. Amennyiben nevelőszülőnél nevelkednek, akkor az utógondozás keretein belül maradhatnak a nevelőszülőnél, abban az esetben, ha a nevelőszülő is vállalja ezt. Ezen túlmenően a gyermekotthon utógondozói férőhelyein, önálló utógondozói otthonban és külső férőhelyen (albérletben) is biztosítható az ellátás. A szakellátásban nagykorúvá vált fiatalok tehát védőhálót kérhetnek és kaphatnak, amely lehetővé teszi a fokozatos és biztonságos kilépést, támogatva az önálló élet első lépéseit. Az utógondozásba érkező fiatal felnőttek életútja jellemzően kisgyermek- vagy kiskamaszkorban a családból való kiemeléssel elkezdődik, több gondozásihely-váltással, és instabil kötődési mintázatokkal terhelt (Domszky, 2004; Szikulai, 2004a; Rácz, 2012). Az utógondozás egyik központi funkciója, hogy a nagykorúvá vált fiatal számára kiszámítható és biztonságos környezetet teremtsen a független életvitelre való felkészüléshez. A szakmai közvéleményben gyakran hangsúlyozott elv, miszerint a kilépés folyamata már a bekerülés pillanatában elkezdődik. A „nulladik perctől” tartó fókuszáltság nem csupán pedagógiai cél, hanem a társadalmi integráció előmozdításának záloga. Talán a legnagyobb hiányosság abban jelenik meg, hogy a szakmai egységek a folyamat során nem, vagy csak nagyon minimálisan érintkeznek egymással. Továbbá markánsan megjelenik, hogy az utógondozás célja megosztó a szakmai irányok mentén is, mert a szociális munka típusú megközelítések és a pedagógiai irányvonalak gyakran keresztezik egymást (Rácz, 2012; Rácz és Riegler, 2015). Ezekkel a megközelítési pontokkal is érzékelhető, hogy az utógondozói ellátás a gyermekvédelem sajátos, speciális területét képezi. A tanulmány az utógondozást átmeneti, kapcsolati és fejlődési térként értelmezi.

A nagykorúak támogatása a gyermekvédelmi szakellátás egyik legösszetettebb és legkevésbé standardizált intézményi formája. A szakemberek minimális iránymutatás mellett végzik munkájukat, ami ugyan szakmai autonómiát biztosít, de komplex kihívást is jelent (Kuslits et al., 2010). Funkciója túlmutat a lakhatás biztosításán, mert egy olyan átmeneti teret biztosít, ahol a fiatal felnőttek támogatott módon, mégis növekvő autonómiával készülhetnek az önálló életre. Az utógondozói ellátás legfőbb erőssége abból fakad, hogy a segítő kapcsolat folyamatos, a fiatal felnőtt nem marad egyedül problémáival, hanem egy strukturált, ugyanakkor rugalmas rendszerben folytathatja hétköznapjait. A cél egy olyan tudatos szakmai tervezés, ahol a támogatás és az ellátási rendszer figyelembe veszi a fiatal életkori sajátosságait, az egyéni életútját,

¹⁸ ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola, Interdiszciplináris társadalomkutatások program

valamint a gyermekvédelemi szakellátásban megélt, felhalmozódott traumatikus tapasztalatokat (Kuslits et. al, 2010; Rác és Riegler, 2015). A hangsúly nem a kontrollon, hanem leginkább a kíséresen van, ahol a társadalmi integráció megteremtése, támogatása van középpontban. Az utógondozói ellátás tehát törekszik rá, hogy felkészítse a fiatalokat a biztonságos kilépésre, mely már egy magasabb kompetenciákkal rendelkező tudáshalmazt feltételez, ahol a fiatal nem csupán kilép a rendszérből, hanem képessé válik saját életének tudatos alakítására, felelősséget tud és akar vállalni a döntéseieért, cselekedeteieért (Vaskovics, 2000).

Pénzügyi tudatosság az utógondozás első lépcsőfokán

Az utógondozói ellátás során a hangsúly a rugalmasságra és a partneri viszonyra helyeződik. A fiatalok többsége hosszú, traumákkal terhelt intézményi múlttal érkezik, ahol a rendszerszintű kontroll dominált. A rendszer egyik sajátossága, hogy a szakellátás eddigi szakaszában nevelkedő fiatal átkerül egy másik ellátási formába, úgy, hogy ellátásban marad, de jogi értelemben teljesen cselekvőképessé válik, és ezzel párhuzamosan hozzáférést is kap az addig esetleg felhalmozott megtakarításaihoz, többek közt a Start számlán összegyűjtött állami támogatáshoz. Ez a változás jelentős autonómianövekedést jelent a fiatal számára, melyet jellemzően nem tud jól kezelni. A pénzkezelés és gazdálkodás nem képezi maradéktalanul szerves részét életük eddigi szakaszának, nem tanulták meg a pénzkezelés és takarékoság fogalmát, a traumáikból eredendően nincs meg a megfelelő kontroll a hirtelen érkező gazdasági keretek megfelelő felhasználására (Szikulai, 2004a; 2004b). A fiatal számára a keretek minden tekintetben kitágulnak és a hirtelen bekövetkezett szabadság mellé még anyagi forrás is társul, így a felelősség immáron teljes mértékben a fiatalra hárul. Nagyon fontos kiemelten kezelni, hogy a Start számlán rendelkezésre álló összeg azért jelentős, mert a fiatalnak még nem volt lehetősége eddigi élete során ekkora összeg felett döntést hoznia. A támogatás teljes mértékben szinte azonnal hozzáférhető számukra, és a pénzügyi tudatosság hiányosságai miatt ez a pénzügyi forrás azonnal felhasználásra is kerül, érdemben meg nem jelenő értéként. Az utógondozás nulladik lépéseként foglalkozni szükséges ezzel a jelenséggel, mert ez nem az egyének felelőtlenységét jellemzi, hanem akként értelmezhető, hogy a fejlődési érettség még nem megfelelő. A traumák által, a korábbi hiányosságok pótlásaként betöltendő úr és a támogató rendszer felkészítő munkájának összefüggéseiben vizsgálendő ez a helyzet. A 18. életévét betöltött fiatal számára ez a szabadság nem feltétlenül találkozik pszichés érettséggel és a pénzügyi tervezés magas szintű kompetenciáival. A rendszer így paradox módon egyszerre enged el és terhel túl. Miközben megszűnik a korábbi kontroll, nem minden esetben biztosított a tudatos felhasználáshoz szükséges felkészítés. Szükséges lenne a fokozatos felkészítés és egy tudatos szakmai támogatás (Szikulai, 2004a; 2004b), hiszen nem elvárható, hogy az a fiatal, aki eddigi élete során jellemzően csak a zsebpénzével gazdálkodhatott, immáron hatékonyan és tudatosan tudjon bánni az életét beindító, erőforrásnak szánt támogatással.

Az utógondozó otthon mint szakmai műhely

A nagykorúság elérése, a pénzügyi függetlenség megteremtése, valamint az önálló döntések meghozatala egyre inkább elkülönül egymástól. Ez a folyamat sok fiatal számára kitolódott és nehezen átlátható a családban is (Vaskovics, 2020; Spéder, 2013). Az utógondozói ellátásnak komoly létjogosultsága van, még akkor is, ha 2010 óta az igénybevétel terén csökkenés figyelhető meg. Fontos a fiataloknak, hogy segítséget kapjanak az önálló életkezéshez, hogy sikeresen boldogulhassanak a felnőttkorban. Ezért nagy hangsúlyt kell fektetni a megfelelő támogatási rendszerek kiépítésére és a fiatalok felkészítésére. Magyarországon mintegy 21 ezer gyermek részesül gyermekvédelmi szakellátásban¹⁹. A nagykorúságot követően mindössze körülbelül 2200-2400 fiatal marad a rendszerben utógondozói ellátás keretében²⁰.

Az utógondozó otthonokba való jelentkezés a fiatalok új életformára való motiváltságát jelzi, még akkor is, ha korábban számos kudarcok érte őket (Balogh et al., 2009: 35). Egyértelmű cél tehát a szakellátásból kikerülő fiatalok társadalmi integrációjának támogatása, mely magában foglalja az önálló életvitelhez szükséges kompetenciák fejlesztését, a pszichés stabilitás megteremtését, a kapcsolatok mobilizálását. A nemzetközi és hazai kutatások is azt mutatják, hogy a fiatalok jelentős része súlyos életvezetési krízisekkel szembesül az ellátórendszer elhagyását követően (Szikulai, 2004b; Stein, 2005; Mendes és Show, 2016; Rácz, 2012; Győri, 2021). A gyermekvédelmi rendszer nincs eléggé felkészülve, csekély a védett albérlétként funkcionáló külső férőhelyek száma, nincs szakmailag megfelelően alátámasztva az a folyamat, hogy az utógondozás egy olyan szakmai munka lehessen, mely a társadalom számára elfogadott értéket tudja közvetíteni. Különösen nehéz helyzetben vannak a gyermekükkel együtt elhelyezett anyák, esetükben a gyermek fejlődésének támogatása, a szülői kompetenciák erősítése is kiemelt feladat (Riegler, 2010; Rácz és Riegler, 2015).

Gyakorlati munkám tapasztalatai alapján a szakmai munka motorját három pillér alkotja:

1. EFT (Egyéni Fejlesztési Terv): A traumák feltárását követően, a célok feltérképezése és a hozzá kapcsolódó utak, lehetőségek kijelölése.
2. PATH: A jövőkép megtervezése.
3. Pályaorientáció: Legalább hat alkalmas folyamat, amely a gazdasági függetlenséget alapozza meg.

¹⁹ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0043.html

²⁰ https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0016.html

Az utógondozói feladatokkal megbízott szakember feladatköre:

- Rendszeresen meglátogatja az utógondozottat, tartja vele a kapcsolatot.
- Életvezetési tanácsokat nyújt, az utógondozott önálló életkezdését elősegíti, az otthonteremtési támogatás iránti kérelem benyújtásához segítséget ad, minden évben átbeszéli az EFT-t, PATH-t készít és támogatja a pályaorientációs folyamatokat.
- Jelentést küld az illetékes gyámhivatalnak, szükség esetén kéri a gyámhivatali határozat módosítását, mellékelve a módosítás indokoltságát alátámasztó iratokat (Balogh et al., 2009: 76).

Az utógondozó otthon gyakran csak az eszmegbeszélés során ismeri meg a fiatal történetét és dönti el, hogy nyitott-e a fiatal befogadására, majd megvizsgálásra kerül, hogy a közösségbe beilleszthető-e. Amennyiben igen, úgy elkezdődhet a befogadás, amely folyamata egy tudatosan felépített rítus mentén történik. A fiatal rendezett, tiszta környezetbe érkezését követően tájékoztatást kap az otthon működéséről és lehetősége van az ismerkedésre. A befogadási folyamat egyik fő fókuszja a biztonságérzet megteremtése és az otthonosság kialakulásának támogatása. A bekerülést követően elkezdődik a kilépést támogató előkészítő folyamat. Az egyéni élethelyzetek és célok szerint eltérő ritmusban történik a fejlesztés, tekintettel arra, hogy ki, milyen kompetenciákkal rendelkezik. Az utógondozó általában kevésbé aktív szereplő, akkor lép be a helyzetekbe, ha indokolt, ha a fiatalok megszólítják, illetve, ha probléma van. A bizalom az egyik legerősebb építőeleme a kapcsolatnak, fenntartása elsődleges fontosságú az utógondozói ellátás során. A folyamat részét képezi, hogy meg legyenek határozva az egyéni célok és azok irányába aktív együttműködés valósuljon meg, más viszonyban nem várható el pozitív eredmény. Az utógondozó és az utógondozott utógondozói megállapodást kötnek és feladatokat, célokat tűznek ki. A közös folyamat magában foglalja, hogy az EFT mentén közösen haladva feltárják a traumákat, azokra közösen próbálnak megoldást keresni, akár külső segítség bevonásával. A családi történetekből származó traumák, legfőképpen a családból kiemelését követő elhelyezések okainak, továbbá az ott átélt negatív tapasztalatoknak a szóbeli elmesélése egyáltalán nem könnyű feladat a fiatalok számára (Balogh et al., 2009) A traumatikus emlékek felszínre hozatala és azok feldolgozása elmozdulási lehetőségeket kínál a fiatalok számára²¹. Az utógondozó és az utógondozott fiatal közösen készítenek egy tervet a jövőre vonatkoztatva, amely egy pályaorientációs folyamattal megerősítve ad támogatást a fiatal számára. Elmondható, hogy nem merev keretelés, hanem kimondottan rugalmas rendszer támogatja az önállóságot. A mindennapi működés nem statikus, a fiatalok bevonásával folyamatosan formálódik. A cél az, hogy a fiatalok megtanulják az érdekérvényesítést, a kompromisszumkészséget és a hatékony kommunikációt, a konfliktusokat asszertív módon képesek legyenek

²¹ A szakemberek számára biztosított képzést lásd: <https://childhub.org/hu/online-learning-materials/trauma-and-alternative-care>

megoldani és ne problémának, hanem egyfajta fejlődési lehetőségnek tekintsék azokat²².

Fontos megemlíteni, hogy az utógondozói otthonban a szabályrendszer a fiatalokkal együtt készül, a társakkal való együttélés során egymással és a jelen lévő szakemberekkel való aktív együttműködésben alakul ki. A szabályok változhatnak abban az esetben, ha a fiatalok alkalmazzák az érdekérvényesítőképességüket, a kompromisszumkésztségüket és a hatékony kommunikációjukat (Balogh et al., 2009: 75).

Fontos szót ejtenünk a rendszerszintű változásról is, hiszen 2024. július 1-jén hatályba lépett Gyermekvédelmi törvény (92-93.§) módosítása alapvetően írta felül az utógondozói ellátásra való jogosultság feltételeit. Míg a korábbi szabályozás gyakran a rászorultság szigorú, statikus ellenőrzésére fókuszált, az új keretrendszer a szubszidiaritás és az öngondoskodás irányába mozdult el. A módosítással nem pusztán a jogosultsági feltételek változtak meg, hanem az utógondozást implicit módon a segélylogikáról a befektetéslogikára helyeződött át. A módosítás egyik legfontosabb szakmai eredménye a „szegénységi csapda” felszámolása. Korábban a munkát vállaló fiatal, amint minimális jövedelemhez jutott, elveszítette lakhatási biztonságát. Az új szabályozás lehetővé teszi a párhuzamos életstratégiát, a fiatal dolgozhat, tőkét halmozhat fel, miközben továbbra is igénybe veheti az utógondozói ellátás nyújtotta szakmai támogatást. Ez a szemléletváltás lehetővé teszi, hogy a fiatal úgy dolgozzon és takarékoskodjon, hogy közben megmaradjon a biztonságos intézményi bázisa. Az új jogszabályi keretek és a partneri viszonyon alapuló otthon-modell együttesen adnak esélyt arra, hogy a szakellátás ne csak egy állomás, hanem egy valódi ugródeszka legyen az önálló élet felé.

Összegzés

Az egyik alapvető kihívás a gyermekvédelem számára az utógondozói ellátás biztosítása területén, hogy a fiatalok az utógondozói otthonba kerülés időpontjában rendszerint még nem rendelkeznek az önálló életvitelhez szükséges készségekkel és tapasztalatokkal. Ugyanez igaz a korábbi gondozási helyen való utógondozói ellátás igénybevételére is, amikor is az önállóság készségei még később bontakoznak ki (Rác és Riegler, 2015). A fiatal felnőtt felkészítése összetett és időigényes folyamat, miközben a rendszer működése kevésbé tolerálja az együttműködésben megjelenő bizonytalanságokat vagy az elakadást, általában a hibázás lehetőségét. A fiataloknak rövidebb idejük van a hátrányos helyzetükből eredően a lemaradást behozniuk, hiszen a családban nevelkedő kortársaikhoz képest számottevő hátránnyal indulnak, melynek kompenzálása nagyrészt az utógondozás feladata (Szikulai, 2004a; 2004b; Rác, 2012). Az ellátórendszer eszközei és lehetőségei korlátozottak, miközben a folyamat

²² Az önálló életre való felkészítésben lásd pl. a Rubeus Egyesület YounGo applikációját és a weboldalt: <https://youngo.hu/#/>

sikeressége nagymértékben függ a fiatal együttműködésétől. Rácz (2017: 103) SOS Gyermekfalvakból kikerültek történeteit elemezve a sikeres kilépéshez kiemeli még a célzott felkészítést, továbbtanulás támogatását, a személyes élmények szerzését, szakmai hozzáállásban pedig a partnerként való kezelést. A folyamat csak akkor lehet eredményes, ha a fiatal életútja nem egyetlen aktuális állapotban lesz értelmezve, hanem a teljes élettörténete komplex módon vizsgálatra kerül (Oláh, 2018). A gondoskodásból való kilépés a fiatalok számára gyakran újabb töréspontot jelent, hiszen amíg intézményi keretek között élnek, addig egyértelműen gyermekszerepben működnek (Rácz, 2012). Nagykorúságuk elérésével bizonytalanságként élik meg a (vágyott) szabadságot, fokozatos önállósodásuk magával hozhatja a magány érzésének növekedését. A rendszer működése ebben az értelemben ambivalensnek tekinthető. Egyszerre túlzottan szabályozott és paradox módon megengedő. A támogatott időszakban elengedhetetlen a folyamatos jelenlét, az értő figyelem és a szükség szerint a tanácsadás biztosítása. Az SOS Gyermekfalvak módszertani útmutatója kiemeli a reziliencia folyamatos támogatását is: „Úgy kell viselkedni, hogy az egyértelműen mutassa a fiatalok iránti tiszteletet, a gondolataik és aggályaik megértését és figyelembe vételét, továbbá fontos, hogy az adott fiatal által meghatározott ütem szerint foglalkozzanak a reményeivel és törekvéseivel. Meg kell érteni, és el kell fogadni a korábbi trauma és stressz által okozott frusztrációjukat és fájdalmukat.” (Gyakorlati útmutató, 2018: 55) Amennyiben a fentiekben bemutatott szakmai irányelvek hiányként jelennek meg az önállóságra való felkészítési folyamatban, úgy minden szereplő vesztesként éli meg az önállósodás folyamatát és annak lezárását, ami újabb terhet ró a szociális szektorra és az egész társadalomra (Győri, 2021).

Felhasznált irodalom

- Balogh D. – Dr. Bede N. – Felméry T. – Kuslits G. – Móga M. – Németh K. – Rakos E. – Simon B. – Szabó Á. (2009): „... sokan vagyunk egyedül...” *Utógondozás, utógondozói ellátás*. Budapest, Budapest Főváros Önkormányzatának Módszertani Gyermekvédelmi Szakszolgálat. <https://mek.oszk.hu/11400/11412/11412.pdf> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Domszky A. (2004): A szakellátásba kerülő gyermekek társadalmi és egyéni eredetű problémáinak ok-okozati összefüggései. In. (Domszky A. szerk.) *Gyermekvédelmi szakellátás. Segédanyag a szociális szakvizsgához*. Budapest, NCSSZI. p. 39–44.
- Győri P. (2021): Így kallódunk el szépen egymás után” Állami gondozottak voltak, ma hajléktalanok. *Esély*, 32(1): 92–111. https://www.esely.org/kiadvanyok/2021_1/esely_2021-1_92-111_%20gyori.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Kuslits G. – Riegler M. – Rácz A. (2010): *Az utógondozói ellátás protokollja*. Budapest, SZMI (Sztenderdizációs munkaanyag).

- Mendes, P. – Snow, P. (eds.) (2016): *Young People Transitioning from Out-of-Home Care: International Research, Policy and Practise*. London, Palgrave McMillan.
- Oláh B. (2018): Egy trauma-tudatos gyermekvédelmi rendszer kialakítása – útmutató ismertetés. *Egészségfejlesztés*, 59(4): 69–72.
- Rácz A. (2012): „Barkácsolt” életutak, szekvenciális (rendszer)igények. Budapest, L’Harmattan.
- Rácz A. (2017): Sorsok a gyermekvédelemből. Az SOS Gyermekfaluból kikerült fiatalok tapasztalatai. *Esély*, 28(5): 92–105.
https://www.esely.org/kiadvanyok/2017_5/ATT00479.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Rácz A. – Riegler M. (2015): A gyermekvédelmi szakellátásból kikerülők speciális támogatása, utánkövetése. In. (Rácz A. szerk.) *A gyermekvédelem megújulási alternatívái*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 187–206.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2015/08/gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_otodik_kotet.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Riegler M. (2010): Az utógondozói ellátás keretében biztosított anya-gyermek ellátás, átmeneti gondozás. *Család, gyermek, ifjúság*, 2010/6: 5–12.
https://epa.oszk.hu/03400/03457/00001/pdf/EPA03457_csalad__2010_6_005-012.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- SOS Gyermekfalvak (2018): *A gyermekvédelmi gondoskodásból való kilépés támogatása*. Gyakorlati útmutató. Budapest.
https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/369b97c0-9bee-4d35-a8fa-1d209fedc68e/practice_guidance_Hungary.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Spéder Zs. (2013): *Elköltözés a szülői házból és az első párkapcsolat kialakítása - a felnőtté válás kulcseményei a mai Magyarországon a '20-asok' körében* [Tanulmány] Pécs, PTE.
https://ktk.pte.hu/sites/ktk.pte.hu/files/images/szervezet/intezetek/mti/speder_elkoltozes_a_szuloi_hazbol_es_az_elso_parkapcsolat_kialakitasa_2013.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Stein, M. (2005): *Resilience and Young People Leaving Care*. York, Joseph Rowntree Foundation.
- Szikulai I. (2004): A nagykorúvá váltak gondozásának módszerei. In. (Domszky A. szerk.) *Gyermekvédelmi szakellátás. Segédanyag a szociális szakvizsgához*. Budapest, NCSSZI. p. 267–273.

Szikulai I. (2004b): „Nem szeretném, hogy befejeződjön...” A gyermekvédelmi rendszerből nagykorúságuk után kikerült fiatal felnőttek utógondozásának és utógondozói ellátásának utánkövetéses vizsgálata. In. (Papházi T.) *Javítóintézet, család, gyermekvédelem*. Kapocs könyvek 4., Budapest, NCSSZI, p. 175–239.

Vaskovics, L. (2000): A posztadoleszcencia szociológiai elmélete. *Szociológiai Szemle*, 2000/4: 3–20.

Ujvári Laura Olga²³: Nemzetközi példa: a dán gyermekvédelmi rendszer fejlődése és kihívásai – családközpontú megközelítés és az otthonon kívüli gondozás hosszú távú hatása

A dán gyermekvédelmi rendszer a skandináv jóléti állam egyik meghatározó modelljeként a családközpontú megközelítésre, a prevenció elsődlegességére és a gyermekek jogainak hangsúlyos érvényesítésére épül. Az elmúlt évtizedek reformjai – különösen a gyermek legjobb érdekének elvét középpontba állító szabályozási változások – a stabilitás, a korai beavatkozás és a részvételi jogok erősítését célozták. Mindazonáltal a kutatások arra utalnak, hogy az otthonon kívüli gondozásban felnövő fiatalok körében továbbra is jelentősek az oktatási, munkaerőpiaci és mentális egészségügyi hátrányok. Ez felveti azt a kérdést, hogy a családközpontú normatív keret és a vérszerinti kapcsolatok prioritása miként befolyásolja az elhelyezések stabilitását, valamint az érintett gyermekek hosszú távú életút-kimeneteit. A tanulmány célja a dán gyermekvédelmi rendszer fejlődésének és jelenlegi működési logikájának elemzése, különös tekintettel az otthonon kívüli gondozás stabilitására és annak felnőttkori következményeire. Az elemzés arra törekszik, hogy feltárja a családközpontúság és a gondozási folytonosság közötti esetleges feszültségeket, valamint bemutassa azokat a strukturális tényezőket, amelyek a kedvezőtlen kimeneti mutatók mögött állhatnak.

A dán gyermekvédelmi rendszer történeti és jogi fejlődése

A dán gyermekvédelmi rendszer fejlődése szorosan kapcsolódik a skandináv jóléti államok hagyományaihoz és a norvég modell holisztikus szemléletéhez, amely a kiszolgáltatott, hátrányos helyzetű gyermekek komplex szükségleteinek elismerésére épül. A rendszer gyökerei a 20. század eleji társadalmi reformokig nyúlnak vissza, amikor a gyors iparosodás következtében felerősödtek a gyermekjóléttel kapcsolatos aggodalmak és megjelent az állami felelősségvállalás igénye (Pösö et al., 2014). A dán gyermekvédelem intézményes alapját az 1905-ös gyermektörvény („Treatment of Criminal and Neglected Children and Young People’s Act”) (Børneloven, 1905) teremtette meg, amely a korábbi, jótékonyági alapú ellátást állami keretek közé emelte. A fejlődés három fő szakaszra osztható: az első periódusban (1905-1920) az elszigetelés és a fegyelmezés dominált; a második szakaszban (1930-1960) az ellenőrzés és a munkára nevelés került előtérbe; míg a harmadik szakaszban (1970-2005) az individualizáció, a reflexivitás és a modern jóléti szemlélet vált

²³ ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola, Társadalom- és szociálpolitika program

meghatározóvá (Jensen és Petersen, 2012). A későbbi reformok – különösen az 1976-os Szociális segélyekről szóló törvény (Danmarkshistorien.dk, é.n.), annak végrehajtási rendelete (LBK nr 110 af 26/02/1996), az 1997/98-as Szociális szolgáltatásokról szóló törvény (LOV nr 454 af 10/06/1997), valamint az ezt megerősítő szakpolitikai változások – a szükségletalapú megközelítés irányába mozdították el a rendszert, hangsúlyozva az egyenlő ellátáshoz való hozzáférést és a társadalmi felelősségvállalást (Jensen-Petersen, 2012). A 21. század reformjai – az Elhelyezési Reform²⁴ (Servicestyrelsen, 2007), a Gyermekjogi Reform²⁵ (LOV nr 628 af 11/06/2010), valamint a 2021-ben elfogadott „Első a gyermek” (Børnene Først) program (Socialministeriet, é.n.) – a gyermekek jogainak megerősítését, a korai beavatkozás fejlesztését és a gondozási stabilitás biztosítását célozták (Psykiatriplus.dk, é.n.). A reformfolyamat részeként 2023-ban hatályba lépett a „Barnets Lov” (LOV nr 721, 2023), amely a gyermekek legjobb érdekének elsődlegességét, a részvételi jogok erősítését és a korai, preventív beavatkozások kiterjesztését helyezi középpontba.

Intézményi struktúra és családközpontú működés

Intézményi szempontból a dán rendszer decentralizált: a nemzeti szabályozási keretek mellett az önkormányzatok viselik a szakmai és pénzügyi felelősséget, különösen az 1998. évi Szociális szolgáltatásokról szóló törvény (LOV nr 454, 1997) alapján. A jogszabály rugalmas, személyre szabott támogatási formákat biztosít és hangsúlyozza a megelőzést, az együttműködést, valamint a családközpontú megközelítést. A Gyermekjogi törvény a „Børnene Først” programmal és az európai Gyermekgarancia célkitűzéseivel összhangban a gyermekek jogbiztonságának erősítését, a bürokrácia csökkentését és a hatékonyabb, korai beavatkozást célozza (Svendsen és Hartoft, 2023). A szabályozás kiemeli a gyermekek részvételi jogait, a gyermek legjobb érdeke elvének érvényesítését, valamint az önkormányzatok korai és preventív kötelezettségeit. A rendszer működését az ágazati felelősség és az interdiszciplináris együttműködés jellemzi, amely ugyanakkor koordinációs és erőforrásbeli kihívásokat is felvet (Johnsen et al., 2025). Az elmúlt évek szakpolitikai törekvései az ágazatok közötti adatmegosztás, a holisztikus tervezés és a korai beavatkozás megerősítésére irányulnak (Hestbæk et al., 2023). Dániában emellett széles körű bejelentési kötelezettség érvényesül, amely magas bejelentési arányokat eredményezett az elmúlt években (Statistics Denmark, é.n.). A bejelentések kezelésében speciális intézményi struktúrák – például a Gyermekek Háza (Børnehuse, é.n.) – is szerepet kapnak, biztosítva az interdiszciplináris vizsgálatot és a gyermekek védelmét (Hestbæk et al., 2023). Mindazonáltal a szakirodalom rámutat arra, hogy a fejlett jogszabályi keretek ellenére továbbra is kihívást jelent a gyermekek

²⁴ A 2006. évi Elhelyezési Reform teljes szövege több részletben áll rendelkezésre, mivel az a Szociális szolgáltatásokról szóló törvény módosítása volt.

²⁵ Ez a Szociális szolgáltatásokról szóló törvény, a szociális területen a Jobbiztonságról és a szociális igazgatásról szóló törvény és a Szülői felelősségről szóló törvény módosítását jelentette.

szükségeinek teljes körű és következetes érvényesítése a gyakorlatban (Jensen-Petersen, 2012).

Dániát tehát a jóléti állam kontextusa (Sos-barnebyer, é.n.) jellemzi, egyetemes szociális szolgáltatásokkal, adóból finanszírozott ingyenes oktatással, valamint 18 éves kor után elérhető kiterjesztett gondozási lehetőségekkel. A gyermekjólét szempontjából a családban nevelkedés elsődleges prioritás. Dániában a rendszerszintű koncepciótól függetlenül az otthonon kívüli gondozásba került gyermekek hátrányos helyzetűnek számítanak – ahogy Magyarországon is a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek a társadalmi hátrányok szempontjából fokozottan sérülékeny csoportnak tekinthetők (Központi Statisztikai Hivatal, é.n.). Az otthonon kívüli elhelyezés elméletben a végső megoldás, de később bemutatom azt a paradoxont, hogy Dániában ennek ellenére magas a nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek aránya (Kääriälä et al., 2018). Az említett modellre a magas állami szociális kiadások, valamint az egyéni jogok előtérbe helyezése jellemző – ez a szemlélet a gyermekvédelmet is erősen formálja. Dánia családközpontú gyermekvédelmi rendszert alakított ki, amely a családokkal való együttműködésre és a gyermekközpontú megközelítésre fókuszál. A gyermekjóléti rendszerben a prevenció áll a középpontban, hiszen Dánia nagy hangsúlyt fektet a megelőzésre, a korai beavatkozásra és a megelőző szolgáltatásokra a családok és gyermekek támogatása érdekében. Ez magában foglalja a nappali ellátáshoz, a családi tanácsadáshoz és egyéb támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférést. A családközpontú szemlélet tehát alapvető eleme a dán rendszernek, kifejezetten az a célja, hogy a családokkal partnerségben dolgozzon és segítséget nyújtson a kihívások kezelésében, valamint a gondoskodás biztosításában. Az otthonon kívüli elhelyezés így a végső megoldásnak számít, ha mégis szükségessé válik, két lehetőség áll rendelkezésre: nevelőszülői gondozás vagy bentlakásos intézményben történő elhelyezés (Rasmussen et al., 2023: 17-23). A rendszer célja, hogy a gyermekek számára stabil és támogató környezetet biztosítson. Jellemző Dániára, hogy ha a gyermekek különleges támogatásra szorulnak, mérhető célokat tartalmazó cselekvési terveket dolgoznak ki, hogy a folyamat a lehető leghatékonyabb legyen (Hestbæk et al., 2023).

A nevelőszülői rendszer professzionalizációja

Dániában a nevelőszülői gondozás egyre inkább elfogadott szakmaként működik, nem pusztán helyettesítő családi szerepként tekintenek rá. Ez a változás a strukturált fizetési rendszerben, a hivatalos képzésekben és a nevelőszülők munkaviszonyáról folytatott vitákban jelenik meg (Kjeldsen és Kjeldsen, 2010). A nevelőszülők Dániában fizetést kapnak, amely az elhelyezés bonyolultságától függ, a havi átlagkereset pedig hasonló egy átlag jövedelemhez. Emellett kiegészítő juttatások is léteznek, amelyek alapvető szükségleteket fedeznek, például ételt, ruházatot vagy különleges alkalmak anyagi fedezetét. A nevelőszülői ellátás Dániában régóta fennáll, már a 16-17. században is járt anyagi támogatás, hogy fedezze a gyermek megélhetési költségeit. Cserébe a gyermekektől elvárták, hogy 25 éves korukig a nevelőcsaládnak

dolgozzanak. Ez a megállapodás részben a pénzbeli támogatás módja volt, részben biztosította, hogy a gyermek hozzájáruljon a háztartáshoz. Idővel a rendszer fejlődött, ma már egységes támogatást nyújtanak a dán önkormányzatok. Bár pedagógiai végzettség nem kötelező, egy 2010-es kutatás szerint a nevelőszülők majdnem fele szociálpedagógus vagy óvodapedagógus képesítéssel rendelkezett (Kjeldsen és Kjeldsen, 2010). A nevelőszülővé válás három módon történhet: (1) teljes napközbeni gondozás, ahol a gyermek állandóan a családdal él, (2) támogató család, ahol a nevelőcsalád csak segíti a vérszerinti családot, (3) hálózatok, ahol a gyermek már ismeri a leendő nevelőszülőket – valaki a közösségből, akivel már van kapcsolat; az elhelyezést az önkormányzatnál kell kezdeményezni. Minden gyermekek gondozási szükséglete eltér, így a feladat is sokféle lehet. Ahhoz, hogy egy család nevelőcsaláddá váljon, jóváhagyással kell rendelkeznie. Az általános jóváhagyást az önkormányzathoz tartozó szervnél lehet kérni, a hálózati jóváhagyást a családgondozási tanácsadók adják. Három tanfolyamon kell részt venni: alaptanfolyam, ahol mindkét szülő jelen van és a gondozásról, nevelésről, gyermeki kapcsolatokról és szakemberekkel való együttműködésről kapnak tájékoztatást; második tanfolyam a továbbképzés, évente két nap, a családgondozótól kapott meghívással; harmadik a szupervízió, amely otthon vagy tanácsadónál zajlik, nagyjából négyhavonta. Önkéntesen további képzések is elérhetők különböző tanácsadókkal vagy terapeutákkal (Sønderborg Kommune, é.n.). A Socialtilsyn Syd honlapja hangsúlyozza: „*A szociális felügyelet célja annak elősegítése, hogy az állampolgár olyan szolgáltatásokat kapjon, amelyek összhangban vannak a Szociális szolgáltatásokról szóló törvény szerinti köz- és magánszolgáltatások céljával.*” A célt a szolgáltatások működési felügyeletének jóváhagyására és lefolytatására vonatkozó feladat rendszeres, egységes, pártatlan és szakmailag kompetens ellátásával kell elérni. A Socialtilsyn Syd általános célja, hogy hozzájáruljon a szolgáltatások magasabb minőségéhez. A Socialtilsyn Syd ezt a célt a szolgáltatások magas színvonalához és fejlődéséhez hozzájáruló egységes, pártatlan felügyelet révén éri el.” (Socialtilsyn Syd, é.n.) Ez megerősíti, hogy az önkormányzatok és alárendelt szerveik felelősek a szülők, gondozók átfogó szolgáltatásaiért, ezzel segítve felkészültséget és az elhelyezés minőségét – így a gyermek legjobb érdekét. Az intézményi gondozók szakmaiságáról gyakran tévesen feltételezik, hogy az csak elméleti tudás, pedig főként gyakorlatba ágyazott. A Josephine Schneider Ház (Josephine Schneider Hus, é.n.) kutatása szerint sok gondozó tudatosítja szakmaiságát a továbbképzések során, sokan eltérően értelmezik, mit jelent szakembernek lenni. A tanulmány leírja, hogy a szociálpedagógia egyre professzionálisabb, a pedagógiai képzés már szakmai alapképzés. Ez szélesebb társadalmi fejlődést jelez, ahol korábban félprofesszionának tekintett képzéseket ma szakmának neveznek, különösen a jóléti ágazatban. Egyidejűleg a pedagógiai szakma dolgozik az elismertségen és megbecsülésen. A professzionális pedagógia modellje három kompetenciaszintet határoz meg: (1) gyakorlati – konkrét tevékenységben, „cselekvéskényszerrel” rutinokra és tapasztalatokra támaszkodva; (2) tudatos – didaktika, tervezés, értékelés, reflexió a munka javítására; (3) elméleti – pedagógia szélesebb megértése és tudományos reflexió, ez a szakma alapja. A dán Oktatási Minisztérium is ezt használja a „Pædagogers kompetenceprofil” 2004-es kiadványában (Folketingets Uddannelsesudvalg, Folketingets Socialudvalg, 2004), Fontos az

intézményi keret figyelembevétele, a társadalmi célok és feltételek kritikai reflexiója is a modellben – a pedagógiai munka nemcsak gyakorlatból és elméletből áll, hanem a struktúrák megértését is magában foglalja (Fribo és Olesen, 2007).

A vérszerinti kötődés és a stabilitás

A családok megtartásának erős koncepciója azzal jár, hogy a gondozásban lévő gyermekek nagy többsége legalább az egyik vérszerinti szülővel fenntartja a kapcsolatot. Ez a szám 2020-ban azt jelentette, hogy 10-ből 9, azaz 88%-a gyermekeknek megőrizte a kapcsolatot az anyjával, míg 4-ből 3, azaz 75%-a pedig az apjával tartotta a kapcsolatot (Rasmussen et al., 2023: 17-23). Korábban, az 1990-es években a gyermekek és vérszerinti szülei közötti kapcsolattartás gyakran ritka volt, ami a kötelékek gyengüléséhez vezetett. Ebben az időszakban hiányzott a hatékony esetkezelés, az egyértelmű esettervek és világos célok meghatározása, amelyek a kapcsolattartást bonyolították (Jørgensen, 1991).

Napjainkban a nevelőszülői gondozás felé történő elmozdulás nagyobb igényeket támaszt a speciális, képzett nevelőszülői családok iránt. Af Cæcilie Sloth Vesterby, Lars Larsen és Dion Sommer 2018-as tanulmánya (Vesterby et al., 2018) alapján a pszichoszociális fogyatékossgal élő gyermekek otthonon kívüli elhelyezésének dániai megközelítésére jellemző, hogy a vérszerinti szülők szerepét helyezik előtérbe az érintett gyermekek életében, még az otthonon kívüli elhelyezés során is. Az elsődleges cél az, hogy a gyermek visszakerüljön a vérszerinti családjához, amennyiben ez lehetséges és nem ellentétes a gyermek legjobb érdekével. A tanulmány szerint ez a megközelítés a hagyományos kötődéseméleti nézetet tükrözi, amely a vérszerinti kötődést hangsúlyozza. Ezt a hagyományos nézetet azonban több kutatás már cáfolta, amelyek szerint a gyermekek több gondviselővel is kialakíthatnak egészséges kötődést, mivel inkább a gondozási kapcsolatok folyamatosságára és stabilitására helyezik a hangsúlyt az egészséges fejlődés érdekében. Dániában a vérszerinti szülők beleegyezésének visszavonása a gyermek elhelyezésének felülvizsgálatához vezet, ami gyakori nevelőszülő-váltást eredményezhet, különösen, ha az ideiglenes nevelőszülők sürgősségi megoldást jelentenek. Az elhelyezés gyakori változtatása és a gondozókkal való szüneteltetett kapcsolattartás káros lehet a gyermekek kötődési mechanizmusaira nézve. A tanulmány szerint a jelenlegi gyakorlatot több kutatás is kritizálja, azzal az indokkal, hogy a vérszerinti kötődések előtérbe helyezése háttérbe szoríthatja a nevelőcsaládokkal kialakuló stabil kapcsolatok létrejöttét, ami hosszú távon előnyösebb lehetne az érintett gyermekek pszichoszociális fejlődése szempontjából. A tanulmány hangsúlyozza, hogy a gyermekvédelmi gondozásban lévő gyermekek mentális instabilitásának aránya magasabb a nem gondozott gyermekekhez képest, de nem egyértelmű, hogy ezt maga a gondozásba vétel vagy a már meglévő stressz és trauma okozza. Emellett a tanulmány azzal érvel, hogy a vérszerinti családba való visszahelyezés hangsúlyozása káros lehet, ha instabil elhelyezésekhez és a gondozási kapcsolatok folyamatosságának hiányához vezet. Az otthonon kívüli gondozás különböző formákat ölthet, ezek pedig eltérő hatásokkal járhatnak. A nevelőszülői

gondozás alatt a gyermekeket a legtöbbször olyan családnál helyezik el, akik saját otthonukban biztosítják a gondozást, így családiasabb környezetben élhet a gyermek. Az intézményi gondozás csoportos otthonokat vagy bentlakásos intézményeket jelent, szakképzett személyzettel, amely bár strukturált ellátást biztosít, mégis hiányozhatnak a személyes kapcsolatok, amelyek a nevelőszülőknél nagyobb eséllyel alakulnak ki. Tehát elmondható, hogy a nevelőszülői elhelyezés ideálisabb, de csak abban az esetben, ha az ottani elhelyezés stabil és a megszakítás vagy változtatás nem gyakori.

A Gyermekjogi Reform és a Szolgáltatási törvény új kezdeményezései a folyamatosságot hangsúlyozzák, lehetővé téve a csecsemők három évig tartó, felülvizsgálat nélküli elhelyezését és a határozatlan idejű folytatást, ha a gyermek kötődése ezt indokolja. Ezek a változások a gyermek stabilitását helyezik előtérbe a szülői jogok helyett. Természetesen fontos, ahogy a tanulmány is kiemeli, hogy az említett gyakorlat nem működik mindenhol, a folyamatosságot segítő intézkedések bevezetése ugyanis a nagyon eltérő esetek miatt nem tarthatók be következetesen. Dániában a 2011-es Gyermekjogi Reform célja az volt, hogy a hangsúlyt a gyermek szükségleteire és jogaira helyezze át, beleértve a vérszerinti szülővel való kapcsolat fenntartásának jogát, nem annak kötelezettségét, illetve a folytonosság növelésére és megtartására is nagy hangsúlyt fektetett. Ennek ellenére a vérszerinti kötődés továbbra is nyomatékos: *„Paradox módon a reform azt sugallja, hogy a gyermek folytonosságának érzését erősíti, ha nemcsak a vérszerinti szülővel, hanem a testvérekkel és a gyermek körüli családi hálózatokkal való kapcsolatát is növeli. A vérszerinti kötődés tehát továbbra is a dán elhelyezési gyakorlat jogi alapját képező vezérelv marad.”* (Vesterby et al., 2018: 7-9).

Az önkormányzatok rendelkeznek hatáskörrel, hogy meghatározzák a látogatás részleteit, mint a gyakoriságát, helyszínét, korlátozhatják vagy akár megszüntethetik a kapcsolattartást, természetesen csak abban az esetben, ha ez a gyermek érdekeit szolgálja. A kapcsolattartás célja pedig főként a családi kötelék fenntartása, ami az újraegyesítésnél segítség lehet. Azonban kizárólag az újraegyesítésre való összpontosítás az ilyen látogatásoknál problémássá válhat, ha ez kényszerből történik, és negatív tapasztalatokat eredményez. A családon kívüli elhelyezés összetett, sok tényezővel bíró folyamat, amely nem egyszerű sem a szülőknél, sem a gyermeknek, sem pedig a gondozóknak. A családi kötelékek fenntartása és a gyermek jólétének biztosítása közötti egyensúly megtalálása nehéz feladat, mivel a látogatás érzelmileg megviselheti mindkét felet (Rasmussen et al., 2023: 17-23).

Oktatási kimenetek és társadalmi integráció

Ahogy általánosan is (Somers et al., 2020), Dánia esetében is kimutatható, hogy az otthonon kívüli gondozásban elhelyezett gyermekeknél nagyobb a kockázata a korai iskolaelhagyásnak, azaz annak, hogy egy fiatal nem fejezi be a középfokú tanulmányait (European Commission, é.n.). Alapvető probléma a gondozott gyermekek oktatási hátránya, amivel kapcsolatban megállapítható az a tendencia, hogy a nyugati országokban, köztük Dániában is a családon kívüli gondozásban elhelyezett, vagy ott felnövő gyermekek esetében jelentősen nagyobb az esélye annak, hogy idő előtt

kikerüljenek az oktatási rendszerből. Ez a tendencia pedig nyilvánvalóan hosszútávú, súlyos következményekkel jár: az ilyen helyzetbe kerülő gyermekek később korlátozottan férnek hozzá a felsőoktatáshoz, csökkentett foglalkoztatási lehetőségekkel kell szembenéznük, fokozott esélye alakul ki a szegénységnek, illetve komolyabb és több egészségügyi problémával is küzdhetnek. A skandináv országokra jellemző, így Dániára is, hogy tudásközpontú, tudásigényes gazdaságra építenek (Kääriälä et al., 2018), így legalább a középfokú végzettség kulcsfontosságú az elhelyezkedéshez. Az oktatási eredményeket befolyásoló tényezők persze sokrétűek, számos olyan tényezőt vagy hatást lehet azonosítani, amelyek befolyásolják az otthonon kívüli gondozásban felnövő gyermekek oktatási eredményeit. Ezeket Antti Kääriälä, Marie Berlin, Mette Laustend, Heikki Hiilamo, és Tiina Ristikari tanulmányában négy nagyobb kategóriába sorolják: (1) A gyermekekkel kapcsolatos tényezők, amik az egyéni jellemzőket foglalják magukba; például a tanulási zavarok vagy a viselkedéssel kapcsolatos problémák sorolhatók ide. (2) A születési, vérszerinti családi tényezők közé sorolható például a társadalmi-gazdasági státusz, vagy a szülői mentális egészség. (3) A gondozással kapcsolatos előzményeket befolyásoló tényezők közé tartozik például az otthonon kívüli gondozásban töltött idő hossza, vagy az esetleges korábbi elhelyezések stabilitása, amelyek szintén befolyásolhatják az oktatási eredményeket. Illetve a (4) legkézenfekvőbb faktor pedig magát az oktatást érintő tényezők, mint az oktatás minősége, felkészültsége, szakemberek képzettsége vagy egyéb támogatói szolgáltatások az oktatási rendszeren belül. A tanulmány rávilágít arra a problémára, amely Magyarországon is hiány, hogy a kutatások a témában korlátozottak, hiányoznak a nemzeti politikák és rendszerek hatásának mérése vagy utánkötése a gondozott gyermekek oktatási eredményeire (Kääriälä et al., 2018: 186-195). Dánia jelentős mértékben fektet be az oktatásba, 8,8%-os GDP-arányos kiadással rendelkezik (Boddy et al., 2019: 16). A skandináv társaihoz képest a rendszerszintű és állami támogatásokkal kapcsolatos hasonlóságok ellenére Dániában magasabb a korai iskolaelhagyás aránya az otthonon kívüli gondozásban levő gyermekek körében. Ennek egyik oka a dán szakképzési rendszer, Dánia ugyanis határozottan elkülöníti az általános oktatást és a szakképzést. Mind az általános oktatási rendszere, mind szakképzési rendszere létfontosságú szerepet játszik az oktatásban (Juul és Jørgensen, 2011). Dániában az oktatási rendszer egyik kulcseleme a duális szakképzés, amely az iskolai tanulást és a munkalapú gyakorlati képzést (tanulószerződéses modell) ötvözi, és kifejezetten az oktatásból a foglalkoztatásba való átmenetet támogatja. Ez a struktúra a családban élő fiatalok esetében hozzájárulhat a stabil munkaerőpiaci belépéshez, ugyanakkor az otthonon kívüli gondozásban felnövő fiatalok számára gyakran nehezebben hozzáférhető. A belépés és a bennmaradás sokszor informális kapcsolati tőkét, stabil támogató környezetet és folyamatos mentori/szociális támogatást feltételez, amelyek a gondozásban élő fiatalok esetében gyakran hiányosak. Ennek következménye lehet a képzésbe való bekerülés elakadása, a lemorzsolódás kockázatának növekedése és a munkaerőpiaci integráció késleltetése. (Juul és Jørgensen, 2011: 289-292). A dániai szakképzésen alapuló szakoktatási rendszer viszont egyedi kihívások elé állíthatja a gondozásban lévő gyermekeket, akik

gyakran további akadályokkal szembesülnek a szakképzésben való elhelyezkedés biztosítása előtt.

A hosszú távú hatások a kutatási tapasztalatok szerint

Dániában fennáll az a probléma, hogy az otthonon kívüli elhelyezés hosszú távú hatásaival kapcsolatban kevés kutatás áll rendelkezésre, a meglévő tanulmányokból pedig gyakran hiányoznak olyan faktorok, mint a különböző elhelyezési típusok vizsgálata vagy a felnőttkorban jelentkező hosszú távú hatások elemzése, utánkövetése. Bár léteznek olyan objektív mérések, amelyek konkrét, számszerűsíthető paramétereket mérnek, amelyeket könnyű összehasonlítani és valamilyen statisztikát felállítani belőlük (mint például a foglalkoztatási státusz, a jövedelmi szint, a képzettségi szint vagy akár az érintett gyermekek által elkövetett bűncselekmények száma), ezek mégsem biztos, hogy a teljes képet mutatják az otthonon kívüli gondozás hosszú távú hatásairól. A szubjektív mérések pedig a saját megítéléseken alapulnak, önbevallás alapján működnek a legtöbbször és az elégedettséget, pozitív és negatív érzelmeket mérik, amelyek nehezen helyezhetők kontextusba, nehezen összehasonlíthatók, mert sok tényező befolyásolja a válaszokat. Lényegében Af Cæcilie Sloth Vesterby, Lars Larsen és Dion Sommer tanulmánya alapján elmondható, hogy a dán otthonon kívüli gondozás hosszú távú hatásaival kapcsolatos kutatások elemzésekor figyelembe kell venni, hogy az eddigi kutatási módszerek nem kimerítőek és nem feltétlenül adnak valós képet. Azt az ajánlást teszik, hogy a kutatóknak az érintett gyermekeket a lehető leghasonlóbb csoporttal (életkor, nem, szocioökonómiai háttér, családi előzmények szerint) kellene összehasonlítaniuk, az elhelyezési tapasztalatokon kívül (Vesterby et al., 2018).

Marie Berlin, Antti Kääriälä, Mette Lausten, Gunnar Andersson és Lars Brännström tanulmánya a 2008 és 2010 közötti időszakot vizsgálta, eredményeik alapján elmondható, hogy ebben az időszakban Dániában az otthonon kívüli gondozásban felnőtt fiatalok körében 26%-os volt a NEET, (Not in Employment, Education, or Training), azaz a foglalkoztatásban, oktatásban vagy képzésben nem részesültek előfordulása, szemben az otthonon kívüli gondozási tapasztalatokkal nem rendelkezők 6%-os arányával (Berlin et al., 2021: 272). Ezenkívül az otthonon kívüli gondozási populációban szignifikánsan magasabb volt a rossz iskolai teljesítmény (alacsony általános iskolai átlag) aránya, háromszor magasabb, mint az ilyesfajta tapasztalatokkal nem rendelkezők körében. Ezek az arányok azt támasztják alá, hogy a dán jóléti rendszer nehezen képes teljes mértékben kompenzálni a hátrányos helyzetben lévő, kiszolgáltatott fiatalok hátrányait. A dán Statisztikai Hivatal (Statistics Denmark, é.n.) vizsgálta, hogy az 1992-es korosztályból az egykori gondozott gyermekek és a szociális támogatási programokban részesülők hogyan boldogulnak a saját korosztályukhoz képest. A szociális támogatásban, gondozásban részesülők 51%-ának a legmagasabb iskolai végzettsége az általános iskola volt 2022-ben. A korosztály többi, gondozásban nem érintett tagjának 10%-a végzett csak általános iskolát. A szakmai képzést végzettek aránya szinte azonos volt a két csoportban (29% és 28%), viszont jelentős

különbség volt a felsőoktatásban résztvevők arányában. A korábban gyermekvédelmi ellátásban részesülők 43,2%-a a legalacsonyabb jövedelmi csoportba tartozik, míg ez az arány a kortársaiknál csak 17,7%. Kevesebben dolgoznak és többen kapnak rokkantsági nyugdíjat a korábban gondozásban lévők körében. A gondozás és a szociális támogatások nélkül rosszabb adatok születhetnének a Hivatal szerint. A korábban gondozásban lévők 14,5%-a szedett antidepresszánsokat és 10,8%-uk antipszichotikumokat 2022-ben. Ez az arány magasabb, mint kortársaiknál. (6,9% és 2,3%) (Statistics Denmark, é.n.).

Következtetések és magyar vonatkozás

Összességében elmondható, hogy a dán otthonon kívüli gondozásból származó fiatalok jelentős kihívásokkal szembesülnek a felnőttkorba való átmenet során és magas a NEET-arány, valamint, hogy a dán oktatási rendszer minden erőssége ellenére, további nehézségeket jelent az oktatásból idő előtt kilépők számára. A kihívások közé sorolható az alacsonyabb iskolai teljesítmény, amelynek háttérben mentális problémák, átélt traumák, bántalmazás vagy elhanyagolás állhat, amelyek hosszú távú hatással lehetnek a szociális stabilitásra. De az alacsony támogatás is hozzájárulhat az alacsony iskolai kimenetekhez. Probléma a korai iskolaelhagyás – az alacsonyabb iskolai teljesítmény ezt pedig megalapozza, mivel ez alapján korlátozott lehetőséggel indulnak az érintett gyermekek vagy fiatalok. Az említett szakképzési rendszerbe való bekerülés gyakran a szociális hálózaton alapul, amellyel a gondozásban felnőtt gyermekek nagy része nem feltétlenül rendelkezik, így az értékes munkalehetőséghez vagy munkatapasztalathoz való hozzáférésük is nehéz. Ezek a tényezők pedig nem segítik munkaerőpiacra való belépésüket vagy a munkaerő-piaci versenyben való esélyeiket. Az otthonon kívüli gondozás rendszerszintű hiányosságai megnehezítik a gondozásból való kilépést, a felnőttkorba való gördülékeny átmenetet, hiányoznak a megfelelő utógondozással kapcsolatos hálózatok vagy szolgáltatások. A dániai otthonon kívüli gondozásban lévő fiatalok lényegében a gondozásban szerzett tapasztalataikból, az oktatási hátrányokból és a munkaerőpiaci akadályokból eredő kihívások összetett hálójával szembesülnek. Ezeket a tényezőket gyakran súlyosbítják a szociális és mentális/érzelmi nehézségek, ami rávilágít az átfogó támogatási rendszer szükségességére.

A dán példából levonható tanulságok a magyar gyermekvédelmi szakellátás szempontjából is relevánsak lehetnek: még erős jóléti és családközpontú keretek mellett is tartósan kedvezőtlenek lehetnek az otthonon kívüli gondozást megélt fiatalok oktatási és munkaerőpiaci kimenetei. Magyarországon a korai iskolaelhagyás aránya uniós összevetésben továbbra is problémát jelent (KSH, 2024), miközben a szakellátásban felnövő fiatalok iskolai pályájáról és hosszú távú munkaerőpiaci integrációjáról rendszerszintű, nyomon követhető adatbázis nem áll rendelkezésre (UNICEF, 2023). Az országjelentések és civil monitorok egyaránt szakemberhiányt, finanszírozási bizonytalanságot és mentális egészségügyi ellátási hiányosságokat

jeleznek (European Commission, 2023; Eurochild, 2024). A magyar rendszerben ezek a kockázatok strukturális tényezőkkel is súlyosbodnak, a rendszer alulfinanszírozott és túlterhelt (TASZ, 2015; Rácz és Bogács, 2018), miközben a szakemberhiány és a pszichiátriai ellátás korlátozott hozzáférhetősége rendszerszintű problémát jelent (Eurochild, 2024). Mindez arra utal, hogy a kedvezőtlen kimeneti mutatók nem pusztán egyes országok sajátosságai, hanem az otthonon kívüli gondozás strukturális kihívásaihoz kapcsolódó, rendszerszintű problémák. Emellett pedig a magyar rendszerben is kulcskérdés a szakellátásban élők oktatási pályájának és későbbi integrációjának következetes nyomon követése, a korai lemorzsolódás célzott megelőzése, valamint a mentális jóllétet támogató, stabil kapcsolatokra és folytonosságra építő gondozási környezet biztosítása.

Felhasznált irodalom

- Berlin, M. – Kääriälä, A. – Lausten, M. – Andersson, G. – Brännström, L. (2021): Long-term NEET among young adults with experience of out-of-home care: A comparative study of three Nordic countries. *International Journal of Social Welfare*, 30(3): 266–279.
- Boddy, J. – Lausten, M. – Backe-Hansen, E. – Gundersen, T. (2019): *Understanding the lives of care-experienced young people in Denmark, England and Norway: A cross-national documentary review*. VIVE – The Danish Center for Social Science Research.
- Bogács E. – Rácz A. (2018): The ethical dimension of professional integrity in the Hungarian child protection system. *Acta Universitatis Sapientiae, Social Analysis*, 8, 75–89.
- Børnehuse (é.n.): *Børnehuse*. <https://boernehuse.dk> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Danmarkshistorien.dk. (é.n.): *Bistandsloven, 1974-1998*. https://danmarkshistorien.lex.dk/Bistandsloven,_1974-1998 (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Eurochild (2024): *Hungary country profile*. <https://eurochild.org/resources/> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- European Commission (2023): *Country report Hungary 2023* (European Semester). https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2023-european-semester-country-reports_en (utolsó elérés: 2026.03.28.)

- European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. (é.n.): *European Child Guarantee*. https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/social-protection-social-inclusion/addressing-poverty-and-supporting-social-inclusion/investing-children/european-child-guarantee_en (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Fribo, A. – Olesen, C. F. (2007): *Socialpædagogisk evaluering og dokumentation – med udgangspunkt i praksis fra Josephine Schneiders Hus*. NVIE.
- Hestbæk, A.-D. – Skivenes, M. – Falch-Eriksen, A. – Svendsen, I. L. – Backe-Hansen, E. (2023): The child protection systems in Denmark and Norway. In: (Berrick, J. D. – Gilbert, N. – Skivenes M. eds.), *Oxford handbook of child protection systems*. Oxford, Oxford University Press. p. 113–118.
- Johnsen, K. M. – Szulewicz, T. – Kjaersdam Telléus, G. (2025): Interagency collaboration between CAMHS and EPS: Insights from Danish educational psychologists – A national study. *Educational Psychology in Practice*, 1–26.
- Josephine Schneider Hus. (é.n.): *About us*. <http://j-schneider.dk/jsh/eng.aspx> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Juul, I., – Jørgensen, C. H. (2011): Challenges for the dual system and occupational self-governance in Denmark. *Journal of Vocational Education & Training*, 63(3): 289–292.
- Kjeldsen, C. C. – Kjeldsen, M. B. (2010): When family becomes the job: Fostering practice in Denmark. *Adoption & Fostering*, 34(1): 58–61.
- Központi Statisztikai Hivatal (2024): *Fenntartható fejlődés indikátorai – 4.1.2. Korai iskolaelhagyók aránya*. <https://ksh.hu/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai/2024/1-23-sdg-4> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Központi Statisztikai Hivatal. (é.n.): *Sustainable Development Goals – Indicator 1.22*. <https://www.ksh.hu/sdg/1-22-sdg-1.html> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Kääriälä, A. – Berlin, M. – Lausten, M. – Hiilamo, H. – Ristikari, T. (2018): Early school leaving by children in out-of-home care: A comparative study of three Nordic countries. *Children and Youth Services Review*, 93, 186–195.
- LBK nr 110 af 26/02/1996 (1996): Retsinformation. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1996/110> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- LBK nr 1887 af 01/10/2021 (2021): Retsinformation. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2021/1887#P32> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

- LOV nr 454 af 10/06/1997 (1997): Retsinformation.
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1997/454> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- LOV nr 628 af 11/06/2010 (2010): Retsinformation.
<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2010/628> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Lov Nr. 72 af 14. April 1905 om behandling af forbryderske og forsømte børn og unge personer m.m. [Børneloven] (1905): <https://www.kb.dk/e-mat/dod/113418031138-bw.pdf>
 (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Lov om ændring af lov om social service og lov om social bistand (LOV nr 279 af 13/05/1998) (1998): Retsinformation. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/1998/279>
 (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Pösö, T. – Skivenes, M. – Hestbæk, A.-D. (2014): Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states – Time for a child centric approach? *European Journal of Social Work*, 17(4): 475–490.
- Rasmussen, P. S. – Jensen, H. L. S. – Jensen, P. S. – Anderberg, E. M. – Villumsen, A. M. (2023): *Samvær mellem børn i anbringelser og deres forældre*. VIVE – The Danish Center for Social Science Research.
- Socialministeriet (é.n.): *Børnene først*. <https://www.sm.dk/arbejdsomraader/boern-og-unge-i-udsatte-positioner/boernene-foerst> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Socialtilsyn Syd (é.n.): *Organisation, formål og værdier*. <https://www.socialtilsynsyd.dk/om-socialtilsyn-syd/organisation-formaal-og-vaerdier/> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Statistics Denmark. (é.n.): *Udsatte børn og unge*. <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/social-forhold/social-stoette/udsatte-boern-og-unge> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Somers, C. L. – Goutman, R. L. – Day, A. – Enright, O. – Crosby, S. – Taussig, H. (2020): Academic achievement among a sample of youth in foster care: The role of school connectedness. *Psychology in the Schools*, 57(12): 1845–1863. <https://doi.org/10.1002/pits.22433> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Sønderborg Kommune. (é.n.): *Foster family*. <https://sonderborgkommune.dk/en/foster-family> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Társaság a Szabadságjogokért (2015): *Gyermekvédelmi alapellátás – szakellátás közötti eltolódás.* <https://tasz.hu/cikkek/gyermekvedelmi-alapellatas-szakellatas-kozotti-eltolodas/> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

UNICEF (2023): *Hungary – Sustainable Development Goals country profile.* <https://data.unicef.org/country/hun/> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

MODELLPROGRAMOK SZAKMAI ÉS KUTATÁSI TAPASZTALATAI

Szabó Aliz²⁶ – Tolácziné Varga Zsuzsanna²⁷: Innovatív megközelítések feltárása az észlelő- és jelzőrendszer működésének optimalizálására a helyi gyermekjóléti alapellátásokban

Modellprogram szakmai céljai

A szekszárdi járásban megvalósuló modellprogram célja volt a helyi gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szolgáltatások integrált, innovatív működésének biztosítása. A program a korai jelzésre és prevencióra fókuszált, egységes folyamatokat és útvonalakat alakítva ki annak érdekében, hogy a gyermekek és családjaik gyors, biztonságos és szakszerű támogatást kapjanak (Szabó és Tolácziné, 2025).

A programidőszak alatt a modellprogram közvetlen céljai a következők voltak részben a korábbi modellprogramok folytatásaként (Szabó és Tolácziné, 2018; 2020; 2021; 2022):

1. Gyermekek fejlesztése: egyéni és csoportos szociális kompetenciafejlesztő foglalkozások lebonyolítása, a kommunikáció, önérvényesítés, együttműködés, „nemet mondás”, „segítségkérés” és pihenés kompetenciáinak erősítése.
2. Szülők támogatása: interaktív képzések („Szülők iskolája”) a szülői szerep erősítésére, mindennapi nevelési helyzetek hatékony kezelése, alternatív nevelési stratégiák kipróbálása.
3. Szakemberek támogatása: oktatási és egészségügyi szakemberek képzése és tájékoztatása a gyermekeket veszélyeztető helyzetek felismerésére és a jelzési protokollok alkalmazására.
4. Egységes jelzési protokoll bevezetése: strukturált adatlapok és protokollok alkalmazása az észlelő- és jelzőrendszeri működés optimalizálására (Hajnal és Sidlovics, 2015).

²⁶ SZMJV Humánszolgáltató Központ, Családsegítő és Gyermekjóléti Központ, szakmai vezető

²⁷ SZMJV Humánszolgáltató Központ, intézményvezető

5. Közösségi és kreatív programok megvalósítása: játszóház, kézműves foglalkozások, pályorientációs és sportnapok lebonyolítása a gyermekek szociális és kreatív képességeinek fejlesztésére.

A programidőszakon túl a modellprogram közvetlen hosszú távú céljai a következők (Gelsei, 2015; Hajnal és Sidlovics, 2015; Szabó és Tolácziné, 2021; 2025):

1. Fenntartható folyamatok kialakítása: a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatásokban egységes, fenntartható működési folyamatok kialakítása, amelyek hosszú távon biztosítják a gyors és biztonságos segítségnyújtást.
2. Prevenció és korai észlelés, jelzések és támogatások kialakítása: a helyi közösségekben a veszélyeztetett gyermekek korai felismerése és támogatása, a preventív beavatkozások folyamatos működtetése.
3. Szakmai együttműködés fejlesztése: a szakemberek folyamatos szakmai fejlődésének és együttműködésének támogatása, az egységes protokollok és módszertani eszközök hosszú távú alkalmazása.
4. Modellprogram adaptálhatóság: a program eredményeinek és módszereinek adaptálása más településeken és szervezetekben, a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások országos szintű fejlesztése érdekében.
5. Családok és gyermekek hosszú távú támogatása: a gyermekek és családok készségeinek és önállóságának erősítése, a preventív és fejlesztő programok folyamatos elérhetősége.
6. Kidolgozott problémajelző formanyomtatvány alkalmazása, folyamatos fejlesztése.
7. Pedagógusoknak kidolgozott tájékoztató füzet használata és a fejlesztése.

A modellprogramban megvalósított szakmai tevékenységek

1.1 Egyéni esettanulmány

- Cél: A gyermekek egyéni szükségleteinek feltárása szabadidős programokkal, érdeklődési kör meghatározásában egy adatlap segítségével, majd az eredmények alapján személyre szabott beavatkozások biztosítása.
- Résztvevők: gyermekenként 1 alkalom, 56 gyermek
- Módszer: Strukturált adatlap segítségével végig vezeti a szakember a gyermeket a folyamaton, majd közösen értékelik a begyűjtött információkat.

1.2 Szociális kompetenciafejlesztés gyermekeknek

- Cél: Kommunikáció, önérvényesítés, együttműködés fejlesztése.
- Résztvevők: 7 alkalom, 34 gyermek részvételével
- Módszer: Csoportos foglalkozások, játékos helyzetgyakorlatok, „nemet mondás”, „segítségkérés”, pihenés kompetenciáinak fejlesztése.

1.3 „Szülők iskolája” – interaktív képzések

- Cél: Szülői kompetenciák erősítése, mindennapi nevelési helyzetek kezelése a családjukban gyermeket nevelő szülőknek, valamint a családjukból kiemelt gyermekek szüleinek a kapcsolattartás megalapozása.
- Résztvevők: 4 alkalom, 13 gyermeküket a saját otthonukban nevelő szülő. Sajnos többszöri próbálkozás ellenére a szakellátásban élő gyermekek szüleinek szervezett csoportfoglalkozásra nem érkezett résztvevő.
- Módszer: interaktív csoportfoglalkozások gyakorlati helyzetgyakorlatokkal, alternatív nevelési stratégiák kipróbálása, kapcsolattartási lehetőségek támogatása.

1.4 Oktatási és egészségügyi szakemberek támogatása

- Cél: veszélyeztető helyzetek felismerése és szakszerű, kompetens reagálás.
- Résztvevők: Szekszárd járás területén dolgozó észlelő- és jelzőrendszeri tagok az oktatás és az egészségügy területén.
- Módszer: érzékenyítő munkacsoportok szervezése, tájékoztató füzet online és nyomtatott formában.
- Résztvevők: két alkalommal két iskola pedagógusai, 88 fő részvételével.

1.5 Kreatív és közösségi programok

- Cél: Közösségi élmény biztosítása és szociális kompetenciák fejlesztése játékos formában.
- Kézműves foglalkozások: 5 alkalom, 47 gyermek.
- Őszi játszótér: 1 alkalom, 8 gyermek.
- Pályaorientációs foglalkozások: 3 alkalom, 131 gyermek.
- Sportnapok: 3 alkalom, 166 gyermek.

1.6 Egységes jelzési protokoll kialakítása

- Cél: információs aszimmetria csökkentése, jelzési folyamatok egységesítése.
- Módszer: új adatlap, kategorizáló és végig vezető funkciókkal, amely biztosítja a követhetőséget és az egységes értelmezést a szakemberek között.

A modellprogram célcsoportja

- Gyermek (gyermekvédelmi hatósági intézkedéssel érintett gyermekek, de óvodai és iskolai környezetben megjelenő bármely gyermek is);
- Szülők és törvényes képviselők (családjukban nevelkedő gyermekek és törvényes képviselőjük, valamint a családjukból kiemelt szülők és törvényes képviselők);
- Észlelő- és jelzőrendszeri szakemberek, kiemelten az oktatási területen és az egészségügyi területen dolgozó szakemberek.

Elérés módja:

- Egyéni esetmenedzsment
- Csoportos foglalkozások gyermekeknek, szülőknek
- Kreatív és közösségi programok
- Fórumok és online módszertani eszközök szakembereknek

A célcsoport szükségleteinek érvényesülése:

- Egyéni és csoportos fejlesztő programok a gyermekek szociális készségeinek erősítésére
- Szülők képzése, támogatása a mindennapi nevelési helyzetek kezelésére
- Szakemberek támogatása az észlelő- és jelzőrendszeri működés optimalizálására

1. tábla: Modellprogramba bevont klienskör

	Modellprogram elemeibe bekapcsolódó klienskör
Védelembé vett gyermekek és fiatalok száma	169
Nevelésbe vett gyermekek és fiatalok száma	148
Alapellátás által érintett gyermekek és fiatalok száma	9740
Alapellátás által nem érintett, de fejlesztési igényrel bíró gyermekek és fiatalok száma	83
Programba bevont gyermekek és fiatalok száma összesen	566
Programba bevont szülők és felnőtt hozzátartozók száma összesen	1112
Programba bevont gyermekek és fiatalok családjainak száma	480
Programba bevont szakemberek száma	közvetlen bevonás: 3 fő esetmenedzser, 1 fő szociális asszisztens, 1 fő szakmai vezető közvetett bevonás: 7 fő óvodai és iskolai szociális segítő, 1 fő szociális asszisztens, 120 fő észlelő- és jelzőrendszeri tagok a szekszárdi járás területén

A szakemberek közül közvetlen bevonásra került 3 fő esetmenedzser, 1 fő szociális asszisztens, 1 fő szakmai vezető, akik közvetlen szakmai tevékenységet végeztek a modellprogram tervezett feladatainak megvalósulása érdekében. A többi szakember közvetetten került bevonásra, ők segítették a modellprogram feladatainak a lebonyolítását: 7 fő óvodai és iskolai szociális segítő, 1 fő szociális asszisztens és kiemelt szerepet kaptak, mint bevont szakemberek az észlelő- és jelzőrendszeri tagok a szekszárdi járás területén. Szakmai kompetenciájuk adott, mert a közvetlen feladatokat ellátó szakemberek jogszabálynak megfelelő szakképzettséggel rendelkeznek vagy képzésben lévő szakemberek. Feladatuk volt a modellprogram elemeinek megvalósítása: esetmenedzsmment, csoportfoglalkozások szervezése, vezetése, jelzési protokoll alkalmazása, szakmai fórumokon való részvétel. A felkészítés érdekében a szakmai vezetőnek feladata volt a program egész ideje alatt a folyamatos szakmai konzultációk, online platformok és személyes egyeztetések biztosítása, ezt a támogatást a program tervezésénél, majd kivitelezésénél és a zárásánál is megvalósította.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

A szekszárdi modellprogram multiplikátor hatása több szinten is érvényesült. A program hozzájárult a gyermekek szociális kompetenciáinak fejlődéséhez, miközben a szülők nevelési készségei és mindennapi pedagógiai kompetenciái is erősödtek a képzések és interaktív foglalkozások révén (Szabó és Tolácziné, 2018; 2020; 2022; 2025). A szakemberek körében a program elősegítette az egységes szakmai fogalmi keretek kialakulását, valamint az együttműködési kultúra fejlődését, ami a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások hatékonyabb működését támogatja. Fontos volt, hogy a modellprogram keretében a szakemberek közös, egységes rendszerben gondolkozzanak a segítő folyamatokról (Szabó és Tolácziné, 2025).

A szervezet szintjén a modellprogram hozzájárult a hatékonyabb és egységes folyamatok kialakításához, javította az információáramlást és segítette az integrált működést és annak fenntartását.

A szakterület fejlődése szempontjából a program eredményei újszerű jelzési protokollt és adaptálható modellt biztosítanak a jövőre, amely más helyszíneken és szervezetekben is alkalmazható jó gyakorlatként.

A program során jelentkező szakmai kihívások közé tartozott az alacsony szülői részvétel, amelyre a program interaktív és motiváló módszerek bevezetésével reagált, továbbá a szakemberek közötti információs aszimmetria, amelyet közös fórumok és az egységes jelzési protokoll alkalmazása révén sikerült csökkenteni, de sajnos megszüntetni nem lehetett. Fontos célkitűzésként fogalmazódott meg a protokoll folyamatos finomítása és a gyakorlati tapasztalatokhoz való igazítása.

A modellprogram egyik legnagyobb szakmai kihívása annak felismerése és kezelése, hogy a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szociális szakemberek jelentős része gyakran fáradt, mentálisan a kiégés szélén, vagy akár kiégett állapotban végzi munkáját (Rácz és Sik, 2020; Watzlawich et al., 2020; Rácz, 2022). Ennek megfelelően kiemelten fontos, hogy minden szakember és a szervezet egésze tudatosítsa, hogy a hatékony és eredményes szakmai előrelépés csak közös, multidiszciplináris együttműködésen keresztül valósítható meg. A modellprogram ezért kiemelt figyelmet fordított a szakemberek támogatására, rendszeres egyeztetésekre, konzultációkra és mentorálásra biztosításával, hogy a kollégák mentális terheltsége kezelhető legyen és képessé váljanak a gyermekek és családok komplex problémáinak integrált, közösen koordinált kezelésére (ugyanakkor minden támogatás kevésnek bizonyul, hiszen a gondok társadalmi szintűek).

Esettanulmány a családon belüli krízis és a segítő beavatkozások szerepéről²⁸

Az esettanulmány a parentifikáció a gyermek érzelmi és szociális fejlődésére való hatását mutatja be szülői konfliktusok idején. Egy szülői konfliktusoktól terhelt családban, ahol a gyermek kénytelen érzelmi és értelmi is a korát meghaladó szerepet vállalni, különösen élesen mutatkoznak meg a parentifikáció következményei. A család- és gyermekjóléti központot a területileg illetékes gyámhatóság kereste meg, miután rendőrségi jelzés érkezett egy családban kialakult komoly konfliktusról, amelynek áldozata egy 13 éves gyermek volt. A szülők közötti konfliktus olyan mértéket öltött, hogy a gyermek szemtanúja lett édesapja agresszív viselkedésének és az édesanyát ért fizikai bántalmazás során próbált közbe lépni. Saját elmondása szerint nem ez volt az első ilyen eset, sőt, a rendőrséget is ő hívta segítségül.

A család szerkezetét tekintve az édesanyának az első házasságából két, már felnőtt és önálló életet élő gyermeke született. Az anyai nagymama még él, kapcsolatukat megfelelőnek mondja az édesanya. A jelenlegi férjével tizennyolc éve élnek együtt. Az édesapa szülei 160 km-re laknak, a kapcsolat velük szintén jónak mondható a szülők beszámolója alapján. Az édesapának van egy testvére, akivel a kapcsolat kielégítő. A család egy sorházi lakásban él, amelyet közösen jelzáloghitelből vásároltak. Bár a lakás praktikus kialakítású, a személyes terek tiszteletben tartása a mindennapokban nem tud megvalósulni. Az édesanya egy nagyvállalatnál gazdasági munkatárs, az édesapa vállalkozóként dolgozik, és egy állami céggel is kapcsolatban áll. A család anyagi helyzete stabil, megélhetési gondjaik nincsenek.

A gyermek helyzete és mindennapjai

A 13 éves gyermek nyolcadik osztályos, jó tanulmányi eredménnyel és világos jövőképpel rendelkezik, rövid- és hosszútávú célokkal bír. Motivált a tanulásban, rendszeresen teljesíti iskolai kötelezettségeit és aktívan részt vesz különféle iskolai programokban, versenyeken. Szívesen sportol, elsősorban atlétikában, ahol versenyeredményei és szerzett érmei révén büszke magára, ami erősíti önbizalmát és kitartását. A gyermek szabadidejét tudatosan szervezi, figyel az egészséges életmódra, beleértve a rendszeres testmozgást, a megfelelő táplálkozást és a pihenésre fordított időt is. Kreatív tevékenységek, például fényképezés és rajzolás szintén fontos szerepet töltenek be mindennapjaiban, lehetőséget biztosítva az önkifejezésre és a belső élmények feldolgozására. A gyermek társas kapcsolatai kiegyensúlyozottak; baráti körében aktív, szívesen vesz részt közös programokban, ugyanakkor érzékenyen reagál a konfliktusokra, ami a családi környezetből fakadó érzelmi terhek következménye. Önállósága és felelősségtudata a mindennapokban is megmutatkozik, például háztartási feladatokban, testvéreinek támogatásában és a saját időbeosztásának

²⁸ Az esettanulmány készítésében részt vettek: Bart Kristóf és Tengelicziné Fazekas Erika, a SZMJV Humánszolgáltató Központ, Családsegítő és Gyermekjóléti Központ esetmenedzserei.

megszervezésében. Összességében a gyermek személyisége és mindennapi rutinja azt mutatja, hogy megfelelő támogatással és stabil érzelmi háttérrel képes fejlődni, erősödni és a családi konfliktusok ellenére is fenntartani a személyes céljait, érdeklődését és jólétét.

A családi konfliktus és annak hatásai

Komoly családi kihívást jelentett, hogy az édesanya válni kívánt, mivel úgy érezte, a házasságba fektetett energiája nem térült meg és nem kívánta tovább folytatni ezt a kapcsolatot. Ezzel szemben az édesapa a házasság megmentésére törekedett, erősen kötődött feleségéhez és nem tudta elfogadni a család egységének felbomlását. Emellett az édesapa egy másik kapcsolatot is kialakított, amelyről a családtagok tudtak, ugyanakkor ő ezt a témát tabunak tekintette. Az édesanya jogi úton kezdeményezte a válást, azonban az édesapa ezt elutasította. A család párterápiát próbált, de nem tapasztaltak érdemi előrelépést. Az édesapa egyéni önismereti munkát is végzett pszichodráma-csoportban, továbbá pszichiáter segítségét vette igénybe, aki gyógyszeres kezelést írt elő számára. Emellett pajzsmirigy-problémái miatt is folyamatos kezelés alatt állt.

A gyermek és édesapja kapcsolata megromlott. A gyermek az édesanyja mellé állt, védelmező, szinte túlzottan óvó magatartást mutatott, így közöttük koalíció alakult ki. A családi dinamikában kettős kötés figyelhető meg: a gyermek egyszerre szeretné megvédeni az édesanyját, ugyanakkor vágyik arra, hogy félelem nélkül kapcsolódhasson az édesapjához. Az aktuális krízishelyzetet tovább nehezítette, hogy a gyermek az életkorából fakadó életciklus-váltással is küzdött.

Segítő beavatkozások és fejlesztések

A szociális szakemberrel folytatott munka során kiemelt hangsúlyt kapott a tudatos szabadidő-tervezés, amely lehetőséget biztosított a gyermek számára, hogy felszabadultabban beszéljen érdeklődési köreiről és tevékenységeiről. A foglalkozások során a gyermek fókuszát sikerült pozitív irányba terelni, kiemelkedő örömforrásként a fényképezés szolgált, amely támogatta kreatív önkifejezését és erősítette alkotói énképét. A gyermek részt vett a család- és gyermekjóléti központ által szervezett kompetenciafejlesztő programokon is, amelyek során a gyakorlatban sajátíthatta el a nemet mondás képességét, a segítségkérés megfelelő módját, valamint a stresszhelyzetek kezelésének technikáit. Ezen programok célja a gyermek szociális és érzelmi kompetenciáinak fejlesztése, önállóságának és önbizalmának erősítése volt. A segítő beszélgetések során érzelmi térképet készítettek, amely feltárta a gyermek számára biztonságot nyújtó családi terek és helyzetek helyét. Párhuzamosan hangsúly került a családi szabályok és keretek jelentőségére, valamint az egymásra figyelés és a kommunikáció fontosságára. Az így nyert tapasztalatok új szakmai igényt fogalmaztak meg, nevezetesen a családi konzultáció bevezetését, amely lehetőséget biztosít a családtagok szükségleteinek, egymás iránti elvárásainak és a szabályok közös átbeszélésére, ezáltal támogatva a családi működés stabilizálását.

Összegzés és jövőbeli ajánlások

Összességében a gyermek és édesapja közötti negatív kapcsolat jelentős hatást gyakorolt a gyermek érzelmi és szociális fejlődésére, valamint mentális egészségére. Az anyai túlvédés és az édesapa felé érzett kettősség megnehezítette a gyermek számára a lojalítások közötti eligazodást, feszültséget és bizonytalanságot generálva a mindennapokban.

A modellprogram különböző elemei – így a tudatos szabadidő-tervezés, a gyermek kompetenciafejlesztő foglalkozásai, valamint a csoportos és egyéni fejlesztő programok – jelentős mértékben hozzájárultak a gyermek érzelmi és szociális kompetenciáinak erősítéséhez. Ezek a tevékenységek elősegítették, hogy a gyermek felfedezze önmagát, kreatív tevékenységeiben kibontakozhasson és új, pozitív önértékelést alakítson ki. A segítő beszélgetések és az érzelmi térképezés lehetővé tették a családi keretek és szabályok áttekintését, valamint az érzelmi biztonságot nyújtó terek azonosítását, ami a családi konzultációk alapját képezte.

A modellprogram keretében alkalmazott eszközök és módszerek – például a kompetenciafejlesztő programok, a tudatos szabadidő-szervezés, a csoportos szociális készségfejlesztés és az egységes jelzési protokoll – együttesen erősítették a gyermek önállóságát, kommunikációs és problémamegoldó képességeit, miközben a családon belüli együttműködés és az érzelmi biztonság megerősítését is támogatták.

A jövőben kiemelten fontos a családi konzultáció folytatása, amely lehetőséget biztosít az érzelmek, igények és elvárások nyílt megbeszélésére. Ez nemcsak a gyermek biztonságérzetét erősíti, hanem hozzájárul az édesapa és gyermek közötti kapcsolat javításához, új alapokat teremtve a családi együttműködéshez. A szakemberek feladata, hogy a család minden tagját támogassák ebben a fejlődési folyamatban, elősegítve a gyermek érzelmi stabilitását, a szociális kompetenciák fejlődését, valamint a családi egység és együttműködés kialakulását.

Esettanulmány az észlelő- és jelzőrendszeri tagokkal kialakított közös munkáról

Jelen esettanulmány célja egy védelembe vett gyermek és családja helyzetének bemutatása, külön figyelmet fordítva az észlelő- és jelzőrendszeri tagokkal kialakított közös munkára, valamint az intézményes együttműködés jelentőségére. A gyermek veszélyeztetettségének feltárása és a gondozási folyamat megindítása több település és intézmény bevonásával történt a család vándorló életvitele miatt, ezért kiemelt szerepet kapott a szakmai kommunikáció folyamatossága, az információk összehangolása és az egységes fellépés. Az észlelő- és jelzőrendszeri tagok (óvoda, védőnői szolgálat, gyermekorvos, családsegítő, esetmenedzser, gyámhatóság) közötti aktív együttműködés, az oda-vissza irányuló tájékoztatás, kommunikáció, valamint a rendszeres esetkonzultációk elengedhetetlenek voltak. Az esetmenedzser által összehívott esetmegbeszélések és esetkonferenciák biztosították a célzott beavatkozást. A gondozási-nevelési folyamat célja a fennálló veszélyeztetettség

megszüntetése vagy mérséklése kiemelten a kiskorú gyermek életében. Egy közösen gondolkodó, szakmai támogató rendszer kialakítása tudott megvalósulni, amely a család számára stabilitást nyújt.

Előzménykutatás

A vándorló életmód miatt kiemelten fontos volt az illetékességi területen kívül dolgozó szakemberektől történő írásos és szóbeli tájékoztatáskérés, valamint az ott keletkezett dokumentumok megismerése és összegyűjtése.

Az előzménykutatás során feltárásra kerültek:

- a korábbi óvodai jelenléti adatok és a hiányzások okai,
- az orvosi és védőnői vizsgálatokon való megjelenés,
- a szülők együttműködési hajlandósága a szakemberekkel,
- gyámhivatali jegyzőkönyvek, határozatok és rendőrségi jelzések tartalma,
- a családsegítő és az esetmenedzser korábbi tapasztalatai, valamint a veszélyeztetettség megszüntetésére tett lépések és intézkedések.

Az előzmények feltárása segített megérteni a gyermek hosszú ideje fennálló veszélyeztetettségének okait és folyamatát.

A család és a gyermek bemutatása

A gyermek védelembe vételére több, súlyos és tartósan fennálló veszélyeztető tényező miatt került sor. A család korábban vándorló életmódot folytatott, gyakran költözött, ami miatt a gyermek számára nem volt biztosított a stabilitás, a biztonságos környezet, valamint az oktatási-nevelési területen a folyamatosság. Az édesanya mentális betegséggel és alkoholaddikcióval küzd, ami rontotta a gondozási és nevelési feltételeket. Jelenlegi lakókörnyezetben a szülői attitűdben pozitív irányú változás figyelhető meg. Az édesanya motiváltabb az együttműködésre a szakemberekkel, a gyermek szükségleteire érzékenyebben reagál. A szakemberek javaslatait elfogadja és igyekszik azokat a mindennapi gondozás során alkalmazni. A gyermek ellátása strukturáltabbá vált, a következetesebb nevelési gyakorlat és a kiszámíthatóbb napirend hozzájárul a gyermek érzelmi biztonságának erősödéséhez. Az édesanya jelenlegi élettársa aktívan támogatja az édesanyát a mindennapi feladatok ellátásában, a gyermek gondozásában és a háztartás működtetésében. A gyermekkel az édesanya élettársa elfogadó kapcsolatot alakított ki. A gyermek mindkettőjük irányába bizalommal fordulhat, érzelmi szükségleteire megfelelő válaszokat kap a felnőttek irányából.

Bántalmazásra utaló jelek

A korábbi lakóhelyen a szülők között kapcsolati erőszak állt fenn. A gyermek több alkalommal tanúja volt a konfliktusoknak, illetve egy alkalommal maga is elszenvedője volt verbális és érzelmi bántalmazásnak. Erről a szükséges jelzés az illetékes rendőrség irányába megtörtént. Az édesanyának és a gyermeknek a bántalmazás feldolgozásában a segítő beszélgetés segített, melynek az édesanya megtámogatása és megerősítése volt a célja. Az édesanya a pszichológiai tanácsadás lehetőségével nem élt. Az esetmenedzser és a családsegítő összehangolt együttműködés keretében támogatták meg a családot. Az esetmenedzser az édesanyát és a gyermeket a szociális diagnózist készítő esetmenedzserhez delegálta, az édesanya az együttműködést elfogadta. A szakemberrel való kapcsolattartás során nyitott, együttműködő magatartást tanúsított. Az ott kiejánlott szolgáltatásokat elfogadta, azok ügyintézésében az illetékes családsegítő szakember nyújtott segítséget az édesanyának.

Egészségügyi állapot – tartós betegség

A gyermek epilepsziával él, amely rendszeres orvosi gondozást és gyógyszeres kezelést igényel. Az anya együttműködő, elviszi a gyermeket orvosi vizsgálatokra. A gyermek gyógyszeres terápiában részesül, az édesanya a terápiás utasításokat betartja. A gyermeknek epilepsziás rohama az elmúlt időszakban nem volt. Az utolsó felülvizsgálaton a gyógyszerek mennyiségét csökkentették. Egyéb egészségügyi problémák miatt több alkalommal részesült kórházi ellátásban, többek közt gasztroenterológiai problémák miatt. Az édesanya elmondása alapján a költözés, a nyugodt családi háttér és a rendszeres napirend kialakítása óta a gyermek problémái enyhültek. Az édesanya a gyermek házi gyermekorvosával rendszeresen konzultál.

Oktatási kötelezettség teljesítése

A vándorló életmód miatt az óvodai részvétel rendszertelen volt, gyakorlatilag nem valósult meg. A gyermek tankötelezettségének megkezdését az Oktatási Hivatal egy évre elhalasztotta a gyermek fejlettségbeli elmaradása és egészségi állapota miatt. A rendszeres óvodai hiányzás miatt, mely eredményezte a gyermek szocializációs hátrányát, értelmi hiányosságait, a pedagógiai szakszolgálatnál több alkalommal mérték fel a gyermeket, ezáltal több probléma is feltárára került. Jelenleg kiemelt cél volt a rendszeres óvodába járás helyreállítása és a rendszeres fejlesztés biztosítása. Az édesanya részéről az esetkonferenciát követően fokozottabb együttműködés tapasztalható. Jelenleg felülvizsgálati időpontra várnak, melyet az édesanya kérelmezett a köznevelési intézmény segítségével.

Jelzőrendszeri együttműködés

A gyermek ügyében a korábbi és a jelenlegi lakóhely észlelő- és jelzőrendszeri tagjai is több alkalommal tettek jelzést. A jelenlegi szakemberekkel való kapcsolattartás rendszeres: az óvoda, a védőnő, a gyermekorvos, a családsegítő szolgálat és a gyámügyi hatóság között folyamatos kommunikáció zajlik. A szakemberek kölcsönös, oda-vissza irányuló tájékoztatást biztosítanak. Az édesanyjáról és a gyermekről részletes szociális diagnózis készült. Az abban felajánlott szolgáltatásokat az édesanyjának részletesen ismertették. Az illetékes családsegítő szakember a szociális diagnózisban felajánlott falugondnoki szolgáltatás elintézésében segédkezett, így a gyermek óvodába szállítása és onnan hazaszállítása megoldódott.

Esetmegbeszélések és esetkonferenciák

A család ügyében több alkalommal tartottak esetmegbeszélést és esetkonferenciát az illetékes szakemberek. A szakemberek egységes gondozási-nevelési tervet hoztak létre, amely feladatokat, határidőket és felelősöket tartalmaz. A család által bevont segítő személy is aktív szereplő, aki támogatja az intézményi ügyintézését és a gyermek mindennapi ellátását.

Segítő személy szerepe és a közös munka jelentősége

A család mellett egy támogató személy vesz részt a folyamatban, aki a gyermek felügyeletében, a kommunikációban és a mindennapi teendőkben is segíti az anyát. Ez jelentős stabilizáló tényezőt jelent a gyermek ellátásában, veszélyeztetettségének a megszüntetésében.

A hatékony gondozási folyamat alapja a szakemberek és a család közötti együttműködés és folyamatos tájékoztatás. A kapcsolattartás rendszeressé vált a szakemberekkel. Az anyával való közös munka gördülékenyebbé vált, különösen azután, hogy érthető, lépésekre bontott feladatokat kapott. A szakmai team és a család közösen határozta meg a célokat és folyamatosan értékeli az előrehaladást.

A család nehézségei miatt elengedhetetlen a mindennapi élet és a szakmai feladatok strukturáltsága:

- napirend kialakítása a gyermek számára,
- a gyermek óvodába jutásának és hazaszállításának biztosítása,
- óvodai szünetekben a gyermek étkeztetése,
- az óvodai jelenlét nyomon követése,
- orvosi és fejlesztési időpontok betartása,
- rendszeres egyeztetések fenntartása a jelzőrendszer tagjaival.

A strukturált rendszer elősegíti a kiszámíthatóbb életvitelt, csökkenti a konfliktusokat és növeli a gyermek biztonságérzetét.

Speciális beavatkozási elemek

A család működését és szükségleteit figyelembe véve, valamint a jelen modellprogram elemeire támaszkodva az alábbi speciális, személyre szabott beavatkozások bizonyultak hatékonynak.

Kiemelt szerepet kapott az észlelő- és jelzőrendszer működtetése a családi szükségletekhez igazítva, melynek érdekében szorosabb együttműködési platform került kialakításra a szakemberek között. Ennek célja a kommunikáció gyorsabb és pontosabb áramoltatása volt. A modellprogram keretében bevezetett újfajta jelzőlap használata jelentősen segítette az információk egységes rögzítését, továbbítását és feldolgozását, ezáltal hatékonyabbá vált a jelzőrendszeri együttműködés, ami a veszélyeztetettség megszüntetését segítette. Az édesanya csoportos foglalkozásba történő delegálása megvalósult, amelyet kezdetben elutasított. Az ezt követő egyéni egyeztetések során azonban lehetőség nyílt olyan alapvető szülői kompetenciák átbeszélésére, amelyek a speciális igényű gyermek állapotát figyelembe véve elengedhetetlenek. Ezek közé tartozik a következetesség, a fokozott és pontosabb figyelem, valamint a gyermek irányába nyújtott nagyobb érzelmi és gyakorlati támogatás.

A korábbi modellprogramjaink fejlesztéseinek beemelésével – különösen a strukturált életútinterjú módszerének alkalmazásával – sikerült erősíteni az anya szakemberekhez való kapcsolódását. Ez az eszköz nemcsak a bizalom kialakítását segítette, hanem hozzájárult a család élethelyzetének mélyebb szakmai elemzéséhez, valamint az édesanya saját életútjának és jelenlegi helyzetének tudatosabb átlátásához is.

A fentiek mellett az alábbi speciális, személyre szabott elemek bizonyultak hatékonynak:

- rendszeres támogatás az anya számára (segítő beszélgetések, addiktológiai konzulenshez delegálás),
- rövid, konkrét feladatok kijelölése (heti célok, határidők meghatározása),
- pszichoedukáció az epilepszia kezelésével kapcsolatban,
- pozitív megerősítésre épülő motivációs rendszer az óvodai részvétel támogatására,
- a család számára segítő személy fokozott bevonása a kommunikáció és ügyintézés terén,
- a szakemberek közötti rendszeres, kölcsönös tájékoztatás,
- szociális diagnózist készítő esetmenedzser bevonása,
- óvodai és iskolai szociális segítő bevonása,
- addiktológiai konzulens bevonása.

Összegzés

A gyermek védelembe vétele a fennálló veszélyeztető tényezők miatt indokolt volt, ugyanakkor a modellprogram keretében megvalósított beavatkozások jelentős mértékben hozzájárultak a család élethelyzetének stabilizálásához. A program elemei lehetőséget biztosítottak arra, hogy a gondozási folyamat ne kizárólag reagáló jellegű legyen, hanem előre tervezett, strukturált és szükségletalapú támogatást nyújtson a család számára.

A modellprogram egyik legnagyobb erőssége az észlelő- és jelzőrendszer működtetésének megújítása volt, amely a család aktuális szükségleteihez igazodva valósult meg. Az új együttműködési platformok és a modellprogramban bevezetett jelzőlap használata gyorsabbá, pontosabbá és átláthatóbbá tette az információáramlást a szakemberek között. Ez csökkentette az ellátási hiányosságokat, erősítette a szakmai egységet és lehetővé tette az időben történő beavatkozást.

A strukturált módszertani elemek – például a strukturált életútinterjú – elősegítették az édesanya aktívabb bevonását a gondozási folyamatba. Az eszköz alkalmazása nemcsak a helyzet szakmai elemzését tette megalapozottabbá, hanem támogatta az anya önreflexióját, felelősségvállalását és együttműködési készségének erősödését is. Ennek eredményeként az anyával való közös munka kiszámíthatóbbá és eredményesebbé vált. A modellprogram által támogatott egyéni és csoportos intervenciók – még az elutasítás esetén is – lehetőséget teremtettek a szülői kompetenciák célzott fejlesztésére. A szakmai egyeztetések során hangsúlyossá vált a speciális igényű gyermek ellátásához szükséges következetesség, fokozott figyelem és támogatás, amely hosszú távon a gyermek biztonságát és fejlődését szolgálja.

Összességében megállapítható, hogy a modellprogram elemei hatékonyan támogatták a gondozási folyamatot, erősítették a szakemberek közötti együttműködést, valamint hozzájárultak a család életének stabilizálásához. A jelenlegi élethelyzet stabilabb: a lakhatás rendezett, az anya élettársi kapcsolata kiegyensúlyozott, és a gyermek egészségügyi ellátása biztosított. A program eredményessége abban is megmutatkozik, hogy a gondozás középpontjába egy fenntartható, strukturált rendszer került, amely hosszú távon is képes támogatni a gyermek veszélyeztetettségének csökkentését és a család működésének javítását.

Felhasznált irodalom

- Gelsei B. (2015): *A megoldásközpontú tanácsadás gyakorlata*. Budapest, Animula Kiadó.
- Hajnal R. – Sidlovics F. (2015): A gyermekvédelmi jelzőrendszer fejlesztésének főbb irányai. In. (Rácz A. szerk.) *A gyermekvédelem megújulási alternatívái*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 90–96.
https://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2015/08/gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_otodik_kotet.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Rácz A. – Sik D. (2020): Gyermekes családok és a velük dolgozó szociális szakemberek percepciója a családok jól-létét, társadalmi mobilitását előmozdító szolgáltatásokról. *Metszetek*, 9(2): 3–28.
https://realj.mtak.hu/19215/2/Metszetek_2020_9_2_.pdf
(utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Rácz A. (2022): *Teóriától a gyermekvédelem praxisáig*. Budapest, Eötvös Kiadó.
https://www.eltereader.hu/media/2023/03/TaTK_Racz-Andrea_Teoriatol-agyermekvedelem-praxisaig.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs. (2018): Intenzíven a pincétől a padlásig. In. (Rácz A. szerk.) *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárbázisában*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 97–153. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf
(utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs. (2020): Segítő tudatosság, tudatos segítség – Szekszárdi modellprogram bemutatása. In. (Rácz A. szerk.) *A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 24–55. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2020/10/Rubeus_CSALADTAMOGATAS_UJ_UTJAI_2020_FINAL_KONYV_20201008.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs. (2021): Családi egyensúly kialakítása a Gyermekvédelemben – BALANSZ – Szekszárdi modellprogram. In. (Rácz A. szerk.) *Családi egyensúly támogatása a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 54–98.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2021/09/BM4_csaladiegyensuly_20210923_FINAL1.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs. (2022): Viharfelhők között is szükséges a napsütés. In. (Rácz A. szerk.) *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 6–33.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs (2025): Szakmai személyiségfejlesztés a felnövekvő új generációért. In. (Rácz A. szerk.) *Integrált, széles együttműködésre épülő gyermekvédelmi beavatkozások megoldásfókusszal*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 77–95.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2025/02/Integralt_egyuttmukodesek_RubeusBM7_FINAL_2025_0331.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Watzlawick, P. – Weakland, J. H. – Fisch, R. (2000): *Változás: A problémák keletkezésének és megoldásának elvei*. Budapest, Animula Kiadó.

Melléklet

Mellékletek: 1. Adatlap

Humánszolgáltató Központ
Családsegítő és Gyermekjóléti Központ

ÉSZLELÉSI — JELZÉSI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI ADATLAP (PROBLÉMAJELZŐ FORMANYOMTATVÁNY)

Jogalap: 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, 17. § — az észlelő- és jelzőrendszeri tagok észlelési, jelzési és együttműködési kötelezettsége.

Cél: A gyors, dokumentált és egységes reagálás elősegítése a gyermek érdekében.

Rövid útmutató: (1) Karikázza be a szerepét és a releváns problémákat. 2) Jelölje a veszély súlyosságát. 3) Töltse ki a megfigyelés leírását és az eddig tett intézkedéseket. 4) Ha szükséges, küldje el a Család és Gyermekjóléti Szolgáltatásnak, vagy Család és Gyermekjóléti Központnak.

FONTOS: *Azonnali veszély (pl. fizikai bántalmazás, súlyos sérülés, szexuális abúzus gyanú, ön- vagy közveszély) esetén először HÍVJA A 112-t, törvényes képviselőt, majd azonnal jelentse az illetékes Család és Gyermekjóléti Szolgáltatásnak/Központnak készenléti ügyeletes telefonszám: 06-30-229-4290/.*

AZONOSÍTÓ ADATOK / KITÖLTŐ

- **Gyermek neve:** **Születési dátum:**
- **Lakcím / Tartózkodási hely:**
- **Gondviselő neve:** **Telefonszám:**
- **Intézmény (ahol az észlelés történt):**
- **Gyermek TAJ / ügyiratszám (opcionális):**
- **Kitöltő neve:**
- **Beosztás/ Szerep (karikázd):** [] Pedagógus / óvodapedagógus [] Védőnő [] Orvos [] Szociális munkás [] Rendőrség [] Családsegítő [] Civil [] Egyéb:
- **Kitöltés dátuma és pontos ideje:**
- **Helyszín (pl. csoportszoba, lakás):**
- **Jelenlévők/akik látták a jelenséget/esetet/cselekményt:**

2. ÉSZLELT PROBLÉMÁK — Karikázza be az adott – észlelt problémát a listából, vagy írja le, ha mást észlelt, ami a listában nem található!

(Alapigényei / alapellátás)

- Gyermekek rendszeresen éhes, élelmezési hiány
- Nem megfelelő ruházat az évszakhoz képest
- Higiéniai elhanyagolás (testsúly, tetű, ruhaszennyezettség)

Egészség / sérülés

- Elmulasztott orvosi ellátás
- Látható sérülések / baleseti gyanú
- Kábítószer/alkohol hatás, mérgezés gyanú

Érzelmi / kapcsolati / fejlődési

- Visszahúzóódás, extrém szorongás
- Agresszió, impulzív viselkedés
- Nem életkornak megfelelő viselkedés (pl. túlzott felelősségvállalás)

Oktatás / szociális

- Tartós hiányzás / iskolai lemorzsolódás veszélye
- Szülői együttműködés hiánya / elérhetetlenség

Családi környezet

- Alkohol / szerhasználat a családban
- Lakhatási, megélhetési problémák (pl. lakhatás veszélye)
- Fizikai vagy szexuális bántalmazás gyanúja

Egyéb (nevezze meg):

.....
.....
.....

Összesen karikázott problémák száma: _____

Megjegyzés: *Bármely, a fentiek közül fizikai/szexuális bántalmazás vagy azonnali veszély jele EK → azonnali beavatkozás (112, törvényes képviselő) + azonnali jelzés a Család és Gyermekjóléti Szolgálatnak, vagy Család és Gyermekjóléti Központnak, függetlenül a kapott számtól. Egyéb esetekben: 3 vagy több karika → belső egyeztetés kötelező (vezető/ügyvezető/szociális segítő szakemberrel: óvodai és iskolai szociális segítővel, észlelő és jelzőrendszeri felelőssel, észlelő és jelzőrendszeri tanácsadóval, családsegítővel vagy esetmenedzserrel).*

3. VESZÉLY/JELLEG ÉRTÉKELÉSE Karikázza be választát!

- **Azonnali veszély/Akut kockázat** — cselekedj azonnal: 112 + Család és Gyermekjóléti Szolgálat/Család és Gyermekjóléti Központ értesítése rövid időn belül.
- **Magas kockázat** — jelzés az illetékes Család és Gyermekjóléti Szolgálatnak/Család és Gyermekjóléti Központnak **24 órán belül**.
- **Közepes kockázat** — jelzés / egyeztetés **72 órán belül**; szükség esetén esetmegbeszélés, esetkonzultáció, esetkonferencia.
- **Alacsony kockázat / monitor** — dokumentál, rendszeres megfigyelés, ismételt adatlap kitöltés 1 hét múlva (ha változás).

(Indoklás / rövid magyarázat — miért választotta ezt a kockázati besorolást)

.....
.....
.....
.....
.....

4. RÉSZLETES LEÍRÁS AZ ÉSZLELT ESETTEL KAPCSOLATBAN— (mit, mikor, hogyan, ki volt jelen)

.....
.....
.....
.....
.....

5. EDDIGI INTÉZKEDÉSEK (karikázza be és töltsse ki dátumokkal, nevekkal)

- Szülővel történt egyeztetés — dátum: megjegyzés:
Szülőt nem lehetett elérni
- Intézményvezetővel/munkaközösségvezetővel történt egyeztetés — név:
dátum: megjegyzés:
- Óvodai/iskolai szociális segítő bevonása — név: dátum:
- Egyéb szervezet értesítése: dátum: megjegyzés:.....
- Hatóság (Illetékes Rendőrség, Gyámhivatal) értesítése: dátum:
megjegyzés:
- Belső szakember (pszichológus, iskolapszichológus) bevonása — név:
- Elsősegély / sürgősségi ellátás biztosítva (ha volt): leírás:
- Egyéb szervezet/szakember bevonása:

6. JELZÉS / ÁTKÜLDÉSE a CSALÁD ÉS GYERMEKJÓLÉTI SZOLGÁLATNAK/CSALÁD ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONTNAK

- Jelezte a Család és Gyermekjóléti Szolgálatnak, vagy Család és Gyermekjóléti Központnak: Igen Nem
 - Ha igen: Család és Gyermekjóléti Szolgálatnak, vagy Család és Gyermekjóléti Központnak felvétel módja: Telefon Személyes E-mail / hivatalos úrlap
 - Átvétel dátuma/idő:
 - Család és Gyermekjóléti Szolgálatnak, vagy Család és Gyermekjóléti Központnak iktatószám / ügyazonosító (ha adtak):

Egyéb megjegyzés az esettel kapcsolatos, egyéb fontos információ:

.....
.....
.....
.....
.....

7. Észlelés/jelzés lezárása / együttműködés dokumentálása

- Észlelő és jelző személy aláírása: Dátum/Idő:
- Intézményvezető: Dátum:
- Család és Gyermekjóléti Szolgálatnak, vagy Család és Gyermekjóléti Központnak átvétel / visszajelzés (kitöltendő a Család és Gyermekjóléti Szolgálatnak, vagy Család és Gyermekjóléti Központnak részéről):
 - Fogadta: Dátum/idő: Iktatószám:
 - Javasolt lépések / teendők:

ADATVÉDELEM, TÁROLÁS

A kitöltött adatlap **személyes adatokat tartalmaz** és kizárólag a gyermekvédelmi eljáráshoz/együttműködéshez használható fel. A tárolást és hozzáférést az intézmény belső adatkezelési szabályzata és a hatályos jogszabályok (GDPR) szerint kell szabályozni. **A tárolási időt a fenntartó / jogi szabályzat határozza meg – ennek alapján jár el a Család és Gyermekjóléti Központ, Család és Gyermekjóléti Szolgálat — ezt egyeztessétek a saját jogi képviselőjükkel**

Drótos Katalin²⁹ – Ruszkai Zsolt³⁰ – Pánczél Erzsébet³¹: A gyermekvédelem preventív pillérei Újpesten

Újpest Önkormányzatának Szociális Intézménye keretei között működő Család- és Gyermekjóléti Központ 2022 óta kiemelt hangsúlyt fektet a prevencióra, melynek két színterét határoztuk meg jelen program megvalósítása során is. Elsődleges színtér a család, másodlagos színtér a jelzőrendszeri tagok működési területe, hiszen a gyermekek életét az otthonukban őket körülvevő jelenségek, valamint az oktatási-nevelési intézmények befolyásolják leginkább. Biztonságos fejlődésüket pedig a gyermekjóléti ellátórendszer szereplői közösen tudják biztosítani.

Intézményünk modellprogramjának pillérei a prevenció elveire épülnek, elsődleges céljuk a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése, valamint a gyermek mindenkifelett álló érdekének érvényesítése. A tevékenységek újszerűsége abban jelenik meg, hogy a lakosság és az ellátórendszer tagjainak szükségleteire reagálva ismeretterjesztő előadásokkal és hiánypótló megelőző szolgáltatásokkal növeljük a veszélyeztettség elkerülését, a jelzőrendszer hatékonyságát, valamint a jelzések miatt gondozásba kerülő családok korai megsegítését.

Modellprogramunk egyik eleme a családon belüli prevenciót hangsúlyozza, ami a szülők edukációjával és a gyermekeket célzó programokkal valósult meg. Alapja a családok tagjai számára nyújtott szolgáltatások körének szisztematikus kibővítése: rendszeres „Szülői akadémiák” szervezése, tartalmaz előadások biztosítása, a leginkább preferált témákban szülőcsoportok szervezése. A lakosság elérése szempontjából fontos tevékenységünk a gyermekek számára egyéni és szüleikkel együtt közös szabadidős programok biztosítása, de a találkozások állandó eleme a speciális szolgáltatások bemutatása is.

Modellprogramunk másik eleme a szakemberek edukációja. Fő cél a jelzőrendszer hatékony, prevenciófókuszú működtetése és a jelzőrendszeri tagok szakmai kompetenciájának magalapozása. A modellprogram ezen része egy egységes módszertan kialakítását célozza, amely átláthatóvá teszi a tagok szerepét, feladatát, felelősségét, hatáskörét, elősegítve az együttműködést és a hatékony kommunikációt.

A szolgálathoz és a központhoz beérkező jelzések jelentős része kortárs vagy családon belüli bántalmazás gyanúját nevesíti. Ebben a témában többször jelezték a jelzőrendszeri tagok, hogy támogatásra van szükségük.

²⁹ Újpest Önkormányzatának Szociális Intézménye, Család- és Gyermekjóléti Központ, szakmai egységvezető

³⁰ Újpest Önkormányzatának Szociális Intézménye, igazgató

³¹ Újpest Önkormányzatának Szociális Intézménye, Család- és Gyermekjóléti Központ, jelzőrendszeri tanácsadó

A Központ humánerőforrás-fejlesztési stratégiájának részeként cél a szakemberek mediációs képzése. A képzés célja, hogy a mediációt mint megoldásfókuszú módszert alkalmazva legyenek képesek a családi- és intézményi konfliktusok háttérének hatékony feltárására. Továbbá a kiskorúak érdekét képviselve segítsék az ügyfeleket a konszenzuson alapuló megoldások elérésében.

A modellprogram közvetlen, rövid távú céljai

- A 2025. év elején begyűjtött információkat, igényeket alapul véve programok, képzések, workshopok biztosítása a célcsoportok számára.
- A Család- és Gyerekjóléti Központ speciális szolgáltatásainak megismertetése mind a lakossággal, mind a jelzőrendszer tagjaival.
- A jelzőlapok, kiemelten a Központ által létrehozott Prevenációs észlelő- és jelzőlap megismertetése.

A modellprogram közvetlen, hosszú távú céljai

Feltételezésünk szerint a családtagok és a jelzőrendszeri tagok ugyanazon téma mentén való edukációja csökkenti a veszélyeztetettség mértékét. A jelzőrendszeri tagok számára a szakmai programokon megszerzett ismeretek elősegítik a veszélyeztető tényezők korai felismerését. A jelzés útjának áttekintése biztonságot nyújt a jelzést tevő számára. Az elsajátított technikák hatékonyabbá teszik az együttműködést és a kommunikációt. A jelzőrendszeri tagok jelzések megtételével kapcsolatos dilemmáinak feltérképezését követően olyan segédanyagokat hozhatunk létre, melyek feloldják elakadásaikat. Ezáltal a megfelelő időben, módon és tartalommal kerülnek megküldésre a jelzések. A jelenlegi jogszabályi környezet a gyermek mindenkori érdekét, testi-, lelki-, érzelmi-, értelmi-, erkölcsi fejlődésének maradéktalan biztosítását hivatott szavatolni azzal, hogy szankcionálta a jelzések megtételének elmulasztását. Fontos hosszútávú cél, hogy a jelzések megtételének motivációja ne a szankcióktól való félelem legyen (Zséli, 2021; Gyurkó és Lápossy, 2025).

Az elérhető speciális szolgáltatások megismertetése önmagában is hatékony prevenció eszköz. Azzal, hogy az ügyfél a probléma kialakulásának korai szakaszában már igénybe tudja venni a szükséges szolgáltatást, csökkenthető a kiskorú veszélyeztetettségének mértéke.

A családoknak tervezett ünnepkörökhöz kötött programok mintát nyújtanak a közös szabadidős tevékenységekre, erősítik a család összetartozását, csökkentik az online térben töltött idő negatív hatását.

Az Ifjúsági Klub programjait úgy építettük fel, hogy a vonzó külső helyszíneken megvalósuló eseményeket felváltva követik a belső rendezvények. A klub hétköznapiakon 18 óráig tart nyitva, így elérhető az iskolaidő után is. Azzal, hogy a gyermekek, fiatalok megismerik a klub által nyújtott lehetőségeket, szabadidejük hasznos eltöltésére kapnak lehetőséget. Azoknál a gyermekeknél, akik rendszeresen vesznek részt a programjainkon, csökken a kriminalizálódás veszélye (Downes és Cefai, 2016).

Megvalósított szakmai tevékenységek

1. tábla: A kerületi jelzőrendszer tagjait célzó programelemek

2025.09.17.	<p>Közös gondoskodás – Közös gondolkodás (27 fő)</p> <p>Kerekasztal beszélgetés a védőnők és bölcsődék hatékony együttműködéséről.</p> <p>A program az interdiszciplináris együttműködést és az ágazatközi szemlélet, közös nyelvezet, közös tartalmak kialakítását célozta. A szakmai párbeszéd során kritikus pontként került azonosításra a titoktartási kötelezettség és a hatékony jelzőrendszeri információáramlás közötti feszültség. A résztvevők rávilágítottak, hogy a jogszabályi értelmezési különbségek esetenként hátráltatják a prevenciók együttműködését.</p> <p>Igény mutatkozott a prevenciók észlelő és jelzőlap kiterjesztése a 0-3 éves korosztályra vonatkozólag. A tanácskozáson a résztvevők meghatározták, hogy a rendszeres szakmai rendezvényeken milyen témákkal foglalkoznának szívesen (a legkisebbeket érintő képernyő függőség, viselkedészavarok, alvászavar, autizmus jelei).</p>
2025.10.01.	<p>„A kétely nem akadály” igényalapú tematikus szakértői fórum (99 fő)</p> <p>A szakmai előadás és fórum célja, hogy a jelzőrendszeri tagok által felsorolt tisztázandó kérdéseket szakirányonként világítják meg és teszik átláthatóbbá a meghívott előadók. A rendezvény a bántalmazás észlelésének jelzéseivel kapcsolatban felmerülő jogi, eljárásrendi és együttműködési dilemmák tisztázása érdekében, továbbá az egyéni elakadások, a jelzéstevőt érő affektív hatások és az azokra adott, vagy adható válaszok közös megfogalmazása érdekében került megrendezésre.</p> <p>Előzetesen 9 témakört megjelölve hívtuk fel a bántalmazás észlelésének jelzésével kapcsolatban felmerülő dilemmák tisztázására a jelzőrendszeri tagokat. A megküldött kérdések összesítését követően megállapítottuk, hogy a VI. Kerületi Rendőrkapitányság bevonásán túl szükséges a BRFK Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztályának felkérése és a Meghallgató és Terápiás Központ</p>

	meghívása is.
2025.10.15.	<p>Mesterséges Intelligencia és a gyerekek – lehetőségek, veszélyek, kihívások (Dr. Szondy Máté előadása, 48 fő)</p> <p>Az előadás keretében a szakértő közvetlen és transzparens stílusban nyújtott áttekintést a mesterséges intelligencia (MI) legújabb alkalmazási formáiról, különös tekintettel a gyermek- és ifjúsági korosztály által preferált platformokra. A prezentáció rávilágított az MI-használat mögött meghúzódó pszichológiai és szociális motivációkra, miközben releváns kutatási eredményekkel és statisztikai adatokkal támasztotta alá a digitális eszközhasználat aktuális trendjeit.</p>
2025.10.17.	<p>Védőnői szakmai nap (26 fő)</p> <p>A gyermekvédelmi jelzőrendszer kommunikációs eszköztárának és csatornáinak áttekintését követően a fókusz a napi munkavégzés során tapasztalt operatív elakadások feloldására irányult. A résztvevők módszertani támogatást kaptak az aszertív kommunikációs technikák alkalmazásához, különös tekintettel a konfliktusos hatósági vagy szülői interakciók kezelésére.</p>
2025.11.19.	<p>Kompetencia rendszerek és a kódolás útvesztője (ADHD, SNI, BTMN) (Dr. Radics Edit előadása, 45 fő)</p> <p>A gyermek- és ifjúságpszichiátria és gyermek neuropszichiátria rendszerek működését, diagnosztikai szempontrendszereket, illetve a diagnózist követő további kezelési lehetőségeket vette sorra a pszichiáter. A prezentációt lezáró interaktív blokk során a szakértő részletesen reagált a közönség részéről megfogalmazott kérdésekre. A téma különösen fontosnak látszott, mert számos esetben az ebbe a csoportba tartozó kiszolgáltatott gyermekek fejlődése kerül veszélybe és speciális kezelést igényel az ellátórendszer részéről.</p>
2025.11.24. és 2025.12.01.	<p>Komplex Instrukciós Program – szakmai kurzus pedagógusoknak (Dr. habil. K. Nagy Emese előadása, 15 fő)</p> <p>A heterogén tanulói összetételt feltételező módszer kulcsa, hogy elismeri és kihasználja, hogy minden gyermeknek vannak erősségei. Ezeket tudatosan beépíti a tanítási folyamatba, így a különböző képességű tanulók együttműködve tanulnak és fejlődnek. Cél, hogy minden gyermek tudásszintje emelkedjen és sikerélményekben részesüljön. A programot Magyarországon a hejőkeresztúri iskola adaptálta, majd 2000-ben magyar innovációvá fejlesztették. A szakmai kompetenciafejlesztést a Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP) keretében biztosítottuk a kerület azon hét köznevelési intézménye számára, amelyek statisztikailag leginkább érintettek a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók arányát tekintve.</p>

2025.12.19.	<p>Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács tréneri szakmai nap (Szeged)</p> <p>Szakmai Puzzle³² (14 fő)</p> <p>Interaktív esetfeltáró tréning és folyamatmodellezés</p> <p>Az újpesti Család- és Gyermekjóléti Központ által összeállított esetfeltárás a jelzőrendszer tagjait végig vezeti egy diszfunkcionálissá váló család esetének gyermekvédelmi folyamatán.</p> <p>A program célja a szakmai együttműködés hatékonyságának elősegítése, illetve a szakemberek ismereteinek bővítése.</p> <p>A résztvevői visszacsatolások alapján a szimuláció sikeresen modellezte a tényleges jelzőrendszeri esetek feldolgozása során fellépő nehézségi faktorokat. A csoportok záró következtetései egyöntetűen a korai észlelés és jelzés kritikus szerepét, továbbá a jelzőrendszeri tagok együttműködését hangsúlyozták. Kiemelt operatív elvárásként fogalmazódott meg a jelzések precíz, részletes és haladéktalan dokumentálása, amely a hatékony hatósági és segítő folyamatok megindításának elengedhetetlen feltétele.</p>
-------------	---

2. A szülőket célzó programelemek

A szükségletfelmérést figyelembe véve négy alkalommal hirdetett meg intézményünk az Újpesti Felhőn Szállók Programmal együtt célzott, ismeretterjesztő előadás.³³

2. tábla: A szülőket célzó programelemek

2025.10.03.	Kamaszokkal suttogó: Önismeret, határszabás, netfüggőség	170 fő
2025.11.10.	Hogyan támogassam? Gyerekem SNI- vel	80 fő
2025.01.19.	A szülői szorongásokról, megoldásokról tabuk nélkül	150 fő

A programok a többségi igényekhez igazodva egyszeri, koncentrált tudásátadást jelentettek. Intézményünk lehetőséget biztosított a jelenlévő óvodai és iskolai szociális segítőivel és pszichológusaival az előadást követően egyéni vagy kiscsoportos egyeztetésekre. A szociális szakemberek jelenléte biztosította, hogy az előadás után a szülők ne maradjanak egyedül a felismeréseikkel, hanem azonnal irányított segítséget kaphassanak a helyi ellátórendszer tagjaitól.

³² Bővebben a programról: Budapest Főváros IV. kerület Újpest Önkormányzata 2024. évi gyermekjóléti és gyermekvédelmi tevékenységéről. p. 42–43. <https://ujpest.hu/wp-content/uploads/2025/05/kt-2025-05-29-017a.pdf>

³³ A modellprogram lezárta követően kerül majd megrendezésre a Bullying az iskolában c. program.

A „Hogyan támogassam? Gyerekem SNI- vel” témáját rendhagyó módon dolgoztuk fel meg. A program olyan teremben került megrendezésre, ahol a maximális létszám 100 fő. Az előadó mellett félkörívben foglaltak helyet a további szakértők. Az alacsonyabb létszám és a közvetlenebb térbeli elrendezés lehetőséget teremtett a frontális előadás kereteinek megbontására. Az interaktív jelleg által a résztvevők jelentős hányada mélyebben vonódott be a programba, megjelentek személyes reflexiók, konkrét esetekhez kapcsolódó kérdések.

A specifikus igényekhez igazodva a viselkedészavarral érintett gyermekek témájában a Helyi Esélyegyenlőségi Program keretében a Szülői akadémia programelemet kiegészítve 5 alkalmas nyitott szülőcsoportot szerveztünk.

3. tábla: 5 alkalmas szülőcsoport

2025.11.20	Viselkedésproblémák megértése, kezelése	10 fő
2025.11.27	Diagnosztika	11 fő
2025.12.04.	Kommunikáció	14 fő
2025.12.11.	Fejlesztés, ellátások, jogosultságok	11 fő
2025.12.18	Szülői jóllét és a segítségkérés	13 fő

3. A kiskorú gyermekeket célzó programok

A kerületi kiskorúak számára létrehozott ifjúsági klub programjainak felépítése a szabadidő-pedagógia és a csoportos/ közösségi szociális munka eszköztárára épül. A tevékenységek célja a társadalmi integráció elősegítése, a kriminalizálódás megelőzése, valamint biztonságos, megtartó környezet, szakmai kontroll mellett működő közösségi tér kialakítása. A fiatalok izolációját, bezárkózását, képernyők előtt töltött idejét és kirekesztettség érzetét csökkentettük a közösségi tereken szervezett eseményekkel. A találkozások az alábbi módon szerveződtek:

Megvalósultak zárt tematikus csoportok, melyek pszichoszociális támogatást nyújtanak a készségfejlesztő tréningek módszertanának alkalmazásával. A programok az énkép megerősítését, az érzelemszabályozást és a kortárs kapcsolatok minőségének javítását célozzák.

Az őszi-téli ünnepkörökhöz kapcsolódó szabadidős programok valósultak meg, melyeken a tematikus kézműves műhelymunkák a finommotorika fejlesztése mellett az esztétikai nevelést és a hagyományőrzést szolgálják. Ezek a szülők számára is nyitott programok erősítik a családtagok érzelmi kapcsolódását. Mintát mutatnak egyszerű, otthon is elvégezhető tevékenységekre, ezzel csökkentve az online térben eltöltött idő káros hatásait. A fiataloknak szervezett belső tematikus programok lehetőséget nyújtanak dilemmák feldolgozására, társadalmi problémák, normák megismerésére.

A külső helyszínen megvalósuló kirándulások az élménypedagógia és a közösségi nevelés módszereit ötvözik, tágítva a kiskorúak szociális terét és fejlesztve az adaptációs készségeiket ismeretlen környezetben.³⁴

Zárt, tematikus csoportokat az alábbi témákban szerveztünk:

„Mi lányok” csoport 2 korcsoportban (21 fő): a program zárt csoportos struktúrájával biztonságos és támogató szociális teret teremt, amely keretet ad a tapasztalatcserének, valamint az egyéni kérdések és bizonytalanságok megfogalmazásának. Az önismereti csoportfoglalkozások elsődleges funkciója a résztvevők énképének megerősítése és a szociális kompetenciák fejlesztése az asszertív kommunikáció elsajátításával. A foglalkozásokon a résztvevők közös reflexió útján dolgozzák fel a női identitás, a kortárs kapcsolatok (barátság), a pozitív testkép, valamint a jövőkép-tervezés és pályorientáció kérdésköreit. Ez a módszertani megközelítés hatékonyan támogatja a serdülőkori fejlődési krízisek feloldását és az egészséges énkép kialakulását.

Mindfulness ADHD- val érintett gyermekek számára zárt csoport (8 fő): az ADHD diagnózissal rendelkező gyermekek számára ez a csoportfoglalkozás speciális támogatást nyújt az önszabályozási funkciók területén. A tudatos jelenlét technikáinak elsajátítása révén a résztvevők egy alternatív, elfogadóbb szemléletmódot alakítanak ki a környezetükkel és önmagukkal szemben. A gyakorlatok segítik a figyelmi fókusz tudatos irányítását, az impulzivitás csökkentését, valamint az életminőséget javító pozitív élmények megélését és értékelését a mindennapi interakciók során. Ez a programelem 3 részre osztható. Első alkalommal az anamnézis felvétele történik meg és rövid ismerkedés a gyermekkel. Ez elengedhetetlen rész a csoport összetételének kialakításához. A második részben zajlik a 6 alkalmas csoportos óra (kislétszámú csoportban). A harmadik, lezáró rész egyéni visszacsatolás a szülők számára. A lezáró rész nemcsak a gyermek viselkedésére reflektál, hanem a szülőt is ellátja az ő működését és a szülő-gyermek kapcsolódást segítő technikákkal.

4. A Központ dolgozóit célzó programelem

Mediációs kompetenciafejlesztés a megoldásfókuszú konszenzusos esetvitel elsajátítására. A módszertan alkalmazása során a szakemberek képessé válnak a kiskorúak legfőbb érdekének hangsúlyos képviselőjére, miközben az ügyfeleket a konszenzuson alapuló, fenntartható megállapodások irányába közvetítik. Ez az alternatív vitarendezési technika jelentősen tehermentesíti a jelzőrendszer tagjait és a hatósági folyamatokat is. A módszer elősegíti az intézmény-szülő, a szülő-szülő, szülő-gyermek közötti kommunikáció helyreállítását. Továbbá a Központ dolgozóit számára szervezett „Időzített bombák az iskolában” esetmegbeszélés és workshop a modellprogram részét képezte, viszont előre nem tervezett körülmények miatt csak később valósul meg. A program célja a magányos elkövetővé válással kapcsolatos ismeretek bővítése interaktív esetelemzés módszerével. Az óvodai és iskolai szociális

³⁴ A szabadidős programok részletes listáját az I. melléklet tartalmazza.

segítők rendszeresen dolgoznak együtt a BRFK IV. Kerületi Rendőrkapitányságának gyermekvédelmi témákban jártas szakembereivel.

A modellprogram célcsoportjai

1. A kerületi jelszórendszer tagjai, kiemelten az oktatási-nevelési intézmények dolgozói és az egészségügyi szolgáltatók

A Család- és Gyermekjóléti Központ 2025. évi észlelő- és jelzőrendszer munkáját célzó intézkedési tervében meghatározta a szakmaközi tanácskozások témáit. A modellprogramba azokat a témákat emeltük át, melyek a szülők körében végzett kérdőíves felmérés témáival azonosak voltak. Úgy, mint:

- a mesterséges intelligencia jelensége, hatásai,
- serdülőkori nehézségek, különböző pszichés, szomatikus és pszichoszomatikus tünetek,
- ADHD, viselkedészavarral érintett gyermekek helyzete a köznevelésben,
- lemorzsolódás,
- az intézmények és szülők közötti kommunikációs helyzetek, eszközök a gyakorlatban,
- a jelzés észlelése, a jelzés útja,
- első gyermeküket beszoktató szülők (attitűd és szorongások),
- bullying.

Az intézményekkel kapcsolatban álló óvodai és iskolai szociális segítők folyamatosan monitorozzák az oktatási- nevelési intézményből érkező igényeket. A lemorzsolódás témájában Központunk három éve működik együtt a tankerülettel és a problémával leginkább érintett köznevelési intézményekkel.

Az egészségügyi szektorból Intézményünk túlnyomó többségben a területi és intézményi védőnőkkel áll szoros kapcsolatban, a gyermek házi orvosok együttműködése és jelzési hajlandósága elenyésző. Ezen célcsoporttal az elsődleges kommunikációs csatorna elektronikus. A jelzőrendszeri felelős és tanácsadó rendszeresen frissíti Intézményünk levelezési listáját.

2. Az Újpesten élő szülők

Újpest Önkormányzat Szociális Intézménye keretei között működő Család- és Gyermekjóléti Központ 2025 februárjában lakossági kérdőíves felmérést végzett. A kutatás elsődleges célja a szülőket érintő aktuális problémakörök és edukáció igények feltérképezése volt.

A válaszadók összesen 298 gyermekről töltötték ki a kérdőívet, melyből 36,6% óvodás korú (109 fő), 40,9% alsó tagozatos (122 fő) és 22,5% felső tagozatos tanuló (67 fő). A felkínált témakörök az alábbi megoszlások szerint érdekelték a célcsoport tagjait:

4. tábla: Szülőket leginkább érdeklő témakörök

Téma	Érdekli (%)	Érdekli (fő)
A kamaszkor viharai	54,4%	162 fő
Segítség, szorong a gyermekem!	54,7%	163 fő
SNI és az egyéni szükségletek	19,8%	59 fő
A pozitív nevelés kihívásai	54%	161 fő
Online biztonság és digitális jóllét – tudatos eszközhasználat az online térben	55,6%	165 fő
Kortárs konfliktusok az iskolában és az online térben	56,7%	169 fő
Apai kihívások, modern apaság	26,9%	80 fő

A foglalkozások jellegét tekintve a célcsoport megközelítőleg fele mutatott általános nyitottságot a preventív programok iránt, a másik felének speciális igényei vannak. Az adatok tükrében a jövőbeni szolgáltatásfejlesztés során a specifikus igényekhez igazított tervezés indokolt. 45%-uk egyszeri, tematikus alkalmakat részesíti előnyben (több alkalomból állót csak 2,3%) és preferálják az ismeretterjesztő előadásos formát (37,2%; kifejezetten interaktív találkozót csak 12,8% szeretne). A fentiekre való tekintettel 4 előadásos programelemet hirdettünk meg az online platformokon. A programokra való regisztráció online felületen valósult meg. Minden esetben maximális létszámú regisztráció érkezett a programokra. Sajnos az előadásokra 15-20%-os lemorzsolódási aránnyal érkeztek mega résztvevők.

3. Az Újpesten élő kiskorú gyermekek

A modellprogram elemei a kerületi lakó-/tartózkodási hellyel rendelkező, illetve a kerület közoktatási intézményeibe járó kiskorúak számára biztosítanak alacsonyküszöbű szolgáltatásokat. A kiskorúakkal folytatott közösségi munka tapasztalatai alapján határoztuk meg az irányadó szükségleteket.

A klub belső helyszínein megvalósuló foglalkozások olyan kontrollált, de informális környezetet teremtenek, amely védelmet nyújt a kiskorúak számára az esetlegesen kriminalizáló utcai szocializációval szemben.

Az önismereti leánycsoport és a tematikus közösségi alkalmak lehetőséget adnak a pozitív kortárs kapcsolódásokra. Ez különösen fontos a serdülőkori identitáskeresés szakaszában, ahol a csoportos elfogadás és a közös élmények (kirándulások, kézművesség) csökkentik a hátrányos helyzetű, illetve elhanyagolt gyermekek peremre szorulását, szociális izolációját.

Mivel a klub nyitott a kerületi oktatási intézmények minden tanulója számára, a segítségnyújtás preventív és támogató jelleggel jelenik meg. Ez lehetővé teszi azt, hogy a veszélyeztetettség korai szakaszában felismerhetővé váljanak az egyéni vagy családi elakadások.

Az ünnepkörökhöz kötődő kreatív programok és a kirándulások értéket közvetítenek, mintát adnak és egyben a szabadidő hasznos eltöltését szolgálják, ellensúlyozva az ingerszegény környezetből vagy hátrányos helyzetből adódó hiányosságokat.

4. A Család- és Gyermekjóléti Központban dolgozó szakemberek

A megoldásfókuszú mediációs képzési folyamatban a Család- és Gyermekjóléti Központban dolgozó három kulcsfontosságú szakterület – az óvodai és iskolai szociális segítők, az esetmenedzserek, valamint a családsegítők – delegált tagjai vettek részt, biztosítva a módszertani egységet a teljes ellátórendszerben. A résztvevők már rendelkeztek a Partners Hungary Alapítvány mediáció 1. moduljának tanúsítványával, így képzésbe való delegálásuk fontos volt. A képzés a Család- és Gyermekjóléti Központ intézményi keretei között valósult meg.

5. tábla: Modellprogramba bevont klienskör

	Modellprogram elemeibe bekapcsolódó klienskör
Védelemben vett gyermekek és fiatalok száma	174
Nevelésben vett gyermekek és fiatalok száma	0
Alapellátás által érintett gyermekek és fiatalok száma	1646
Alapellátás által nem érintett, de fejlesztési igénnyel bíró gyermekek és fiatalok száma	92
Programba bevont gyermekek és fiatalok száma összesen	464 (halmozott adat)
Programba bevont szülők és felnőtt hozzátartozók száma összesen	946 (halmozott adat)
Programba bevont gyermekek és fiatalok családjainak száma	712 (halmozott adat)
Programba bevont szakemberek száma	274 (halmozott adat)

A modellprogram sikeres megvalósításának záloga egy interdiszciplináris jelzőrendszeri hálózat létrehozása volt. Ennek érdekében bevonásra kerültek:

- a köznevelési és koragyermekkorai szakemberek (pedagógusok, kisgyermeknevelők, fejlesztő- és gyógypedagógusok),
- az egészségügyi szakemberek (védőnők, gyermekorvosok, pszichológusok),
- a szociális és gyermekjóléti szakemberek,
- rendészeti és jogi szakértők.

Szakmai kompetenciák közül a leghangsúlyosabb a prevenciófókuszú korai felismerés. Ennek elérését segíti a diagnosztikai készség, esetvitel, szakmai koordináció, csoportmunka, területspecifikus szakértelem, melynek segítségével az alábbi változások tudtak megvalósulni a területeken:

1. Köznevelési és koragyermekkorai szakterület

Feladat: korai felismerés, észlelés, jelzés, képzés elvégzése, intézményi prevenció, szülői kapcsolattartás, folyamatos kommunikáció a jelzőrendszer tagjaival.

Módszertani tehermentesítés: KIP-módszer (K. Nagy, é.n.) és a heterogén csoportkezelés révén csökken a pedagógusokra háruló egyéni differenciálási kényszer. A csoportos kooperáció javítja az osztálytermi fegyelmet, mérsékelve a magatartási konfliktusok kezelésére fordított energiát.

Felelősségmegosztás: Az óvodai és iskolai szociális segítők aktív jelenléte leveszi a pedagógus válláról a családi krízisek kezelésének terhet, így az oktatói munka fókuszra megőrizhető.

2. Egészségügyi szakterület

Feladat: egészségnevelési edukáció, veszélyeztetettség szűrése, észlelése, jelzése.

Információs tehermentesítés: A jól működő jelzőrendszeri kommunikáció révén a védőnőknek nem izoláltan kell dönteniük egy-egy gyanú esetén.

Prevenációs tehermentesítés: Az ADHD-s gyermekeknek szóló Mindfulness-csoportok és szülői edukációk (Bögels és Restifo, 2014) csökkentik a rendelési időben megjelenő, tisztán nevelési vagy érzelmszabályozási eredetű panaszok számát.

3. Szociális és gyermekjóléti szakterület

Feladat: esetkoordináció, szolgáltatásba közvetítés, a képzés elsajátítása, a jelzőrendszer tagjainak és a szülőknek szervezett programokon való részvétel.

Eljárásrendi tehermentesítés: A megoldásfókuszú mediáció bevezetése csökkenti a hosszú ideig elhúzódó, elmérgesedett családi jogviták, és az ebből fakadó adminisztrációs teher mértékét. A konszenzusos megállapodások kevesebb kontrollt és kényszerítő intézkedést igényelnek.

Korai felismerés nyeresége: A prevenációs észlelő- és jelzőlap használatával korai, megelőző jelzések érkeznek be az Intézménybe. A korai jelzésekkel érintett ügyfeleknek nagy arányban elegendő valamely speciális szolgáltatás igénybevétele, így csökken a veszélyeztetett kiskorúak száma. Az ifjúsági klub preventív programjai megelőzik a súlyosabb devianciák kialakulását, így kevesebb magas kockázatú, védelembe vételi eljárást igénylő esettel kell az esetmenedzsereknek foglalkozniuk.

4. Rendészeti szakterület

Feladatok: hatósági intervenció, eljárásrendet érintő tanácsadás, bűnmegelőzési edukáció.

Tehermentesítés: A jelzőrendszeri tagok képzése és a „Szakmai Puzzle”, mint eszköz segítik a megalapozott jelzések megtételét. Ami csökkenti a rendőrségre érkező, bűncselekmény hiányában megszüntetett vagy nem releváns bejelentések számát.

Bizonyítási könnyítés: A pontosan dokumentált jelzések és a szakemberek felkészítése (tanúi szerepkör tisztázása) felgyorsítja a nyomozati szakaszt.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

A helyi gyermekjóléti ellátórendszer jelenleg is fennálló szakmai kihívása a jelzőrendszeri tagok hatékony, mindennapi, izolált munkán túlmutató párbeszédének fenntartása, valamint a családok és gyermekek beilleszkedésének és integrációjának megőrzése, a veszélyeztetés megelőzése (Zséli, 2021; Gyurkó és Láposy, 2025). Ezeknek az elősegítése érdekében Újpesten komplex szolgáltatási tevékenységet tudtunk megvalósítani az elmúlt időszakban, hogy rendszerezetten meg tudjuk figyelni az egyes elemek hatását a tipikus veszélyeztető tényezőkre, az észlelő- és jelzőrendszer jelenségeire. Törekvéseink újszerűsége abban rejlik, hogy az ismeretterjesztő rendezvények, szakértői workshopok és közösségi események szervezési intenzitásának növelése mellett a családok, a gyermekvédelmi ellátórendszer tagjai érzékenyebbé válnak a gyermekeket veszélyeztető jelenségekre, megelőző és körültekintőbb jelzéseket tudnak tenni.

Az események közvetett hatása egyértelműen megjelent a gyermekvédelmi jelzésekben és így az ellátórendszer szereplői is pontosabb, adekvátabb választ tudnak adni, hosszú távon, várhatóan kevésbé jutnak el a jelenségek a valódi, erősebb hatósági eszközöket és beavatkozásokat igénylő veszélyeztetésig. Ebben az értelemben a modellprogram újszerűnek, innovatívnak tekinthető, multiplikatív hatásai miatt kiterjeszhető és bővíthető lehet (Murray et al., 2010).

Gyermekvédelmi innováció elemei:

- Prevenációs észlelő- és jelzőlap gyakorlati használata, annak megismertetése minden jelzőrendszeri taggal.
- „A kétely nem akadály” szakmai nap.
- Komplex edukációs programsorozat mind a négy célcsoport számára, kiemelten a viselkedészavarokkal érintett gyermekek témakörében.
- Szakmai Puzzle – gyermekvédelmi eset feltárásának szimulációja.

Elmondható, hogy a jelzőrendszeri tagok hiánypótlónak ítélték „A kétely nem akadály” szakmai napot. Jól strukturált együttműködés alakult ki a rendőrség, a

tankerület és a gyermekjóléti szolgáltató között. A résztvevők a mindennapi gyakorlatban is érzik hasznát a KIP képzésnek (K. Nagy, é.n.), elemeit sikerrel építették be tanmenetükbe, így kerületünkben is függetlenül a tanuló előzetes tudásától vagy társadalmi helyzetétől, jobban tudnak integrálódni a csoportokba és erre a résztvevő tanárok is érzékenyebbek lettek.

A viselkedészavarokkal diagnosztizált gyermekek témájában minden célcsoport számára biztosítottunk programot, melyek időben is egyszerre valósultak meg. A résztvevőktől érkező visszacsatolások feldolgozásával komplex képet kaphattunk a probléma aspektusairól és a szereplők pontosabban meg tudták fogalmazni kihívásaikat, problémáikat.

Kiemelendő, hogy a modellprogramban bemutatott négy innovációs pillér együttes hatása túlmutat az egyes programelemek közvetlen eredményein.

A Prevenációs észlelő- és jelzőlap egységes használata révén a gyermekek veszélyeztetettsége hamarabb és objektívebb módon válik láthatóvá, csökkentve a látenciát. A közös szakmai nyelv kialakítása elmélyíti, a közös fogalomkészlet használata hatékonyabbá teszi a jelzőrendszeri tagok közötti együttműködést.

A korai intervenció és a szülői edukáció révén a családok további eszközöket kapnak a krízisek megelőzéséhez, így csökken a hatósági kiemelések kockázata. A precízebb jelzések és a mediációs elemek beépülése révén az ügyintézési folyamatok célzottabbá válnak, hatékonyabbá téve a szociális segítő munkát.

„A kétely nem akadály” szemlélet és a „Szakmai Puzzle” gyakorlatias módszertana feloldja a szakemberek bizonytalanságát bántalmazás gyanúja esetén. A modellprogram legfőbb eredménye, hogy a „tűzoltás” jellegű jelzőrendszeri működést tudatos, prevenciófókuszú és hatékonyan együttműködés irányába mozdította el.

Fontosnak tartjuk a modellprogram négy elemét egy adaptálható jó gyakorlattá fejleszteni, hogy az innováció szélesebb szintéren kapjon teret és rendszerszinten bizonyíthassa hatékonyságát. Ennek érdekében a 2026-os évben „A kétely nem akadály” szemlélet jegyében még egy rendezvényt hívunk életre, amely a jelzés megtételével kapcsolatos belső motivációs tényezőket térképezi fel, és ezt a jó gyakorlatot terjesztjük szakmai fórumokon is. Továbbá elkészül egy kiadvány, amely szakterületek válaszait tartalmazza a jelzőrendszeri tagok által feltett és a műhelymunka során konkretizált kérdésekre.

Intézményünk célul tűzte ki a Szakmai Puzzle edukációs eszköz széles körű használatát és a résztvevők visszacsatolását is figyelembe vevő fejlesztését. Megvizsgáljuk akkreditált képzéssé alakításának lehetőségét. Igény merült fel továbbá egy szakmai egyeztető fórum létrehozására, amely „A viselkedészavarral diagnosztizált gyermekek mint potenciális bántalmazók az intézményekben” téma köré szerveződne.

Esettanulmány diagnosztizált viselkedésproblémával érintett gyermekek támogatásáról

A család mindennapi életét mindkét gyermeküknél diagnosztizált viselkedésprobléma befolyásolja. Az egészségügyi és közoktatási ellátórendszer hiányosságai lényegesen leszűkítik a szülők mozgásterét, ami negatívan befolyásolta a családtagok kapcsolatát. A gyermekek külön-külön is tüneteket produkáltak a közösségeikben. A kialakuló problémában egyik résztvevő sem kapott segítséget a helyzet feloldásához.

A szülők együtt élnek, ez mindkettőjüknek első házassága. A házasságuk során két lány gyermekük született, 6 és 8 évesek. Az apai és anyai nagyszülők vidéken élnek, ritkán tudnak segítséget nyújtani a szülőknek. A gyermekek apai és anyai nagyszüleikkel csak nagyobb ünnepekkor találkoznak, viselkedésproblémáik miatt tanítási szünetekkor töltenek náluk rövid időt szüleikkel, hosszabb időre (3-4 nap) csak egyenként vállalják őket. A családnak támogató közege nincs. Mindkét szülő dolgozik, érték számukra az együtt töltött idő, a gyermekek iskoláztatása. Nehezen élik meg, hogy gyermekeiket viselkedészavar miatt stigmatizálják. Legnagyobb értékük a szerető családi környezet biztosítása. A család saját tulajdonú 2,5 szobás társasházi ingatlanban él. Környezetükre igényesek. A gyermekek egy szobán osztoznak, mely úgy van berendezve, hogy mindkét gyermek igényeinek megfeleljen. A család anyai problémákkal nem küzd.

A szülők jelenlegi helyzetüket életük minden területén problémásnak ítélik meg. A gyermekek viselkedésével kapcsolatban pillanatnyi megnyugvást jelentett számukra, amikor mindketten megkapták a diagnózisukat, viszont nem voltak felkészülve arra, hogy ez inkább stigmatizálni fogja őket, mint segíteni. Az integráló intézményekből is az a kérés érkezett, hogy 12, de legkésőbb 14 óra után vigyék haza a lányokat. Jelenleg sem találnak olyan intézményt, ami a lányok igényeinek megfelelő lenne. Az intézményváltással kapcsolatban a dolgozók és a csoport-, osztálytársak szülei is nyomás alatt tartják őket. Ezáltal mindkét szülő olyan munkát vállalt, aminél nem feltétel a mindennapi irodai jelenlét.

A gyermekek mindennapi hangulatingadozásai, dühkitörései az anyát a szülői kompetenciájának tekintetében teljesen elbizonytalanította, az apa saját elmondása szerint nem rendelkezik megfelelő eszközökkel ezeknek a helyzeteknek a kezelésére. A szülők kapcsolata terheltté vált, mindketten több elakadással küzdenek egyénileg is, a válás nem merült fel.

A gyermekek biztonsággal kötődnek egymáshoz és szüleikhez is. A családi légkört szeretetteljesnek érzik, egymással való kapcsolatukat is kiegyensúlyozottnak írják le. Nehezen élték meg, amikor a nagyobbik gyermek iskolába ment, akkor több volt az otthoni környezetben is a konfliktus. Oktatási-nevelési intézményekben gyakran vannak kitéve kirekesztésnek, szóbeli bántalmazásnak, ők maguk szóban és tettelesen is bántalmazóvá váltak (játékaikat, egyéb eszközeiket dobálják, társaikat egyes esetekben ellökik maguktól vagy rákiabálnak). Dühkitöréseikkel életkorukból adódóan sem tudnak mit kezdeni.

A családdal a prevenció érzlelő- és jelzőlap megküldését követően került Szolgálatunk kapcsolatba. A szülők a segítő beszélgetések során külön-külön és együtt is meg tudták

határozni céljaikat, melyek között szerepelt a mindennapi keretek és szabályrendszerek meghatározása, a kettejük kapcsolatának, működésüknek újra alapozása, egyéni tanácsadás igénybevétele. Együttműködők voltak a helyzetük megoldása érdekében és nyitottak voltak a modellprogram szülői edukációt célzó rendezvényei irányába is.

A program keretében mindketten részt vettek a viselkedészavarokkal érintett gyermekek szüleit célzó Szülői akadémia előadáson. Az édesanya az 5 alkalmas tematikus szülőcsoport 3, az apa 2 ülésén is megjelent. A 8 éves kislány részt vett a mindfulness 6 alkalmas csoportjából 5 alkalommal.

A nagyobb kislány iskolájában dolgozó óvodai és iskolai szociális segítő érzékenyítő csoportfoglalkozást tartott az osztályban. Mindkét gyermekkel foglalkozó pedagógusoknak ki lett ajánlva a viselkedészavarok témáját feldolgozó szakmaközi megbeszélés, amin az intézményekből 1-1 fő részt vett. A szülők az egyéni pszichológia tanácsadás szolgáltatásába is delegálásra kerültek. Intézményünk évek óta együttműködési megállapodás alapján delegálhat családokat a Kézzenfogva Alapítvány családterápiás szolgáltatásába, ahol kimondottan ilyen problémákra fókuszálva tudnak célzott segítséget nyújtani a szülőknek.

Összegzés

A család számára szignifikáns változást az eredményezte, hogy a modellprogram komplexitásának köszönhetően életük minden színterén támogatást, edukációt kaptak. Leghatékonyabbnak a szülőcsoportot érezték. A csoportfoglalkozások nem egymásra épültek, ezért meg tudták osztani maguk között a témákat, így a gyermekek felvigyázása is megoldott maradt. A csoportfoglalkozások során konkrét kérdéseikre nemcsak választ kaptak, hanem eszközöket is, illetve a gyermekük számára megfelelő intézmények listáját.

A mindfulness csoport hatását nagyobbik gyermekük viselkedésén egyértelműen pozitívan tapasztalják. Örömmel látták, hogy kisebbik lányukat is érdeklik az önszabályozás különböző technikái. Az egyéni tanácsadáson az apa 2, az anya 3 alkalommal jelent meg, jelenleg a családterápiás folyamatuk zajlik. A mindfulness csoportban részt vett gyermek önismerete fejlődött, képet kapott saját érzelmeiről és azok kezeléséről, módszereket tanult arra, hogy a mindennapokban az iskolai és otthoni környezetben mi hat rá, mi váltja ki dühkitöréseit, hogyan előzheti meg azokat. Az oktatási- nevelési intézmények pozitívan értékelték a szakmaközi megbeszéléseket, leginkább ott is a mindennapi gyakorlatban használható eszközöknek vették leginkább hasznát. Az óvodai és iskolai szociális segítők nyomon követik a gyermekek mindennapjait.

A család kohéziója az új szabályrendszer megeremtésével erősödött. Az anya szülői kompetenciájában megerősítést kapott, így fejlődött problémamegoldó képessége. A család alapellátás keretében megvalósuló gondozása lezárult.

A jelző intézmény részére megerősítettük, hogy jól használta a prevenció érzékelő- és jelzőlapot. Az időbeliség is fontos szempont volt, hogy a család működésében bekövetkezett változásokra is figyelemmel voltak. Amennyiben akkor érkezett volna a jelzés, amikor a gyermekek magatartása komolyan veszélyeztető, a probléma feltehetőleg már koncentráltabb, kevésbé kezelhető lett volna. A modellprogram elemei együttesen erősítették a családi dinamikák helyreállítását, készségek fejlesztését. A jelzőrendszeri tagok vonatkozásában pedig a korai észlelés és jelzés fontosságát, az együttműködés hatékonyságát.

Felhasznált irodalom

- Bögels, S. – Restifo, K. (2014): *Mindfulness parenting: A guide for mental health practitioners*. New York, Springer.
- Downes, P. – Cefai, C. (2016): *How to Prevent and Tackle Bullying and School Violence: Evidence and Practices for Strategies for Inclusive and Safe Schools*, NESET, Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://education-socioeconomic-experts.ec.europa.eu/publications/analytical-reports/how-prevent-and-tackle-bullying-and-school-violence_en (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Gyurkó Sz. – Láposy A. (2025): Védelemről és felelősségről gyermekközpontúan - A gyermekvédelmi jelzőrendszer működése, tagjainak szerepe a legújabb jogszabályi változások fényében. 2. rész. *Családi jog*, 23(2): 1–7.
- K. Nagy E. (é.n.): *KIP – Komplex Instrukciós Program*. <http://www.komplexinstrukcio.hu/index.php?layout=edit&id=12> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Murray, R. – Caulier-Grice, J. – Mulgan, G. (2010): *The Open Book of Social Innovation*. The Young Foundation & Nesta. <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/The-Open-Book-of-Social-Innovation.pdf> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Zséli T. (2021): A gyermekvédelem és a korai beavatkozás. *Jogi tanulmányok*, 420–434. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/106578/jogitanulmanyok_2021_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Melléklet

1. melléklet - Az őszi-téli ünnepekörökhöz kapcsolódó szabadidős programok

2025.10.27.	Halloweeni készülődés: maszkkészítés, játékos programok, finomságok	Ifjúsági Klub rendezvénye	12 fő
2025.10.28.	Cyberjump Trambulinpark	Ifjúsági Klub rendezvénye	19 fő
2025.10.29.	Halloweeni készülődés: tökfáragás, zenés-táncos programok	Ifjúsági Klub rendezvénye	13 fő
2025.10.30.	Kirándulás a Pál-völgyi Cseppkőbarlangba	Ifjúsági Klub rendezvénye	17 fő
2025.10.31.	„Csokit vagy Csalunk” Újpesten: csatlakozzatok hozzánk este a K25-ben	K25 közösségi tér rendezvénye	227 kiskorú fő 115 nagykorú fő
2025.11.28.	Adventi készülődés	K25 közösségi tér rendezvénye	29 kiskorú 20 nagykorú fő
2025.12.04.	Mikulás várás az UTE focistáival	CSGYK rendezvény	47 kiskorú 29 nagykorú fő
2025.12.20.	Rózsa Karácsonyi buli karácsonyfa díszítés, közös süteménykészítés	Ifjúsági Klub rendezvénye	18 fő
2025.12.22.	Szabadulószoba	Ifjúsági Klub rendezvénye	20 fő
2025.12.29.	Interaktív játék a Pixel Arénában	Ifjúsági Klub rendezvénye	19 fő
2025.12.30.	Forrócsokis évértékelő party karácsonyi finomságok, önismereti foglalkozás	Ifjúsági Klub rendezvénye	14 fő

1. melléklet – Néhány események hirdetése

MEGHÍVÓ

**2025
10.01.
11-16 h**

UP
RENDEZHELYTÉR
1042 Budapest
Szent István tér 13-14.

Újpest Önkormányzatának Szociális Intézménye Család- és Gyermekjóléti Központ egyedi megközelítéssel nyújt információt és a műhelymunkák befejezésével kézzelfogható segítséget a kerületi jelzőrendszer tagjainak.

"A KÉTELY NEM AKADÁLY" jellegével korábban megküldött kérdőívek tisztázandó kérdéseit szakirányonként világlítják meg és teszik átláthatóbbá a meghívott előadók.

A szakmai előadás és fórum a bántalmazás észlelésének jelzéseivel kapcsolatban felmerülő jogi, eljárárszerű és együttműködési dilemmák tisztázása érdekében, továbbá az egyéni elakadások, a jelzést tevőt érő érzelmi hatások és az azokra adott, vagy adható válaszok közös megfogalmazása érdekében kerül megrendezésre.

Együttműködésre hívjuk és szeretettel várjuk a rendezvényre az oktatási és nevelési intézmények, bölcsődék és védőnői szolgálatok minden munkatársát.

JELZÉS, JOG, FELELŐSSÉG

ELŐADÓK

Varga Brigitta
szociológus
Újpesti Rendőrkapitányság Vizsgálóhelyi Osztály

Flóris Kriszta
szolgálat vezető
Meghallgató és Terápiás Központ OÉVSZ

Kékési Krisztina
alkalmazás, alosztály vezető
BRFK Gyermek- és Ifjúságvédelmi Osztály

Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány

PROGRAM

10:30 - 11:00
• Regisztráció

11:00 - 13:30
• Előadások

13:30-14:00
• kávészünet

14:00 - 16:00
• szendvics ebéd

• Műhely munka

részvételi szándékát előzetes online regisztrációval jelölze az e-mailben található linken keresztül

*A programváltozás jogát fenntartjuk.

Újpest Önkormányzatának Szociális Intézménye Család- és Gyermekjóléti Központ
1042 Budapest, Deák Ferenc u. 93. | T: 369-0602, 1/370-4107 | csigyk@upintezti.hu

KAMASZOKKAL SUTTÓGÓ
KI VAGYOK A KÜTYÜM NÉLKÜL?

ÖNISMÉRET, HATÁRSZARVAS, CYBER EN-VÁLÓS ÉN, NETFÜGGŐSÉG ÉS MOTIVÁCIÓ, AMI MŰGÖTTE LEHET.

IDŐPONT: 2025. OKTÓBER 3. 17.00
HELYSZÍN: IFJÚSÁGI HÁZ (1042 BUDAPEST, ISTVÁN UTI 17-18.)
A RÉSZVÉTEL INGYENES, DE REGISZTRÁCIÓHOZ KÖTÖTT.

UP Rendezhelytér
KAMASZOKKAL SUTTÓGÓ

GYERMEKEM SNI-VEL
- HOGYAN TÁMOGASSAM?

IDŐPONT: 2025. NOVEMBER 10. 17.00
HELYSZÍN: UP RENDEZVENYTÉR (1042 BUDAPEST, Szent István tér 13-14.)
A RÉSZVÉTEL INGYENES, DE REGISZTRÁCIÓHOZ KÖTÖTT.

UP Rendezhelytér
GYERMEKEM SNI-VEL

**KÉT NAPOS
SZAKMAI KURZUS PEDAGÓGUSOKNAK
A HELYI ESÉLYEGYENSÉGI PROGRAM KERETÉBEN**

Dr. habil. K. Nagy Emese Ph.D.

Időpontok és helyszín:

2025. 11. 24. hétfő 8:00 - 16:00
2025. 12. 01. hétfő
1041 Budapest, Károlyi István u. 25.

A módszerről:

A Módszer kulcsa, hogy elismeri és kihasználja, hogy minden gyereknek vannak erősségei. Ezeket tudatosan beépíti a tanítási folyamatba, így a különböző képességű tanulók együttműködve tanulnak és fejlődnek.

- Heterogén tanulói összetételt feltételező oktatási módszer
- A csoportmunka-szervezésen alapul
- Eredményesen alkalmazható minden tanuló iskolai sikerességének megalapozásához.

Célja:

- Minden gyerek tudásszintje emelkedjen
- Sikérlményben legyen része az osztálymunka során

A programot Magyarországon a hejőkeresztúri iskola adaptálta, majd Dr. habil. K. Nagy Emese vezetésével magyar innovációvá fejlesztették 2000-ben.

Újpesti Önkormányzatának Szociális Intézménye Család- és Gyermekjóléti Központ
1042 Budapest, Deák Ferenc u. 93. 1/369-0602, 1/370-4107 csgyk@ujpestisz.hu

MEGHÍVÓ

Jelzőrendszeri szakmaközi tanácskozás

**KOMPETENCIA RENDSZEREK
ÉS A KÓDOLÁS ÚTVESZTŐJE**
(mit takar a BNO, SNI, BTMN, stb)

Dr. Radics Edit
csecsemő és gyermekgyógyász,
gyermek és ifj. pszichiáter

2025. NOVEMBER 19.

13:30 - 15:00

ÚJPESTI IFJÚSÁGI HÁZ
1042 BUDAPEST, ISTVÁN ÚT 17-19.
FÖLDSZINT 6. TEREM

Regisztráció
Az e-mailben szereplő Google Forms linken keresztül

Újpesti Önkormányzatának Szociális Intézménye Család- és Gyermekjóléti Központ
1042 Budapest, Deák Ferenc u. 93. 1/369-0602, 1/370-4107 csgyk@ujpestisz.hu

Szabó Aliz³⁵ – Tolácziné Varga Zsuzsanna³⁶: Interdiszciplináris megközelítésű támogatási folyamat a gyermekjóléti alapellátásban

A gyermekvédelem egyik alapvető célja a gyermekek testi, lelki és szociális fejlődésének biztosítása, valamint a veszélyeztetettség korai felismerése és megszüntetése. A modern gyermekvédelmi rendszerekben kiemelt szerepet kap a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer, amelynek feladata, hogy a gyermekek veszélyeztetettségét minél korábban azonosítsa, és a megfelelő szakmai beavatkozást lehetővé tegye. A jelzőrendszer több intézmény és szakember együttműködésére épül, amelyek közé tartoznak többek között az oktatási intézmények, az egészségügyi szolgáltatók, a szociális ellátórendszer szereplői, valamint a rendvédelmi szervek (Hajnal és Sidlovics, 2015).

A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működésének alapját Magyarországon a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló jogszabályi háttér biztosítja. A rendszer célja, hogy a gyermekek veszélyeztetettségének jeleit a szakemberek időben felismerjék és a megfelelő intézmények felé jelzést tegyenek. A jelzőrendszer működése különösen fontos a gyermekbántalmazás, elhanyagolás vagy egyéb veszélyeztető körülmények esetében, mivel ezek gyakran rejtve maradnak a társadalom számára (Szabó és Tolácziné, 2022).

A jelzőrendszer működésében kiemelt szerepet töltenek be az oktatási intézmények, különösen az iskolák és az óvodák. A pedagógusok mindennapi kapcsolatban állnak a gyermekekkel, ezért nagy valószínűséggel ők észlelik elsőként a gyermekbántalmazás vagy elhanyagolás jeleit. Kopasz Marianna (2021) kutatása szerint a közoktatási intézmények jelentik a legtöbb gyermekbántalmazási esetet, ugyanakkor számos esetben a jelzés elmarad vagy késedelmesen történik meg. A kutatás rámutat arra, hogy bár a gyermekbántalmazás felismerését és jelzését szakmai protokollok segítik, több tényező – például bizonytalanság, információhiány vagy szervezeti akadályok – megnehezítheti a jelzés megtételét.

A pedagógusok jelzési magatartását több tényező befolyásolja. Ide tartozik a szakmai tapasztalat, a gyermekvédelmi képzés szintje, valamint az intézményi környezet és a szervezeti kultúra (Gelsei, 2015). A kutatások szerint a szakemberek sok esetben bizonytalanok abban, hogy a tapasztalt jelenségek valóban veszélyeztetést jelentenek-e, illetve milyen következményekkel járhat a jelzés megtétele. A gyermekvédelmi döntéshozatal ezért gyakran komplex mérlegelési folyamat eredménye, amelyben a szakembernek több szempontot is figyelembe kell vennie (Hajnal és Sidlovics, 2015). A gyermekvédelmi kutatások rámutatnak arra, hogy a jelzés megtétele kulcsfontosságú

³⁵ általános szociális munkás, szakvizsgázott szociálpolitikus, mediátor, gyásztanácsadó, képzésben lévő autizmus szaktanácsadó

³⁶ általános szociális munkás, szakvizsgázott szociálpolitikus, mediátor, rajzelemző, képzésben lévő doktorandusz

lépés, hiszen ez az a pont, amikor a gyermek a gyermekvédelmi intézményrendszer látókörébe kerül (Kopasz, 2021).

A jelzőrendszer hatékony működése szoros együttműködést igényel az egyes intézmények között. A család- és gyermekjóléti szolgálatok központi szerepet töltenek be a jelzések fogadásában és az esetkezelés koordinálásában. A gyermekjóléti szolgálatok feladata a veszélyeztetettség feltárása, a családdal való együttműködés kialakítása, valamint szükség esetén a hatósági intézkedések kezdeményezése. A jelzőrendszer működésének egyik fontos eleme az információáramlás és a szakemberek közötti kommunikáció, amely biztosítja, hogy a gyermekkel kapcsolatos információk eljussanak a megfelelő intézményekhez (Hajnal és Sidlovics, 2015; Takács, 2016).

A gyermekvédelmi rendszer működésének vizsgálata során a kutatók gyakran hangsúlyozzák a társadalmi tényezők szerepét is (Rácz, 2016; 2022). A gyermekek veszélyeztetettsége sok esetben összefügg a családok szociális helyzetével, a szegénységgel vagy a társadalmi kirekesztettséggel (Watzlawick, 2020). A jelzőrendszer működésében fontos szerepet kapnak a szakmai protokollok és módszertani útmutatók is. Ezek a dokumentumok meghatározzák a jelzőrendszer tagjainak feladatait, valamint a jelzés megtételének és az esetkezelésnek a folyamatát. A szakmai iránymutatások célja, hogy egységes szakmai gyakorlatot biztosítsanak, és segítsék a szakembereket a veszélyeztetett gyermekek felismerésében és támogatásában. A módszertani dokumentumok hangsúlyozzák a korai felismerés fontosságát, valamint az intézmények közötti együttműködés jelentőségét a gyermekek védelme érdekében (Módszertani útmutató, 2024; Protokoll, 2025). Összességében megállapítható, hogy a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer a gyermekvédelmi rendszer egyik legfontosabb eleme. A rendszer hatékony működése több tényezőtől függ, többek között a szakemberek képzettségétől, az intézmények közötti együttműködéstől, valamint a megfelelő szakmai protokollok alkalmazásától.

A módszertani támogatás célja

A program célja az egységes és hatékonyabb együttműködés kialakítása volt az észlelő- és jelzőrendszeri folyamatokban, a korszerű szakmai alapok megteremtésével, a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakemberek gyakorlatának és interdiszciplináris kompetenciáinak fejlesztésével, valamint a prevenció és a korai intervenció hangsúlyának a növelésével (Szabó és Tolácziné, 2018; 2020; 2022; 2025).

A program egyik kiemelt célja annak vizsgálata volt, hogy az a szakmai elv, miszerint a dolgozók egymást támogató szakmai irányvonalakat képviselnek és folyamatosan megosztják tapasztalataikat szakmai fórumokon, milyen mértékben segítheti a szakembereket abban, hogy szakmai személyiségük fejlődjön, és a mindennapi szakmai folyamatok is hatékonyabbá váljanak. A tapasztalatok egyértelműen rámutattak, hogy a rendszeres közös egyeztetések, a nyílt szakmai párbeszéd és a támogatott együttműködés jelentős mértékben növelte a szakemberek szakmai önbizalmát és

eredményességérzetét. Ez a pozitív hatás még akkor is érvényesült, ha a közös munkát egy vidéki, dunántúli kisváros és a fővárosi szakemberek együttműködése valósította meg, bizonyítva, hogy a szakmai fórumok és az egységes, támogató megközelítés térségtől függetlenül elősegítik a szakmai fejlődést és a folyamatok minőségi javulását.

Célcsoport és bevont szakértők

A célcsoportot a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakemberek alkották, beleértve családsegítőket, esetenedzsereket, óvodai és iskolai szociális segítőköt, valamint munkájukat támogató asszisztenseket. Továbbá a program bevonta a tanácsadói szerepkörben dolgozó pszichológusokat, fejlesztőpedagógusokat, gyógypedagógusokat, jogászokat és mediátorokat. Kiemelt célcsoport volt az észlelő- és jelzőrendszeri tagok, fokozottan az oktatás és az egészségügy területén dolgozó szakemberek, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) 17.§ (1) alapján. A Rubeus Egyesület programjába bevont szervezetek szakemberei közé tartoztak a Budapest Főváros IV. kerület Család- és Gyermekjóléti Központ munkatársai is.

A komplex módszertani támogatást két fő szakértő biztosította:

Tolácziné Varga Zsuzsanna: általános szociális munkás, szakvizsgázott szociálpolitikus, mediátor, rajzelemző, képzésben lévő doktorandusz hallgató.

Szabó Aliz Magdolna: általános szociális munkás, szakvizsgázott szociálpolitikus, mediátor, gyásztanácsadó, képzésben lévő autizmus szaktanácsadó.

Feladatuk volt a komplex módszertani támogatás megtervezése, megvalósítása, lebonyolítása és a közös munka értékelése.

A komplex módszertani támogatás keretében megvalósított szakmai tevékenységek

A szakértők a módszertani támogatás során elsőként helyzetelemzéseket készítettek, majd közös szakmai megközelítéseket alakítottak ki. A gyakorlati esettartó műhelyeket csoportos és egyéni kompetenciafejlesztésekkel támogatták, kiemelt hangsúlyt fektetve az esetek szakmai egyeztetésére és azok közös feldolgozására. Egységes együttműködési kereteket dolgoztak ki, amelyek a szakemberek közötti információáramlást és az interdiszciplináris munkát támogatták.

A komplex módszertani támogatás tapasztalatai rámutattak arra, hogy a szakemberek jelentős része kimerült és enervált és az idő- és energiahiány miatt a kérdéssorok kitöltése is nehezített volt. Általános visszajelzésként megfogalmazódott, hogy nem kívánják az új, többlet terhet jelentő feladatok bevezetését.

Az észlelő- és jelzőrendszeri munkacsoport kéthetente, hétfői napokon találkozott 2025. szeptember 15. naptól. A meghívott tagok száma 16 fő volt. A szakértők részletesen ismertették a folyamatokat, és közös nyelvezet kialakítását célozták meg. Összesen 10 alkalommal sikerült találkozniuk a szakembereknek, ahol kis- és nagycsoportos esetfeldolgozás is megvalósult az egyeztetések során, melyek szakértői iránymutatással zajlottak.³⁷ A cél a tapasztalatcsere és a közös megoldáskeresés volt, hangsúlyozva mindvégig a közös nyelvet és az interdiszciplinaritást, ami egyértelműen növeli a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működésének a hatékonyságát (Hajnal és Sidlovics, 2015).

A módszertani támogató munka végén a szakértők által készített kérdéssor egy Google Forms felületen került kiküldésre 24 fő részére, melyre adott válaszokból az alábbi összegző értékelés fogalmazható meg, mely összecseng a fórumot vezető szakértők nézeteivel, meglátásaival, tapasztalataival.³⁸

Az észlelő- és jelzőrendszeri fórumok értékelésére érkezett válaszok összegzése alapján megállapítható, hogy a résztvevők többsége érdemi szakmai hozzáadott értéket tulajdonít a megvalósult egyeztetéseknek. A visszajelzések szerint a válaszadók nagy arányban úgy ítélték meg, hogy a fórumok hozzájárultak az egységesebb szakmai gondolkodás és a közös nyelvezet kialakulásához, megvalósulásához, amit elősegített a szakértők permanens képvisellete és a közös nyelv használatának megvalósítása a fórumok. A résztvevők kiemelték a közös gondolkodásnak, a közös fogalomhasználat pontosításának, valamint a kompetenciahatárok tisztázásának a jelentőségét, amelyek hiánya korábban a szakmai bizonytalanságot nagymértékben okozta. A fórumokon megvalósult esetmegbeszélések és strukturált szakmai egyeztetések több válaszadó szerint megerősítették saját szerepük, felelősségi körük és döntéshozatali kompetenciáik tudatosabb értelmezését. Különösen hangsúlyossá vált a jelzési kötelezettség pontosabb értelmezése, a pedagógiai, gyermekvédelmi és szociális kompetenciák határterületeinek elkülönítése, valamint annak felismerése, hogy a rendszer hatékony működése a szereplők együttműködésén és feladatkörükön belüli felelős eljárásán alapul. A szakértők számára az is megerősítést nyert, hogy az észlelő- és jelzőrendszer szereplőinek első bizonytalansága mindig az észlelés körül definiálható és ilyenkor egyedül is érzik magukat. Így annak fontossága, hogy a saját és a többi tag kompetenciája tisztázásra került, illetve kialakult a közös nyelv használata, konkrét, érezhető segítséget, tulajdonképpen egy megvalósult szakmai biztonságot jelentett. A válaszok alapján a fórumok nem csupán információmegosztási alkalmak

³⁷ 10 alkalommal halmozott adat szerint 94 fő részvételével valósultak meg a szakmai egyeztetések.

³⁸ 20 fő válaszolt, 8 újpesti kolléga és 12 fő észlelő- és jelzőrendszeri tag

voltak, hanem szemléletformáló hatással is bírtak, erősítve a rendszerszintű gondolkodást.

Az ágazatok közötti együttműködésben a résztvevők többsége egyértelmű erősödést érzékelt. A rendszeres, személyes találkozások lehetőséget biztosítottak arra, hogy az oktatás, az egészségügy és a szociális terület szakemberei strukturált keretek között osszák meg nézőpontjaikat. A visszajelzések szerint az információáramlás pontosabbá és tudatosabbá vált, erősödött a visszacsatolás igénye, valamint csökkent a párhuzamos vagy bizonytalan felelősségvállalásból fakadó félreértések lehetősége. Ugyanakkor kritikai észrevételként megjelent egyes ágazatok – különösen az egészségügy bizonyos szereplőinek – alacsonyabb részvétele, ami a jövőben célzott bevonási stratégiát indokol.

A formalizált, strukturált egyeztetési keretek a válaszok alapján egyértelmű előrelépést jelentettek az informális kapcsolatokon alapuló működéshez képest. A rendszeres időpontok, a napirend mentén vezetett esetmegbeszélések, valamint a dokumentáltság erősítették a szakmai döntések súlyát, átláthatóságát és elszámoltathatóságát. A résztvevők hangsúlyozták, hogy a formalizált tér hozzájárult a felelősségi körök tisztázásához és a közös konklúziók kialakításához. Ugyanakkor megjelent annak igénye is, hogy bizonyos, szakmailag vitatott területeken (pl. bántalmazás, veszélyeztetettség határainak értelmezése) további közös szakmai iránymutatás és protokollalkotás szükséges.

A fenntarthatóság feltételeit illetően a válaszadók egybehangzóan a rendszeresség, a vezetői támogatás és a világos szakmai protokollok jelentőségét emelték ki. Indokoltnak tartják az előre tervezett, kiszámítható időpontok meghatározását (pl. negyedéves rendszerességgel), amelyek biztosítják a részvétel tervezhetőségét és az együttműködés folyamatosságát. Kiemelt igényként jelent meg az egységes esetmegbeszélési struktúra, a döntéshozatali kompetenciák egyértelmű rögzítése, valamint a jelzési utak és felelősségi körök pontosítása.

Összességében a visszajelzések azt mutatják, hogy a fórumok érdemben hozzájárultak a szakmaközi együttműködés erősítéséhez, a kompetenciahatárok tudatosításához és az egységesebb szakmai gondolkodás megalapozásához. A program tapasztalatai alapján a rendszeres, strukturált és vezetői támogatással működtetett észlelő- és jelzőrendszeri fórumok indokolt és szakmailag megalapozott eszközt jelentenek egy reflektív, együttműködésen alapuló, fenntartható szakmai működés kialakításában.

A komplex módszertani támogatás keretében csoportos és egyéni kompetenciafejlesztések valósultak meg Újpest munkatársainak támogatására, a szakmai kompetenciák azonosítása és fejlesztése érdekében, személyes és online platformokon egyaránt. Négy alkalommal csoportos egyeztetés zajlott összesen 36 fő részvételével és két alkalommal egyéni fejlesztés valósult meg két kolléga számára. Vezetői egyeztetések igény szerint történtek online felületen, négy alkalommal 15 fő részvételével.

Egységes együttműködési keretek kidolgozása mellett új jelzőrendszeri adatlapot fejlesztettek ki a szakértők a szekszárdi modellprogram tapasztalataira építve, szakértői támogatást biztosítva annak használatához, a helyi igényekhez igazított tartalommal és

formában. Oktatási intézmények számára tájékoztató füzetet is készítettek, amely a gyakorlat egységesítését és korszerűsítését szolgálta.

A program során kiemelt figyelem fordítódott arra, hogy a célcsoport szükségletei érvényesüljenek: a szakemberek számára biztosítottak rendszeres egyeztetéseket, kompetenciafejlesztő foglalkozásokat, mentorálást, valamint szakmai fórumokat, amelyek lehetővé tették a tapasztalatok megosztását, a közös problémamegoldást és az egységes szakmai nyelvezet kialakítását. A célcsoport így nem csupán szakmai tudását tudta fejleszteni, hanem mentális és szakmai támogatást is kapott, ami elősegítette, hogy hatékonyabban végezzék mindennapi munkájukat, javítsák a folyamatok minőségét és erősödjön szakmai önbizalmuk.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

A komplex módszertani támogatás tapasztalatai egyértelműen rámutattak arra, hogy az észlelő- és jelzőrendszer működése az elmúlt közel harminc év során nem tudott érdemben fejlődni abból a szempontból, hogy a formális, átlátható és egységes szakmai gyakorlatok elsődlegessé váljanak az informális, személyes kapcsolódásokon alapuló működéssel szemben (Hajnal és Sidlovics, 2015; Takács, 2016; Kopasz, 2021). A rendszer működését továbbra is nagymértékben az egyéni kapcsolatok, az informális egyeztetések és a személyes jóindulat határozza meg, miközben a tudatosan felépített, közösen elfogadott szakmai folyamatok háttérbe szorulnak (Szabó és Tolácziné, 2020; 2022; 2025). Ez a jelenség a komplex módszertani támogatás megvalósítása során is egyértelműen kirajzolódott. Mindez komoly szakmai kockázatokat hordoz magában a gyermekek biztonsága és a beavatkozások eredményessége, a szakemberek szakmai biztonságára szempontjából (Rácz, 2022).

Az észlelő- és jelzőrendszer tekintetében különösen égető szükség van a változásra, amelynek alappillére olyan szakmai munkafolyamatok kialakítása és következetes alkalmazása kellene, hogy legyen, amelyek objektív, tudatos és közösen végzett szakmai gondolkodáson alapulnak. Ennek alapvető tézise, hogy kötelező lenne rendszerszemléletben gondolkodni annak érdekében, hogy a szükséges változások valóban bekövetkezzenek (Lüssi, 2004; Szabó és Tolácziné, 2025). A cél nem pusztán az, hogy a szakemberek „kísérni” tudják a gyermekek és családok helyzetét, hanem az, hogy ténylegesen rendezni, stabilizálni és javítani legyenek képesek azt, hosszú távon is fenntartható módon és nem utolsó sorban a gyermek érdekének, szükségletének a középpontba állításával és a család, a környezet hiteles együttműködésével. Azonban, hogy ez valóban így tudjon működni, a szolgáltatásoknak is rendelkezésre kell állni településtől, régiótól függetlenül, amelyek mindezt elősegítik, hatékonyá teszik a beavatkozást, a segítő együttműködést, tevékenységet.

A komplex módszertani támogatás megvalósítása során számos szakmai kihívással szembesültek a szakértők, amelyek kezelése és innovatív megoldások alkalmazása kulcsfontosságúvá vált a célok elérésében. Az egyik legjelentősebb kihívás a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakemberek mentális terheltsége és kiégés közeli

állapota volt. Világossá vált, hogy szakmai előrelépés és valódi folyamatfejlődés csak akkor valósulhat meg, ha a szakemberek egyéni és csoportos támogatásban részesülnek, rendszeres szakmai fórumokon találkoznak és lehetőségük van tapasztalataik megosztására, dilemmáik kimondására és közös értelmezésére.

További jelentős nehézséget okozott az információs aszimmetria a különböző szakterületeken dolgozó szakemberek között, amely a mindennapi munkafolyamatokat és az interdiszciplináris együttműködést egyaránt akadályozta. Az eltérő információkhoz való hozzáférés, valamint a közös szakmai nyelv hiánya töredezett esetértelmezésekhez vezetett. Ennek kezelése érdekében a komplex módszertani támogatási program innovatív eszközként vezette be a közös szakmai fórumokat, valamint a csoportos és egyéni kompetenciafejlesztést, amelyek célja az egységesebb szakmai gondolkodás kialakítása volt.

A program egyik jelentős innovációja volt, hogy a különböző földrajzi helyszíneken – például egy dunántúli kisvárosban és a fővárosban – dolgozó szakemberek képesek voltak egységes, támogató szakmai irányvonalak mentén együttműködni. A rendszeres szakmai fórumok lehetőséget teremtettek arra, hogy a szakemberek reflektáljanak saját gyakorlatukra, közösen gondolkodjanak az esetekről, és multidiszciplináris szemléletben keressenek megoldásokat. Ez a megközelítés hozzájárult a szakmai személyiség fejlődéséhez, a kompetenciák bővüléséhez, valamint a folyamatok minőségének javulásához.

A jelenlegi gyermekjóléti és gyermekvédelmi rendszer működése számos, egymással összefüggő kihívást hordoz magában. A strukturális hiányosságok, az erőforráshiány és az intézményrendszer széttagoltsága komplex terhelést ró a szakemberekre, amely nemcsak a szakmai hatékonyságot, hanem a mentális jóllétet is veszélyezteti. Különösen nehézséget okoz a rendszerszemléletű gondolkodás és beavatkozás megvalósítása, mivel az egyes ágazatok – az egészségügy, a szociális ellátórendszer, az oktatás és a gyermekjóléti szolgáltatások – gyakran egymás mellett, párhuzamosan, korlátozott koordinációval működnek (Lüssi, 2024).

További problémát jelent, hogy az egyes szakmai metszéspontokban nem minden esetben érvényesül a kölcsönös szakmai elismerés és bizalom. Előfordul, hogy a különböző területek képviselői nem partnerként, hanem inkább kontrolláló vagy versengő, egymásra felelősséget hárító – kvázi egymásra mutogató – szereplőként tekintenek egymásra, ami gátolja a hatékony együttműködést. A szerzők ugyanakkor hangsúlyozzák, hogy az összeszokott, egymást ismerő szakemberek közötti együttműködés előnyt jelenthet a mindennapi gyakorlatban. Ezzel együtt fontos kiemelni, hogy léteznek olyan strukturális és módszertani eszközök, – például formalizált esetmegbeszélő fórumok, interdiszciplináris teammunkára épülő protokollok, közös képzések, szupervízió, valamint világosan szabályozott együttműködési keretek – amelyek lehetővé teszik, hogy korábban egymást nem ismerő szakemberek is hatékonyan és partnerségben tudjanak együtt dolgozni.

A gyermekek és családok problémái rendszerint több ágazat metszéspontjában jelennek meg, azonban az együttműködés az érintett rendszerek között számos akadályba ütközik. Az egészségügyi ellátórendszer túlterheltsége, az eltérő szakmai nyelvek és szemléleti keretek jelentősen megnehezítik a hatékony információáramlást

és a közös esetértelmezést. Ennek következtében a gyermek helyzetéről kialakuló kép töredezetté válik, ami a beavatkozások hatékonyságát is csökkenti.

Az ágazatok közötti elszigetelődés nemcsak szervezeti, hanem szemléleti szinten is megjelenik. Gyakori jelenség, hogy egy-egy probléma „nem az adott rendszer kompetenciájába tartozónak” minősül, ami elhúzódozó ellátási folyamatokat és ismétlődő kudarcélményeket eredményez a családok számára. Ez a működés hosszú távon aláássa az intézményrendszerbe vetett bizalmat és akadályozza a valódi változások megvalósulását, elősegíti a család azon érzését, hogy egyedül van, hogy nem kap konkrét segítséget, csak „dorgálást”, kontrollt, kvázi fenyegetést (Rácz, 2022). A rendszerszemlélet hiánya azt eredményezi, hogy a gyermekek problémái különálló tünetekként jelennek meg, amelyekre részmegoldások születnek. A komplex összefüggések felismerésének hiányában fennáll a problémák újratermelődésének a veszélye. A rendszerszemléletű megközelítés gyakorlati alkalmazását nem elsősorban a szakmai elköteleződés hiánya, hanem a strukturális és működési korlátok akadályozzák. A magas esetszám, ami adódik abból is, hogy a különböző szervezetek egymásnak adják át az eseteket anélkül, hogy azt elsőként a saját kompetenciájukat tekintve megvizsgálják (pl. igazolatlan iskolai hiányzások), az időhiány és az adminisztratív terhelés a gyors, tünetorientált beavatkozások irányába tereli a szakmai döntéseket.

Ebben a komplex rendszerben a szakember személye, szakmai identitása és önreflexiós képessége kulcsszerepet játszik. A szakember nem csupán a rendszer működtetője, hanem annak aktív, hatást gyakorló résztvevője is. Az önreflexió lehetővé teszi a saját működésre való rálátást, a szakmai határok tisztázását és a felelősségteljes döntéshozatalt (Watzlawick et al., 2000).

Összegzés

A módszertani támogatás során nyert tapasztalatok megerősítették, hogy az önismeret, az önreflexió és a szakmai személyiség fejlesztése nem járulékos elem, hanem a hatékony szakmai munka alapfeltétele (Katz, 2011). A mentális terheltség és a kiegészítő kockázata rendszerszintű jelenség, amely közvetlen hatással van az esetkezelés minőségére és az együttműködések hatékonyságára. Megfelelő támogatási struktúrák – szupervízió, mentorálás, rendszeres reflexiók, tematikus esetmegbeszélések – hiányában a szakemberek túlélő üzemmódra kényszerülnek, ami ellentétes a minőségi, gyermekközpontú ellátás alapelveivel.

A résztvevő szakemberek összességében pozitívan élték meg a program csoportos és egyéni elemeit. Biztonságban érezték magukat a folyamat során és úgy tapasztalták, hogy szakmailag és emberileg is jelen tudtak lenni az alkalmakon. A biztonságérzet kialakulásában meghatározó szerepet játszott a támogató, elfogadó légkör, a csoporttagok nyitottsága, a világos keretek és szabályok (például a csoporttitok), valamint a vezetők strukturált, reflektív és megtartó jelenléte.

A jól felépített időkeret és tematika szintén hozzájárult ahhoz, hogy a szakemberek kiszámítható és átlátható folyamatként éljék meg a közös munkát. Kiemelt jelentőségű felismerés volt annak tudatosítása, hogy a gyermekért elsődlegesen a szülő felelős, illetve, hogy a segítő nem „életmentő”, hanem kísérő, támogató szerepben van jelen. Ezek a gondolatok több résztvevő számára a túlzott felelősségvállalás csökkentését, a lelki terhek újraértelmezését és a szakmai határok megerősítését segítették elő. Megjelent az a szemléleti elmozdulás is, amely szerint a kliens saját életének szakértője és a segítő feladata nem a mindenáron történő megoldás, hanem a közös gondolkodás és támogatás, hogy a haladási ütemet az ügyfél diktálja. A módszertani támogatás hozzájárult az önreflexió erősödéséhez is. Több szakember arról számolt be, hogy tisztábban látja saját működését, gondolkodását és a családokra, valamint a szakmai környezetre gyakorolt hatását. Néhányan hangsúlyozták, hogy türelmesebbé és megértőbbé váltak önmagukkal szemben, ami közvetetten az ügyfelekkel való munkában is nagyobb nyitottságot és strukturáltabb működést eredményezett. Ugyanakkor voltak olyan visszajelzések is, amelyek szerint a program inkább megerősítette a már meglévő szakmai tudást és nem eredményezett jelentős önképváltozást. Ez rámutat arra, hogy a szakmai fejlődés egyéni kiindulópontoktól és aktuális terheltségtől is függ, illetve az is meghatározó, hogy az ügyek, amelyekkel foglalkoznak a szakemberek, mennyire komplexek és mennyire van lehetőség az együttműködésre. Visszatérő elem volt az a belső kérdés, hogy a segítő mikor és milyen mértékben vállaljon vezető szerepet a folyamatban, illetve hogyan lehet felelősen jelen lenni akkor is, ha az elérhető erőforrások korlátozottak. Ezek a dilemmák a rendszerszintű működési nehézségek és az egyéni szakmai felelősség metszéspontjában jelennek meg.

A szakmai jóllét fenntartásával kapcsolatban a résztvevők leginkább rendszeres csoportos alkalmakat, egyéni támogatást, szupervíziót, valamint érzelmi terhelést csökkentő vezetői attitűdöt jelöltek meg szükségletként. Fontos azt is hangsúlyozni, hogy a támogató vezetői jelenlét, a kevésbé nyomásgyakorló, hibázatásmentes működés és a közös gondolkodási terek hosszú távon is hozzájárulnának a hatékonyabb szakmai működéshez.

Amennyiben egy gondolatban kellett összefoglalniuk a program hatását, a résztvevők elsősorban a „nem vagyok egyedül”, az „új nézőpontokat kaptam”, a „magabiztosabb hozzáállás” és a „megoldáskeresés előtt van időm levegőt venni és gondolkodni” élményét emelték ki. Ezek a visszajelzések megerősítik a módszertani támogatás során megfogalmazott alapfeltevést, hogy a kölcsönös tiszteletre, strukturált szakmai párbeszédre és rendszerszemléletre épülő működés nemcsak a szakmai folyamatok minőségét javítja, hanem közvetlen hatással van a szakemberek mentális állapotára, önreflexiójára és szakmai identitására is (Lüssi, 2004; Szabó és Tolácziné, 2025). A tapasztalatok tehát alátámasztják azt a szakmai tézist, hogy a rendszerszemlélet kialakítása és fenntartása nem pusztán módszertani kérdés, hanem a szakmai jól-lét, az együttműködési kultúra és a gyermekek érdekét középpontba állító, fenntartható működés alapfeltétele.

Összességében megállapítható, hogy a jelenlegi helyzet komplex kihívásai nem egyéni hiányosságokból fakadnak, hanem rendszerszintű problémákra vezethetők vissza.

Ezek kezelése csak hosszú távú, tudatosan felépített szakmai fejlesztési folyamatok révén lehetséges, amelyek egyszerre célozzák az intézményi együttműködés erősítését, a szakmai kompetenciák fejlesztését és a szakemberek mentális jóllétének támogatását. Csak ilyen módon teremthető meg az a fenntartható, reflektív és együttműködésen alapuló szakmai környezet, amely valóban képes a gyermekek és családok komplex szükségleteire adekvát válaszokat adni.

Mindezek mellett kiemelten fontos, hogy a szakemberek számára rendszeres, életközeli szakmai egyeztetések valósuljanak meg. Olyan fórumokra és találkozási pontokra van szükség, ahol a szakemberek konkrét esetek, valós helyzetek és mindennapi dilemmák mentén tudnak közösen gondolkodni, tapasztalatot cserélni és reflektálni saját gyakorlatukra. Az ilyen típusú szakmai párbeszéd nem csupán tudásmegosztást jelent, hanem bizalmi alapú együttműködést is épít, amely hosszú távon az ellátórendszer hatékonyságát erősíti.

Az észlelő- és jelzőrendszer működésének egyik kulcseleme az információk megfelelő, időszerű és strukturált áramoltatása. Elengedhetetlen, hogy a rendszer tagjai egységes szemlélettel, közös értelmezési keretben és átlátható kommunikációs csatornák mentén dolgozzanak. Ennek érdekében szükséges egységes szakmai platform kialakítása, amely támogatja az információmegosztást, a visszacsatolást és a felelősségi körök tisztázását.

A hosszú távú fejlesztés tehát nem kizárólag strukturális változtatásokat jelent, hanem szemléletbeli és kapcsolati erősítést is. Csak olyan tudatosan épített, rendszeresen fenntartott szakmai együttműködés képes valódi előrelépést hozni, amelyben az információáramlás, a közös gondolkodás, a kompetenciafejlesztés és a mentális támogatás egymást kiegészítve, integrált módon valósul meg. Ez teremti meg annak feltételeit, hogy a rendszer érzékenyen, gyorsan és szakmailag megalapozottan tudjon reagálni a gyermekek és családok egyre összetettebb szükségleteire.

Felhasznált irodalom

Gelsei B. (2015): A megoldásközpontú tanácsadás gyakorlata. Budapest, Animula Kiadó.

Hajnal R. – Sidlovics F. (2015): A gyermekvédelmi jelzőrendszer fejlesztésének főbb irányai. In. (Rác A. szerk.) *A gyermekvédelem megújulási alternatívái*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 90–96.

https://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2015/08/gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_otodik_kotet.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Katz K. (2011): *Szociális munka és szupervízió: irányelvek, megközelítések, dilemmák*. Budapest, ELTE TáTK.

https://tatk.elte.hu/dstore/document/1554/Katz_Szocialis_munka_es_szupervizi_o.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

- Kopasz M. (2021): Iskolai gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok észlelési és jelzési magatartása és annak meghatározói. *Esély*, 33(3): 3–18. https://real.mtak.hu/133828/1/3-18-kopasz-mariann.pdf?utm_source (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Lüssi, P. (2004): *A rendszerszemléletű szociális munka gyakorlati tankönyve*. Budapest, Párbeszéd (Dialogus) Alapítvány.
- Módszertani útmutató – A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól* (2024): Belügyminisztérium <https://szocialisportal.hu/frissitesre-kerultek-a-csalad-es-gyermekjoleti-szolgaltatasok-szakmai-szabalyzo-dokumentumai/> (utolsó elérés: 2026.01.08.)
- Protokoll a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő-és jelzőrendszer folyamatairól 4. kiadás.* (2025): Belügyminisztérium https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2017/08/Jelzorendszer_Protokoll_V4_signed_6979090_16_20250623121538.pdf (utolsó elérés: 2026.01.08.)
- Rácz A. (2016): *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Rácz A. (2022): *Teóriától a gyermekvédelem praxisáig*. Budapest, Eötvös Kiadó. https://www.eltereader.hu/media/2023/03/TaTK_Racz-Andrea_Teoriatol-agyermekvedelem-praxisaig.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs. (2018): Intenzíven a pincétől a padlásig. In. (Rácz A. szerk.) *Szülői kompetenciafejlesztést célzó modellprogramok a gyermekjóléti szolgáltatások tárházában*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 97–153. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2018/10/szuloi_kompetenciafejlesztes_rubeus_20180919.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs. (2020): Segítő tudatosság, tudatos segítség – Szekszárdi modellprogram bemutatása. In. (Rácz A. szerk.) *A szülőség támogatásának új útjai a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 24–55. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2020/10/Rubeus_CSALADTAMOGATAS_UJ_UTJAI_2020_FINAL_KONYV_20201008.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs. (2022): Viharfelhők között is szükséges a napsütés. In. (Rácz A. szerk.) *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 6–33. https://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

- Szabó A. – Tolácziné Varga Zs (2025): Szakmai személyiségfejlesztés a felnővekvő új generációért. In. (Rácz A. szerk.) *Integrált, széles együttműködésre épülő gyermekvédelmi beavatkozások megoldásfókusszal*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 77–95.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2025/02/Integralt_egyuttmukodesek_RubeusBM7_FINAL_2025_0331.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Takács I. (2016): A család- és gyermekjóléti szolgáltatások átalakításának tapasztalatai. A Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete szakmai konferenciáján (2016.10.19.) elhangzott előadás. *Párbeszéd*, 3(4)1–6.
<https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/article/view/5903/5519>
(utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Watzlawick, P. – Weakland, J. H. – Fisch, R. (2000): *Változás: A problémák keletkezésének és megoldásának elvei*. Budapest, Animula Kiadó.

Tóth Julianna³⁹ – dr. Gócziné Bancsi Alíz⁴⁰: Együtt a felnőtt élet felé – a közösségi támogatás jelentősége a gyermekvédelemben

A Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény által megvalósított modellprogram alapvető szakmai célja, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek, fiatalok és a velük dolgozó szakemberek közötti mindennapi együttélés tudatosabb, partnerségen alapuló és kölcsönösen támogató közösséggé váljon. A gyermekvédelmi szakellátás alapvető célja, hogy a családjukból kiemelt gyermekek számára olyan biztonságos környezetet biztosítson, amely elősegíti testi, érzelmi és szociális fejlődésüket (Herczog, 2001). A program arra épít, hogy a gyermekvédelmi ellátásban élő gondozottak ne csak az ellátórendszer passzív résztvevői legyenek, hanem aktív alakítói saját közösségük mindennapi működésének, valamint saját életútjuk tervezésében is részt vegyenek (Rácz, 2014; Szikulai, 2014). Középpontjában a közösségi részvétel, az együttműködés és a mindennapi jelenlét áll. A program lehetőséget teremt arra, hogy a lakóotthonban és a nevelőszülői családban élő fiatalok, valamint a velük dolgozó szakemberek közösen gondolkodjanak arról, hogyan alakítható ki olyan közösségi működés, amely támogatja a harmonikus együttélést, a felelősségvállalást és egyben a fiatalok önálló életre való felkészítését.

Egyik fontos szakmai törekvésünk volt, hogy a mindennapi együttélés során megjelenő tapasztalatokat tudatos fejlesztési folyamattá alakítsuk át. A közösségi tervezés, a rendszeres beszélgetések, a közösen meghatározott célok és feladatok, valamint a heti szintű reflexió lehetőséget teremtettek arra, hogy a fiatalok megtapasztalják a döntéshozatal, a felelősségvállalás és az együttműködés jelentőségét. A program innovatív eleme abban rejlik, hogy a gyermekvédelmi szakellátás mindennapi működését közösségi tervezési és részvételi szemlélettel közelíti meg. A fiatalok bevonása nem csupán véleménynyilvánítási lehetőséget jelent, hanem valódi partnerséget segít kialakítani a közösségi élet szervezésében.

A modellprogram szakmai hozadéka, hogy olyan tapasztalatokat és jó gyakorlatokat gyűjtünk össze, amelyek a későbbiekben más gyermekvédelmi intézmények, nevelőszülői hálózatok számára is adaptálhatók lehetnek. A program eredményei hozzájárulhatnak a gyermekvédelmi szakellátás szemléletének erősítéséhez abba az irányba, hogy a mindennapi együttélés a fiatalok személyiségfejlődésének és társadalmi integrációjának egyik legfontosabb terepe.

³⁹ Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, fejlesztőpedagógus

⁴⁰ Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény, csoportvezető

A modellprogram közvetlen, rövid távú céljai

A hat hónapos programidőszak során a modellprogram közvetlen célja, hogy a résztvevő lakásotthonban és nevelőszülői családban kialakuljon egy tudatosan felépített, közösségi együttműködésen alapuló mindennapi működés, illetve a szabadidő hasznos eltöltése. Annak érdekében, hogy a szakemberek és a gyermekek között egy közvetlen, bizalmas viszony tudjon kialakulni, nagyon fontos, hogy ne csak a kötelező napi rutinhoz tartozó feladatokat töltsék együtt, hanem legyenek közös élményeik, a gyermekek az őket körülvevő felnőttek kíséretében ismerjék meg a nagyvilágot, megtanuljanak közös hagyományokat kialakítani. Minden gyermek életében fontos a rendszeresség, ez biztonságot nyújt a számukra (Gyermekotthoni ellátás protokollja, 2011). Különösen fontos ez az olyan gyermekek esetében, akik bizonytalansággal teli környezetből érkeznek. Nekik nem adatott meg az a lehetőség, hogy a vérszerinti család otthonának biztonságában tanulják meg a napi rutin fontosságát, hagyományok kialakítását, higiénés alapokat, a felnőtt élet megkezdéséhez elengedhetetlen tudnivalókat (Szikulai, 2004). A modellprogram keretében megvalósított élményalapú programok mindezek elsajátításához segítik hozzá a gyermekeket közvetett módon. Természetesen a programok kivitelezése során a gyermekeknek az a fontos, hogy jól érzik magukat, nem veszik észre, hogy hosszú távon az ilyen fajta időtöltésnek pozitív hatása van a személyiségük fejlődésére.

A modellprogram közvetlen, hosszú távú céljai

A modellprogram hosszú távú célja, hogy a kialakított módszerek és tapasztalatok hozzájáruljanak a gyermekvédelmi szakellátás mindennapi gyakorlatának fejlesztéséhez, valamint a fiatalok sikeres társadalmi integrációjához, a szakellátásból kikerülésük után önálló életre való felkészültségüket erősítsük (Domszky, 1999; Szikulai, 2004; Gyermekvédelmi ellátás protokollja, 2011; Rácz, 2012). Cél, hogy támogassuk a pályaválasztási és életpálya-tervezési kompetenciák fejlesztését, mely által a társadalmi és munkaerőpiaci beilleszkedési esélyeiket javítjuk (Domszky, 1999; Szikulai, 2004).

A mindennapi jelenlét a nevelésbe vett gyermekek esetében elengedhetetlen ahhoz, hogy egy gondozási helyen való élet sikeres legyen. Az a legfontosabb, hogy a gyermek biztonságban érezze magát, úgy érezze, hogy egy törődő közegben van olyan emberekkel, akikre számíthat, akik meghallgatják és tanácsot adnak neki. A lakásotthonban megteremtjük az itt élő gyermekeknek, fiataloknak, hogy családias, otthonos környezetben nevelkedhessenek, ahol szeretik, tisztelik és elfogadják őket. A célunk az egész életet átható komplex életvezetési ismeretek nyújtása. A mindennapi teendők elsajátításával segítséget adunk az önálló élethez, közös probléma megoldással, a szabályok betartásának állandó gyakorlásával, valódi döntéshozatallal, nehézségek, következmények átlátásával, önismerethez és saját képességeik megismeréséhez jussanak.

Megvalósított szakmai tevékenységek

A gyermekvédelemben nevelkedő fiatalok mindennapjai talán kicsit kötöttebbek lehetnek, mint a kortársaiké, mivel a dolgozók követik a házirendet, ami mindent leszabályoz, ami körülöttük történik. Természetesen ez fontos, mert ennyi gyermek életét másképp nem lehetne rendezetten tartani. Ezek miatt azonban különösen fontos, hogy biztosítva legyen számukra az élményszerzés. A modellprogram keretein belül megvalósult programok palettája igen változatosra sikerült. Ez nem csak azért fontos számukra, mert jó kikapcsolódást biztosított és szintet vitt a hétköznapokba, hanem szerepe van a személyiségük fejlődésében, világszemléletük bővítésében. A programok szervezésénél törekszünk arra, hogy ezeken lehetőleg minden munkatárs a lakásotthonból legyen jelen, hangsúlyozva ezzel az összetartozást.

A megvalósított szakmai tevékenységek az alábbiak alapján kerültek megszervezésre:

- heti közös alkalmak (beszélgetés, műhelyfoglalkozás, játék, élményprogram),
- kiscsoportos kreatív feladatok (rajz, fotó, írás),
- havi közös nagyobb programok (kirándulás, közösségi ünnep),
- dokumentálás: közös napló, fotó, videó.

A modellprogram során megvalósított tevékenységek közül néhány alappillért emelnénk ki, melyek a fentebb említett célunkat előbbre vitték.

A rutin, a hagyományok kialakítása fontos a gyermekek életében, ehhez hozzátartozik a sütés és az évszaknak, ünnepeknek megfelelő dekoráció elkészítése. A modellprogram keretein belül is végeztünk ilyen tematikájú tevékenységeket: őszi dekoráció készítése, muffin készítés halloweenkor, Márton napi dekoráció, adventi koszorú készítése. Ezek mind kreatív elfoglaltságok, mellyel fejlesztjük a finommotorikus képességeiket, gyakorlottabbak lesznek a csapatmunka és a feladatmegosztás kivitelezésében. A lakásotthon nagy nappalival és étkezővel rendelkezik, ami biztosítja a közösségi foglalkozásokat, és ez adja az ünnepek megrendezésének helyszínét is. Mint minden családban, a lakásotthonban is megtartjuk a jeles ünnepeket, a gyermekekkel megismertetjük az ezekhez kapcsolódó szokásokat, hagyományokat. Mindeközben minőségi időt töltünk együtt, beszélgetünk. Így lehet a legtöbbet megtudni a gyermekekről, könnyebben megnyílnak a közös tevékenységek végzése közben. Olyan készségekre tesznek szert, amelyeket tudnak hasznosítani akkor is, ha elkezdik az önálló felnőtt életüket: alapvető varrókészségek elsajátítása, udvari munkákhoz szükséges eszközök megismerése, főzéshez, sütéshez szükséges alapok ismerete. A lakásotthont nagy körbekerített udvar veszi körül, ami kielégíti a gyermekek mozgásigényét. Sportoláshoz rengeteg eszköz közül tudnak választani: asztali tenisz, kosárlabda palánk, tollas labda, kerékpár, görkorcsolya,

gördeszka áll rendelkezésre. Meghatározó szerepe van a nagy méretű filagóriának és szalonnasütőnek, az általa nyújtott szabad levegőn töltött élményeknek: közös bográcsozás, grillezés. Az udvar végét örökzöld bokrok választják el a kialakított veteményeskerttől. Itt szinte minden megtalálható: zöldség ágyások, szőlőtőkék, gyümölcsfa csemeték, bogyós termésű bokrok stb. Az igényes környezetben lehetőség nyílik a közös munkára és így hasznos tapasztalatszerzésre. Illetve az itt termesztett gyümölcsökből lekvárt és befőttet is készítünk.

Heti egy alkalommal kizárva az elektronikus eszközöket és a közösségi média felületeit, a gyermekek egymással töltik a délutánt, ilyenkor semmi nem zökkenti ki őket, hosszasan tudnak egymással beszélgetni. Őszinte megnyilvánulásokkal, problémák felvállalásával értékeli az elmúlt hét eseményeit. Közeli jövőbeli célokat fogalmaznak meg. Havonta egy alkalommal gyermekértekezletet tartanak, amiben mindenki részt vesz. Az esetleges problémákat, szabályok nem megfelelő betartását beszéljük át.

Ez ugyanígy történt a modellprogram megtervezése során is, a gyermekek adtak ötleteket, hogy melyek azok a programok, amelyeken szívesen részt vennének. Így került sor a bowlingozásra, korcsolyázásra, Fővárosi Nagycirkuszba, szabadulósobába, moziba és színházba tett látogatásra. Az ilyen jellegű programok, ahol ki lehet mozdulni a lakásotthonból, mindig nagy izgalommal járnak. A gyermekek általában szeretnek utazni, szeretnek olyan helyzetekbe kerülni, ami újdonság és teljesen más, mint ami a hétköznapokban megszokott. Nekik izgalmas, nekünk azonban más célunk van ezekkel. Remek lehetőség arra, hogy bővítsük a világszemléletüket, új helyeket ismerjenek meg, utazási élménnyel gazdagodjanak. A kulturális tájékozottság és esztétikai nevelés szempontjából is sokat segítenek nekünk ezek a programok ahhoz, hogy az önállóságukat támogassuk. A színházi élményeink során az egyik alkalommal egy olyan előadást nézhettünk meg, ami a prostitúcióról és a szexuális kizsákmányolásról szólt. Ez rendkívül hasznos volt a számukra, mivel a szakellátásban nevelkedő gyermekeket fokozottan érinti ez a probléma. Kiemelt figyelmet fordítunk a hagyományok őrzésére, kialakítására. Ennek megfelelően szerepelt a programjaink között a karácsonyi és a farsangi készülődés.

Fontos, hogy a gyermekek olyan tudásnak is a birtokába kerüljenek, amelyek majd a felnőttélet kezdésekor a gyakorlatban is hasznos lesz. Emiatt volt előadásunk a lakhatási lehetőségekről, ahol szó volt például albérletről, kaucióról, hitelről, önerőről. Beszéltünk az ügyintézés menetéről, a kormányablakról, a bankról és a postáról, arról, hogy az egyes problémákkal hova kell fordulni.

A modellprogram célcsoportja

A Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézményből egy nevelőszülői család és egy lakásotthon gyermekei vettek részt. A lakásotthoni egység 4 szakmai egységből, ezen belül 13 lakásotthonból áll. A modellprogramban a Szent Sára lakásotthon vett részt, amely a II. számú szakmai egységhez tartozik. Ehhez a szakmai egységhez 4 lakásotthon tartozik, így több olyan programunk is volt, ahol mindenki részt vett vagy néhány gyermek minden lakásotthonból. A Szent Sára lakásotthonban 10 gyermek él, ebből egy tartósan engedély nélkül van távol. A többiek korcsoport szerint 14 és 18 év közöttiek, egy lány kivételével, aki 11 éves. Korukból adódóan mindannyiuk számára fontos kérdés a pályaválasztás, a reális, megvalósítható jövőkép tervezése, amelyben a lakásotthon dolgozói minden nap részt vesznek.

A Nevelőszülői Hálózatból a projekt időszaka alatt a bevont nevelőszülői családban nevelkedő gyermekek érdeklődése változó intenzitást mutatott a programok iránt. Előfordult, hogy kevésbé voltak nyitottak és motiválhatóak, annak ellenére, hogy a kezdeti időszakban nagy lelkesedéssel vettek részt a programokon. A projektbe bevont nevelőszülői tanácsadó jelezte, hogy van egy aktív nevelőszülői családja, ahol a gyermekek szívesen csatlakoznának a programokhoz. Ennek mérlegelése után lehetőséget adtunk a gyermekek számára, hogy ők is részt vegyenek a programokon. A három bevont gyermek aktív, érdeklődő és kommunikatív volt a projekt megvalósítása alatti időszakban.

1. tábla: Modellprogramba bevont klienskör a lakásotthoni szakmai egységben

	Modellprogram elemeibe bekapcsolódó klienskör
Védelemben vett gyermekek és fiatalok száma	-
Nevelésben vett gyermekek és fiatalok száma	Szent Sára lakásotthonban: 9 fő (összesen a lakásotthonokból 26 fő)
Alapellátás által érintett gyermekek és fiatalok száma	-
Alapellátás által nem érintett, de fejlesztési igénnyel bíró gyermekek és fiatalok száma	-
Programba bevont gyermekek és fiatalok száma összesen	Szent Sára lakásotthonban: 9 fő (összesen a lakásotthonokból 26 fő)
Programba bevont szülők és felnőtt hozzátartozók száma összesen	-
Programba bevont gyermekek és fiatalok családjainak száma	-
Programba bevont szakemberek száma	11

2. tábla: Modellprogramba bevont klienskör a nevelőszülői hálózatban

	Modellprogram elemeibe bekapcsolódó klienskör
Védelemben vett gyermekek és fiatalok száma	-
Nevelésben vett gyermekek és fiatalok száma	6 fő nevelésben vett gyermek, 1 fő utógondozott fiatal felnőtt, összesen 7 fő
Alapellátás által érintett gyermekek és fiatalok száma	-
Alapellátás által nem érintett, de fejlesztési igényrel bíró gyermekek és fiatalok száma	-
Programba bevont gyermekek és fiatalok száma összesen	7 fő
Programba bevont szülők és felnőtt hozzátartozók száma összesen	-
Programba bevont gyermekek és fiatalok családjainak száma	-
Programba bevont szakemberek száma	5 fő

A szakemberek

A lakásotthon a város szélén helyezkedik el, de a kisváros előnyeként a városközpont gyorsan megközelíthető. Az épület külső arculata teljesen beleolvad a kertvárosi környezetbe, ahol jó szomszédi viszonyokat ápolunk. Minden lakásotthonban egy fő lakásotthoni nevelő és öt fő gyermekfelügyelő látja el a mindennapi teendőket. A négy lakásotthont egy gyermekotthon vezető fogja össze, a teljes lakásotthoni szakmai egységnek pedig szintén van egy vezetője. Ezen kívül minden szakmai egységnek van egy fejlesztőpedagógusa, egy pszichológusa és egy lelki vezetője. A Szent Sára lakásotthonban jelenleg egy gyermekfelügyelőből hiányt szenvednek, illetve a pszichológusok is váltakoztak a modellprogram megvalósítása során.

Nagyon fontos a gyermekek életében, hogy tudjanak kapcsolódni az őket körülvevő felnőttekkel, mert nekik mi adunk példát. Fontos, hogy az intézmény által elfogadottnak tartott mintákat közvetítsék a szakemberek. Ez nem kizárólag szakmai feladat, hanem társadalmi felelősségvállalás. A szakemberek célja, hogy a gyermekvédelemben nevelkedő gyermekek sikeresen lépjenek át a felnőttéletbe. Ez nemes küldetés, de nem csak a dolgozón múlik, hogy ez maximálisan megvalósuljon. Nagyon sok olyan eset van, ahol a lakásotthon dolgozói hiába akarják minden erejüket beleadva azt, hogy egy gyermek megtalálja az útját, mégsem tud ez beteljesülni. Számtalan ilyen eset történt eddig, sajnos, a modellprogram ideje alatt is előfordult. A Szent Sára lakásotthonban 9 gyermekkel kezdtük el a programok megtervezését és

kivitelezését. A gyermekekkel közösen ötleteltünk, hogy mik azok a tulajdonságok, amivel szerintük egy lakásotthonnak rendelkeznie kell ahhoz, hogy az megfelelő legyen. December végén és január elején azonban 3 gyermek engedély nélkül távozott a lakásotthonból, azóta is körözés alatt állnak. Ez az esemény az ott dolgozókat nagyon megviselte, ugyanis ők úgy érezték, hogy mindent megtettek, nagyon sokat beszélgettek a gyermekekkel a helyes útról, ez azonban mégsem volt elég. Ahhoz, hogy a dolgozók ezen túl tudjanak lendülni, nagyon sok beszélgetés kellett. Az ott lakó gyermekek is megerősítették őket abban, hogy ezt nem lehetett volna elkerülni, nem ők tehetnek arról, hogy így történt. A szakmai egységünk pszichológusa ilyen esetekben nem csak a gyermekeknek, hanem a felnőtteknek is nyújt lelki megsegítést, illetve mindig ott vagyunk egymásnak, ha ilyen eset történik, sokat beszélünk a szakmai nehézségekről. Az intézmény dolgozói rendszeresen továbbképzéseken vesznek részt például a kiégés elkerülése érdekében, a jelzőrendszerek működésével kapcsolatban és kamaszkori problémák kezelésének megkönnyítése érdekében.

A nevelőszülői hálózat és a lakásotthon egyaránt a gyermekvédelmi szakellátás formái, de a gyermekek elhelyezésének módjában, működésében és a mindennapi élet szervezésében jelentős különbségek vannak. A nevelőszülői család saját háztartásába fogadja, neveli a gyermeket, így elsődlegesen a nevelőszülő, mint szakember jelenti a gyermek számára az állandóságot. A nevelőszülő munkáját a nevelőszülői tanácsadó segíti és ellenőrzi, míg a tanácsadót a csoportvezetője és a szakmai egység vezetője irányítja, támogatja. Ezen kívül a gyermekvédelmi gyám is aktív szereplője a gyermekek életének, akik a modellprogramba azonban közvetlenül nem vonódtak be, de a szükséges hozzájárulást a projektben való részvételre természetesen ők adták meg.

Szakmai kihívások és innovációk értékelése

- A tapasztalatok alapján a gyermekek nem mindig motiváltak, de később örömmel vettek részt a közösségi foglalkozásokon.
- A rendszeres találkozások erősítették a gyermekek közötti közösségi kapcsolódást és együttműködést.
- A programok hozzájárultak a gyermekek érzelmi biztonságának erősödéséhez, valamint lehetőséget adtak az élményeik megosztására.
- A foglalkozások során a szakemberek jobban megismerhették a gyermekek mindennapi nehézségeit, igényeit és erőforrásait.
- A gyermekek számára a programok strukturált és pozitív időtöltést biztosítottak, amelyek hozzájárultak a szabadidő hasznos eltöltéséhez

Elmondható, hogy a modellprogram pozitív hatással volt a szakemberekre is. A program során a szakemberek új módszereket sajátítottak el és erősödött a szakmai egységek közötti együttműködés. A program megvalósítása során azonban több kihívás is felmerült, például:

- a családok motivációjának fenntartása,
- a szakemberek leterheltsége,
- az egységek közötti koordináció.

Esettanulmány: Lakásotthonban élő gyermek támogatása

„Sors, nyiss nekem tért...”
(Petőfi Sándor)

Az általunk bemutatott gyermek, K., 2007-ben született. 2009-ben nevelőszülőktől érkezett a helyi Gyermekvédelmi Központba, ahol 2012-ig nevelkedett. A lakásotthonunkba ezután került idősebb lánytestvérel testvéregyesítés céljából, mivel két nagyobb fiútestvérenek is itt volt a gondozási helye. Nevelőszülői családnál az elhelyezése a nagy gyermeklétszám miatt nem volt realizálható. Könnyen barátkozó, beszédes, alkalmazkodó kisfiú volt. A gyermekek és a felnőttek is hamar elfogadták, megszerették. Sok figyelmet és segítséget kapott. Az egyik helyi óvoda középső csoportjába kezdett el járni. Kisgyermekként állandóan igényelte a vele való szoros közelséget, valamint testvére jelenlétét. A testvérei közül a lány testvéréhez kötődött igazán szorosan, a két fiútestvéréhez nem annyira ragaszkodott.

Bekerülése után az elvégzett pszichológiai vizsgálat alapján K. figyelme nem tartós, szórt, időnként nehezen irányítható, de fegyelmezhető. Képességeinek, készségeinek fejlettsége némi elmaradást mutat kora átlagához viszonyítva. K. a szakellátás keretein belül fiatal kora ellenére már a sokadik gondozási helyén nevelkedett, így a sorozatos változások akadályozták a kiegyensúlyozott személyiség fejlődését. A lakásotthoni környezetben, gondos törődéssel, tudatos odafigyeléssel értelmi képességeit fejlesztettük.

K. 2014-ben kezdte meg az általános iskolát egy helyi intézményben. Az osztályközösségbe könnyen beilleszkedett, nagyon szeretett iskolába járni és tanulni. Rendszeresen részt vett iskolai rendezvényeken, mesemondó-, szavalóversenyeken, rajzpályázaton. A lakásotthonban dolgozó felnőttek nagy hangsúlyt fektetnek a gyermekek tanulmányaira, mellé is mindig leültek, amikor tanulnia kellett, segítettek, elmagyarázták neki a tananyagot, ha nem értette. A 2017/2018. tanévben befejezte az alsó tagozatot, kitűnően teljesített, igazgatói dicséretben, oklevélben és jutalomkönyvben részesült. Nagyon büszkék voltak rá a lakásotthon dolgozói. Ez arra ösztönözte a lakásotthoni nevelőt, hogy talán K.-nak érdemes lenne egy erősebb iskolában folytatnia, ahol nagyobb kihívásokkal találkozik, ezért az 5. osztályt egy nyolcosztályos gimnáziumban kezdte meg. K.-nak nagyon tetszett az új osztályközössége, sikerült beilleszkednie, osztályfőnökével a lakásotthoni nevelő napi kapcsolatban volt, így bármilyen probléma felmerült, ezt azonnal tudták orvosolni a lakásotthonban. Az iskolában előfordultak kisebb magatartási problémák, de sikerült megértetni vele a helyes viselkedési szabályokat. Mivel jól teljesítette a 8. osztályt is és szoros barátságot ápol néhány osztálytársával, szeretne volna itt megszerezni az

érettségét. Szeret iskolába járni, de jegyei negatív irányba változtak, tanulmányaiban hanyagság fedezhető fel. Képességeihez mérten nem megfelelően teljesít. Napi szinten motiválni kell a rendszeres tanulásra, ellenőrizni, felmondani a házi feladatokat. Ösztönözni kell a kitartásra céljai elérése érdekében.

K. édesanyja elhalálozásakor, 2014-ben került először érzelmi válságba, mivel kisgyermekként édesanyjához kötődött leginkább, aki mikor tehetette, meg is látogatta a gondozási helyén. Édesapjával a kapcsolattartása nem volt rendszeres. Különösebben nem ragaszkodott édesapjához. Telefonhívásait ugyan fogadta, de közösségi oldaláról letiltotta. Elítéli életvitelét, szégyenként éli meg apja gyakori börtönbe vonulását. A testvéreivel is labilis a kapcsolata. Az egy gondozási helyen nevelkedő legidősebb testvére életmódjában követte édesapjuk példáját. Javítóintézetbe került, azután többször volt börtönben. Egy másik fiútestvére, aki szintén ugyanezen a gondozási helyen nevelkedett, 2022-ben kiköltözött a lakásotthonból albérletbe, utógondozói ellátását már nem kérte, vele eleinte szoros volt a kapcsolatuk, gyakran meglátogatta. Sajnos, ő gyakran nyúlt alkoholhoz, ezáltal több munkahelyet is váltott, az albérletét elvesztette és elköltözött idősebb nővérükhöz az ország másik pontjára. 2023-ban lánytestvére másik gondozási helyre kérte magát. Előzőleg már kapcsolatuk megromlott. K. nem tudta tolerálni lánytestvére viselkedését, csúnya beszédét, így már nem voltak beszélő viszonyban sem. Két idősebb bátyja, akik szintén a szakellátásban nőttek fel, tragikus körülmények között elhunytak. Szakmai egységünk akkori pszichológusa szinte naponta foglalkozott, beszélgetett vele ebben az időszakban. Köztük egy nagyon bizalmas kapcsolat alakult ki. A szakemberek segítségnyújtásával igyekeztünk orvosolni a problémáit, lelki megnyugvást találni neki. Jelenleg érzelmileg kiegyensúlyozottá vált helyzetéhez képest.

Intézményünk életének egy nagyon fontos alappillére a vallás, ami az érzelmileg sérült gondozottjainknak nagy segítséget nyújt múltbéli problémáik feldolgozásában. Az akkori lelki vezetőnk közvetlen kapcsolata elindított K.-ban is egy olyan folyamatot, ami segített neki, hogy lelkileg kiegyensúlyozott legyen. A vallással való kapcsolata azonban nem ekkor kezdődött, hanem már az óvodában. Nagyon érdekelték a gyermekeknek szóló bibliai történetek. A lakásotthonban is ilyen témájú kifestőkkel foglalkozott, a későbbiekben Gyermekek Bibliából olvastak neki és kisebb társainak esténként. Saját elhatározásából fogalmazódott meg benne, hogy szeretne megkeresztelkedni, illetve még gyakrabban eljárni a görögkatolikus liturgiákra. 2024 elejétől rendszeresen jár ministrálni a helyi görögkatolikus templomba, ahol lelki megnyugvást talál, örömmel teljesíti szolgálatát. Személyiségére is pozitívan hatnak ezek az alkalmak, sokkal empatikusabb, elfogadóbb, megértőbb társaival.

2025-ben nagykorúságát betöltve utógondozói ellátását kérelmezte, mivel a lakásotthonban szeretne maradni. Célunk elősegíteni a fiatal felnőtt önálló életének megkezdését. A lakásotthonban teljeskörű ellátás során ügyelnünk kell, hogy ne „burokban” neveljük a ránk bízott gyermekeket, hanem a mindennapi életben is helyt tudjanak majd állni. Az utógondozói ellátás igénybevételel tovább tudjuk fejleszteni praktikus tudását, ami elősegíti őt a társadalmi beilleszkedésben. Létfenntartását önállóan biztosítani nem tudja tanulói jogviszonyban állva, az utógondozói ellátás olyan lehetőség, mellyel meg tudja valósítani a kitűzött céljait. Az utógondozói

megállapodás létrejötte után fontos a kikerülési felkészítés (életút tervezés) szakemberek bevonásával. Meg kell tanítanunk neki minden olyan készséget, mint a hivatalos ügyek intézése, tájékozódás, pénzbeosztás, pénzügyek intézése, megoldási stratégiák, felelősségérzet kialakítása.

K. elhatározása a sikeres érettségi vizsga után továbbtanulás egy felsőoktatási intézményben. Utógondozói megállapodásában több pont lett meghatározva, amelyeknek betartása jelenti a sikeres együttműködést. Többnyire igyekszik eleget tenni a megfogalmazott elvárásoknak, viszont gondot okoz számára a pénz kezelése. Többször előfordult, hogy nem egyeztetve használta mobilapplikáción keresztül kártyáját, és sajnos több 100 ezer forintot költött el. A túlköltségek jelentkeztek a bankszámláján, melyeket nem tudott érdemben megmagyarázni, ezért sajnálatosan két alkalommal került sor az ügyében érdekképviseleti fórum összehívására. Ezek után beismerte, hogy ez nem volt helyes, a jövőre nézve megfogadta az együttműködést utógondozójával és nevelőjével. Jelenleg eszerint cselekszik. Jó értelmi képessége már kiskorában megmutatkozott, rendszeres odafigyeléssel, jó iskolaválasztással segítettük a mostani sikereihez. A 2025/2026. tanév I. félévének átlaga 4,2 volt. Tavaly angolból középszinten előrehozott érettségét tett. Egyaránt aktív tagja az iskolai és lakásotthoni közösségnek. Több éve igazolt játékosa a Speciális Olimpiai Kézilabda csapatban partnerjátékosként. Rendszeresen jár edzésekre és országos versenyeken vesz részt, ahol ő is nagyban hozzátesz a csapat sikeréhez, mivel legtöbbször aranyéremmel zárják a fordulókat. A közeljövőben a ballagása és érettségi megszerzése után főiskolai tanulmányokat szeretne folytatni. Jelenleg elsősorban papnak készül, második opcióként jelentkezett hittanár és erkölcsstanár szakra. Választásában az játszik fontos szerepet, hogy át szeretné adni azt a hitet és nevelést, amelyben ő maga is részesült gyermekként, ez meghatározó volt számára és az értékrendje kialakulásában.

A lakásotthonban kialakult családi légkörben támogatjuk terveit. „A sors teret nyitott neki.”

Esettanulmány: Nevelőszülői családban élő gyermekek támogatása

Az esettanulmány egy nevelőszülői családban nevelkedő hármas testvérsor élethelyzetét mutatja be, azt a családot választottuk ki, akik később csatlakoztak a programhoz. K., J. és G. jelenleg második gondozási helyükön élnek. Gyermekkoruk jelentős részét már a gyermekvédelmi rendszerben töltötték, mivel a családi környezetükben olyan problémák jelentkeztek, amelyek veszélyeztették fejlődésüket és biztonságukat.

Az iratanyagból nyert információk alapján a gyermekek vérszerinti családjában tartós szociális és életvezetési problémák álltak fenn. A szülők életkörülményei instabilak voltak, amelyet elsősorban a rendezetlen lakhatási körülmények, az alkoholfogyasztás, a munkanélküliség és a gyermekek szükségleteinek elégtelen biztosítása jellemzett. A jelzőrendszer tagjai – elsősorban az oktatási intézmény és a gyermekjóléti szolgálat –

többször jelezték a gyermekek veszélyeztetettségét. A gyermekek végül ideiglenes hatállyal kerültek kiemelésre a családból, majd nevelésbe vételükre került sor. Mindennek már hat éve, a vérszerinti család azóta sem tudott javítani az életkörülményeiken, sőt, elmondható, hogy az évek alatt még rosszabb helyzetbe kerültek.

A testvérek az évek során egy gondozási hely módosítással kerültek el jelenlegi családjukba. A gondozási hely változása jelentős hatással volt érzelmi állapotukra, figyelembe véve azt is, hogy a szakellátásban is feltételezett bántalmazás érthette őket előző nevelőszülői családjukban. Az ezzel kapcsolatos rendőrségi eljárás még a mai napig tart, lassan három éve nem sikerült lezárni. Ez idő alatt a gyermekeket többször kihallgatták, amely érzelmileg mindig felkavarja őket. A szakirodalom arra is rámutat, hogy a gondozási helyek gyakori változása bizonytalanságot okozhat a gyermekek számára és megnehezíti a stabil kötődések kialakulását (Rácz, 2016).

Jelenlegi gondozási helyükön meglátásunk szerint a nevelőszülői család egy kiszámítható, támogató és szeretetteljes környezetet tud számukra biztosítani, valamint segítik őket az önálló életre való felkészülésben. A nevelőanya mindig nagy szeretettel beszél a gyerekekről. K. nagyon szeret a konyhában segíteni a nevelőanyának. Képességeit tekintve gyengébb tanuló, jelenleg pedagógiai szakvizsgálati vizsgálatra készül. Egyénként cserfes lány, az osztályközösségben jól érzi magát, vannak barátai, akikkel hétvégén is gyakran találkoznak. J. leginkább a nevelőapa közelségét igényli. Számára az apaminta nagyon meghatározó. Szabadidejében a nevelőapával barkácsol, de gyakran előfordul az is, hogy ketten töltenek időt, például, ha nevelőapa munkájából adódóan utazik valahová, J. gyakran csatlakozik hozzá. G. pedig éli a kamaszok érzelmi hullámzásokkal teli életét, jelenleg villanyszerelőnek tanul. Tanulmányi eredményei a jó és a kiváló között mozog. Szabadidejében pedig jelenleg a hajvágást tanulja, a nevelőszülő vérszerinti felnőtt gyermeke van ebben segítségére. Nagyon tehetséges és érdekli is a barber szakma. Hamarosan arcüreg -és orr műtétje lesz, amely aggodalommal tölti el az egész családot.

Egyházi intézmény lévén fontosnak tartjuk a hitéletet, a vallásgyakorlást, ennek megfelelően vannak folyamatosan egyházi jellegű programjaink, amelyek a gyermekek rendszeresen részt vesznek. A keresztkelésük is megtörtént a 2025-ös évben.

A vérszerinti családdal való kapcsolat sajátosságai

A testvérek jelenleg nem, illetve ritkán, csak telefonon tartanak kapcsolatot vérszerinti családjukkal, főként vérszerinti anyjukkal. A kapcsolattartás az évek során fokozatosan megszakadt, amelyben szerepet játszott a szülők érdektelensége, valamint a családi környezet tartós rendezetlensége. A gyermekek részéről is megfigyelhető egyfajta érzelmi távolságtartás a családdal kapcsolatban, amely részben a korábbi negatív tapasztalatokból fakad. A velük kapcsolatban lévő szakembereknek el is mondták, hogy a szülő hívása inkább indulatot gerjeszt bennünk, mintsem örülnének a kapcsolattartásnak. Ennek fő oka a kora gyermekkori negatív élmények, az elhagyatottság érzése, illetve a kezdeti hitegetés a szülők részéről, hogy hamarosan hazakerülhetnek, ami azonban nem valósult meg. Két lánytestvérük külön gondozási

helyen nevelkedik, havonta egy alkalommal megvalósul közöttük a testvéri kapcsolattartás. A gyermekek szívesen beszélgetnek és játszanak együtt.

A szülői kapcsolatok hiánya azonban hosszú távon érzelmi bizonytalanságot is okozhat, különösen a serdülőkorban, amikor az identitás kialakulása kiemelt jelentőségű. Szakemberként ezért fontos feladatnak tekintjük a gyermekek és fiatalok érzelmi támogatását, valamint azt, hogy segíteni tudjuk őket múltjuk feldolgozásában és jövőképük kialakításában.

Együttműködés a szakellátás szereplőivel

A nevelt gyermekek ellátásában több szakember működik közre. Elsősorban a nevelőszülő, nevelőszülői tanácsadó, gyermekvédelmi gyám, pedagógusok, pszichológus. A nevelőszülő a gyermek jólétének első számú felelőse, akit a nevelőszülői tanácsadó segít a rá bízott gyermekkel kapcsolatos teendőiben. A gyermekvédelmi gyám feladata a gyermekek érdekeinek képviselése, valamint az ellátásukhoz kapcsolódó döntések koordinálása. Elsődlegesen a gyermekek életében egy állandó személy kellene, hogy legyen, azonban ez esetükben nem valósult meg. Szakellátásukba kerülésük óta jelenleg a harmadik gyermekvédelmi gyámjuk van, nevelőszülői tanácsadó szintén a harmadik, aki a családba jár. A változásokra, sajnos, intézményi szinten nincs ráhatásunk, mivel ennek a szakterületen lévő fluktuáció az elsődleges oka. Emellett pedig a nevelőszülő az, aki biztosítja a mindennapi gondozást és nevelést, valamint segíti a gyermeket a tanulásban és az életvezetési készségek elsajátításában. Az elmúlt hónapok tapasztalatai és a gyermekekkel történt személyes beszélgetések alapján a legnagyobb kérdőjel a nagykorúság elérése utáni lehetőségek, illetve azok buktatói. G. fogalmazta meg többször is, ha utógondozása majd a jövőben megszűnik, aggódik milyen lehetőségei lesznek. Meg tud-e önállóan állni a lábán, vagy amennyiben meggondolja magát, lesz-e lehetősége újra utógondozásba kerülni jelenlegi nevelőszülőjénél. Számos kétség és kérdőjel fordult meg a fejében. Szakemberként a modellprogram keretein belül is rendszeres esetmegbeszélések, konzultációk, egyéni gondozási- nevelési tervek mentén dolgozunk együtt annak érdekében, hogy a gyermekek szükségleteire megfelelően reagálni tudjunk. A számukra biztosított támogatások közé tartozik az iskolai tanulmányok segítése, a mentálhigiénés támogatás, az életvezetés segítése, önállóságra nevelésük, valamint a különböző szabadidős programok. A hazagondozás, mint a gyermekek sorának rendezése jelen esetben nem megoldott. A szülők életkörülményei nem változtak olyan mértékben, amely lehetővé tenné a gyermekek visszatérését a családba. A hazagondozás feltételei ezért jelenleg nem teljesülnek, így a szakemberek elsősorban a fiatalok önálló életre való felkészítésére helyezik a hangsúlyt. A szakellátásban nyújtott szolgáltatások fontos szerepet játszanak a gyermekek társadalmi integrációjának elősegítésében (Szikulai, 2004; Rácz, 2012). Tekintettel arra, hogy a szakellátásból kikerülés után számos nehézséggel kell szembenéznie a fiataloknak, megküzdési stratégia és támogató háttér nélkül ki vannak téve annak, hogy akár bűnelkövetővé, akár áldozattá váljanak. A stabil lakhatási környezet, az oktatás és a támogató szakmai jelenlét csökkentheti annak

kockázatát, hogy a fiatalok veszélyeztetett élethelyzetbe kerüljenek és elkerüljék a kriminalizálódás kockázatát.

A segítő szakemberek munkájának értékelése

Az esetben részt vevő szakemberek munkája meghatározó szerepet játszik a fiatalok fejlődésében. Pozitívumként emelhető ki a szakemberek folyamatos jelenléte, valamint az, hogy igyekeznek figyelembe venni a fiatalok egyéni szükségleteit és élethelyzetét. A rendszeres beszélgetések és a támogató nevelési környezet hozzájárulnak a fiatalok érzelmi biztonságának erősítéséhez. Ugyanakkor kihívást jelent a gyermekek bizalmatlansága, amely részben a korábbi gondozási hely-változásokból ered. A gyermekek meg is fogalmazták, hogy kezdve a vérszerinti családban tapasztaltakkal, az elhagyatottság érzéssel, nagyon nehezen tudnak bízni, hiszen folyamatosan csalódtak, annak ellenére, hogy a felnőttek mindig megígérik, hogy „minden rendben lesz”. Ezen kívül a gyakori szakember-váltakozás is a bizalom kiépítése ellen dolgozik. A stabil szakmai jelenlét segítheti a legjobban bizalom fokozatos kialakulását.

Felhasznált irodalom

Domszky A. (1999): *A gyermekotthonok működésének szabályairól és követelményeiről.* Módszertani levél. Budapest, OCSGYI.

Herczog M. (2001): *Gyermekvédelem kézikönyv.* Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.

Gyermekotthoni ellátás protokollja (2011): Budapest, NCSSZI.
<https://www.scribd.com/document/610494946/Gyermekotthoni-ellatas-protokollja> (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Rácz A. (2012): *„Barkácsolt” életutak, szekvenciális (rendszer)igények.* Budapest, L'Harmattan.

Rácz A. (2014): Jó szülő-e az állam? – fejlesztési igények a gyermekvédelmi szakellátás professzionalizációjáért. In. (Rácz A.) *Jó szülő-e az állam? A corporate parenting terminus gyakorlatban való megjelenése.* Budapest, Rubeus Egyesület, p. 215–245.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2014/05/CPnemzetkozi_2014_final.pdf
(utolsó elérés: 2026.03.28.)

Rácz A. (2016): *Gyermekvédelem mint fragmentált társadalmi intézmény.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.

- Szikulai I. (2004): „Nem szeretném, hogy befejeződjön...” A gyermekvédelmi rendszerből nagykorúságuk után kikerült fiatal felnőttek utógondozásának és utógondozói ellátásának utánkövetéses vizsgálata. In. (Papházi T.) *Javítóintézet, család, gyermekvédelem*. Kapocs könyvek 4., Budapest, NCSSZI, p. 175–239.
- Szikulai I. (2014): Gyermekvédelem a XXI. században – kihívások. In. (Rácz A.) *Jó szülő-e az állam? A corporate parenting terminus gyakorlatban való megjelenése*. Budapest, Rubeus Egyesület, p. 271–289. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2014/05/CPnemzetkozi_2014_final.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Gyarmati Katalin⁴¹ – Kiss Évi⁴²: „A saját tempójukban megérkezni” – Megoldásfókuszú kísérés és szupervízió a gyermekvédelem útvesztőiben

A komplex mentálhigiénés támogatás célja, célcsoportja

A megoldásfókusz a gyermekvédelemben projektünk 2025 szeptembere és 2026 márciusa között valósult meg a korábbi tapasztalatokra építve. A projekt célközönsége gyermekjóléti alapellátásba bevont családok és a Rákospalotai Javítóintézet neveltjei voltak. A gyermekvédelemben dolgozó szakemberek számára több lehetőséget is kínáltunk, ebben a projektben elsősorban egyéni és csoportos szupervíziót, illetve megoldásfókuszú esetkísérést.

A csoportos és egyéni szupervízióban arra kaptak teret, hogy azt vizsgálják meg új nézőpontból, hogy hogyan végzik a feladataikat, hogyan tudják megelőzni a kiégést, továbbá milyen eszközeik vannak a személyes fejlődésre. Teret kaptak arra is ezeken az alkalmakon, hogy kifejezzék, hogy mit tartanak fontosnak, milyen kihívásokkal küzdenek. Az egyéni szupervízió lehetőségét két szekszárdi és két újpesti kollega vette igénybe (Gyarmati és Kiss, 2025).

Szekszárdon egy összeszokott csapattal dolgozhattunk, akik között az erős kapcsolat és egymás munkájának a tisztelete kívülről is egyértelműen látszott. Nyitottak voltak egymásra, meghallgatták egymást, képesek voltak erőforrásokat felfedezni és megfogalmazni egymás munkájáról és személyes értékeiről. A közös térben a nehézségek is kimondhatóak lettek, őszinték voltak azzal kapcsolatban, hogy ki, mennyire motivált a munkakörében, milyen nehézségekkel küzd napról napra, és mire van szüksége ahhoz, hogy hatékonyan végezze a munkáját, ugyanakkor elkerülje a kiégést.

Több csapatnak tartottunk már szupervíziót, és ez a fajta jelenlét csak akkor valósulhat meg, ha a szakemberek biztonságos munkakörnyezetben vannak, ha a vezetőség egyértelmű elvárásokat és határokat kommunikál, így a munkatársaknak nem arra megy el az energiájuk, hogy kitalálják, mit várnak tőlük, minek kell megfelelni, hanem valóban a munkájukra, a feladataikra tudnak koncentrálni. Ez Szekszárdon teljes egészében megvalósul.

Újpesten nem ez egész team-mel, hanem csak két fiatal kollégával találkoztunk összesen 4 alkalommal. Kétszer személyesen, kétszer online formában. Mind a ketten pályakezdők, akik hatalmas lelkesedéssel és energiával kezdték meg a pályafutásukat a

⁴¹ eSeF Felfedezések Nonprofit Kft. megoldásfókuszú szemlélettel dolgozó coach, tréner és mediátor

⁴² eSeF Felfedezések Nonprofit Kft. megoldásfókuszú szemlélettel dolgozó gyászcsoporthoz vezető, coach, tréner és mediátor

Gyermekjóléti Szolgálatnál. Sokat beszélünk arról, hogy hogyan tudják a saját határaikat megtartani, akár a kliensekkel, akár a kollégáikkal vezetőikkel szemben, hogyan tudják a szakmai és a privát életüket egyensúlyban tartani.

A családokkal folytatott megoldásfókuszú beszélgetéseket elsősorban Újpesten szerettük volna megvalósítani, de itt erre nem volt lehetőség, így a szekszárdi Humánszolgáltató Központon keresztül is felajánlottunk 2 család számára 4 beszélgetést.

A két helyszín között jelentős volt a különbség abból a szempontból, hogy van-e már tapasztalatuk a megoldásfókuszú megközelítéssel kapcsolatban. Szekszárddal évek óta dolgozunk együtt, több kollégájuk is volt már megoldásfókuszú tréningen, tapasztalták már, hogy hogyan segíti a klienseikkel való kapcsolatukat az, ha a családtagok részt vesznek megoldásfókuszú beszélgetésen (Gyarmati és Kiss, 2025). Ez egy jól érezhető bizalmi légkört teremtett meg már a team szupervízió első találkozásánál is.

Újpesten idén voltunk először. Nem volt korábbi ismeretük sem a projektünkről, sem a megoldásfókuszú megközelítésről. Ezzel együtt úgy tapasztaltuk, hogy a két kollégával való szupervízió elindította őket abba az irányba, hogy hasznos tud lenni az új nézőpont, megélték azt, hogy a saját munkájuk könnyebb lesz.

A Rákospalotai Javítóintézetben is évek óta jelen vagyunk (Gyarmati és Kiss, 2022; 2023; 2025), így amikor felajánlottuk nekik, hogy az Előzetes csoportból találkoznánk két lánnyal, azonnal kiválasztották őket. Tudták és értették, hogy hogyan zajlik egy megoldásfókuszú beszélgetés, így azt is át tudták gondolni, hogy kiknek lesz ez a folyamat leghasznosabb. Három 16 éves lánnyal vezettünk összesen 16 beszélgetést. A következőkben közülük mutatják be két nevelttel való munkánkat és azt, hogy a megoldásfókuszú folyamat hogyan tud hasznosulni (De Shazer, 1990; Berg, 2004; George et al., 2004)

Megoldásfókusz két lány történetén keresztül

2025 őszén találkoztunk először Z.-vel és S.-sel, akik mind a ketten 16 évesek voltak és 2 hónapja kerültek előzetes letartóztatásba. Nagyon hasonló bűncselekmény elkövetésével vádolják őket: mind a ketten videóra vették, ahogy egy barátjuk életveszélyesen megvert valakit. Egyikük sem vett részt közvetlenül az erőszak elkövetésében, viszont azzal, hogy rögzítették a cselekményt, hozzájárultak annak folytatásához, mintegy támogató közönséget biztosítva az elkövetőknek.

A két lány közti hasonlóság itt véget is ér. Z. értelmiségi családból származik, egy elit gimnázium tanulója. Soha nem került a család a gyermekvédelem látóterébe, ezért hatalmas trauma volt neki és a szüleinek is, amikor felfegyverzett rendőrök mentek őt letartóztatni. Épp a szobájában olvasott. Néhány pár napos iskolai kirándulást leszámítva soha nem élt távol a szüleitől.

S. viszont 2 éves kora óta van a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében. A szülei rendszeresen bántalmazták őt már kicsi korától kezdve. Annyira súlyosan, hogy mind az édesanyja, mind az édesapja letöltendő börtönbüntetését tölti emiatt. A bíróság nem engedélyezi, hogy tartsák a kapcsolatot, ami S.-t nagyon szomorúvá teszi, ő várja a velük való találkozást.

Két hónapja voltak bent, amikor először találkoztunk. Elsőként Z. érkezett meg az intézet könyvtárába. A rendész, aki kísérte, ránk zárta az ajtót, mivel az előzetes letartóztatásban levők sehova nem mehetnek szabadon, csak rendészi kísérettel. Ez a legszigorúbb csoport az intézményen belül. Z. magas, hosszú hajú lány, szemmel láthatóan zavarban volt a helyzete miatt. Fogalma sem volt, hogy hova érkezett, nem tudta, hogy kik vagyunk, és miért találkozunk velünk.

Miután leültünk egymással szemben, a kolléganőmmel bemutatkoztunk, elmondtuk, hogy már 8 éve járunk be megoldásfókuszú beszélgetéseket vezetni, hogy nem tartozunk a gyermekvédelmi rendszerhez, és hogy semmit nem tudunk róla azon kívül, hogy mi a keresztnéve, hány éves és mióta van bent. Láthatóan megnyugodott attól, hogy nem ismerjük az ügyét. Elmondta, hogy nagyon nehezen viseli a benti életet, senkivel nem tud igazán beszélni, talán egy nevelője van, akihez fordulni tud. Hiányzik neki a családja, az iskola, a barátai, ráadásul fogalma sincs, hogy meddig kell bent lennie. Egy ponton azt mondta: *„Ha hozzá tudnék jutni egy éles késhez, már használtam volna, és nem élnék.”*

Megindító volt ezt hallani tőle. Arra a kérdésre, hogy miről beszélgetne szívesen, azt válaszolta, hogy azon gondolkodik sokat, hogy hogyan éljen túl ott bent, mert nagyon idegen neki minden, nehezen teremt kapcsolatokat, de nem is érzi úgy, hogy van bent olyan lány, akivel őszintén tudna beszélgetni. Egyedül van és nem biztos benne, hogy végig tudja csinálni, főleg, mert fogalma sincs róla, hogy mi vár rá a jövőben. A szülei sem segítenek, nekik is ismeretlen ez a helyzet, és szerinte az anyukája szégyelli azt, hogy a lánya bekerült a Javítóintézetbe.

Vittünk be egy zacskó kicsi állatfigurát, ennél a pontnál elővettük és azt mondtuk neki: *„Tegyük fel, hogy az az állat, amit most húzol ebből a zsákából, arról mond valamit, hogy hogyan fogod ezt túlélni!”* Egy pulykát húzott. Kértük, hogy mondja el, mit tud ez a pulyka: *„idegesítő, nagy, hangos, érdekes, kicsit fura, színes, van pajzsa, erős, izmos, büszke, finom, kitartó, tartja a határait.”* Ezután ezeket vettük sorra, már a személyére és a helyzetére vonatkoztatva. Meg tudta fogalmazni, hogy kitartónak és erősnek kell lennie (szeretne ilyen lenni), tartania kell a saját határait, megmutatni a színeit. Megkérdeztük, hogy neki mi a pajzsa. A zene, a rajzolás, illetve az a képessége, hogy tud egyedül lenni és ezt ki is tudja mondani. Ez a külső perspektíva, hogy egy állaton keresztül beszélt saját magáról, megkönnyítette azt, hogy reflektáljon a helyzetére és meglássa azokat a lehetőségeket, amik már a rendelkezésére álltak és könnyebbé tették az életét. Sikertült túllátnia a reménytelenségen, kapott néhány kapaszkodót. Tovább vittük még az erőforrásait, túllépve a pulyka jellemzőin. Már ráérezett ennek megerősítő jellegére, így könnyebben tudta megfogalmazni: van önismerete, önreflexiója, őszinte, jól kommunikál, tanult, olvasott, van önkontrollja, jól kezeli a konfliktusait, segítőkész, jó hallgatóság. Ezeket a tulajdonságait mind felírtuk és arra kértük, hogy amikor

visszamegy a szobájába, írja le őket ő is, és a következő találkozásunkig még egészítse ki ezeket. Sokkal energikusabban és nagyobb lendülettel ment el, mint ahogy érkezett. S. már kint várt a rendész társaságában, amikor letelt az idő Z-vel. Belépett a könyvtárba egy látszólag vidám, cserfes, mosolygós 16 éves lány. Szintén nem tudta, hogy mi vár rá, de ő hatalmas kíváncsisággal és energiával érkezett. Azonnal átvette az irányítást és felváltva nézett ránk, közben kérdezgette: „*Hogy vannak? Hogy vannak?*” Neki is elmondtuk a kereteket, teljesen másképp reagált, mint Z. Azonnal felvette velünk a szemkontaktust, szinte éreztük, hogy egy másodperc alatt felmért minket és alkalmazkodott ahhoz, hogy két középkorú nővel ül szemben, akiknek nagy valószínűség szerint fogalmuk sincs arról a világról, amiben ő gyermekkorra óta él. Ami igaz is volt. Pár mondatban elmondta, hogy milyen volt a gyermekkor, hogy nem tarthatja a kapcsolatot a szüleivel, ami miatt nagyon haragszik a bíróságra. Azt is azonnal a tudunkra hozta, hogy letartóztatása előtt két évig volt szökésben. Akkor még csak 14 éves volt. Ezen a ponton megállítottuk és arra kértük, hogy mesélje el, hogyan tud egy 14 éves lány két évig észrevétlen maradni. Nem járt iskolába, nem ment be a gyermekotthonba, nem dolgozott, viszont életben maradt. Több lány verődött össze, ő volt szinte az anyukájuk, ahogy elmesélte. Ült velünk szemben egy lány, aki pont annyi időseknek nézett ki, mint amennyi volt és teljes magabiztossággal állította, hogy két perc alatt tudna külsőt váltani, úgy, hogy elhinnénk, hogy ő egy 30 éves anyuka. Egyikünknek sem volt kétsége, hogy ez így van. Egy véletlennek köszönhető, hogy végül letartóztatták: egy vonaton kicsit későn vette észre a civil ruhás rendőrt és már nem tudott leszállni. Amikor bevitték, megpróbált megszökni, de fennakadt a szöges dróton a kabátja, így ez nem sikerült. Még az előtérben ült, amikor végig gondolta, hogy ezek szerint egy jó ideig bent lesz. És ha már ott van, akár hasznosan is eltölthetné az idejét, például tanulhatna. Augusztus vége volt és neki csak 6 osztálya volt meg. Eldöntötte, hogy 1 év alatt befejezi a 8 általánost.

Az első találkozásunk november elején volt és elmondta, hogy élvezzi a tanulást, csak ötósei vannak, jól kijön mindenkivel, a nevelőkkel és a neveltekkel egyaránt, készül egy színházi szereplésre és semmilyen gyógyszert nem szed. Lenyűgözve hallgattuk. Olyan gyorsan alkalmazkodik minden helyzethez, hogy az elképesztő. Mindazonáltal tudtuk azt is, hogy a „*nagyon jól vagyok*” egy páncél, ami megvédi őt a nehéz helyzetektől és érzésektől. S. is húzott egy állatfigurát, ő egy kecskét. A kecske mindent túlél, mindenhova eljut, kitartó, erős, vicces állat. Hosszan sorolta a tulajdonságait, miközben folyamatosan reflektált saját magára is: „*Igen, én is ilyen vagyok. Ez nálam is így van...*” A következő találkozásunkra zsírkretát vittünk és arra kértük a lányokat, hogy rajzolják le azt, hogy mit jelent számukra a szabadság. Z. egy gyönyörű erdőt rajzolt, S. pedig egy bírósági döntést arról, hogy újra találkozhat a szüleivel. Mind a két képről hosszan beszélgettünk. Elmondtuk, hogy mi jut eszünkbe és elmondták ők is a gondolataikat. Nem kértük őket sem arra, hogy a múltjukról beszéljenek, sem arra, hogy minden kérdésünkre válaszoljanak. Z. megosztotta velünk, hogy az anyukája mintha megenyhült volna az irányába, voltak bent nála látogatóba és bevitték neki azt a pulóvert, amiben a leginkább biztonságban érzi magát. Megtudtuk, hogy S. és Z. között létrejött valamilyen kapcsolat, S. szeretne segíteni abban, hogy hogyan kell a rendszerben jól lenni, hogy hogyan használja a lehetőségeket, illetve mit kerüljön el. S.

továbbra is vidáman érkezett, minket is jókedvre akart deríteni, erre reflektáltunk is és elmondta, hogy neki fontos, hogy a környezetében mindenki jól érezze magát. Lassan jutottunk el odáig, hogy beszélni kezdjenek a múltból. Z. a 3. találkozásunkkor hozta szóba először, hogy miért van bent. Nem érezte úgy, hogy jogos lenne, szerinte csak egy véletlen múlt, hogy be tudták őt azonosítani, ha az nincs, akkor ő épp az iskolában ülne, vagy a barátaival lógna, nem a javítóintézetben küszködne. Beszélt arról is, hogy milyen érzés volt, amikor a TEK „rátörte” az ajtót, miközben ő épp a szobájában olvasott. Meghallgattuk és elismertük, hogy ez mindenkinek nagyon nehéz lenne. S. csak érintőlegesen említette a bűncselekményt, viszont elismerte azt, hogy hibázott. *„Biztos, hogy emiatt itt leszek 4 évig, de legalább leteszem a 8 általánost, utána elkezdek egy középiskolát, miután szabadulok, már le tudom tenni a jogosítványt.”* Rákérdeztünk, hogy hogyan fogja csinálni, hogyan marad meg majd kint is ezen az úton, hogyan mond nemet a drogokra. Nagyon határozottan állította, hogy biztos benne, hogy ő nem nyúl többet semmilyen szerhez, mert azok juttatták be őt oda, ha nem kezdte volna használni, akkor nem kellett volna szökésben lennie. És ha nem kapja el a civil ruhás rendőr, akkor nagy valószínűséggel már nem élne. Ezután az alkalom után mind a két lánnyal megváltozott a találkozásaink hangulata. Z. saját maga hozta fel a bűncselekménye témáját, azzal indított, hogy könyvet ír róla. Részletesen elmesélte azt a napot, elmondta, hogy mi vezetett odáig, hogy a barátaival bántottak több embert is. Annak a súlyát, hogy ő is hozzájárult ehhez, nem látta be, szerinte az csak annyi, hogy videóra vette, de az nem jelenti azt, hogy rosszat csinált. Megkérdeztük, hogy hol indul a könyvben a történet, mondta, hogy azon a napon. És mi lenne, ha előbb indítaná és megnéznék, hogy mi vezette el őt ehhez a társasághoz. Erre is képes volt reflektálni és belátni, hogy ez a történet sokkal korábban indult. Már nem szúrta meg, hogy mit mond el nekünk, nem gondolkodott a szavain sem, őszinte volt, nem próbált meg arról sem meggyőzni minket, hogy megbánta. Ezután nem találkoztunk többet, mert a féléves tárgyalásán kiengedték az előzetesből és szabadlábban védekezhet. Valószínűleg nem fogják felmenteni (ezt többször ő maga mondta, hogy ezért legalább 4 év javítóintézeti nevelést fog kapni), de most újra a családjával van.

Z. távozása felborította az egyensúlyt az Előzetes csoportban. Mindenkit váratlanul ért, főleg S. volt szomorú. Ő is másképp volt már jelen a beszélgetésünkben. Kevésbé volt jókedvű, kevésbé akart minket is jókedvre deríteni. Meg tudta mutatni, hogy szomorú, hogy hiányoznak a szülei, testvérei, hogy fél a jövőtől, mert nem tudja, mi lesz az ítélete. Egyedül a tanulás hoz neki stabilitást az életébe. Elkezdett összeállítani egy kémia könyvet magának és másoknak, hogy könnyebb legyen a tanulás. Szomorú volt, amikor elmondtuk, hogy az lesz az utolsó beszélgetésünk. Zárásként úgy ölelt meg bennünket, mint régi jó barátokat.

Összegzés

Nagyon megerősítő tapasztalat volt a számunkra az, hogy érdemes több alkalmat tervezni az ügyfelekkel, mert így valóban a saját tempójukban érkezhettek meg oda, hogy meg merjék mutatni magukat, a sérülékenységüket és őszintén feltárják azokat az eseményeket, amelyek hatással voltak a jelen életükre. Mindezt úgy fogalmazzuk meg, hogy tapasztalataink szerint akár egyetlen megoldásfókuszú beszélgetés is nagy hatással lehet az egyénre, mivel olyan perspektívát nyit meg számára, ami új energiákat és motivációt képes mozgósítani a nehéz helyzetek leküzdéséhez. Összességében ebben a modellprogramban is azt tapasztaltuk, hogy a szupervíziós alkalmak mind a két helyszínen hasznosak és inspirálóak voltak a szakemberek számára. Több perspektívából is rá tudtunk nézni, hogy milyen nehézségekkel küzdenek a szakemberek. Rákospalotán egy hosszú folyamatot vittünk végig, ami rengeteg szakmai tapasztalatot hozott nekünk és valódi kapcsolódást adott a lányoknak. A modellprogram megerősítette, hogy a megoldásfókuszú megközelítés nagyon jól használható mind a szakemberek támogatására, mind a családok kísérésére. Van létjogosultsága a hosszú kísérésnek, nem csak az alkalmankénti beavatkozásnak.

Felhasznált irodalom

- Berg, I. K. (2007): *Konzultáció sokproblémás családokkal* (Családterápiás sorozat 5.) Budapest, Animula Kiadó.
- George, E. – Iveson, C. – Ratner, H. (2004): *Megoldásközpontú terápia – a de Shazer modell*. Budapest, Animula Kiadó.
- Gyarmati K. – Kiss É. (2022): Megoldásfókusz a gyermekotthonokban. In. (szerk. Rácz A.) *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 94–104.
https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf
(utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Gyarmati K. – Kiss É. (2023): Megoldásfókusz a gyermekvédelmi szakellátásban. In. (szerk. Rácz A.) *Resilienciafejlesztés, megoldásfókusz és tudatos jövőtervezés a gyermekvédelemben*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 94–104.
https://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2023/12/RUBEUS_KONYV_2023_ME_GOLDASFOKUSZ_2_31223_FINAL1.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Gyarmati K. – Kiss É. (2025): Megoldásfókusz a gyermekjóléti szolgáltatás területén.
In. (szerk. Rác A.) *Integrált, széles együttműködésre épülő gyermekvédelmi beavatkozások megoldásfókusszal*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 110–123. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2025/02/Integralt_egyuttmukodesek_RubeusBM7_FINAL_2025_0331.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

Gyarmati Andrea⁴³ – Rácz Andrea⁴⁴: Innovációkra épülő szemléletváltás a gyermekvédelemben – Modellprogramok értékelése kvalitatív kutatási eszközökkel

A kortárs gyermekvédelmi és gyermekjóléti szolgáltatások egyik legégetőbb kihívása a krízisorientált, reaktív működésmódból való elmozdulás a prevenció és a korai intervenció irányába (Sik, 2020). A hazai gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a szakemberek gyakran olyan mély, komplex esetekkel szembesülnek, amelyek jelentős feldolgozási időt igényelnének, ám a mindennapi „tűzoltásszerű” munkavégzés mellett kevés tér marad a módszertani megújulásra (Rácz és Bogács, 2019).

Az észlelő- és jelzőrendszer hatékonyságának növelése érdekében elengedhetetlen az interdiszciplináris együttműködés fejlesztése, melyet a Rubeus Egyesület jelen programja fókuszba állított. A szakirodalom hangsúlyozza, hogy a rendszerszintű hatékonyság nem csupán adminisztratív kötelezettség, hanem egy olyan szemléletváltást igényel, amely a hálózatosodásra és a közös szakmai nyelvezet kialakítására épít (Rubeus Egyesület, 2022). Ezen folyamatban központi szerepet kap a megoldásfókuszú megközelítés, amely a patológiás fókusz helyett a családok meglévő erőforrásaira és a működő megoldásokra koncentrálnak (Berg, 2004). Ez a szemlélet nemcsak a kliensek bevonódását segíti, hanem a szakemberek számára is érzelmi tehermentesítést jelent (Homoki, 2020; Gyarmati és Kiss, 2025).

A gyermekvédelmi innovációk egyik kulcsfogalma a reziliencia, azaz a lelki ellenállóképesség, amely a hátrányos helyzetű, sérülékeny csoportba tartozó gyermekek és fiatalok boldogulásának kulcsfogalma (Homoki, 2014a). A reziliencia elősegítése többszintű folyamat: az egyéni képességek mellett az iskola és a gyermekvédelmi intézmények támogató hatásai is meghatározóak (Homoki, 2014b; Kóródi-Szabó, 2019). A kutatások rámutatnak, hogy a reziliencia mérése és tudatos fejlesztése a családi és gyermekvédelmi rendszerben hozzájárul a hosszú távú társadalmi mobilitáshoz (Homoki, 2023; Rácz és Sik, 2020).

A preventív szemlélet beépítése a napi gyakorlatba – például szülői kompetenciafejlesztő programokon keresztül – lehetővé teszi, hogy a családok ne csak krízishelyzetben találkozzanak az ellátórendszerrel (Homoki és Rácz, 2021). Az olyan innovatív modellek, amelyek a következetes felnőtt jelenlétet és a közös élmények erejét állítják a gyermekvédelmi munka középpontjába, képesek érzelmi biztonságot teremteni, miközben tudatosan fejlesztik a fiatalok önismeretét és önálló életre való felkészültségét (Stang, 2008; Homoki és Kovács, 2016). Végül soron a hatékony segítségnyújtás csak felkészült, reflektív és egymással szoros hálózatban együttműködő szakemberek közösségében valósulhat meg (Podlovics, 2021).

⁴³ Rubeus Egyesület, szociológus

⁴⁴ ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, Szociális Munka Tanszék, habilitált egyetemi docens; Rubeus Egyesület, szociológus

A Rubeus Egyesület Fókuszban a gyermekek jól-léte és védelme c. projektje keretében megvalósult három modellprogram, egy komplex módszertani támogatás és egy komplex mentálhigiénés megoldásfókuszú program kapcsán összesen 31 félig strukturált interjú, illetve célzott beszélgetés és nyolc helyszíni megfigyelés készült⁴⁵. Az interjúk és szakmai beszámolók a program előrehaladását célozták, annak érdekében, hogy a projektpartnerek, szakértők és projektbe bevont szakemberek véleménye alapján megvizsgáljuk a kitűzött szakmai célok megvalósulását. Ahol lehetett, szülőkkel, nagyszülőkkel, gyermekekkel és fiatalokkal is készültek rövid célcsoporti interjúk, melyeknek az volt a célja, hogy visszajelzést kapjunk a szakemberekkel való együttműködésről, arról, hogyan érzik magukat az adott programelemben, miben kívánnak fejlődni, hogyan látják a szakemberek munkáját, illetve támogató jelenlétét a hozott, sok esetben komplex problémák megoldásában. A gyermekek és fiatalok esetében a hétköznapijaik és jövőbeli vágyaik támogatásának feltérképezése állt a beszélgetések fókuszában.

A projektpartnerekkel három körben készült interjú, összesen 12 szakértői beszélgetés. A három helyszínen megvalósuló modellprogram kapcsán Szekszárdon 4 szakemberrel, 1 gyermekkel és 1 nagyszülővel, míg Újpesten 3 szakemberrel és együttesen 2 szülővel és gyermekével készült interjú⁴⁶. A Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézményben pedig 4 szakemberrel és 2 gyermekkel készült interjú. Itt nevelőszülővel, nevelőszülői tanácsadóval és két lakásotthoni dolgozóval történt beszélgetés. A fiatalok mindegyike lakásotthonban nevelkedik.

A helyszíni látogatások tapasztalatai egységes szempontok szerint kerültek rögzítésre. A megfigyeléseknek az volt a célja, hogy kutatói szempontok mentén rögzítsük, majd elemezzük a szakmai innovációkat, megfigyeljük azt, hogyan kivet vonnak be egy adott programelembe, milyen kompetenciákat fejlesztenek, hogyan működnek együtt a szakemberek, általában milyen szakmai témák mozgatják be őket. Ennek keretében Szekszárdon 4, Újpesten 3, míg a Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény vonatkozásában 1 helyszíni megfigyelés történt.

A következőkben a kvalitatív módszertanra épülő kutatás főbb eredményeit ismertetjük.

⁴⁵ A tapasztalatok összegyűjtésében és rendszerezésében Telekiné Nagy Ágnessel dolgoztunk együtt.

⁴⁶ A szakemberek közül három fő jelzőrendszeri koordinátor volt, hiszen a projekt egyik legfontosabb célkitűzése az észlelő- és jelzőrendszer megerősítése, működésének hatékonyabbá tétele volt.

Modellprogramok követése interjúkkal és helyszíni megfigyelésekkel

Szekszárdi modellprogram tapasztalatai

A szekszárdi modellprogram célul tűzte ki az innovatív megközelítések feltárását az észlelő- és jelzőrendszer működésének optimalizálására, középpontba állítva a prevenciót és a korai intervenciót. Célja volt egy olyan, a mindennapi gyermekjóléti gyakorlatba illeszkedő fejlesztési folyamat elindítása, amely egyszerre reagál a családok komplex szükségleteire, új típusú társadalmi problémáira, valamint a szakemberek túlterheltségére és a helyi jelzőrendszeri együttműködések működési nehézségeire. A program kiindulópontja az a szakmai tapasztalat, hogy a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakemberek gyakran krízishelyzetek közepette próbálnak megoldásokat találni, miközben kevés tér marad a reflexióra, a közös gondolkodásra és a módszertani megújulásra. A modellprogram ezt a hiányt kívánta enyhíteni azzal, hogy egyszerre nyújtott közvetlen támogatást a családoknak, valamint szakmai támogatást az őket segítő szakembereknek.

A modellprogram megvalósítói rövid távú célként fogalmazták meg a mindennapi terhelés csökkentését azáltal, hogy strukturált szakmai teret biztosítanak az esetek közös átbeszélésére és feldolgozására. A program egyik kimondott törekvése volt az is, hogy a gyermekjóléti munka tudatos szakmai jelenlétre épüljön. A szekszárdi kollégák a Rubeus Egyesület modellprogramjainak hosszú éve tagjai, munkájuk egy szemléletváltás megalapozását célozta: azt, hogy a gyermekjóléti alapellátásban dolgozó szakemberek ne elszigetelten, hanem hálózatban gondolkodjanak, és hogy a családokkal való munka során erősebben jelenjen meg az erőforrásokra, megoldásokra építő megoldásfókuszú szemlélet.

A modellprogram több elemből állt. A gyermekek kapcsán a szociális kompetenciafejlesztés kapta a főszerepet egyéni és csoportos platformon, ahol a kommunikációra, önérvényesítésre, kortársakkal és felnőttekkel való harmonikus együttműködésre fókuszáltak. Cél volt a tudatosabb szabadidős tevékenység szervezése. A csoportfoglalkozások keretében fejlesztett kompetencia a nemet mondás, a segítségkérés és a pihenés megtanulása volt. Több alkalommal valósult meg továbbá kézműves foglalkozás, játszóház, pályaorientációs foglalkozás, sportnap, nyári programsorozat.

A Szülők iskolája keretében interaktív foglalkozások valósultak meg a szülői szerepek erősítésére mindennapi nevelési kihívások témában. A program csoportos keretekben támogatta a szülőket a nemet mondás, kommunikációs stratégiák és a pihenés, szabadidős tevékenység szervezésének kompetenciáinak a fejlesztésében. Ezek a témák láthatjuk, hogy a szülőknél és a gyermekeknél is hangsúlyosan megjelentek. A családok visszajelzést kaphattak saját erőfeszítéseikről és lehetőségük nyílt arra, hogy a változás apró lépéseit is tudatosítsák.

A szakemberek támogatás terén elsősorban az észlelő- és jelzőrendszer oktatási és egészségügyi szereplőit igyekeztek megszólítani. Ennek részeként esetmegbeszélések és reflektív szakmai alkalmak valósultak meg, ahol a családgondozók, esetenként más érintett szakemberek megoszthatták dilemmáikat, bizonytalanságaikat. A program hangsúlyt fektetett arra is, hogy a jelzőrendszeri együttműködésekben érintett szereplők közötti kommunikáció erősödjön, és így a családok számára is átláthatóbbá váljon, hogy ki, milyen szerepet tölt be a segítő folyamatban. Érzékenyítő fórumot szerveztek pedagógusoknak, valamint szakmai napot védőnőknek. Emellett egy egységes jelzési protokoll kialakítása is megtörtént az elmúlt évek jelzési folyamatainak elemzésével.

A hét hónapos modellprogram összesen 566 fő gyermek és fiatal részvételével valósult meg. A hozzátartozók száma 1112 fő. A modellprogram során 120 szakembert értek el, mindez lefedi a szekszárdi járás jelzőrendszerét. Minden esetben nagyon fontos a családok visszajelzése az egyes programelemek hasznosságáról, valamint a bevont szakemberek szubjektív tapasztalata a szakmai támogatás tehercsökkentő hatásáról, valamint az együttműködésekben megjelenő pozitív irányú változásokról (gyorsabb jelzések, tisztább felelősségi körök, gyakoribb szakmai egyeztetések).

Az interjúk során megfogalmazódott, hogy a szakemberek mentális terheltsége és a mindennapi életükben jelen lévő nehézségek jelentősen befolyásolják a munkavégzés dinamikáját. Többen megélhetési gondokkal küzdenek, ami tovább növeli a pszichés megterhelést, így a szakmai feladatok melletti folyamatos helytállás számukra különösen nagy kihívást jelent. Az esetek is egyre komplexebbek, egyik szakember megfogalmazásában: „(...) nagyon fontos az, hogy a komplex, új típusú esetek kezelése jelentős szakmai terhelést jelent, lehetett érzékelni, hogy mindenki plusz segítséget, plusz támogatást, plusz figyelmet, plusz információt igényel. Nagyon mélyek az esetek. Ezek nagyobb feldolgozási időt igényelnek.”

A szakemberek oldaláról visszatérő tapasztalat volt a túlterheltség és az időhiány. Egy családgondozó így fogalmazott az interjúban: „Sokszor úgy érezzük, hogy futunk az esetek után és nincs időnk megállni, átgondolni, hogy egyáltalán jó irányba haladunk-e. Ezek a közös alkalmak nekem azt adták meg, hogy kicsit kívülről ránézhettem a saját munkámra.” A reflektív terek tehát nemcsak szakmai fejlődést, hanem érzelmi tehermentesítést is jelentettek a résztvevők számára.

A jelzőrendszeri együttműködések terén egyszerre jelentek meg pozitív elmozdulások és strukturális nehézségek. Az egyik megkérdezett szekszárdi szakember így fogalmazott: „Amikor végre egy asztalhoz ülünk, akkor kiderül, hogy sokszor ugyanazokat a családokat látjuk, csak más személyegből. De a mindennapokban ritkán van időnk erre az egyeztetésre.” Ez rávilágít arra, hogy az együttműködés iránti szándék megvan, ugyanakkor az intézményi működés keretei nem mindig támogatják a rendszeres kapcsolattartást. A modellprogram ilyen szempontból is új felismeréseket hozott. „Együtt kell lenni, de hogy ez a program még jobban ráerősít, tehát a például a pedagógusokkal való kapcsolódásra is, ez is nagyon jó dolog lesz, amit mi tartunk majd nekik foglalkozást, hogy még jobban kapcsolódunk egymáshoz, illetve egy más személyegből kapcsolódunk majd egymáshoz. Úgy gondolom, hogy ő nekik lehetőségük lesz arra, hogy jobban megnyíljanak előttiink.” – mondta az egyik óvodai és iskolai segítő.

A szakmai vezető így összegezte a legfontosabb tanulságokat: „Amiben ugye a legfontosabb eredmény, ez a külön gondolkodás helyett a közös gondolkodási kereteket kell hangsúlyozni, hogy el kell jutnunk oda, hogy az eltérő szakmai nyelvezet közelítsen egymáshoz, és hogy azonos értelmezési alapok rögzüljenek. Nagyon fontos számunkra a multidiszciplináris szemlélet megerősítése, és azt gondoljuk, hogy nem új adminisztrációra van szükség, és nem az adminisztráció mindenféle formájának az újabb bevezetésére, hanem teljes szemléletváltásra. Az egész szakmai rendszerben egy újfajta gondolkodási mód, ami egyébként nem csak a rendszer egészét segíti, hanem a szakembereket egyes helyzeteknek a vitelében.”

A program tapasztalatai rávilágítottak arra, hogy a gyermekek és családjaik hatékony támogatása csak felkészült, egymással együttműködni kívánó és tudó, egymást kölcsönösen elismerő szakemberekkel valósulhat meg. Mindez feltételezi azt is, hogy van tér mind a szakemberek egymás közötti munkája során, mind pedig a klienssel való együttműködésben az érzelmek kifejezésére. A modellprogram megvalósításában részt vevő szakértő ezt így összegezte: „Szükség van olyan pszichológiailag biztonságos szakmai közegekre, amelyek teret biztosítanak a feladatellátás során felmerülő érzések nyílt megosztására, valamint az esetek egyeztető jellegű, de nem szupervíziós mélységű feldolgozására. Az ilyen támogató szakmai környezet közvetetten az ügyfelek számára is kedvező, mivel hozzájárul a reflektív, kiegyensúlyozottabb és magasabb minőségű szolgáltatásnyújtáshoz.”

Pozitívumként emelhetjük ki továbbá, hogy a családok nagyobb arányban fogalmaztak meg saját célokat és aktívabban vettek részt a segítő folyamat alakításában. A fiatalok is szívesen részt vettek a csoportfoglalkozásokon és az egyéb prevenciós alkalmakon. Az egyik 16 éves fiatal, aki gyermekotthonból került haza az édesapjához, így nyilatkozott a saját fejlődéséről: „Ez az első alkalom, hogy jöttem a csoportfoglalkozásra. Apu szólt, hogy jöjjetek, szerintem azért, mert védelembe vett gyerek vagyok. Nevelőotthonból apukámboz kerülhettem vissza. (...) Miben szeretnél fejlődni? Hit megtanulása, mint vallás. Saját magammal kapcsolatos gondolkodásban is. Egyes dolgokat másképp szeretnék.”

A szakmai célok megvalósítása oldaláról a támogató folyamat szerves része a motiváció fenntartása: „Nagyon sok gyermekünknel ugye a motivációt fenntartani, például az iskolába járásra, mert iskolabiányzás miatt is van gond. Ugye magatartásbeli problémák. Önáluk is a bizalom kiépítése, hogy a szülő-gyerek kapcsolat bizalomra épülhessen és hogy megtaláljuk azokat a réseket, hogy kiben és hol volt a bizalmatlanság, hogyba újra tudjuk ezt strukturálni úgymond nekik, akkor ebbe is megpróbálunk nekik segítséget nyújtani.” – fogalmazott az esetmenedzser.

Az egyik megszólított nagymama, aki gyámi feladatokat lát el így fogalmazta meg, hogy neki mi a célja és miben kap segítséget: „Hát cél az, hogy jól tudjam nevelni. De azért én se vagyok már fiatal, 62 elmúltam. És nekem kell összeszedni magam abhoz, hogy az a kis lány felnőjön. Megpróbálok neki mindent megadni, mindent megvenni. Mindent biztosítani neki, hogy ő jól érezze magát, mindene meglegyen rubája, cipője, gyümölcs.” „És akkor ők (Humánszolgáltató Központ munkatársai) adnak mindig tanácsot, hogy hogy intézzem, amikor hazakerült a családi pótlékot, a gyest. Meg hát ilyen egyéb dolgokban.”

Összességében azt mondhatjuk, hogy az interjúk alapján a szekszárdi modellprogram tapasztalatai azt mutatják, hogy a közös gondolkodás és a közös szakmai nyelvezet az alapja a sikeres munkának. A továbblépés egyik kulcsa a reflektív szakmai alkalmak beépítése a mindennapi működésbe. Indokolt lenne ezek rendszeresítése, akár

rövidebb, de gyakoribb formában, hogy a szakemberek számára fenntartható maradjon a részvétel. A családok bevonása terén fontos feladat a bizalomépítés tudatos folytatása, különösen azoknál a családoknál, akik korábban negatív tapasztalatokat szereztek az ellátórendszerrel kapcsolatban. „Ez a program egy kicsit összetettebb és strukturáltabb módon tud segítséget nyújtani, mind a családoknak, mind szakembereknek, hogy minél komplexebben tudjunk gondolkodni, segíteni nekik, mert sokkal szélesebb spektrumon tud működni szerintem ez a program és ki lehet ezt szerintem terjeszteni. Tehát ugye a gyermektől egészen a szakemberekig, hogy ez hogy tud jól működni és hogy tudja észrevenni esetleg a hiányosságukat vagy azt, ahol be tudunk esetlegesen mi, szakemberek avatkozni.” – mondta az esetmenedzser.

Helyszíni megfigyelések

Helyszíni megfigyelés 1.: Családlátogatás, Bátaszék

A helyszín

A Humánszolgáltató esetmenedzserével érkeztünk 2025 októberében Bátaszék településre egy családlátogatásra. Az esetmenedzser út közben elmondta, hogy apró lépésekből és hosszú időn keresztül tartott a bizalom kiépítése, ami még most is fejlesztendő. Érkezésünkkor a kliens a kapuban várt minket. Rendezett utcafrontot láttunk, a kerítésen betérve szép őszi virágok voltak a kis járda mellett. A ház ajtaja nyitva volt, a bejáratnál és a szobaajtóknál földig érő függöny volt felhelyezve. A házban fával fűtenek. Egy kis étkezőben ültünk le beszélgetni. A szűk helyen a nagymama mindent megtalált, például amikor a gyerekrájzok jöttek szoba, célzottan egy fiókba nyúlt, ahonnan időrendbe tudta megmutatni a kislány rajzait. Büszkén mutatta a gyermek ruhásszekrényét is, ami rendezett volt.

A program

Az esetmenedzser érdeklődésére, hogy hogy vannak, a kliens hosszan beszélt a férje balesetéről, majd szóba került az óvodai tetűfertőzés is. Mutatta, hogy milyen szereket vett, majd beszéltek ezek helyes használatáról és a prevenció fontosságáról, mint ágynemű gyakori mosása, gyakori porszívózás stb. Megmutatta a kislánynak vásárolt új cipőt, amiből 2 db-ot vett, hogy legyen váltás az óvodában. Beszélgettek hétköznapi dolgokról is, valamint a szomszédokról.

A kolleganő invitálta a projekthez kapcsolódó rendezvényre. Majd távozáskor kérdezte, hogy mire lenne szükségük a közeljövőben. A nagymama jelezte, hogy téli kabát kellene majd a kislánynak. Az esetmenedzser jelezte, hogy most érkezett adomány, segít keresni a kislánynak megfelelő téli ruhát, legközelebb el is hozza.

Célcsoport

Nagymama neveli az 5 éves unokáját. A kislány édesanyja évekkal ezelőtt elhunyt, az apukája, a kliens fia pedig sajnálatos módon ebben az évben. A kislány ideiglenesen gyermekotthonba került, majd a nagymamához, aki 62 éves rokkantnyugdíjas.

Nagypapa is a családhoz tartozik, aki alkoholbeteg, jelenleg combnyaktöréssel kórházban van. A családról megtudtuk, hogy amíg a gyermek gyermekvédelmi gondozásban volt, a nagymama a nagyszülői identitását tökéletesen megélte és teljesítette ennek mentén a feladatait. Miután a kislányt a családba visszahelyezték, a nagymama rendszeresen fogyaszt alkoholt, vélhetőleg nagy rajta a nyomás a gyermek ellátásának felelőssége miatt. Az Intézmény korábban azt a szakmai álláspontot képviselte, hogy maradjon a kiskorú gyermek a szakellátásban, ahol beilleszkedett, jól fejlődött és a nagymama nagyszülői kapcsolattartásnak, nagyszülői keretrendszerben látogatta.

Szakemberek

A családlátogatáson az esetmenedzser volt jelen, aki más programokra is invitálta a családot. Úgy tűnik, hogy bizalmi az együttműködés, a családlátogatás jó hangulatban telt.

Kompetenciák fejlesztése

A nagymama minden gondolata a kisunoka és elhunyt fia körül forog. Ezt sokszor mondja is, minden témától ide kanyarodik. Aggodalmát fejezte ki amiatt is, hogy mi lesz, ha a férje hazajön a kórházból, hogyan fogja ellátni, gondozni. Az esetmenedzserrel jó hangulatban beszélgettek, aki biztatta, dicsérte, a kérdésekre érthetően, korrekten válaszolt, akár többször is, másként megfogalmazva, hogy kizökkentse a nagymamát a beragadt gondolatból. A Humánszolgáltató jelenlétét még érezhetően ellenőrzésként éli meg a nagymama, de már sokat változott a kapcsolat a kolléga elmondása szerint.

A program hatékonysága

Az együttműködés központi célja a kiskorú biztonságos, támogató környezetben történő nevelkedésének elősegítése volt. A megfigyelt családlátogatás során a nagyszülő részére releváns és gyakorlatias információk kerültek átadásra a pediculosis (fejtetvesség) megelőzésével és kezelésével kapcsolatban, különös tekintettel a higiénés szokások és az egészségmegőrzés fontosságára. A segítő szakember pszichoszociális támogatást is nyújtott a kliens számára, amely hozzájárult a mentális erőforrások megerősítéséhez, valamint a bizalmi kapcsolat további elmélyítéséhez. A pozitív kommunikációs légkör és a támogató interakció elősegítette a kliens motivációjának növekedését és az együttműködés fenntartását. A találkozói új perspektívát nyitott a család számára, mivel a szakemberek több, a gyermek és gondozója számára egyaránt elérhető, kompetenciafejlesztő egyéni és csoportos programban való részvétel lehetőségét ajánlották fel. A nagyszülőnek a felkínált szolgáltatásokat az esetmenedzser a szakmai teamben átbeszéltek szerint valósította meg a nagymama erősségeinek fokozása érdekében, hogy a kiskorú gyermeket mielőbb, a saját speciális szükségleteivel együtt tudja gondozni.

A helyszín

A szekszárdi Humánszolgáltató Központban 2025. október 13-án megvalósuló általános esetegyeztető megbeszélésen vettünk részt, mely a Humánszolgáltató Központ tárgyalójában valósult meg.

A program

Az esetegyeztető team ülésen a Központ szakemberei vettek részt. A megbeszélést a Központ szakmai vezetője vezette.

Jelenlévők: 5 fő óvodai és iskolai szociális segítők munkacsoportja.

A megbeszélés menete:

1. Általános információk, kollégákat érintő kérdések, szabadságigények feljegyzése, helyettesítések, tervezett programok szervezése és azokról helyzetjelentés, feladatok kitűzése.
2. Kollégáknál lévő esetek részletes átbeszélése.
 - Egy pánikbeteg kislány jelentkezett az iskolai szociális segítőnél. Az órakeről van, hogy ki kell kéredzkednie a rosszullete miatt, de ezt a tanárok negatívan élik meg, lógásnak értékelik. A szociális segítő előjegyezte őt egy 5 alkalmas segítőkész beszélgetésre.
 - Egy 14 éves roma kislány férjhez ment roma hagyományok szerint egy roma származású és azonos korú fiúhoz. A kislány iskolába jár, édesanyja iskolába beíratta, de más településről költözött a fiú családjához. Esetében az a gond, hogy a gyermek törvényes képviselő nélkül van a járásban, ezért súlyos veszélyeztetettség állapítható meg, jelzési kötelezettséggel.
 - Családsegítő és az iskolai szociális segítők között szakmai ellentét húzódik egy kisfiú esetében, akit a nagymama nevel, anyukája súlyos pszichiátriai beteg, skizofrén. Az óvodai és iskolai szociális segítők szakember egyeztetette a szakmai vezetővel az esetkonzultáció vagy esetszorongás, esetmegbeszélés, esetkonferencia fontosságát a gyermek agresszív viselkedése, magatartásproblémája és az osztálytársaira gyakorolt negatív hatás miatt, melyet levelében is megjelölt, de a családsegítő szerint elég a családtagokkal egyeztetni első körben.
 - Közeleli településen élő, 10 éves kisfiú megkereste az iskolai szociális munkást. A fiú közeleli rokonságában történt gyermekgyilkosság, amit elmondott egy kortársának, akit barátjának hitt, de a másik gyermek nem tartotta magában az információt, így az érintett fiút az egész osztály „gyilkosnak” csúfolja, amit nagyon nehezen visel. A Központ munkatársa biztosítja számára a támogató beszélgetéseket és az osztályban is tart foglalkozásokat.
A fiú aggodalma az volt, hogy az osztály felé még jobban erősödik a családjában történt esemény, de az iskolai segítők megnyugtatta, hogy ez biztosan nem lesz így, az osztályfoglalkozásokon ez szóba se kerül, teljesen mást fognak csinálni. Fontos feladata az óvodai és iskolai szociális segítőknek az osztályba bemenni és csoportfoglalkozás során a csúfolás, kiközösítés

fogalmát tisztázni, osztálykohéziót növelni, mindenkinek megtalálni a helyét a közösségben.

- 2 első kisfiú együtt megvert egy másodikos fiút. A 2 első gyermek kapcsolatban áll a családsegítővel. A másodikos fiú anyukája elmondta, hogy a rendőrségen feljelentést tett, amit a családsegítő kollega tudomására hozott. A jelzés késve érkezett, a kolléga közel egy hónap múlva szerzett csak tudomást az esetről. Az is kiderült, hogy a sértett kisfiú anyukája nem az iskolai szociális munkást hívta, hanem egy már korábbról ismert kollégát, aki átirányította ugyan a kollégájához, akit végül nem hívott a szülő.

A Humánszolgáltató ezt az esetet szeretné egy jelzőrendszeri workshopon kielemezni, mindemelett az iskolával és családsegítővel is leülni, hogy vegyék sorra a kérdéseket és derüljön fény arra, hogy kinek, mikor, mit kellett volna tennie. Hasonló esetekben hogyan kell eljárni. Nem a „mulasztó” szankcionálása a cél, hanem hasonló hibák kiküszöbölése a jövőben.

A program hatékonysága

A mai megbeszélés célja az volt, hogy a kollégák a náluk lévő eseteket a team elé hozzák és több szempontból megvizsgálják, a jogszabályok és szakmai szabályozó anyagok szerint helyesen járnak el. A megbeszélés során érezhető volt, hogy a kollégák kommunikatívak, segítői és támogatói egymásnak, az eseteket több nézőpontból is megvizsgálták. A kollégák szakmailag felkészülten referáltak a náluk lévő esetekre, a megoldásaikat és eddigi intézkedéseiket is felsorolták, amit néhány esetben kiegészítettek.

Helyszíni megfigyelés 3.: Észlelő- és jelzőrendszeri egyeztetés

A helyszín

A szekszárdi Humánszolgáltató Központban 2025. október 13-án valósult meg az Észlelő- és jelzőrendszeri egyeztetés, mely a Humánszolgáltató Központ tárgyalójában került megrendezésre. Használt eszköz: projektor és laptop a ppt-s előadás kivetítéséhez. A résztvevők asztaloknál ültek, hogy mindenki jól lássa az előadást. Ropi, gyümölcs és víz volt kihelyezve, illetve mindenkit kávéval kínáltak.

A program

Szakmai előadás az észlelő- és jelzőrendszer működéséről, majd egy eset megvitatása a saját tapasztalatok mentén csoportos beszélgetés formájában. A megtartott munkacsoport célja az volt, hogy az észlelő- és jelzőrendszeri tagok, valamint a különböző szakterületeken dolgozó szakemberek közös szakmai nyelvezetet alakítsanak ki, amelynek alapját a Gyermekvédelmi törvény és annak gyakorlati alkalmazása képezi. A találkozó során bemutatásra került a jelenlegi magyarországi észlelő- és jelzőrendszer működése, kiemelve annak szerepét a gyermekek védelmét és jólétét szolgáló együttműködésekben: észlelés, jelzés, együttműködés szintjén.

A szakmai előadás felépítése:

1. Jogszabályi háttér célja és funkciója
2. A jelzőrendszer 4 szintje:
 - Család- és gyermekjóléti szolgálat
 - Család- és gyermekjóléti központ
 - Fővárosi és vármegyei Kormányhivatal
 - Országos szint: szakembereknek ingyen hívható szám
3. Feladatok:
 - megelőzés
 - beavatkozás
 - nyomonkövetés
 - hatékony információ áramlás
4. Észlelés, jelzés, együttműködés: sürgős esetben azonnali beavatkozás
5. A jelzés folyamata (protokoll)
 - Észlelés → jelzés → vizsgálat → esetkonferencia → beavatkozás → nyomonkövetés
6. Az észlelés jelzőrendszer 4 szintje
 - mikroszint
 - mezoszint
 - makroszint
 - metaszint
7. Koordinációs szerep
8. Titoktartás, adatkezelés és felelősség
9. Rendszerszint: kihívások és fejlesztési irányok

Ezt követte a csoportos megbeszélés.

Az ügyészség képviselője azzal a kéréssel fordult a jelenlévőkhöz, hogy bár tudják, hogy mindenkinek nagyon sok dolga van, de a jelzések/jelentések elkészítésekor minden részletre térjenek ki. Indoklásul elmondta, hogy sok bántalmazásból bizonyítékok hiányában nem lesz bírósági eljárás, vagy sajnos eredménytelen lesz. Tapasztalata szerint elenyésző az az eset, hogy a bántalmazó bevallja a bűnét. Elmondta, hogy az ügyészség a leírtakból tud beadványt készíteni. Sokszor a megfogalmazás, egyes szófordulatok is támpontot adnak. Ezt követően a résztvevőktől érkezett egy eset, amiről az óvodai, iskolai segítők team ülésén már volt szó: 2. osztályos fiú elvert egy másodikos fiút, akinek az anyukája rendőrségi feljelentést tett. A rendőrség jelen lévő képviselői még nem tudnak az ügyről. Nem tudták a szakemberek, hogy milyen súlyosságú a sérülés. A családsegítő álláspontja szerint a kapott jelzést jelentette a rendőrségnek, jogszabály szerint nem mérlegel, hanem jelez. Általánosságban, a Humánszolgáltató az eset sokrétűsége miatt a tények feltárását emelte ki és a következő jelzőrendszeri megbeszélés egyik pontjává jelölte.

A felelőssége kérdése a beszélgetés során többször előjött, mely érinti a szülőség kérdését is. A jelenlévők többsége egyetért a társadalom felelősségének fontosságával

és azzal, hogy nagy hiányok vannak mind a gyermeknevelésben, mind életvitelben, a kiskorú és idős családtagok ellátásában is. Ez utóbbira a kórházi szociális munkás is hozott példát saját praxisából.

Célcsoport

A részt vevők létszáma 13 fő volt: gyerekjogi képviselő, mentor védőnő, kórházi szociális munkás, rendőrségtől 2 fő, vezető ügyész, pártfogó felügyelő, gyermekjóléti szolgálat és központ kollégái, óvodai és iskolai szociális segítők, jelzőrendszeri koordinátor, iskolaigazgató, gyámügyi osztály osztályvezetője. Az egyeztetésen néhányan nem tudtak részt venni, amit előre jeleztek.

A program hatékonysága

A jelzőrendszeri megbeszélés során általános információk és szakmai ismeretek megosztására, valamint a különböző területeken dolgozók szerepeinek és feladatainak rendszerbe rendezésére került sor. Egy kiemelt eset kapcsán a résztvevők aktívan bekapcsolódtak a közös gondolkodásba, nézőpontjaikat megosztották és ütköztették. A megbeszélésen áttekintették, hogy mikor, mit és kinek szükséges jelezni, hangsúlyozva, hogy ezek a kérdések a korábbi ismeretek birtokában is folyamatos tudásfrissítést igényelnek. A kiemelt eset jól szemléltette, hogy az egyes szereplőknek milyen feladatai és felelősségei vannak az adott folyamatban. A találkozó egyik kiemelt célja az volt, hogy közös, egységes észlelő- és jelzőrendszeri közös nyelv alakuljon ki, amely megkönnyíti az együttműködést és a hatékony kommunikációt a rendszer szereplői között. Fontos tapasztalat volt, hogy a különböző szakterületekről érkező résztvevők lehetőséget kaptak a személyes párbeszédre, amely hozzájárult a kapcsolatok erősödéséhez és a kölcsönös megértés elmélyítéséhez. A megbeszélések során mindenki megfogalmazhatta saját szakterületének szempontjait és kéréseit, bemutatva, hogy az egyes témák miként kapcsolódnak mindennapi munkájukhoz. Az együttműködés eredményeként a közös esetkezelés folyamatai hatékonyabbá és rugalmasabbá váltak, ami a jövőben is elősegítheti a gyorsabb és eredményesebb problémamegoldást.

Helyszíni megfigyelés 4.: Párhuzamosan futó gyermekek és szülő számára létrehozott csoportos foglalkozások

A helyszín

A szekszárdi Humánszolgáltató Központban 2025 októberében vettünk részt az időben párhuzamosan futó gyermekeknek és szülőknek szóló csoportos foglalkozásokon. A helyszín a Humánszolgáltató Központ, a gyermekek számára biztosított foglalkozás a földszinten, a felnőttek csoportja pedig a tárgyalóban volt. Mindkét helyszínen az asztalok eltolásával a székek körben helyezkedtek el. Mind a gyermek, mind a felnőtt csoportot itallal és rágcsálni valóval fogadták. Mind a két helyiség barátságos, meghitt beszélgetésre volt berendezkedve.

A program

- Gyermekcsoport (10-16 évesek)

6 gyermek volt jelen két beszélgetést irányító szakemberrel. Célja a kompetenciafejlesztés három területen: hogyan mondjunk nemet, hogyan kérjünk segítséget és hogyan pihenjünk?

Bemutatkozással kezdtek, illetve a felnőttek jelezték, hogy a megbeszélés ideje alatt a kommunikációs könnyebbség miatt tegezhetik őket. Az első kérdés az volt, hogy mit éreznek, ha feszültek, hol érzik azt. A gyermekek sorban válaszoltak. Van, aki a gyomrában érez szorítást, van, aki üvöltöni tudna, és ha otthon van, a párnába teszi az arcát és meg is teszi azt. Van, akinek a feje fájdul meg, van, aki úgy érzi, kirántják alóla a talajt, és megszédül. Egyikük megosztotta azt is, hogy pánikrohammal (diagnosztizált) reagál. A gyerekek válaszait a szakemberek érdeklődve fogadták és próbálták tudatosítani a düh során érzett tüneteket. A kör végén nagyon megdicsérték őket és elmondták, hogy az is fontos, hogy felismerjük az érzelmeinket, akkor is, ha nem pozitív az érzés és fontos, hogy az ehhez kapcsolódó testi tüneteket is észrevegyük.

Jelenlétünk idején beszélgettek arról is, hogy mit tesznek, hogy megnyugodjanak ilyenkor.

Volt olyan fiatal, aki elmondta, hogy beszél róla az osztálytársaival, van, aki bevonul a szobába, úgy, hogy magára csapja az ajtót. Volt, aki azt mondta, tudja az ilyen helyzeteket kezelni, de nem tudta elmondani hogyan. A jelenlévő felnőttek a legnagyobb megértéssel fogadták a válaszokat. A csoportfoglalkozás megfigyelt része jó hangulatban, oldottan telt.

- Felnőtt csoport, ahol 35-50 év körüli szülők vettek részt, 6 szülő volt jelen és itt is két beszélgetést irányító szociális segítő.

Célja a szülői kompetenciák fejlesztése nevelési kérdésekben.

Az egyik téma az informatikai eszközök használata volt, a telefon, tablet, számítógép használata gyermekek körében, illetve ezek korlátozása a részükről. Az egyik apuka azt mondta, hogy az ő gyermeke 2,5 éves, őket ez nem érinti még, sokat vannak a szabadban, játszótéren. Egy 15 éves gyermek apukája viszont elmondta, hogy jelen van az életükben, régebben élt a nyomkövetés lehetőségével, de mára már ezt megszüntette, inkább a bizalom jegyében megbeszélük ki, hova és mikor megy. Egy roma származású anyuka, akinek 4 gyermeke van, arról számolt be, hogy amióta kertes házban laknak, ezek az eszközök egyre jobban kiszorulnak az életükből, azért, mert az udvaron a gyerekek nemcsak játszanak, hanem kis gazdaságot építettek ki állatokkal és haszonnövényekkel. A gyermekek segítenek ebben az állatok etetésében, gondozásában. Ezt követően oldott hangulatban arról beszélgettek, hogyan töltik a családok a szabadidejüket, milyen családi közös programok vannak. A szabadidő fogalma nem volt egyértelmű, így erről is beszélgettek.

Célcsoport

Védelembe vett gyermekek és szülei, akik a fentiekben ismertetett témákról csoportosan beszélgettek 2-2 szakember jelenlétében.

Szakemberek

A tematika kialakítása, a résztvevők megkeresése, valamint a részvételre ösztönzésük az esetmenedzserek feladatai közé tartozott.

Kompetenciák fejlesztése

Gyermeki kompetenciák fejlesztése: kommunikáció, érzelmek, érzések megfogalmazása. Múltbéli tettek realizálása. Önkontroll fejlesztése.

Szülői kompetenciák fejlesztése: türelem, kommunikáció, együttműködés, együtt gondolkodás. Más családok életébe, nehézségébe való betekintés, ötletek adása a gyereknevelés, szabadidő eltöltése terén.

Szülők és gyermekek részére a pozitív családi dinamika segítése közös időtöltéssel és élményekkel. A Humánszolgáltató Központ munkatársaival való bizalmi kapcsolatot erősítése.

A program hatékonysága

A programot a Humánszolgáltató Központ a védelembe vett gyermekek és szülei számára indította, a vizsgált alkalommal hat családból volt jelen szülő és gyermek. A megfigyelések alapján a csoportfoglalkozások során a résztvevők aktívan bevonódtak a tevékenységekbe. A megfigyelt alkalom a gyermekcsoportban a 2. volt, szülőknél pedig az első. Összességében elmondható, hogy a vizsgált programelem sikeresen alakult. A várt létszámmal, tartalmas, jó hangulatú csoportos foglalkozásoknak lehettünk tanúi.

A vizsgált alkalom is lehetőséget adott a kliensekkel való bizalmi kapcsolat mélyítésére. Szervezésben a családoknak nagyon motiváló, hogy a gyermekkel egy időben vannak adott helyszínen a foglalkozások, így könnyebben meg tudják oldani a saját és gyermekük részvételét is.

A szülői csoportban a fókusz a gyerekneveléssel kapcsolatos kompetenciák erősítésén, a következetesség és a támogatás nyújtásának gyakorlásán volt. A szülők lehetőséget kaptak tapasztalataik megosztására és a nevelési helyzetek megbeszélésére.

A gyermekcsoportban az önérvényesítés, a nemet mondás és a segítségkérés képességeinek fejlesztése állt a középpontban. A gyermekek játékos gyakorlatokon keresztül tanulták meg felismerni saját határaikat és érzéseiket. A pihenés és a feltöltődés fontosságát is tudatosították mind a szülők, mind a gyermekek körében. A foglalkozások során jól látható volt a résztvevők növekvő magabiztossága és együttműködési készsége. A szülők és gyermekek közötti interakciók erősítették a figyelem, türelem és támogatás gyakorlását. A tevékenységek hozzájárultak a családi kompetenciák fejlődéséhez és a harmonikusabb együttműködés kialakulásához. Összességében a foglalkozások sikeresen támogatták a résztvevők készségfejlesztését és a tanult kompetenciák gyakorlati alkalmazását.

Újpesti modellprogram tapasztalatai

Az Újpesten megvalósuló modellprogram kiindulópontja az a gyakorlati tapasztalat volt, hogy bár a jogszabályi, szabályozási keretek adottak, a mindennapi működésben az együttműködések sokszor esetlegesek, személyfüggők és a jelzések útja nem mindig átlátható sem a szakemberek, sem a családok számára. A modellprogram fejlesztési kívánta a helyi észlelő- és jelzőrendszer hatékonyságát, valamint megerősíteni az interdiszciplináris együttműködést a szakemberek, intézmények és családok között. A családok és gyermekek szintjén is vállalt célként jelent meg az, hogy a jelzőrendszer működését a kliensek számára is érthetőbbé tegyék. Egy édesanya így fogalmazott a szülői interjúban: „(...) amikor adódott egy probléma a családukban, nekem csak elképzeléseim voltak, hogy kb. merre lehet elindulni. De a családsegítő kollégák teljes körű információt és felvilágosítást adtak, hogy kibez, mikor, hogyan lehet fordulni. Ez nagy segítség volt.” Itt a cél tehát az volt, hogy a gyermekjóléti szolgáltatások láthatóbbá váljanak a családok számára, és ne krízishelyzetben találkozzanak először a rendszerrel. Emellett preventív célokat is megfogalmazott a modellprogram a szülők és gyermekek esetén. A program közvetlen célcsoportjai elsősorban a jelzőrendszeri tagok és a gyermekjóléti szolgálat, központ munkatársai voltak (bölcsokei dolgozók, védőnők, pedagógusok), másrészt a preventív tevékenységek esetén a szülők és gyermekek.

A program központi pillére a szekszárdi kollégákkal való együttműködésben az észlelő- és jelzőrendszer fejlesztése volt, azaz közös szakmai megközelítések kialakítása, valamint a helyi jelzőrendszeri tagok számára szakmaközi tanácskozások, munkacsoportok valósultak meg. Különösen jól sikerült „A kétely nem akadály” címmel megvalósult szakmai nap a bántalmazás felismerésére. Emellett meghirdetésre került egy nagyon gyakorlati képzés pedagógusok számára, mely a lemorzsolódás problémájára próbált meg megoldási eszközöket kínálni, ezen 7 intézmény több mint 200 pedagógusa vett részt. A védőnők, bölcsokei dolgozók számára pedig asszertív kommunikációs tréninget tartottak. Kiemelt cél volt a preventív tevékenységek megvalósítása és a szülői kompetenciák fejlesztése is. A gyermekek számára közösségi programok szerveződtek (például őszi szüneti foglalkozások), illetve csoportfoglalkozások (mindfulness ADHD-val érintett gyermekeknek, csoportfoglalkozások lányoknak). A szülők számára elindult a „Szülők Akadémiája” rendezvénysorozat, amelynek témáit a kerületi szülők igényei alapján állították össze (kamasz problémák, SNI-s gyermekek, viselkedészavar témákkal). Emellett egy 5 alkalmas szülő csoport is szerveződött SNI-s gyermeket nevelő szülők számára.

A modellprogramba bevontak szakember száma összesen 274 fő volt, a bevont gyermekek száma 464 fő, a szülők és hozzátartozók száma pedig 946 fő volt (halmozott adat). A jelzőrendszer megtámogatása terén a szekszárdi tapasztalatokkal összhangban az egyik legfontosabb tanulság az volt, hogy az együttműködések határai sokszor nem világosak sem a szakemberek, sem a kliensek számára. Egy szakember így fogalmazta ez meg: „meddig tart az ő kompetenciája egy krízishelyzetben, mikor tud kíválni és mikor vesszük mi át a felelősséget? (...) ezek a kérdések folyamatosan visszaköszönnek a gyakorlatban.” Ez a bizonytalanság lassítja a beavatkozásokat, és növeli a szakemberek szorongását a felelősségvállalás körül, ezért a standardizálást célzó programelemek

nagyon hatékonyan tudtak segíteni abban, hogy a jelzőrendszeri tagoktól jövő jelzések mind mennyiségileg, mind minőségükben javuljanak: „Mindenképpen az együttműködés fontosságát és a hatékony kommunikáció szükségességét emelték ki a résztvevők. Egy hosszú távú következmény pedig az lett, hogy mi is három jelzőlapot használunk. Most már a jelzőrendszeri tagok mind a 3 lapot egyformán magabiztosabban és abszolút megfelelő tartalommal ellátva használják, illetve azok, akik részt vettek a szakmai napon már olyan minőségű jelzéseket küldenek, és olyan körültekintéssel járnak körbe a helyzetet, hogy nagyon ritkán kell visszakerdeznünk, vagy visszajeleznünk azzal kapcsolatban, hogy hiányosak az adatok.” (szakértői interjú)

A szülők és a gyermekek támogatásának szükségességét az egyik szakember így foglalta össze: „A programban mindenképpen erősítésre kerül a szülő és a gyerek közötti kommunikációnak a fejlesztése, a bizalmi kapcsolatnak az építése családon belül, a család dinamikai működésének a tisztázása. És ezzel párhuzamosan a családok és a szakemberek közötti együttműködésnek a gazdagítása. Itt, hogyha csak arra gondolunk, hogy külső támogató szakember bekapcsolódása, annak az arra való nyitottá tétele a családoknak, hogy a több szakember jelenléte, az nem azt jelenti, hogy ki kell teregetni a szennyest mindenki előtt, hanem hogy több segítség és többféle szemlélet áll a rendelkezésükre. És mind azért dolgozunk, hogy nekik könnyebbé váljanak a mindennapjaik.”

Egy másik szakértő így foglalta össze, hogy a jelzőrendszeri tagok számára mi jelentette a legnagyobb pozitívumot: „Összességében az mondható el, hogy azáltal, hogy a jelzőrendszeri tagok látták, hogy ez egy jól strukturált együttműködés, most már a tankerület, rendőrség és a gyermekjóléti szolgáltatók között, így tulajdonképpen egy olyan biztonságot, egy olyan megtartó erőt tapasztaltak maguk mögött, hogy olyan kérdéseket is fel mertek tenni nyíltan (...), hogy utána workshopon is föl tettek olyan kérdéseket, amiket eddig nem mertek feltenni, vagy tudták, hogy olyan szakembertől kérdezzék meg, aki egész biztosan tud rá olyan releváns választ adni.”

A szülői interjúkban visszatérő motívum volt a kezdeti bizalmatlanság, amelyet azonban a korrekt tájékoztatás és a személyes kapcsolat fokozatosan oldott. „Az iskolapszichológustól indult a jelzés, ők kerestek meg minket. Először tartottam tőle, de végül az volt az érzésem, hogy nem ellenőrizni jöttek, hanem segíteni” – mondta egy édesanya. Egy másik szülő így foglalta össze a program bizalomnövelő hatását: „Most már tudom, hogy van egy olyan kontakatom, akít el tudok érni és akítől számíthatok bármilyen információra, segítségre. Ez mindenképpen fejlődés onnan, hogy a nulláról indultunk, most már tudom, hogyha bármilyen szituáció van, akkor őket tudom kérdezni.”

A gyermekek oldaláról a programok élményként jelentek meg: számukra a klubfoglalkozások és közösségi alkalmak adtak biztonságos teret a kapcsolódásra, még ha nem is mindig tudatosították, hogy ezek prevenció célú beavatkozások.

A program folytatásának egyik kulcsfeladata az egységes módszertani keretek véglegesítése és beépítése a mindennapi működésbe. Indokolt a jelzőrendszeri szereplők rendszeres találkozásainak fenntartása, valamint olyan rövid, praktikus, könnyen használható segédanyagok készítése, amelyek nem növelik jelentősen az adminisztratív terheket. További feladat a szülői és gyermekprogramok hosszabb távú fenntarthatóságának biztosítása, valamint a szakemberek kiégésének megelőzését célzó támogatási formák (szupervízió, esetmegbeszélő csoportok) erősítése. Összességében azt mondhatjuk, hogy az újpesti modellprogram egyik legfontosabb eredménye egy

olyan közös tanulási folyamat elindítása, amelyben a jelzőrendszer szereplői, a családok és a gyermekek is aktív résztvevővé válhatnak.

Helyszíni megfigyelés 1.: Jelzőrendszeri tanácskozás védőnők és bölcsődei dolgozók hatékony együttműködéséről, Közös gondoskodás – közös gondolkodás

A helyszín

A helyszín jól megközelíthető, az épületbe érve kitáblázott, könnyen megtalálható a terem. A regisztrált résztvevők számának megfelelő hely lett előkészítve, kerekasztal megbeszéléshez körben ülés lehetősége biztosított volt. Az érkező vendégeket a szervezők kávéval, vízzel kínálták. Az asztalokon elérhető volt gyümölcs és aprósütemény.

A program

A program 2025. szeptember 17-én délután valósult meg, ahol a szakemberek 3 fő témát dolgoztak fel:

- „Kisgyermekkorai stratégia”: korai gondozás, korai felismerés, ezzel kapcsolatban volt az előzőekben esetmegbeszélés is.
- Elindult a „Szülő akadémia”, csoportos megbeszélések, esetmegbeszélések, Baba-mama torna, mesedélutánok.
- Védőnők és bölcsődei gondozók jó kapcsolatának kialakítása és a hatékony együttműködés biztosítása.

Védőnők és bölcsődei dolgozók egységes álláspontjának elősegítése a szülők felé, például közös rendezvénnyel, szórólappal. Cél volt eseteken keresztül és a tapasztalatok megosztása által a kapcsolódási pontok keresése. A prevenció jelzőlap átbeszélésre került, amely 2022-ben az iskoláknál került bevezetésre, ezt a bölcsődei korcsoportra is kiterjesztenék.

A prevenció jelzőlappal kapcsolatban felmerültek adatvédelemhez kapcsolódó kérdések is, a bölcsőde és a védőnői szolgálat nem kommunikálhat adatokkal, de a gyermekjóléti szolgálatnak és központnak mindenki jelezhet, tárolhatnak is adatokat a jogszabályi és egyéb szakmai szabályozók alapján. Ezzel összefüggésben megvitatásra került a családsegítők kompetenciája és a megelőző támogatási lehetőségek köre. A találkozó végére megfogalmazódott a közös ismeretterjesztő és információs kiadványok elkészítéséhez egy munkacsoport létrehozásának lehetősége is, melyet minden résztvevő üdvözölt. Összesen 27 fő vett részt a tanácskozáson, 12 fő képviseltette a bölcsődék munkatársait és 9 védőnő, valamint mentor védőnő volt jelen. A megbeszéléshez csatlakoztak a Család- és Gyermekjóléti Központ munkatársai is.

Célcsoport

Gyermekek 3 éves korig és a bölcsődés gyermekek családtagjai, szakmai párbeszéd erősítése és tudásmegosztás oldaláról pedig védőnők és bölcsődei dolgozók.

Szakemberek

A Család- és Gyermejkölési Központ oldaláról a szakmai vezető, jelzőrendszeri tanácsadó, továbbá védőnők, bölcsődei vezetők és gondozók a vizsgált kerületben.

Kompetenciák fejlesztése

Rendkívül barátságos, inspiráló, nyílt, együttműködő és építő jellegű megbeszélés valósult meg a szakemberek körében. Látható, hogy a résztvevők már többször részt vettek hasonló megbeszélésen. A szakmai vezető motiváló, pozitív mondatokkal emelte a hangulatot, pl.: „Milyen várakozás van bennetek, mi az, ami segítene?” vagy „Ne a problémákat, hanem a lehetőségeket lássuk.” A folytatáshoz fontos az is, hogy a tanácskozáson a résztvevők jelezték, hogy a legkisebbeket érintő képernyő függőség, viselkedészavarok, alvászavar, autizmus jelei témákra is nyitottak lennének. A tematikus beszélgetések során a 0-3 éves kisgyermek gondozásával és nevelésével kapcsolatos tudások és fejlődéslélektani ismeretek átadása volt a fókuszban. Egyrészt a szülői túlgondozás, aggodás feloldása, másrészt a normáltól eltérő fejlődés korai felismerése került a fókuszba. Cél a szülők tudásának fejlesztése, gyermeknevelési tanácsadás biztosítása számukra.

A program hatékonysága

A 2022-től az iskolákban működő prevenció jelzőlap kiterjesztése a 0-3 éves gyermekekre, mely az észlelő- és jelzőrendszer szakmai fejlesztéséhez járul hozzá a pontosabb, minőségibb jelzések beérkezése által. A gyermekek fejlődésében ez a kritikus és rugalmas kor az, amiben a korai felismerés és korai fejlesztés nagyon hatékony tud lenni, valamint ezek a fejlesztések a későbbi, óvodás- és iskolás korra is jótékony hatással lehetnek.

Helyszíni megfigyelés 2.: „A kétely nem akadály” - szakmai előadás és fórum a bántalmazás jelzésével kapcsolatos kérdésekről

A helyszín

A UP Rendezvényteremben valósult meg a szakmai előadás és fórum, a helyszín jól megközelíthető volt. A színházteremben voltak az előadások, az előadók jól felszereltek voltak és jó minőségű, távolról is jól látható kivetítőt használtak. A hangtechnika segítségével az utolsó sorban is tökéletesen lehetett hallani.

A program

A program 2025. október 1-én 11:00-15:30 óra között valósult meg, ahol Ruzskai Zsolt igazgató mondott beszédet, majd 4 előadás következett. Az előadók között jelen volt Varga Brigitta, százados, Flóris Kriszta, szolgálatvezető az OGYSZ részéről és

Kékesi Krisztina alezredes. Az előadók gyakorlati információk adtak át, erősítve ezzel a szakemberek jogbiztonságát és együttműködését az érintett hatóságokkal. A 30 perces előadások után 2 csoportban műhelymunka valósult meg. Mind az előadások, mind a műhelymunka azt a célt szolgálta, a bántalmazás észlelésének jelzéseivel kapcsolatban felmerülő jogi, eljárásrendi és együttműködési dilemmák tisztázásra kerüljenek, ezzel kapcsolatban az észlelő- és jelzőrendszeri tagoknak a tudása bővüljön. Fontos, hogy a jelzést tevők érzelmileg is sokszor bevonódnak, megérintődnek, így ennek a kezelésében is segítséget kell, hogy kapjanak. Cél volt tehát a kerület oktatási és nevelési intézményeinek, bölcsődéinek, védőnői szolgálatának a megszólítása a témában.

Célcsoport

A tanácskozáson 99 résztvevő regisztrált és vett részt. A célcsoport a bölcsődéi gondozók, óvodapedagógusok, tanítók, tanárok, valamint védőnők köre volt.

Szakemberek

A meghívott előadók a rendőrség különböző egységeiből, OGYSZ-től, valamint a Hintalovon Gyermekjogi Alapítványtól érkeztek és előadás, valamint műhelymunka keretében adták át a tudást és folytattak szakmai párbeszédet.

Kompetenciák fejlesztése

A Központ munkatársai a kiküldött kérdőívek válaszaik alapján állították össze az adott szakmai napot, a meghívott előadókat a bántalmazás témájához választották, akik különböző szakterületet képviselve foglalkoznak a bántalmazás észlelésével és kezelésével. Az előadások végén a résztvevőket 2 csoportra bontották, ahol a szakemberek jelenlétében a mindennapi gyakorlathoz illeszkedően tehettek fel kérdéseket és saját tapasztalataik, praxisbeli eseteik alapján oszthatták meg egymással véleményüket, keresve a választ a szakmai dilemmák feloldására. Cél egyértelműen a bántalmazás megelőzése is, a szülők edukálása gyermekjóléti szolgáltatói oldalról. Ezen a napon a szakemberek bántalmazás felismerésével, jelzésével és kezelésével kapcsolatos tudásának bővítését, mélyítését emelhetjük ki.

A program hatékonysága

Az előadásokon elhangzott, hogy bántalmazáskor milyen intézkedéseket tehetnek a nyomozók. Fontos, hogy a családsegítőknak nagyon fontos szerepe van a prevencióban, valamint a pontos jelzések megküldésében.

A helyszín

Az Újpesti Ifjúsági Házban valósult meg a szakmai előadás, a helyszín jól megközelíthető volt. Az előadóteremben székek voltak elhelyezve kb. 60 fő részére, projektor segítségével került az előadás kivetésére.

A program

A program 2025. október 15-én 13:30-15:00 óra között valósult meg Dr. Szondy Máté egyetemi adjunktus, klinikai szakpszichológus ppt-vel kísért előadása keretében, mely az előadótól megszokott módon nagyon magas színvonalú, lehangoló, érdekes, fontos és pontos információkat közlő és egyben interaktív volt. Az előadás közben és utána is lehetett kérdezni, a részt vevő jelzőrendszeri tagok igen aktívak voltak. Számos kérdés érkezett óvodai, iskolai szintérből, de egyénileg is érdekelte a szakembereket a téma saját szülői szerepükből kifolyólag.

Célcsoport

A célcsoportot a kerületi jelzőrendszeri tagok adták, a rendezvényen, amelyre Google Forms felületen előzetesen 69 fő regisztrált, összesen 48 tag vett részt. A szakemberek között védőnők, óvónők, tanárok, házi gyermekorvos, a Pedagógiai Szakszolgálat munkatársa, a Szociális Osztály csoportvezetője, valamint a Tankerület oktatási referense, továbbá a rendőrség munkatársai, az Újpesti Egészségfejlesztési Iroda munkatársai és a CSGYK munkatársai is képviseltették magukat.

Szakemberek

A meghívott előadó a PPKE egyetemi adjunktusa és klinikai szakpszichológus, a téma jeles kutatója.

Kompetenciák fejlesztése

Az előadás nagyon magas színvonalú, adat- és információgazdag volt, interaktív jellege miatt jól megmozgatta a részt vevő szakembereket. Az előadó kitért, hogy mire lehet az MI-t használni, körbejárta azt a kérdést is, hogy kell-e féltetni a gyermekeket a használatától, és ha igen, pontosan mitől, milyen esetekben, de arról is volt szó, hogy miért lehet a gyermekek és fiatalok számára vonzó a használat. Külön kitért a családban való használat kérdéskörére, valamint az oktatásban betöltött szerepére is. Ezen kérdéseknél a szülők és a pedagógusok szerepét külön is kiemelte, annak fontosságát hangsúlyozva, hogy ne démonizáljuk a használatot, de legyenek egyértelmű keretek. Az előadás célja volt a mesterséges intelligencia használatának társadalmi, családi és egyéni szintű kihívásainak, korlátjainak és egyben lehetőségeinek is a körbe járása szakirodalmak, nemzetközi kutatások, szakmai tapasztalatok megosztása által. A jelzőrendszeri tagok tudása bővült és mélyült a témában és a jövőben akár a szülők, akár a gyermekek és fiatalok számára tudnak releváns információkat megosztani, a téma köré edukatív foglalkozásokat, csoportmunkát

társítani. A szülői kompetenciák fejlesztését tehát közvetetten segítette az előadás, hiszen a szakemberek tudása bővült a mesterséges intelligencia etikus használata témában. Az előadó arra hívta fel a figyelmet, hogy eszközként hogyan lehet jól használni az MI-t a családban és a gyermekek oktatásában, de szabadidejük eltöltésében is.

A program hatékonysága

Az előadás egyértelműen szélesítette a jelzőrendszeri tagok tudását, releváns információkat osztott meg, melyet a napi munkában is kiválóan tudnak majd hasznosítani. A tanácskozás során a résztvevők számos szempontot, saját tapasztalatot és észrevételt megvitattak. Az informatív előadásnak köszönhetően várhatóan az intézmények közötti együttműködés és bizalom tovább erősödik és a szakemberek eszköztára gyarapszik.

Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény modellprogramja

A mindennapi tematikájú szakellátási modellprogram megvalósulásának helyszínei a Szent Miklós Gyermekvédelmi Intézmény lakásotthonai és a Nevelőszülői Hálózata voltak. A lakásotthoni egységekből összesen 26 fiatal⁴⁷ és 11 szakember került bevonása, a nevelőszülői család vonatkozásában pedig 7 fiatal és 5 kapcsolódó szakember. A program azzal a céllal fogalmazódott meg, hogy a gyermekvédelmi ellátásban élő fiatalok számára tartalmasabb, érzelmileg biztonságosabb és fejlesztőbb mindennapokat teremtsen, és ezt dokumentálják is a tudatosítás jegyében. A gyermekek fejlődésének egyik kulcsa a felnőttek következetes, kiszámítható jelenléte, a közös élmények és a valódi kapcsolódások megteremtése. A modellprogram egyszerre fókuszált az érzelmi biztonság erősítésére, a szociális és életvezetési készségek fejlesztésére, valamint a fiatalok jövőre irányuló gondolkodásának támogatására. Célja volt tehát, hogy a lakásotthonban élő, valamint nevelőszülői családban nevelkedő fiatalok mindennapjaiba rendszeres, strukturált, élményszerű és reflektív közös alkalmak kerüljenek be. Ezek az alkalmak lehetőséget teremtettek a fiatalok számára az önkifejezésre (rajz, fotó, szöveg, videó), az egymáshoz és a felnőttekhez való kapcsolódásra, valamint az olyan alapvető életvezetési készségek gyakorlására, mint az együttműködés, a felelősségvállalás vagy a pénzkezelés. Ezt az egyik szakember így foglalta össze: *„Jobbá tesszük az életüket, hogy megtanulják azokat a dolgokat, amiket azok a gyerekek tudnak, akik családban nőnek fel. Tehát nekünk ehhez hozzá kell őket segíteni, és itt nagyon fontos ugye a mindennapi jelenlét - nyilván a programokon kívül is, ez ugye fontos és meg is történik, és az, hogy rendszert vigyünk az életükbe. Tudatoságra neveljük őket és önállóságra, hogyha majd kikerülnek a lakásotthonból, akkor maguktól is tudják azt, hogy mit kell csinálniuk.”*

A nevelőszülői hálózatban cél volt a nevelőszülők és a gyermekek közötti kapcsolat elmélyítése, valamint a szakemberekkel való együttműködés erősítése, hogy a

⁴⁷ Szűkebben 9 fő, akik az adott lakásotthonban élnek, de több programelem a teljes lakásotthoni hálózatot célozta.

mindennapi nevelési helyzetekben gyorsabban és hatékonyabban születhessenek megoldások. A modellprogram a két ellátási formában egy olyan gondozási szemlélet megerősítését célozza, amelyben a gyermekvédelmi szakellátás nem csupán alapvető szükségleteket elégít ki, hanem tudatosan fejleszti a fiatalok önismeretét, társas készségeit és előmozdítja az önálló életre való felkészültségét.

A modellprogram egy részletes, 6 hónapos, heti bontású terv mentén zajlott, amely tematikusan váltakozó fókuszokat tartalmazott: önismereti alkalmak, drámapedagógiai foglalkozások, bűnmegelőzési programok, közösségi viták a házirendről, kirándulások, kulturális programok, sportesemények és életvezetési tréningek (ügyintézés, pénzkezelés, lakhatási lehetőségek áttekintése). A lakásotthonban fontos elem volt a „telefonmentes nap”, amely a jelenlét tudatos megélését segítette. A fiatalok aktív szerepet kaptak a program alakításában, ami erősítette bevonódásukat és felelősségérzetüket. A nevelőszülői családban is ugyanezen célok mentén történt a hétköznapi megvalósítása.

Az interjúk alapján elmondható, hogy a modellprogram megvalósítása során az egyik legfontosabb tapasztalat az volt, hogy a fiatalok aktív bevonása önmagában is motiváló erővel bír. A programok során elsősorban a közös élmények megélésére és az önállóságra nevelésre tették a szervezők a hangsúlyt. A nevelőszülő munkájával kapcsolatban úgy fogalmazott: *„Nehéz hívás ez, sokszor küzdelmes, de amikor látjuk, hogy a gyerekek visszajárnak, segítséget kérnek, akkor értelmet nyer a befektetett energia.”* Mindez azt is jelenti, hogy a befektetett munka később térül meg. A lakásotthonban dolgozó szakember, aki maga is gyermekvédelmi ellátásban nőtt fel, arról beszélt, hogy a közös programok – például egy budapesti kirándulás vagy szabadulószoza – olyan tapasztalatokat adnak a fiataloknak, amelyekhez egyébként nem jutnának hozzá és amelyek fejlesztik a tájékozódási, együttműködési és problémamegoldó készségeiket. *„Ott jobban össze kellett tartani.”* – fogalmazott egy élmény kapcsán, kiemelve a csapatmunka megtanulását.

A fiatalok visszajelzései megerősítették, hogy a közös programok nemcsak élményt, hanem kapaszkodót is jelentenek számukra. Egy lakásotthonban élő fiú arról beszélt, hogy a nevelők támogatása segíti a mindennapok megszervezésében, a pénzzel való gazdálkodásban és az érzelmi nehézségek feldolgozásában: *„amikor rossz kedvem van, mindig beszélgetnek velem, átbeszéljük a dolgokat.”* A nevelőszülők részéről többször megjelent az a tapasztalat, hogy a program segít abban, hogy a gyermekek fejlődését ne csak problémák mentén, hanem erősségek felől lássák, ugyanakkor a súlyosabb életutak (családi visszautasítás, szerhasználat, lakhatási bizonytalanság) komoly kihívást jelentenek a gyermekvédelmi rendszer számára. Egy másik 17 éves fiú így nyilatkozott a nevelői hozzáállásáról: *„Olyan kedvesek, jól lehet velük beszélgetni, megtanítanak mindenre. Én nekem egy mentorom van, Ica néni, ő tanított meg kenyeret dagasztani, ő tanít meg mindenre, ő figyel a pénzemre, ugye megtanít, hogyan kell gazdálkodni a pénzzel.”*

A modellprogram hozzájárult ahhoz, hogy a gyermekek mindennapjai élménydúsabbá váljanak, valamint lehetőséget adott arra, hogy a szakemberek jobban megértsék a gyermekek szükségleteit és tapasztalatait. A lakásotthoni és a nevelőszülői programelemek összekovácsolták a közösséget, motivációt nyújtottak és a helyes gazdálkodás, életvezetési tanácsadás, pályaorientáció révén az önálló élet készségeit is

mélyítették. A megszerzett tapasztalatok a jövőben hozzájárulhatnak a gyermekvédelmi szakellátás szakmai fejlesztéséhez és a gyermekek jól-létének további erősítéséhez.

Helyszíni megfigyelés 4. Pszichológus által vezetett foglalkozás a lakásotthon lakóinak – jövőtervezés

A helyszín

Nyírbátor, lakásotthon. A lakásotthon családi házas övezetben helyezkedik el. Az utcakép rendezett. A ház mögötti udvar füves, sportolásra, szabadidő eltöltésre alkalmas. A füves rész mögött konyhakert található. A házba belépve egy kis előszobából egy tágas, barátságos nappali nyílik, kényelmes kanapékkal, fotelekkel, és egy légtérben, de elkülönülve egy amerikai jellegű konyha, szép hosszú, létszámnak megfelelő asztallal. A földszinten található még egy kis szoba, ahol a falon közös élmények képei találhatóak. Az emeleten található a gyermekek szobája, ami új bútorokkal felszerelt, tágas, nagyon rendezett. Három szoba van, van egy fiú szoba és egy lány szoba, ahol 3-3 fő lakik jelenleg és egy két fős szoba, ahol gimnazista lányok laknak.

A program

Gyermekcsoport 11-18 évesek számára jövőtervezés témakörben. Nyolc gyermek volt jelen, a beszélgetést a pszichológus irányította. Jelen volt 2 nevelő és a fejlesztőpedagógus is. A foglalkozás célja a kompetenciafejlesztés volt több területen: realitás érzék fejlesztése, pl. milyen végzettség kell ahhoz a munkához, amit szeretne a gyermek. Célok eléréséhez tartozó feladatok megfogalmazása, tanulás ösztönzése, egyéni lehetőségek és elakadások feltérképezése. Közösségépítés, szabadidő hasznos eltöltése a közösen történt motiváló beszélgetés során. A közösség tagjai közötti kapcsolat erősítése. Pályaorientáció. Önismeret fejlesztése. Gondolatok, érzelmek megfogalmazása. A gyermekeknek az volt a feladatuk, hogy írják le, ki, hol, hogy képzelel el az életét 10 év múlva anyagi, tanulmányi, magánéleti területen. „*Mennyi pénzed lesz, hol fogsz élni, mit fogsz csinálni, mi lesz a munkád, lesz-e férjed/feleséged, gyereked?*”

Jelenlétünk idején az alábbi elképzelések voltak: Egy kislány sokáig nyelvtanár szeretett volna lenni, de elbizonytalanodott, mert megtetszett neki a cukrász szakma. Van, aki műszempilla építő szeretne lenni, úgy érzi, hogy van hozzá türelme, tudja miből áll a folyamat és szerinte jövedelmező munka. Van, aki úgy tervezi, hogy olyan helyre költözik, ahol van rokonság, van, aki Budapesten szeretne élni a jobb lehetőségek miatt, van, aki nem szeretne messzebbre menni, mint ahol most lakik. Egy lánynak van párkapcsolata, beszéltek róla, hogy melyik városba költöznek majd. A gyermekvállalás tekintetében 10 év múlva kevesen szeretnének még gyereket (akkor 21 és 28 évesek lesznek). De ha igen, inkább 1 vagy maximum 2 gyermeket. Nagyobb családot nem terveznek. Illetve megfogalmazásra került, hogy a családalapítást úgy terveznék, ha már minden feltétel adott, anyagi biztonságban vannak, megfelelő lakhatással.

Párkapcsolati téren, úgy képzelik, hogy 10 év múlva lesz házastársuk vagy tartós párkapcsolatuk, és addigra már saját otthonban vagy tartós bérleményben laknak. Anyagilag stabillá szeretnék tenni az életüket, megfogalmazva célokat, hogy mit kell ahhoz tenni.

Célcsoport

A foglalkozáson a lakásotthon lakói voltak jelen teljes létszámban.

Szakemberek

A lakásotthon egyik nevelője gyermekkorában ebben az intézményben nevelkedett, itt ismerte meg párját, akivel összeházasodtak. Nagyon elfogadó, figyelmes, jó példa a gyermekek számára. A másik nevelő, aki jelen volt, egy középkorú nő. Kiemelkedő pedagógusi kompetenciákkal rendelkezik, a gyermekek szeretete, az elhivatottság, a felkészültség jól látszott. Személyiségéből sugárzott az életöröm, mindennapi tevékenységében a praktikusságra törekszik. Jelen volt a fejlesztőpedagógus, aki nyílt, barátságos, könnyen felveszi a kapcsolatot, vidám személyiség. A pszichológus foglalkozás közben, ahogy a gyerekekkel beszélt, olyan volt, mint egy családapa. Látszott, hogy ismeri őket, nehezebb pillanatokban kisegített, érdeklődéssel kérdezett. A célokra, előrelépési lehetőségekre megerősítően reagált.

Kompetenciák fejlesztése

Gyermeki kompetenciák fejlesztése: kommunikáció, érzelmek, érzések megfogalmazása. Együttműködés, együtt gondolkozás. Jövőtervezés, célok és hozzájuk vezető út lépéseinek megfogalmazása. A közösség más tagjainak elképzelésébe, nehézségébe való betekintés, ötletek adása, megerősítés. Önbizalom, önértékelés fejlesztése.

A program hatékonysága

A programot a nyírbátori lakásotthon gyermekei számára tervezték és valósították meg. A vizsgált alkalommal nyolc gyermek és 2 nevelő, egy fejlesztőpedagógus és a pszichológus volt jelen. A megfigyelés alapján a csoportfoglalkozás során a résztvevők aktívan vettek részt a tevékenységben, mely nagyon jó, oldott hangulatban telt. A vizsgált programelem sikeres volt, hiszen a várt létszámmal, tartalmas, jó hangulatú, csoportos foglalkozásnak lehettünk tanúi. A vizsgált alkalom is lehetőséget adott a gyermekekkel való bizalmi kapcsolat kialakítására, elmélyítésére.

A foglalkozáson jól látható volt a résztvevők érdeklődése és együttműködési készsége. A szakemberek között is összhang volt és egyértelmű volt, hogy jól felkészültek. A gyermekek közötti interakciók erősítették a figyelem, türelem és támogatás gyakorlását. Összességében a foglalkozás sikeresen támogatta a résztvevők készségfejlesztését és a tanult kompetenciák gyakorlati alkalmazását, önismeretét, a tervezési készség kialakítását, célok, elképzelések megfogalmazását, aminek eléréséhez a feladatokat is megfogalmazták.

Komplex mentálhigiénés támogatás megoldásfókusszal

A komplex mentálhigiénés támogatás célja az volt, hogy konkrét gyermekjóléti- és védelmi esetek folyamatát megoldásfókuszú szemléletben kísérik a szakemberek, és ezzel közvetlen támogatást nyújtson a családoknak, fiataloknak és az őket segítő szakembereknek. A komplex támogatás a szülői kompetenciák erősítését, a fiatalok saját élethelyzetük alakításába való intenzívebb bevonását, valamint a szakemberek szakmai-módszertani eszköztárának bővítését célozza.

Központi elem a családokkal és fiatalokkal folytatott megoldásfókuszú egyéni beszélgetéssorozat, amely a gyermekjóléti alapellátásban Szekszárdon részt vevő családokat, valamint a Rákospalotai Javítóintézet és Speciális Gyermekotthon fiataljait érinti. Ezzel párhuzamosan a szakemberek támogatása történt szupervízió és coaching formájában, amely a mindennapi szakmai terhelés feldolgozását, valamint az új szemlélet beépítését segíti. A program megvalósítás helyszínei között Szekszárd, Újpest és Rákospalota szerepelt, eltérő intézményi környezetekben, ami lehetőséget ad a módszer adaptálhatóságának vizsgálatára.

A megvalósulás eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy a komplex mentálhigiénés támogatás erős szakmai tanulási folyamatot indított el, ugyanakkor számos kihívással is szembesült. Szekszárdon két családdal (apák megszólításával) indult meg a munka, valamint két szakemberrel egyéni beszélgetés és két csoportos szupervízió valósult meg hat fővel. A szupervízió várakozáson felüli pozitív élményként jelent meg a résztvevők számára. Egy megvalósító szakértő megfogalmazásában: *„Igen, itt kifejezetten nekem is meg a kollégáknak is egy nagy élmény lett igazából, úgyhogy ezt így vártuk is. Azt gondolom, hogy ismét a megoldásfókuszú megközelítésnek köszönhető, mertbogy, hogy bár hoztak be nehéz helyzeteket akár kollegiális, akár esetekkel kapcsolatban, de hogy a fókuszunk azon volt, hogy mi az, amit jól csinálnak, milyen erőforrásaik vannak, hogyan tudják jól támogatni egymást, kinek milyen stratégiája van a kiegész megelőzésére, kinek milyen jövőképe van, tehát, hogy a fókuszunk az ezen volt.”* Újpesten 2 kollégával valósult meg szupervízió, összesen három alkalommal. A szakemberekkel való szupervíziós alkalmak mind a két helyen hasznosak és inspirálóak voltak, hiszen elmondásuk szerint több perspektívából is rá tudtak nézni, hogy milyen nehézségekkel küzdenek és milyen irányba kívánnak elmozdulni a sikeres szakmai munka érdekében.

Rákospalotán pedig két, egymástól nagyon eltérő életúttal rendelkező, előzetes letartóztatásban lévő 16 éves lánnyal kezdődött meg a közös munka, ami különösen jól érzékelteti a gyermekvédelemben jelen lévő szélsőséges élethelyzeteket. Pozitívuma, hogy több alkalom állt rendelkezésre, így jobban volt idő és tér a megoldás irányába való elköteleződésre.

A további tervek és feladatok között szerepel a családokkal és szakemberekkel folytatott munka folytatása, szupervíziós alkalmak megvalósítása, a szakellátás vonatkozásában pedig az egyéni beszélgetések elmélyítése a fiatalokkal. Középtávon fontos feladat a tapasztalatok rendszerezése, amely a valós kihívásokon keresztül mutatja meg, milyen tere van a megoldásfókuszú szemléletnek az alap- és szakellátás határmezsgyéjén.

Összegzés

A Fókuszban a gyermekek jól-léte és védelme modellprogram az észlelő- és jelzőrendszer támogatását, a szakmai kapcsolatok erősítését és a jó minőségű jelzések útjának biztosítását szolgálta Szekszárdon és Újpesten, amelyet egy szakmai-módszertani támogató munka kísért. A szülői kompetenciák erősítését, a gyermekek és fiatalok saját élethelyzetük alakításába való aktív bevonását célozta, valamint a szakemberek szakmai-módszertani eszköztárának bővítését. Hangsúlyos eleme az inter- és transzdiszciplinaritás, a magas szintű együttműködések, közös gondolkodás ösztönzése, a szakmai tapasztalatok, helyi szintű, de szélesebb körben alkalmazható módszertani újítások megosztása. A projektpartnerek kísérletet tettek a szakellátásban a mindennapok hiteles bemutatására, a lakóotthonban és a nevelőszülői családban is a tudatos jelenlét erősítésére. A megoldásfókusz mint módszer és mint szemlélet továbbgondolása is megtörtént az esetkísérésben és a segítői munka háttértámogatásában. Összességében elmondható, hogy hosszabb távon egy olyan szemléletváltás megalapozása a cél, amelyben a gyermekvédelemben dolgozó szereplők nem elkülönült feladatkörök mentén, hanem egymást kiegészítő, egymást erősítő hálózatként működnek együtt és a személyes, valamint intézményi, ágazatközi erőforrásokra építenek. Egy szakértő így fogalmazott ezzel kapcsolatban: *„Nagyon nehéz lebontani azt a szemléletet, hogy ez az én feladatom, az meg a te feladatod – a megoldásfókuszú gondolkodás abban segít, hogy hálózatként lássuk magunkat, ne egymás utáni láncszemekként”*. A projekt keretében is megerősítést nyert, hogy nagy igény van a strukturált szakmai egyeztetések iránt.

Rendszerszinten kiemelhetjük, hogy mind a gyermekjóléti, mind a szakellátási területen szükséges a korszerű módszertanok adaptálása, terjesztése. A folyamatos szakmai megújulás biztosítása, innovációk ösztönzése cél kell legyen a gyermekvédelmi rendszer egészében. A praxisban dolgozó szakemberek alapvető igénye, hogy a munkájuk valódi segítséget jelentsen a sérülékeny családok és a gyermekek számára, kompetenciájuk – határtartás mellett – hitelesen érvényesüljön a hétköznapi munkavégzés során. A gyermekvédelmi szakellátásban a tudatos jelenlét különösen hangsúlyos kell, hogy legyen. A modellprogram elemei nagyban hozzájárultak a gyermekek és fiatalok érzelmi biztonságának erősödéséhez, valamint lehetőséget adtak élményszerzésre és azok kortársakkal és a nevelésükért-gondozásukért felelős szakemberekkel való megosztására. A szakemberek támogatása a rendszer fenntarthatóságának alapvető feltétele. A reflektív működés, szakmai háttértámogatás nélkülözhetetlen a hatékony és professzionális mindennapi munkavégzéshez.

Felhasznált irodalom

- Berg, I. K. (2004): *Konzultáció sokproblémás családokkal*. Budapest, Animula Kiadó.
- Homoki A. (2014a): *A gyermekvédelmi gondozottak reziliencia vizsgálata a Dél-alföldi és az Észak-alföldi régiókban*. Doktori értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem. <https://dea.lib.unideb.hu/items/756f6621-be46-4a3d-94ec-699c58385c58> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Homoki A. (2014b): Az iskola és a gyermekvédelmi intézmények rezilienciát elősegítő hatásai. In. (Czeglédi T. – Gál A. – Nagy Z. szerk.): *Határtalan oktatáskutatás*. Debrecen, Debreceni Egyetem. p. 45–55.
- Homoki A. (2020): A reziliencia egyén nézőpontú megközelítései a humán segítés nemzetközi és hazai gyakorlatában. *Szociálpedagógia*, 8(15): 52–68. https://real-j.mtak.hu/14877/7/szocped15_2020%20%281%29.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Homoki A. (2023): The opportunities of the resilience measurement in the family and child protection system in Hungary. *Acta Medicinæ Et Sociologica*, 14(36): 130–156. https://real-j.mtak.hu/25965/1/acta_med_2023_36.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Homoki A. – Kovács E. (2016): Egész(séges) életem: egészség- és készségfejlesztő program a gyermekjóléti alapellátásban. *Metszetek*, 5(4): 109–122. <https://ojs.lib.unideb.hu/metszetek/article/view/12337> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Homoki A. – Rácz A. (2021): Gyermekreziliencia-és szülői kompetencia-mérések a magyar gyermekvédelemben. *Szociális Szemle*, 14(1): 19–24. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/szocialisszemle/article/view/4578> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Gyarmati K. – Kiss É. (2025): Megoldásfókusz a gyermekjóléti szolgáltatás területén. In. (szerk. Rácz A.) *Integrált, széles együttműködésre épülő gyermekvédelmi beavatkozások megoldásfókuszal*. Budapest, Rubeus Egyesület. p. 110–123. https://rubeus.hu/wp-content/uploads/2025/02/Integralt_egyuttmukodesek_RubeusBM7_FINAL_2025_0331.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Kóródi K. – Szabó É (2019): A tanulmányi reziliencia értelmezése: kutatási, prevenciós és intervenciós lehetőségek. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 74(4/6): 527–545. <https://akjournals.com/view/journals/0016/74/4/article-p527.xml> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Podlovics É. L. (2021): *Reziliencia és pedagógiai gyakorlat*. Sárospataki Pedagógiai Füzetek (28.) Eger, Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó, p. 71–83. https://real.mtak.hu/121758/1/71_83_Podlovics.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)

- Rácz A. – Bogács E. (2019): Integratív gyermekvédelem a szociális munka ember-, kliensképének és a szülőség értelmezésének jegyében. *Belvedere Meridionale*, 31(3): 71–82.
https://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2019/03/05_Racz-Bogacs_2019_03.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Rácz, A. – Sik, D. (2020): Social (Im)Mobility and Social Work with Families with Children. *Social Sciences*, 9(10), 1–12. <https://www.mdpi.com/2076-0760/9/10/184> (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Rubeus Egyesület (2022): *Innovációk támogatása a gyermekvédelemben*. (Rácz A. szerk.) Budapest.
https://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2022/09/Innovaciok_gyv_konyv_2022_FINAL_09_PDF.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Sik D. (2020): Prevenációs szemlélet a magyar gyermekvédelemben. *Esély*, 31(3): 94–111. https://www.esely.org/kiadvanyok/2020_3/94-111_sik_dorottya.pdf (utolsó elérés: 2026.03.28.)
- Stang T. (2008): Szociális munka családokkal. In. (Feuer M. szerk.) *A családsegítés elmélete és gyakorlata (Szöveggyűjtemény)*. Budapest, Akadémiai Kiadó, p. 79–94.